

**ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIIUM
SERIES HISTORICO-
CHRONOLOGICA AD
CRITICAE LEGES ET...**

H. 2. 418

ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIIUM
SERIES HISTORICO-CHRONOLOGICA.
TOMUS PRIMUS.

THE
HUMAN
EYE
AND
THE
SUN

11

**ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIIUM
SERIES HISTORICO-CHRONOLOGICA**

AD CRITICÆ LEGES,
ET VETERUM MONUMENTORUM FIDEM
ILLUSTRATA:

JOSEPH ANTONII SAXII

SS. AMBROSI ET CAROLI OBLATI,
COLLEGIO ET BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ PRÆFECTI

OPUS POSTHUMUM.

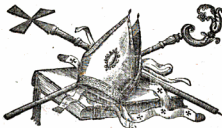
ACCEDIT CLARISS. SCRIPTORIS VITA

AUCTORE

BALTHASSAR OLTROCCHI

EIDEM BIBLIOTHECÆ PRO-PRÆFECTO.

TOMUS PRIMUS.

MEDIOLANI, MDCCLV.

*****

IN REGIA CURIA EX ÆDIBUS PALATINIS.

Superiorum permisso.

JOANNI. BAPTISTÆ
MESMERI

IN. JURE. DICENDO ·

SAPIENTISSIMO. INTEGERRIMO

POST. AMOTAM. IN. POSTERUM

REI. FRUMENTARIÆ. DIFFICULTATEM

VIARUM. ANNONÆ

PRÆFECTURAM. RITE. ADMINISTRATAM

ÆRARIUM

RESTITUTUM. AUCTUM

MERITIS. HONORIBUS. CUMULATO

COMMUNI. VOTO

IN. CARDINALIUM. COLLEGIUM

A. BENEDICTO. XIV.

PONT. O. M.

COOPTATO

CONCIVI. PATRONO.

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO PRINCIPI
S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO
**JOANNI BAPTISTÆ
MESMERI**

CAROLUS CASANOVA
NAZARIANÆ BASILICÆ MEDIOL. CANONICUS
FELICITATEM.

*Q*uanta quadam sortis inju-
ria effectum est, **PRIN-**
CEPS EMIN.^{ME}, ut operis bujus editio fu-
tura cùm Cl. Josefbi Antonii Saxii famæ, tùm
Patriæ Tuæ cum primis gloriosa, plurimis

Tom. I.

†

pri-

primùm dilata, mox & interrupta casibus, postremo ad umbilicum ferme perducta, in ejus tandem potestatem perveniret, qui & meritorum Tuorum apprimè prudens illud Tibi nuncupare facile vellet, observantiæ autem suæ conscius planè deberet. Nam cum ea mihi superioribus mensibus delata fuisset provincia, ut quod Pbilippus Argelatus ejusdem editor supremis scripserat in tabulis exequendum susciperem, sarcireque meo patrocínio quidquid in hæreditario ejus assumancum, ac debilitatum illius mors reliquisset, oblatus repentè dignitatis Tuæ splendor eximius, me nondum planè deliberantem compulit, ut Tuo ornatum nomine tandem proferrem. Apparebat enim consensum, atque præclarum in Tuis desigi oculis, Tuisque gaudere auspiciis nobilissimam Mediolanensium Antistitum Seriem, quorum Tu facta virtutesque imitatus ad eum, quem tenes, majestatis gradum optima progressionē con-

tendisti . Quantum item interesset affinitatis , expendebam animo inter egregias Tuas dotes , eorumque Archipræsulum , quorum hîc gesta intentis oculis admirari poteras . Scilicet quemadmodum ex iis alios strenuè inter publicas curas , ac Magistratus perbonorificè versatos licebat recognoscere , alios populorum procurandæ felicitati addictos impensius , complurimos vero ad Religionis præsidium feliciter exoubantes ; sic in Te uno expressa paria munera , & communis utilitatis , pietatisque Christianæ baud diversa studia eminebant .

Norunt Romani , & Sapientissimus Sac. Rotæ Judicum Cœtus exactam in causis discutendiis solertiam , miram in gravissimis ferendis Sententiis ingenii vim annorum viginti spatio probatissimam . Hinc Tuam in Jure dicendo integritatem tanti Clemens XI fecit , ut Te Præsulem electum Suffragii ferendi causa inter festas Populi , & Fori ac-

*clamationes Nobilissimo Tribunali, quod a
Justitia nomen habet, admoverit; dexterita-
tem verò in maximarum rerum administra-
tione Pontificio Benedicti XIII. præconio ce-
lebratam quis dignis laudibus prosequatur,
intelligens Te ab eo feliciter admodum Ca-
meræ Auditoris, ut appellant, difficillimis
judiciis implicitum, dum Judicis Ordinarii
personam gravissimam sanè Tibi imposeret,
aut animo recolens depulsam vigiliis, ac la-
boribus Tuis ab Alma Urbe rei frumentariæ
inopiam, suffectum Romanis certum comnea-
tum publicum, privatum vero Piceni, unde
illum exportaveras, non imminutum, le-
vatum demum utrobique in posterum Annonam,
adeout nulla caritas timeretur? Sapientiam
hanc multis auctam honoris insignibus volue-
re subinde Clemens XII., & Benedictus XIV.,
quorum Ille Tibi Apostolicæ, ut vocant, Ca-
meræ Clerico renunciato viarum Præfectu-
ram, atque rem frumentariam curandam de-*

tulit:

tulit: *Alter afflicti Pontificii Aerarii restituendi provinciam demandavit, tam feliciter exitu, ut quadriennii spatio modò imperatis pecuniis, modò exactis illud levares maximo ære alieno, imo additis novis subsidiiis, ac veluti nervis mirum in modum confirmares. Adlectum denique in S. R. E. Cardinalium numerum gratulabundi suspexere optimi omnes, itemque præclarissimi cuiuscumque ordinis Viri, quorum plurimi cùm integritatem veriti Tuam, tùm prudentiam admirati singularem, illaqueatas Legum periculis, aut odio irretitas publico rationes auctoritati, & consilio Tuo expediendas felicissimè permiserunt: Mediolanenses verò præsertim Tui plurimis se nominibus Tibi obstrictos professi sunt, cum Te in Patriæ res, ac gloriam mirè animatum primariæ SS. Ambrosii, & Caroli in Urbe Sodaliæ atis, imo & universæ Nationis nostræ Patronum habere quam verissimè gloriarentur.*

Ita-

*Itaque gestiunt, mibi crede, Archipræsulum
Nostrorum felicissimi Manes conscriptam di-
ligenter de suis egregiè factis historiam in
ejus patrocinio delitescere, qui ut pronus est
in Patriæ res fovendas, amplificandasque,
tam illustrem etiam clientelam a se amoveri
non patietur; Teque interim fautore usuros
se confidunt amplissimè. Hoc ut ego quoque
non desperem, Tua in literas, Patriamque
propensio facit; imo ut indubiè credam, in-
junctum Tibi Nationis nostræ protegendæ
munus bortatur. Quod si Tuorum erga me
meritorum revocare memoriam velim, id non
Tua dumtaxat causa, sed etiam mea abun-
dè, cumulatèque Te præstiturum certo scio.
Diuturnus enim, quo me prosequeris, fa-
vor, magna, quæ mibi tecum est non ullis
meis meritis inita, sed ab excelso Tuo, su-
blimique animo profecta gratia, cùm semper
Te Tui similem fore pollicentur, tùm erga
me æque ac munus meum animatum denun-
tiant.*

*tiant . Excipe igitur , quo soles , animo hoc
Tibi inscriptum opus , quod Tuo honestatum ,
auctumque nomine minus lucem hominum ,
conspēctumque verebitur . Sin minus mea of-
ferentis voluntas grati animi dignam exhi-
bet testificationem ; Tua acceptum habentis
humanitas hunc mihi adjiciet gratiæ , &
amoris cumulum .*

Mediol. Prid. Cal. Julias MDCCLV.

CAROLUS CASANOVA
BASILICÆ NAZARIANÆ CANONICUS
LECTORI BENEVOLO.

Uo animo, quibusque visibus Philippus Ar-
gelatus Bononiensis a Secretis Sac. Cæs.
Catb. Majest. contenderit, ut Literarum
incrementum, Litteratorumque Hominum
commodum promoveret, omnibus in com-
perto est; cum eo potissimum adnitente in lucem pro-
ducta fuerit Collectio Scriptorum Rerum Italicarum ab
immortalis memoriæ Viro Ludovico Antonio Muratorio
digesta, pluribusque magnæ molis voluminibus comprehen-
sa. Ejusdem Argelati operâ e Typis Mediolanensibus pro-
diere a jam laudato præclarissimo Scriptore coacervatæ Ve-
teres Inscriptiones, aut nondum cognitæ, aut seorsim evul-
gatæ. Ille ipse fuit, qui Numismatum a Francisco Me-
diobarbo in amplum Codicem redactorum secundis, iisque
nitidioribus curis editionem paravit, pluraque alia peregit
ad Eruditorum utilitatem procurandam aptissima, quæ com-
memorare supervacaneum censeo, utpote ad institutum meum
minimè pertinentia, & doctis Hominibus jam cognita.
Id tamen in præsentia reticere haudquaquam decet, quòd
 Tom. I. †† eos

eos inter illustres Viros, doctrinâ, scriptisque Elucubrationibus ab Argelato apprime cultos, Clariss. Joseph Antonius Saxius Collegio ac Bibliothecâ Ambrosiana Præfectus adnumerandus occurrit; ab eo enim Adnotationes ad Sigonii de Regno Italiæ Historiam, cum hujusce Scriptoris Opera omnia prælis committeret, labore maximo collectas, atque amplissima eruditione refertas exquisivit, atque obtinuit; ab eodem etiam quam longis paraverat curis Historiam Mediolanensem Typographicam, Operi suo de Scriptoribus Mediolanensibus præponendam, impetravit. Atque ut uno omnia verbo comprehendam, Saxius ille fuit, quem in rebus dubiis, veluti Delphicum Oraculum, consuleret, ejusdemque auctoritatem veneraretur. Vix dum Argelatus ab eo ad umbilicum perductam Archiepiscoporum Mediolanensium Chronologicam seriem intellexit, eamque, morte intercepto eruditissimo Auctore, penes amulum Patris Josephum Mariam Saxium, Collegio Canonicorum S. Georgii adnumeratum, manuscriptam delitescere, commodo atque utilitati publicæ de more consulens, hanc ab humilissimo Nepote impetravit, neque prælis subicere superfeldit ulterius, nisi quantum ad nitidiores parandos typos temporis intercederet. Quo vehementiore studio editionem expectatissimi Operis sollicitabat Argelatus, illam, ut pene absolutam prospiciebat, eum pœnituit vehementer stomachico indissolubilis oppressit ita, ut vi morbi cedere,

aetate

X

etate Annorum LXXVI. jam gravis, coactus fuerit VIII. Cal. Februarias hujus Anni. Priusquam tamen e vivis abiret, se morti proximum sentiens, me rerum suarum Curatorem postremis Tabulis declaravit, idque inter primas curas commendatum mihi voluit, ut quod ipse antea ad hujusce editionis complementum mente perceperat, sedula executione me auxiliante absolveretur. Cui amica benevolentia vinculis obstrictus viventi fueram, eidem terris erepto devinctum me sentiens, hoc potissimum animadverti, ne postrema vota vel tantisper eluderem; quocirca præconcepta ab Argelato tam præclari Operis ornamenta baudquaquam parare neglexi, imo pro viribus complere stului. Noverat ille quidem, Clariss. Saxium Apostolicam Amrosianæ Ecclesiæ institutionem viriliter propugnasse, in lucem productis Vindiciis de Adventu S. Barnabæ Mediolanum. Hanc Dissertationem numeris omnibus absoluto Mediolanensium Præsulum Catalogo præponere animo conceperat Argelatus, utpote quæ viam aperiret ad ceterorum Antiquitatum Alia explicanda, primorumque inter eos antiquitatem probandam non modo utilis videretur, verum etiam necessaria. Eam igitur tibi, veluti Prodromum sisto, Lector humanissime; neque hic recusam cuiquam displicere, posse arbitror, cum in ista, quæ hisce temporibus fervet, controversia, se usque ad extremum spiritum in suscepta sententia perstitisse Saxius ipse professus sit, quem admodum a fide dignis testibus non semel accepi. Quinimo,

†† 2

quo-

quotiescumque Argelatus familiariter cum Amicis de produclis hinc inde rationibus verba miscebat, cum plures dicentem audiverunt, se nibili facere ab Adversariis productum argumentum e verbis S. Ambrosii deductum (in Concione adversus Auxentium), quibus ait: Absit ut itradam hereditatem Dionysii ---- atque omnium retro fidelium Episcoporum, Sancti Barnabae nomine omisso; cum de tradenda Arianis Basilica Portiana ageretur, qua vivente hoc Apostolo, neque Anatalone Successore suo nondum in Christianorum cesserat portionem, imo a fundamentis nondum extructa fuerat. De materiali, censebat Argelatus, Ecclesia agi, non de mystica, ut ajunt, seu spiritali; quapropter non expediens, neque utile Ambrosio fuisset, ad Barnabam usque Apostolum ascendere, ut possessionem Portianae Christianis vindicaret, qui a prima Catholicae Fidei hac in Urbe praedicatione non adhuc Templum illud obtinuerant. Sed hac obiter, cum mea non interfit in arenam descendere a tot Clarissimis Scriptoribus calcatam; istud enim tantum innui, ad Amici demortui mentem hac de re mihi compertissimam explicandum.

Quo primum tempore Argelatus sibi proposuerat hanc parare editionem, ut laudabilem praesentis aetatis morem, sequeretur, praefigendi scilicet Scriptoris Vitam, debitum tam benemerito de sacra, ac profana Eruditione Saxio officium hoc prestare duxit pernecessarium; quapropter Clariss. Virum Balthassar Olivierum, Bibliotheca Ambrosia-

na

na Pro-Praefectum, mortuique Collegae vestigiis prope insistentem, enixis precibus exoravit, ut hanc provinciam impleret. Hisce votis benigniter respondit humanissimus Oltruccus, Vitamque Auctoris eleganti stylo conscriptam mihi suppeditavit, quam & ad Saxii commendationem, & ad Argelati implendum desiderium, necnon ad Lectorum omnium delectationem, imitationemque excitandam, primo loco imprimendam curavi.

Opera pretium censeo, qualis quantusque sit tam praeclara elucubrationis fructus, Lectori benevolo paucis exhibere, quae reapse non meo sanè, sed proborum Hominum iudicio, qui istam manu exaratam jam viderunt, baud vulgarem apud Eruditos existimationem sibi vindicat, cum nova non minus, quàm difficilis, ac perfecta censenda sit. Novam dico, nam nullus ante Saxium Scriptor inventus est, qui Mediolanensium Archiepiscoporum Aetia fideliter, restitue servato temporum ordine, literis commendaverit. Antiqui eorumdem Catalogi nudam tantummodo nomen, annos Sedis, diemque mortis designant: recentiores quaedam eorum innuunt gesta, sed parè nimis expressa. Si qui posterioribus Seculis liberiori calamo Vitae Mediolanensium Antistitum conscripserunt, dubia certis, vera falsis indiscriminatim miscuerunt. Noster tamen Auctor, rerum ad Ambrosianam Ecclesiam pertinentium notitiâ, longo seduloque paratâ studio usus, ac ope Diplomatum, Codicumque nuper e tenebris eductorum adjutus, ita profecit, ut tutior

rem

rem uniuscujusque epocham figeret, atque peralla ab iisdem opera declararet: Quocirca a vero non aberrabimus, si tot inter Mediolanensium Præsulum Catalogos jam evulgatos, hunc pro sua dignitate, obque crism adhibitam perquam diligentem, novum appellaverimus.

Difficilem in hoc perficiendo Opere Saxii laborem quisquis dijudicabit, dummodo animadvertat, Seriem hanc per plura excurrere Secula, bellorum asperitate concussa, ac ignorantie tenebris involuta; post qua alia succedere nimie credulitati obnoxia, fabulisque facillimè inhaerentia, quibus præteritorum temporum gesta insciebantur. Tot difficultates Auctori nostro satis superque compertæ hunc ad eam rerum indaginem compulerunt, ut nihil offereret, quod aut coævorum, aut proximorum saltem auctoritate non inniteretur; cum assidua perquisitione, ac nunquam intermissa Librorum lectione eam sibi comparasset eruditionis messem, unde uberes probatosque manipulos in mediam produceret. Quæ profectò res extero Homini, in rebusque nostris haud apprime versato, supra quam credi possit, perdifficilis evasisset.

Perfèctam quoque elucubrationem hanc Saxii appellavi, ea potissimum ratione ductus, quòd hic ab Apostolo Barnaba usque ad nunc sedentem in Ambrosii Catedra Joseph Puteobonellum S. R. E. Cardinalem, Archiepiscoporum Seriem perduxit, Anno consistens MDCCLI. quo mors invida tam insignem doctrinà Virum nobis eripuit. Complectitur

Elitur illa quidem & eos, qui spontè oblatam Mediolanensem Insulam recusarunt, spiritu Dei, & humilitatis amore ducti: eos etiam commemorat, qui dolo, aut armorum vi hanc occupare Sedem ausi sunt; illos non omittens innuere, qui falsò a cæcutientibus Scriptoribus Mediolanensis Antistitis nomine donati fuerunt. De unoquoque horumce Præsulum seorsum Saxius sermonem instituit; de Patria, de Studiis, de Muneribus cuiuscunque disseruit: quæ ad Dei gloriam promovendam, ad Ecclesiæ sibi commendatæ honorem augendum, ad commissi dultui suo Gregis utilitatem comparandam quisque peregerit, distinctè declarat, profana quandoque historiæ narrationem interserens, ut eâ veluti præeunte face, Præsulis gesta vividius illustrentur, & Lector fortasse minus necessario expertus aliunde lumen non cogatur exquirere. Ne quid insuper desiderandum superesset, hoc quoque Saxius addidit ornamentum, ut scilicet tempus designaret, quo Familia qualibet Religiosorum hominum vel Mediolanum induta est, vel hac in Urbe nata alias etiam Catholici Orbis Civitates, & loca ad Incolarum proventum, sive pietatis studio, sive verbi Dei prædicatione, institutis ibidem domiciliis juvit, & fovit: quam ob rem summa Mediolanensibus Archiepiscopis auctoritas, dignitas, & gloria, maxima Populis, ac præsertim Insubris utilitas, delectatio, facilitas comparata.

Hæc breviter præfari; licet hujus probatissimi Operis minus conscius, quod primoribus tantùm labiis attigi, oport-

*portunum censui, majorem id procul dubio laudem repor-
taturum sperans ab eruditis Lectoribus, quibus celeberrimi
Auctoris nomen in pretio est, & qui optimè noscunt, Scri-
ptionis tot tricus involutæ argumentum non minorem Saxio
Hominem ad illud feliciter enodandum exposcere.*

Joseph Antonius Saxius Collegio & Bibliothecæ Ambrosianæ Præfatus, Literatorum Reipublicæ ob plurimos Ingenii sui cultissimi par-
tus in lucem productos perquam notus, mihiq; potissimum, qui ul-
tra XXX. Annos sub ejus humanissima institutione crevi atque intenui,
quæcumque Opera elucubravit, ea sane omnia ita modestia, pietate,
ac moderatione composuit, ut quid in iis reprehendendum esset, ferme
nullus repererit, omnes laudaverint, quinimmo quampluribus Auctori-
bus nimis libere scribentibus in exemplum proposuerint castigatioris di-
sciplinæ propugnatores. Laudabilem hanc methodum religiosissimè ser-
vavit postremis vitæ suæ annis, quos in digerenda juxta severioris cri-
ticæ leges *Archiepiscoporum Mediolanensium Seriæ*, ad laborum, laudisque
suæ complementum, impendit. Hanc ipsam eruditione amplissima con-
fertam elucubrationem, ac *Vitæ* illius *Compendium* a Clarissimo Viro
Balthassar Oltrocco, Bibliothecæ ejusdem Pro-Præfecto, dictatum,
mandante Reverendissimo P. Hermenegildo Todeschini, Ord. Prædic.,
S. T. M. ac Generali in Mediolanensi Provincia contra Hæreticam pra-
vitatem Inquisitore, diligenter perlegi; cumque in hisce Scriptionibus
nihil bonis moribus, nihil Orthodoxæ Fidei injuriosum offenderim, sed
iisdem tantummodo Sacram Patriæ eruditionem augeri, & Antistitum
Insulari præclara gesta illustrari compererim, annui posse censeo, ut
Typis committantur; me tamen &c.

Dabam Mediolani pridie Idus Apriles MDCCLV.

P. I. Servilianus Latuada S. T. D. L. C.

Die 2. Junii 1755.

Attenta supradicta approbatione

I M P R I M A T U R .

Fr. Hermenegildus Todeschini Sac. Theol. Mag., Ord. Præd., Inquisitor
Generalis Mediolani.

Benedictus Mazzolenus Can. Ordin. Theologus Ecclesiæ Metropolitanæ
pro Eminentiss. & Reverendiss. D. D. Card. Archiepiscopo.

Vidit Julius Cæsar Bersanus pro Excellentissimo Senatu.

Tom. I.

† † †

DE VITA ET SCRIPTIS
JOSEPHI ANTONII SAXII

OBLATI SACR. THEOL. DOCTORIS

O L I M

COLLEGIO ET BIBLIOTHECÆ AMEROSIANÆ
PRÆFECTI.

Tom. I.

li

*Si mihi videntur fortunatè beatèque vixisse , quibus cum
auctoritate rerumque gestarum gloria , tum etiam sa-
pientiæ laude perfrui licuit . Cic. in Brut.*

Con-

Onfirmata Veterum exemplis consuetudo hisce præsertim, quos vivimus, viget annis, ut qui rerum bene gestarum laude floruerint, eos immortalitati consecret posterorum memoria, quæ illustrata monumentis Virorum eximiorum

Acta consignans literis, cum præsentis ætatis consulat gloriæ, tum futuræ prospiciat utilitati. Hinc graviora sapientum Hominum funera impatientius consequitur bonorum desiderium: sive postulantium, ne debito virtus

præmio immortalitatis fraudetur, sive expositantium; senescente post cineres eorum laude, proposita sibi deesse exempla ad imitandum. Itaque gemina mihi causa id in præsens oneris imposuit, ut *Josephi Antonii Saxii* dotes, ac Scripta persequer: commune institutum, cui inserviendum est; & plurimorum vota, quibus refragari videbatur pene subrusticum. Accessit præterea alia grati animi prodendi necessitas; cum & plures me unum intuerentur, qui ejusdem amicitiam postremis hisce annis coluissem, arcanorum participem & conscium, imo ingressum studiorum suorum cubile, ipsarum epistolarum causâ, quarum magna in Ambrosiana Bibliotheca mihi copia suppetebat; demum iisdem cum Saxio hærentem legum & societatis vinculis propter Collegii atque Ordinis commune utrique nomen. Hisce tamen de causis non electus potissimum sum, qui ejusdem res gestas scribendo complecterer, cum periculum sit, ne ineptus Scriptor obteram Viri laudes; sed relictus unus, cui plura ad id muneris obeundum nomina suffragarentur. Equidem non ignoro, plures sibi quàm libentissime fuisse sumpturos has partes; quibus etsi gratiam habeo, quòd occasionem animi mei declarandi dederint, subirascor tamen, quòd tam salubre consilium, tenui designato Scriptore, perverterint.

Mediolani natus, susceptus, & institutus ad laudem

Jo-

Joseph Antonius Saxius fuit, cui nec generis honestas absuit, nec Principum virorum patrociniū nascenti defuit; imo & solidæ gloriæ adjumenta in paternâ domo præsto fuere. Natalis illi annus fuit LXXV. supra sexcentesium & millesimum, dies verò, qui Kalendas Martias præcedit; atque hic quidem primus vitæ dies postremus fore nato infanti videbatur, ingenti Republicæ Literariæ damno: quapropter consolaturi æternæ usurâ mortalis vitæ dispendium parentes, vix dum eductum in lucem salutaribus perfundi aquis voluere. Absuit tamen paulo post vitæ periculum, quare VI. post ortum die, iidem, qui æternæ salutis beneficium, præverterant domi parentes, ne quid deesset ritus & pompæ ad sacram Baptismatis cæremoniam, in Mediolanensem S. Joannis, quæ *ad Concham* dicitur, Basilicam delatum infantem, in Excellentissimi Ceritum Ducis Antonii Borromei tutelam ac sacram disciplinam tradidere, qui rem deinde Susceptoris tenuit, ac nomen: Latebat jamdiu in Nobilissimæ illius Gentis patrociniò Saxiorum familia; verumtamen quod veteris horum observantiæ argumentum eo videbatur tempore, postmodum in eam partem fuit acceptum, ut præclarissimum infanti putaretur auspiciū. Scilicet omni vitæ tempore ornatus adeo, cumulatusque Borromei Generis beneficiis exiit *Joseph*, ut verè de parentum manu in eorum,

ut

ut dicitur, manum traditus crederetur, cum eos semper & patris habuerit loco, & in eorum castris versaretur, atque praesidiis. Itaque tam honeste natum, & tam splendide susceptum domestica excepit puerum disciplina, in qua nisi sanctum, nisi eruditum, nisi solidæ laudis plenum, nihil ille vidit. Gemini anteibant sapientiâ, & præclare factorum famâ Fratres Franciscus, & Thomas, quorum hic Anatomicâ scientiâ deinde præstans, & Urbis faciliè ea in arte princeps, plurimas in Philosophicis rebus tum progressiones faciebat & maximas; alter verò in Oblatorum Sacerdotum album cooptatus, renunciatus deinde, post Philosophiæ ac Theologiæ prælectiones summa cum laude in Seminariensi Lyceo habitas, supremus sui Sodalitii Præses, ultimò Metropolitani Collegii Ordinarius, ut vocant, Canonicis adscriptus rudem adhuc *Josephi* animum excitabat honoribus suis. *Josephus* unda strenue decora incendebat. *Josephus* ingenium naturaque majus quippiam *Josephus* inceri coeperat, & magnâ præsertim in *Josephus* studio, quibus lata atque illustis fraterno de-
 corabat via. Neque paratæ in Literas indoli pater-
 nis, aut cura defuit; nam vix primas Gram-
 maticæ salebras prætervectum filium in Societatis Jesu
 Patrum disciplinam tradidit parens; eorumque culturâ
 adeo fructuose adoleverunt injecta sapientissimorum In-
 stitu-

stitutorum labore virtutis semina, ut æqualium magister, & grandiorum natu tamquam æqualis & compar haberetur. Hac ratione Grammaticarum institutionum appime gnarus, ad humaniorum Literarum, & Latinae elocutionis haurienda præcepta in Modoëtiense Seminarium traductus est annum agens ætatis XII., adnistente præsertim Fratre, qui Oblatorum magisterium & curam inuito quodam in Ordinem suum amore ad carissimum Fratrem formandum diligenter præoptabat. Revera, ut erat in puero naturæ vis non acris quidem & vehemens, sed diligentia præstans & patiens laboris, feliciter unius anni spatio ex tricis illis evasit; & in Mediolanense Seminarium evocatum, in primis elementis Rhetoricæ annum alterum, deinde in unctiore ejusdem palæstra triennium, Joanne Baptista Sutio Rhetoricorum interprete, eundem summa cum laude versatum intelligo ex MStis monumentis, quæ ibidem servantur, de Alumnorum progressionibus testes fideissimi. Anno ætatis XVII. præter ejus Lycei leges, quæ nonnisi decimum-octavum a nativitate annum numerantibus discipulis aditum ad castra Philosophica aperiunt, propter spectatam indolem, & ingenii naturam satis perspectam, dignus habitus est, qui gemina de more stipendia conficeret; cumque agmen in Dialecticæ, ac Philosophiæ campo semper inoffenso cursu duxisset, ejus Fratre Hieronymo
Phi-

Philosophicas theses prælegente, in publico certamine exactorum cum laude studiorum periculum fecit. In Theologica verò facultate Josephum Ruscum, & Fratrem iterum audivit quadriennium; & condiscipulorum suorum indictis comitiis (neque enim in Literaria Republica idem quod in Romana jus viget) renunciatus Dictator egit demum victor, propugnatâ Theologâ, triumphum X. Kal. Sexiles Anno MDCXCVII.

Laureatum excedentem e prælio Seminarieſis Academicæ Principem, Oblatorum Sodalitium, in quod duobus ante mensibus fuerat cooptatus, excepit: Sacris deinde vix initio, Aronensi in Seminario adolescentium Clericorum Latinis literis imbuendorum demandata provincia est; ex qua quidem ad biennium illi delata, revocavit contractus ex insalubri & gravi ejus regionis cœlo virium languor. Itaque eos alumnos Bartholomæo Rubeo successorî optimâ literarum & pietatis disciplinâ formatos cùm tradidisset, (1) sacris obeundis exercitationibus in Mediolanensi S. Sepulcri Collegio implicitus

(1) Locuples hæc in re testimonium exhibent Rubei ipsius literæ latinæ, de discipulorum præfessionibus tunc ad Franciscum Saxium Seminarieſibus studiis Præfektum datæ X. Calendas Martias MDCC. in hæc verba: „Nunciabo enim tibi monumenta sapientiæ & pietatis, quæ Præter tuæ juvenis ornatissimæ teneris animis discipulorum, meorum ita insit, ut tuto ausim dicere, mollem ac imperitam statem a nemine melius posse formari . . . . . Ex quibus non levem certe lætitiâ præcepi, cùm & magnam partem laboris Prædecessoris diligentia homeris meâ detractam fensserim, nec parvam gloriæ meæ alieno studio mihi videam comparatam „

citus est, quo eum singularis & animo insita vocabat religio; quandoquidem literariæ Præfecturæ deerant, quibus par erat excellens ingenium. Primo tamen hujus Seculi Anno XIV. Kal. Majas, vacua, & a Joanne Baptista Repossio relicta, oblata est sedes Rhetoricorum Interpretis in Mediolanensi Seminario, quam ille usque ad Kal. Novembris occupavit: cumque coactus ex imbecillitate corporis ab ipsa veluti messe discedere, iterumque in S. Sepulcri Collegium translatus totum se in religionis castra conjecisset, etsi Giberti Borromei sollicitudo ejus favens ingenio jam illum Ambrosiani Collegii Doctorem designasset (2); postridie Idus Novembris Anno insequente datus est Comes Carolo Josepho Oldono, & Georgio Martinello, Viris magna cum sanctimoniz fama in Evangelii prædicatione versatis, qui sacram expeditionem in Arcifati Plebem ex Archiepiscopi Josephi Cardinalis Archinti mandato susceperant. Apostolicus hic labor nobi-

Tom. I.

* 2

les

- (2) Aperiet inquam a Giberto Borromeo tum Patriarcha Antiocheno consilium, necnon ipsas consilii causas, & Josephi indolem Francisci fratris epistola, ad eundem XII. Calendas Octobris anno MDCCII. scripta in hæc verba: „ Nicolaus Rubinus Bibliothecæ tum optimus
 „ tutor amico me alloquens dixit, tum mentis esse vocare fratrem
 „ meum in secundum Ambrosiani Collegii Doctorem. Nihil magis ex
 „ animi mei sententia esse poterat, quam obsequium meum tot no-
 „ minibus tibi obsecratum in fratre meo geminare. Nihil & fratris
 „ genio jucundius, qui imbecilli corporis metu coactus a laboriosis Se-
 „ minariis studiis missionem petere, adhuc tamen literas cordi haber
 „ amansque eruditæ quietis toto animo refugit æconomicas provincias,
 „ quibus Sodalitium nostrum occupare solet quos eximit Academiis.
 „ Quapropter totus in hoc officio erit, & pondere quodam animi in
 „ hæc studia promi, & accepti benefici lege, & sapientia tum imita-
 „ tione „

les Triumviros ad bimestre ferme spatium tenuit : quo tempore eas regiones vicitim nudis pedibus obire, etiam cum glacie rigeret solum, Fidelium confessiones excipere, quotidianis concionibus vitia oppugnare, pia fuit illorum exercitatio. Mirum certe fuit in Saxio illud religionis asperum testimonium, ut quam valetudinem agre a studiis literarum sartam servasset, eam tam generose in pia ac durissima huiusmodi contentione profunderet; servavit tamen in tanto periculo, Deo adiutricem manum porrigente. Per eos ipsos, quibus sacræ prædicationi vacabat, dies: nimirum XV. Kal. Jan. Anni MDCCIII. adlectus in Ambrosiani Collegii Doctorem *Josephus* fuit, cum ex Antonii Albutii discessu Bibliothecæ Præfectus renunciatus esset Ambrosius Curionus, in cuius ipse locum successit. Non ita tamen in novi curriculum limine usus est literis, ut animum amoveri sineret a religione: Scilicet per insequens etiam biennium, autumnalibus recurrentibus feriis, delectus iterum est sacrarum, quemadmodum antea, expeditionum cum *Josepho Oldono* comes. Hinc in agro Mediolanensi Plebem Decimi obivit mense Septembri Anno MDCCIII., mox ad eundem mensem, insequente anno, Marliani, & Sevesi, Divini Verbi prædicatione ubique egregiè perfunctus. Hoc illi munus ut erat ex Sodalitii legibus impositum, tum præsertim *Josephi* Cardinalis Archinti man-

mandato, qui ejusdem dicendi vi, & genere admodum delectatus, ad Saxiorum Fratrum commendationem, hujus scilicet, & Francisci tum supremi Sodalitatis nostræ Moderatoris, dicere consueverat, se duos Saxios tamquam geminos pretiosos lapillos æstimare.

Suum igitur in Ambrosiano Collegio veluti campum nactus, sibi impar nunquam est visus, æque scilicet in religionis, ac literarum studio probatissimus. Sors tulit ut in ipso demandatæ tam illustri provincie limine ad summa contendere juberetur, atque in dolio, ut ajunt, figularis artis tyrocinium ponere. Jamdiu Mediolanensium gloriæ invidentes Transalpini, illatam ab Ænobarbo *Federico* Mediolanensibus cladem novâ injuriâ ita oneraverant, ut quod reliquum ejus arma nobis fecerant, literario bello per summum dedecus eripere conarentur. SS. Protasii & Gervasii Corpora in Ambrosiana Basilica antiquitus religiosissimè asservata, atque ab ipso S. Ambrosio ibidem condita, Brisacum translata magnifice venditabant; eoque certius sibi arrogabant id laudis, quo clarius decedere ab eadem nostri ipsi Scriptores videbantur (3). Itaque ad eorum possessionem

* 2

Pa-

- (3) Ivere in hanc sententiam primo Bernardinus Corius in sua Historia Mediolanensi, & multo post Josephus Ripamontius, qui Parte II. Libro II. Historiarum Ecclesiæ Mediolanensis pluribus persecutus Mediolanensis Urbis exordium in hæc verba erumpit: „ Corpora „ Trium Magorum, itemque Corpora Gervasii & Protasii, Naboris „ & Felicis extra communem injuriam fuere, sed ut auferret sibi, „ non ut relinqueret nobis ea subsidia Barbaris „ .

Patriæ vindicandam strenue in arenam descenderat Joannes Petrus Puricellus ex eodem Oblatorum Sodalitio Sacerdos, Vir, in quo æque acumen ingenii commendat, atque in excutienda antiquitate solertiam. Sed cum sparsim, ubi se ferebat occasio, in alia intentus Scriptor id argumenti pertractasset; illustres qui subsecuti sunt Transalpini Scriptores, hos in oculos non incurrente, eandem recoquere crambem non sunt veriti, & veluti integram Brisacensium possessionem nobis obtrudere. Maximum præjudicatæ a Germanis causæ momentum afferebant magna nomina Crombachius, & Papebrochius; ille in trium Magorum historia, eorum, opinioni subscribens; hic in Sanctorum Actis, in quibus Joannis Bollandi consilium subsecutus sin minus inventi operis gloriâ claruit, optime continuati laude certe Auctorem ipsum superavit. Itaque irruentes undique præclarissimos hostes jussus est Saxius depellere: Omni telorum genere, conjecturis, solidis argumentis, & depromptis ex tota antiquitate testimoniis oppugnavit, & justo bello adortus medium utrumque tenuit, atque arctiore nodo, quam ut possent elabi (4). Quid expectamus? Ex tam præclaro certamine uterque victor excessit Saxius,

(4) Egregii Operis Titulus hic est: *Dissertatio Apologetica ad vindicandam Mediolanæ SS. Corporum Protasii & Gervasii antiquissimam possessionem &c. Mediolani MDCCVIII. apud Marcum Antonium Paulphum Malacellam.*

xius, & Papebrochius; dispari tamen ratione, cùm alter argumentorum pondere, veritatis studio alter triumphaverit. Etenim moderationis ingenuæ Scriptor hic nobilissimus exemplum dedit, quod omnes in posterum admirentur, vix ullus unquam imitetur. Habere se Josepho gratiam testatus est apertissime, quod ea sibi explicasset, quæ antea solertissimam licet illius indaginem latuissent. Hinc palinodiam vere divinam eo promptius canens, quo facilius excusatione usus ætatis refugere potuisset, tabulæ a qua jam retraxerat manum iterum admovit, quintum supra octogesimum annum natus, & perhonorificam de Saxio mentionem ei Supplemento, quod jam Conradus Janningus concinnabat, jussit adjungi; de sua certe detractum laude non existimans quidquid accessisset alienæ. Hanc in ipsis literarii curriculi carcercibus consecutus lemniscatam veluti palmam, incredibile dictu est, quanta exinde cum laude fuerit Saxius in Italorum omnium atque Transalpinorum ore versatus. Placet eorum nomina & testimonia omittere, e quorum re erat non tam Saxium extollere, quàm Papebrochii famam nitedulæ more arrodere. Eam dumtaxat proferam, luculentissimam certe, testificationem eo solidæ laudis pleniorē, quo ab omni assentationis suspitione magis alienam: Scilicet ab iis profecta laus, qui suis rem pendunt ponderibus, nec partium incenduntur flu-

studio, ea demum vera ac solida appellanda est. Itaque maxime omnium Dissertationem hanc probavit, in quem fuerat elucubrata, Papebrochius. Apud hunc non solum ille in laude, sed etiam in gratia fuit; & præter literas ejus verbis a Conrado Janningo ad Saxium datas (5), extat nobilissima recantatæ ab ipso sententiæ com-

(5) Placet hæc integras exponere, ex quibus non erui dumtaxat potest, quanti hanc Dissertationem Janningus fecerit, verum etiam quanti Auctorem ipsum æstimaverit:

„ Admodum Reverendo, atque Illustri Viro

„ D. Josepho Antonio Saxio

„ Conradus Janningus e S. J. S. P. D.

„ Pridem mihi Mediolano submisit R. P. Jo. Baptista Mosca noster
 „ Dissertationem Apologeticam tuam, Admodum Reverende ac Illu-
 „ stris Domine, qua Mediolano vindicentur Corpora Sanctorum Ger-
 „ vasis & Protasii, tuo, ut puto, dono. Verum Codex ille, nescio
 „ quomodo intercidit. Quod ubi post longam expectationem meam
 „ ille tandem intellexit, aliud ejusdem exemplum dono suo gratiose
 „ supposuit, quod nuper huc allatum est. Legi obiter librum placuit
 „ claritate, eruditione, ac modestia sua. Mox ipsum obtuli lausan-
 „ dum optimo Seni nostro Papebrochio; qui inde oblectatus æque, ac
 „ ego, fuit; simulque professus, se inde discere quæ nescierat; usui
 „ futura, tum ad augendum & magis illustrandum Commentarium
 „ suum de prædictis Sanctis, tum ad mutandum, quæ de sacris Ille-
 „ rum Corporibus, eorumque possessione Mediolani perpetua graviori-
 „ bus argumentis in hoc libro tuo productis penitus nunc persuasus.
 „ Imo capita aliquot correctionis suæ jam collegit, octoginta quatuor
 „ annorum senex; mihiq; tradidit, Supplemento Junii, quod præ
 „ manibus est, inferenda. Vellem tam propinqua esset occasio pluri-
 „ bus agendi de sententia, quam olim vetitiorem putavit P. Jo. Bollandus
 „ in Commentario suo ad diem VII. Februarii de ætate Sancti Ro-
 „ mualdi Camaldulensium Institutoris; quam post annos demum qua-
 „ draginta nuper sedulo illustravit D. Guido Grandi in Dissertatione
 „ sua Camaldulensi ex monumentis versibus! Cujus tamen rei mentio
 „ fieri quoque poterit in prædicto Supplemento ad diem XIX. Junii,
 „ quo

commemoratio in eo volumine, quod Supplementum. in Acta Sanctorum Mensis Junii inscriptum, atque editum in lucem fuit. Ibi spongia usus Papebrochius plura emendavit ex Saxii sententia, atque (ut ejusdem verbis utar) *Saxio facem praferente: neque eum profiteri puluit, unde profecisset etiam ea LXXXV. annorum aetate*. Rejecit exinde ad fabulas Crombachii fundamenta, & Mediolanensibus perspicue SS. Fratrum possessionem adjudicavit, Brisacensibus ereptam, quibus maxime in priora faverat Commentario. De eadem item emendatione differens ibidem Conradus Janningus, mirum, quantam Saxio virtutis, Papebrochio modestiae laudem tribuat. Hæc ille: *Reformationem Commentarii* (de SS. Martyribus Protasio & Gervasio) *concepit* (Papebrochius) *ex lectione Dissertationis Apologeticae Doctoris Josephi Antonii Saxii*. . . . *Concepit autem reformationem suam, & propria*

ma-

quo ejusdem Sancti Romualdi nomen inter Prætermissos repeti-
 tur. . .
 Redeo ad Apologiam tuam, Admodum Reverende Domine, in qua
 numero CXXXVII. sanctus Udalricus vester, ab aliquibus pro San-
 cto Antidile Augustano habitus, dicitur *gratias sanctorum conferre*;
 quas Purcellus ait, *publicis tabulis consignatas* &c. Itas tabulas ope-
 ra pretium foret nobis describere: Et si auctoritas tua id faciendam
 curare possit, utemur illis ad majorem gloriam, seu Sancti Udalrici
 Ep. Augustani, seu alterius Sancti (quod nobis verosimilius est)
 apud vos cultis; certe ad gloriam Dei, qui in Sanctis suis qualibus-
 cumque colitur, majorem. Denique gratulor Auctori suo Disserta-
 tionem Apologeticam ad vindicandam Mediolano SS. Corporum.
 Protasii & Gervasis antiquissimam possessionem; meque tibi, cete-
 risque omnibus, qui meliora quam quæ nobis suppeditata fuerunt,
 aut in mentem venerunt, bona ratione nixa produxerint, amicum
 profiteor. Dabam Antuerpiæ VI. Kal. Decembris MDCCXI. .

manu; quoad licuit, in tam gravi senectâ & caliginē oculorum disposuit, mandans nobis, ut in Supplemento Junii illam ederemus in lucem, & gratularemur Auctori Apologiæ de opera sua, & Opere.

Hi primi fuere in Saxio virtutis igniculi, & femina, quæ ad nova gignenda, procreandaque plurimum valere. Felicior etiam paulo post eidem sese obtulit planities, in qua liberius comparandæ eruditionis studium excurreret. Ambrosianæ Bibliothecæ legibus cautum est, ut nobilissimi, quibus ea abundat, MSSi Codices in Præfecti unius tutela semper atque præsidio lateant: cui ea demandata provincia est, ut eos Collegii Ambrosiani Doctoribus suppeditet identidem, qui ad eorum elucubrationes facere præsertim possunt; ceteros vero ab exterorum oculis arceat, quo infinitis congesta sumptibus supellex literaria in Bibliothecæ, Doctorumque commodum atque utilitatem reservetur (6). Fortè triennio post editam Saxii Dissertationem pretiosa eidem parvè MSSrum penetralia: nam defunctus Præfectura cum esset Ambrosius Curionus, qui cum Magistratum per septennium habuerat, atque Anno MDCCXI. Sacrorum

Præ-

(6) Hoc alie multorum animis infixum velim, ut solidæ Materonum quorundam discipulati occurrant, qui vel debere sibi putant, si quid videre ex MSS. Bibliothecæ nostræ sibi per summam Præfecti humanitatem aliquando liceat; vel ea videri interdum non posse conque-
runtur: quorum illud summæ inficitur est, alterum indignis videtur
audacis.

Præfes in Oppido Seveso renunciatus fuit, communi acclamatione (7) in ejus locum successus Joseph concreditam sibi vidit nobilissimi Literarii patrimonii potestatem. Quare ad hanc potissimum exornandam Spartam advertit ocyus animum. Latebant in perviis exterioris Bibliothecæ forulis nonnulla adhuc MSSa, veterum curarum male desertæ reliquiæ. Mens erat Borromei Præfulis Patroni, eorumque, qui ex Clero Ambrosiano delecti Bibliothecæ Administrationi præsent, omnia in unum locum, conferte, remotum illum quidem ab exterorum manibus atque sepositum ab audacolorum quorundam oculis, qui nostrarum legum imperiti, quidquid in ea reconditur, publici esse autumant juris, licet in unius Collegii usus studiose a Condiutore comparatum. Huic consilio administrando aptissima sese offerebat Saxii diligentia. Assumpto igitur in curæ partem Clariss. Collegæ Bartholomæo Rubeo acris ingenii, nec minoris solertiae

Tom. I.

* 3

Vi-

- (7) Audiens cum communibus electum suffragiis G'bertus Borromeus Patriarcha Antiochenus in hunc sententiam Saxio gratulatus per litteras est, III. Calendas Augusti MDCCXI. „ Immortaliter gaudeo
 „ electum te audiens in Ambrosianæ Bibliothecæ Præfatum, prout
 „ æquum erat, atque ego jundiu optabam. Omnium istorum Præsi-
 „ dum plausus quibus tibi acclamatum est, & meritis debebantur tuis,
 „ & eximii etiam virutibus, quibus ornaris. Tunc probe scis, non
 „ hoc me duntaxat tempore suffragio meo ad hunc electionem con-
 „ sultasse, utpote quæ utilis summo opere sit Bibliothecæ ipsi futura.
 „ Hoc ipsum jamhu mente præverteram, quemadmodum jam omne-
 „ exigebat, & tui præfectorum amantissima admiratio mea, quæ angeli-
 „ cis tuis dotes suspexit. Itaque hoc potius mearum periculum est, ut
 „ tibi grarissimam pro eo suscepto munere, in quo dum versaberis,
 „ ego easdem admirari potero „ „

Viro, luctari cum tinea & blattis cœpit: Pulverulentos Codices scrutari ex appositis titulis, atque in Indicem ordine redigere, complures etiam penitus introspicere, eorumque sensum exprimere, partiri Opuscula, expendere, apte congruenterque illorum ætatem dignoscere, solutas item, & in fasciculos compositas chartas in nova conflare volumina, utriusque studia fuere. Inter tot prompta sibi & paratissima eruditionis præsidia grandescere ipse quodammodo Saxii animus, & nova quotidie veluti oboriente luce, in ipsa antiquitatis adyta securo tramite irrumpebat. Accedebant etiam crebræ per literas Clariss. Muratorii ad istiusmodi opus urgendum perficiendumque cohortationes; neque enim melior hujus studii æstimator esse poterat, quàm qui ex eodem penu tot sibi gloriosa, Reipublicæ vero utilia ingenii monumenta deprompsit (8). Verùm utinam spem illius, & nostram

- (8) Scipius a Cl. Muratorio admotus Josepho stimulos hac de causa lego. Primum enim anno MDCCXII. poëtridie Idus Jan. sic eum hortatus est: „Optimo consilio Patriarchæ Antiocheni effusum est, ut de-
 „novo in Indicem referrentur MSS. Græci; atque utilissimum erit
 „idem præstare de Latinis, Italicis, & Arabicis, quæ supersunt non-
 „dum in ordinem redacta. Hac occasione multum gaudeo te una-
 „cum Collega Rubeo penitus callere posse antiquos Codices, quorum
 „tractatio mirum in modum ad eruditionem confert, atque conducit
 „ad nova semper alia proferenda. Item poëtridie Nonas Mijæ
 „idem inculcavit eodem anno. „Rursum gratulor tibi susceptum labo-
 „rem in MSS. Ambrosianæ recognoscenda; qui labor sine jucundissi-
 „mus Viro erudito est, qualem te esse scio, quique maximo tibi usui
 „erit, ut ad exitum meditata perducas, imo nova etiam Opera me-
 „diteris. Ego etiam tractavi semel, imo pluries omnia isthæc MSS., &
 „in mea adversaria etiam ætuli quidquid ad literarias meas cogita-
 „tiones

stram fallax non interceptisset rerum exitus! Pertinax in hac provincia obeunda labor, & plane quotidianus fregit mentis robur; & lento tentata morbo valetudo non vires dumtaxat ad rem conficiendam opportunas admittit, verum etiam animum a retexenda absterruit. Sub vitæ exitum mihi ingenue aperuit, ad labores hujusmodi firmam viribus, & juvenilem ætatem unice aptam fore, imo eâ firmiorem, qua ipse usus esset. Suum tamen illi non defuit pro feliciter inita opera congiarium, sive consolationis loco propter inflictum valetudini vulnus, sive incitamenti ad spem excitandam eorum, qui imperfecto manum essent admoturi. Inde etiam major congiario fructus accessit: utpote maximam conceptus labor eruditionis segetem inde collectam in iis, quos concinnavit, libris utiliter admodum & gloriolæ profudit.

Recreatus utcumque, remittere tamen mentem ab omni exercitatione non desinuit. Suapte ingenio pronus in religionis studia, accommodatam pietati suæ, & corporis imbecillitati scriptionem aggreditur. B. Joannis Nepomuceni nomen in magno erat honore tum apud Insabres; novum illud quidem nostris auribus, sed hi-

* 3

sce

„ tiones pertinebat . . . . . : Prosequere strenus contemptum iter, si-
 „ curus operæ prælium tum Bibliothecæ ipsi, atque us, qui eadem
 „ usuri sunt; deinde transfer cogitationem ad hoc, ut fructus a te
 „ perceptus in publicam utilitatem redundet „ .

ſce regionibus ex Bohemia propter quoddam veluti Auſtriaci Dominatus commune nobis cum ea vinculum, & quaſi cognationem illapſum. Hoc amplificare Saxius ſtudit, atque ex P. Bohuſlai Balbini fide & commentariis (9) ejuſdem Vitam, relique mire geſtas edidit in lucem, Italico ſtylo reddens Latinam ejus hiftoriam, quæ ſuppreſſo Auctoris nomine dum tereretur multorum manibus, ex opere ipſo æſtimari facile Scriptorem poſſe, credidere univerſi. Paulo poſt alii ex aliis illum obruere labores non ſua quidem voluntate ſuſcepti, ſed potentiorum rogatu, quod vere dixeris imperium. Renunciatus Mediolani Archipræſul a Summo Pontifice, Clemente hujus nominis XI. Benediſtus Herba Odeſcalchus, & Sacra Purpura ornatus in Mediolanenſium JCC. Palatinorum Equitum Collegium fuerat cooptatus. Abſens tum, & in Polonia degens torquebat expectationem noſtram; verum plauſus atque acclamationes ab amantiffimis Civibus jure ac merito extorquebat. Ea itaque occasione Joſephi Frater Franciſcus Alumno ſuo (10) ad tantæ Dignitatis faſtigium eveſcto *Triumphum Nobilitatis*,

(9) Sancti hujus Vitam atque virtutes Anno MDCLXX. colligere conatus fuit hic Auctor ex veteribus MSis ac Libris editis, ut docet ad diem XVI. Maji Daniel Papebrochius: Saxius autem ſic inſcripſit: *Vita del B. Gio. Nepomuceno Canonico della Chieſa Metropolitana di Praga, cavata dagli Atti de' Santi alli 16. Maggio. Milano 1715.*

(10) Theologicæ facultatis Cyrocinium poſuerat Benediſtus Herba Odeſcalchus in Mediolanenſi Seminario, Franciſco Saxio prælegente.

tatis, & *virtutis* (11) instruxerat splendidissimum; Joseph vero dum insequente anno optimus Cardinalis in Urbem advenisset, & præsens Collegium ipsum suo bearet aspectu, annuam gloriæ celebritatem (12) renovavit: quare Apparatum ipsum *Anniversarium gloriæ* inscripsit; cùmque recurreret anno circumactio antecedentis cooptationis commemoratio, ex ipsa mensis Septembris, in quem celebritas inciderat, opportunitate instruendæ pompæ duxit argumentum. Ex Romanorum moribus didicerat, eo tempore Ludos institui solitos, quos *Magnos* appellabant, in quibus sive armis, sive toga illustriores Viri antegressi agmen ducebant juventutis; & victoribus demum imponebantur coronæ. Quod ex universa Romana Urbe agebatur spectaculum, id totum ex unica Familia Saxius feliciter concinnavit. Ex hac delectos plures atque insignes doctrina ac religione Viros, inter quos maxime eminebat Innocentius XI. Summus Pontifex, in oculis omnium defixerat Josephus: deinde ejusdem Cardinalis quinque amantissimos Fratres integerrimosque exprimi jusserat juventutis subsequens loco:

(11) Hoc titulo gaudet ipfius Francisci opusculum hac occasione elucubratum, & Mediolani editum MDCCXIV. apud Federicum Gallardum.

(12) *L' Anniversario della gloria celebrato dagl' Illustrissimi Signori Abbati, e Collegio de Signori Conti, e Cavalieri Giureconsulti per il solenne ritrovamento dell' Ema Sig. Cardinale Benedetto Erba Ossolengo Arcivescovo di Milano loro Collega. In Milano MDCCXV. per Carlo Federico Gagliardi. in 4.*

loco : postremo datas præcipuis Benedicti virtutibus , quarum potissimum causâ triumphans Collegium ingrediebatur , suas coronas affinxerat ex Græcorum , Romanorumque instituto : Graminea scilicet Pietati tamquam Obsidionalis ; Caritati Civica seu Quercea ; Myrtea veluti Ovalis Sapientiæ , Liberalitati Spicea , Laurea Doctrinæ ; sertum verò ex Olea contextum Clementiæ , Prudentiæ ex Floribus , ex Palma Fortitudini , ex Amarantho Gloriæ , ex Auro Religioni decernebatur . Universum Apparatum , & dignam triumphante Archipræsule pompam accurate descripsit , atque anno insequente in lucem edidit qui tum erat a Secretis Civitatis Joannes Augustinus Meda (13) ; placuitque hac ratione perenne Saxii ingenii extare monumentum . Biennio post cùm par delata Purpuræ Dignitas Bernardino Scotto in idem Collegium cooprandum novum Cardinalem suaderet , Civium desiderium ad par spectaculum demandata Saxio extruendi novi Apparatus provincia excitavit . Neque certe expectationi omnium hic defuit ; eamque exhibuit celebritatis speciem , in qua sua æque , ac Scotti sapientia triumphavit .

- (13) Latine hoc Joannis Augustini Medæ Opusculum fide conscripserunt *Aureis triumphus in Mediæ saxonæ Metropoli Eminentiss. Archiepiscopum D. D. Benedictum Herbam Odysseæ in XII. Col. Sept. MDCCXIV. Pontifice solum copiosissime solemnitate excipiente . Narratur dicunt Opusculum illustrissimis DD Urbis Præfatis , & LX Decurionibus in theatro ejusdem Civitatis , atque universa Provincia a Secretis J. C. Jo. Augustinus Meda , Medicus , in Curia Regia typis Marci Antoni Pandulphi Medicesse MDCCXV. in 4.*

pharet. Gratulabantur Nobilissimi Equites excepturi honores sapientiæ (14), quibus cum maximè floretet Scottus, segetem atque materiam laudis Saxio suppeditavit: Vernum tum forte appetebat tempus; quare Purpurato Principi instituit Ludos, imitatus quinquatria, quæ prima anni tempestate in Minervæ honorem olim celebrabantur. Si Clariss. Apostolum Zenum audiamus, Inscriptiones ac lemmata temporis accomodata, ac loco ingeniose ducta sunt, ac feliciter. Descripsit deinde singula Saxius justo volumine comprehensa, eamque Descriptionem editam habemus, hisque refertam luminibus, quæ non minus Romanam, ac Græcam, sed Ecclesiasticam etiã sapiant eruditionem. Hæc in lucem producere meditantem nova ex-tempore affecit sollicitudo, quæ aliquam afferret properanti moram. Joannis Baptistæ Tonettæ opera atque consilio recens adjectæ ex Aronensi Asceterio ex S. Francisci Salesii Instituto sacrae Deo Virgines novam veluti coloniam deduxerant in hanc Urbem; hisque adjectæ ex primariæ Nobilitatis flore puellæ cœtum conflaverant Virgunculatam, non sola castimonie laude, verum etiã virtutum omnium splendore.

op-

(14) Gli onori della Sapienza spiegati in pubblica pompa dagl' Illustrissimi Signori Abati e Dottori dell' Illustrissimo Collegio de Signori Graduti, Conti, e Cavalieri di Milano per congratulazione della Sacra Porpora conferita dalla Santità di Clemente XI. al di loro Collega l'Emo, e Revo Sig. Cardinale Bernardino Stuto. In Milano MDCCXVII. per Pietro Francesco Nava. in 4.

optimum futurum Patriæ ornamentum . Sanctæ Sophiæ Templum , ad quod fuerant collectæ , vetustate penefatiscens hortabatur , ut earum religioni commodius consuleretur ; quare Benedictus Cardinalis Odescalchus , qui conclusum hunc Hortum studiose , ut omnia , colere pro virili studebat , conspirante in idem consilium nonnullorum Nobilium opera , novi & splendidioris Templi fundamenta jacere cœperat , quod intra paucos annos ad eam , quam hodie suspicimus , pompam etiam feliciter perduxit . Splendida celebritate peracta res est ; atque in partem illius venit commune gaudium , quo natus per ea tempora Leopoldus Archidux Austriæ fuerat exceptus . Nam sacræ illæ Virgines Templi sui primordia Deo dicare statuerant tamquam grati animi testimonium propter datum Augustæ familiæ Infantem , hæredem , ut sperabant , futurum aviæ religionis non minus quàm dignitatis . Editus typis libellus est (15), quo universa celebritatis illius ornamenta singillatim complexa sunt: Quidquid in eo ad historiam , & rem gestam spectat , Bartholomæus Rubeus , tum Saxii Collega , de more egregie comprehendit : Orationem eo tempore habitam scite elucubra-
vit

(15) *La Gratitude verso Dio per la nascita del Serenissimo Infante Leopoldo Arciduca d'Austria, e Principe dell'Austria, ottenuto in un Tempio da esso esser in Milano dalle Monache di Santa Maria in Santa Sofia, presentata alla S. C. C. R. M. della Imperadrice Elisabetta Cristina dalla Superiora, e Relicizie Fondatrici dello stesso Monastero. In Milano, per Domenico Bellagatta MDCCXVI. in 4.*

vit idem Tonetta : Omnia, Virginum nomine, Elisabethæ Christinæ Augustæ inscripsit eleganti epistola Saxius, ex Oblatorum sodalitis universi; quorum postremus etiam sacro Apparatu palæstram quamdam, & veluti extrema Inscriptionum lineamenta attulit. Verumtamen animi vim, & infirmitatem corporis tum ostendebat Josephus, atque hanc una virtute superabat; hinc autumno ejusdem anni incunte, ægra valetudine cum esset, jussus est doctis curis abstinere; quod Literariæ Reipublicæ potius, quam Saxii periculum datis literis conquestus est Romæ degens Gibertus Borromeus Patriarcha Antiochenus, tum a Cubiculo Clementis XI. Pont. Max. Quamquam nec diu segnetotium passus est Josephus; nec confirmandæ illius valetudinis desiderium diutius tulit Gibertus: qui anno insequente ad diem XV. Martii renunciatus S. R. E. Cardinalis, primus depulsi morbi fructum est consecutus, quemadmodum invalescentis moleste dolorem fuerat passus. Solemnis eidem statuebatur triumphus, cum post recentem inaugurationem, in J. CC. Palatinorum Equitum Mediolanense Collegium esset de more referendus. Ad notam Saxii eruditionem confugere qui instruendæ pompæ consilium ceperant. Pridie Kal. Septembris communi Patriæ, bonorumque omnium plausu coopertus est novus Cardinalis; isque maxime inter Majorum suorum, qui Patriam hanc illustrarunt, imagines erat conspicuus. Singulas

Apparatus partes describere nec meum est, nec instituti: facturus dumtaxat operæ pretium sim, si quid Saxius illius auctor mente conceperit, evolvam. Utar itaque verbis, quibus ille ferme usus est, dum consilium suum edita in lucem descriptione aperiret: Relpiciens amplam splendide factorum, Virorumque insignium seriem, qui antiquissimam clarissimamque Borromeorum familiam diu illustrarunt, duo sibi firmiter cavenda statuit: Primum ne quid externæ eruditionis tanto argumento infereret, cum Nobilissimæ Gentis decora omnibus etiam Rhetorum luminibus destituta ipsa lucerent per se se, quin aliunde sibi dignitatem conciliarent: alterum vero, ne ab hac insigni Urbe recederet in seligendis rebus, unde magnificum Borromeorum nobilitati elogium texeretur. Suadebant autem tum mensuræ temporis ad hoc dati angustię, tum etiam loci ipsius, quo universa pompa erat definienda. Hæc illum causæ non sinebant peregre aut longius accersere turmatim egregia Nobilissimæ Stirpis facta, præsertim cum Scriptorum copia hanc illi præripuisset gloriam, ut singula ornamenta persequeretur Gentis, quam aliqui ex Regio genere ortam memorarunt. Hæc illius sententia; sed coronidis loco scire Zenus in sua Ephemeride hunc Apparatum describens apposuit: *Hoc unum dicemus, optime Clariss. Saxium peregrisse quod suarum erat partium; cum*
hæc

hoc in re , ut in ceteris omnibus , summa prudentia laudem cum summa doctrina conjunxerit , ejusque ingenium feliciter maximarum , exoticarumque eruditionum ornamenta prodiderit (16).

Patriæ amplificandis honoribus intentum nova , & ab ejus Instituto maxime aliena avocavit sollicitudo. Etenim Nicolao Rubino vivis erepto , destitutum Quæstore ærarium cum esset Bibliothecæ , ejus administrandi provincia demandata est Saxio ; quam cum post trimestre spatium , novo successo Quæstore , dimisisset , in literaria iterum se coniecit castra lubentissime . Neque optima defuit votis opportunitas . Pacatis tandem post diuturnum bellum ac tranquillis Europæ rebus , & restituto Cæsaris patrocinio , Autuerpienses Bollandiani Patres publica luce donaverant , quod dudum sponderant Supplementum in Mensem Junium . Perhonorifica ibidem injecta fuerat de Josepho mentio , ut diximus . Quare hic non intemperanti victoriæ gaudio , sed veritatis vehementiori studio ductus , cum alia sibi suppeterent posterioribus comparata curis , ac præsertim ex sedula MSSrum investigatione ad Patriæ decus fulciendum argumenta , veteri

* 4

Dis-

(16) Pompe hujus descriptio edita typis est hoc titulo insignis : *La Nobiltà Borromea esposta in fastuoso apparato dagli Illustrissimi Signori Abati e Dottori dell' Insigne Collegio de' Signori Giudici, Conti, e Cavalieri della Città di Milano nella solenne Aggregazione dell' Emo, e Revo Sig. Cardinale Gilberto Borromeo Patriarcha d' Antiochia, e Vescovo di Novara. In Milano MDCCXVIII. per Pietro Francesco Neus. in 4.*

Dissertationi adjunxit Appendicem (17). In ea novis monumentis satis propugnatam exaggeravit possessionem. Verbis ipsis Papebrochii calculum retrahentis suum diligenter expensis atque illustratis, nonnulla ex autographis ipsis S. Caroli scriptis in medium protulit, quæ ignota sibi antea, nunc optime in rem ipsam cadebant. Ultimo Opus ipsum gemino additamento ornavit: liberius aliquanto, quam causa exigeret, sed non inutiliter; cum hanc veluti operis coronidem quadam affinitate ac veluti vinculis hæreere cum victis jamdiu Adversariorum rationibus intelligeret (18). Perfectam Appendicem veteri

(17) *Appendix ad Dissertationem Apologeticam pro vindicanda Mediolano SS. Corporum Gervasii & Protasii antiquissima possessione Auctore Josepho Antonio Saxio SS. Ambrosii & Caroli Oblato, S. T. D. Collegii & Bibliothecæ Ambrosianæ Professo Mediolani in Curia Regia Anno MDCCXLIX. excudebat Marcus Antonius Pandolphus Malatosta Regius, Ducalique Typographus.* in 4.

(18) Appendix hujus partem ad Conradum Janningum cum MS. manu-
 „ tiffa adjicienda Sancti Ulderici Actus Josephus misit, antequam typis
 „ ederet; atque utrumque illi munus gratum fuisse intelligo ex Jan-
 „ nigi ipsius literis Antuerpiæ datis V. Kal. Quintil. MDCCXLII. „ Red-
 „ ditæ mihi pridem fuerunt humanissimæ tuæ juxta & gratissimæ no-
 „ bis, quibus per illos suppeditatur tum accitio argumentorum ad
 „ confirmandam sententiam in libro tuo copiose probatam, eruenda
 „ ex duobus epistolis Petri Gilelsini ad Sanctum Carolum olim scrip-
 „ tis super celebratione Festi SS. MM. Gervasii & Protasii tota Civita-
 „ te a populo peragendi; & super possessione Corporum illorum etiam
 „ e sententiâ Cardinalis Sirleti. Tum suppeditatur quoque accessio no-
 „ diti Sanctorum Actus per Summarium gratiarum quas Sancti Ulder-
 „ rici Ep. intercessione ad ipsius Corpus & Imaginem fideles a Deo
 „ illis plures consecuti sunt. Quod Summarium, aliisque eo spectantia
 „ pro Additamento erunt post Acta Sancti Udalrici Ep. Augustani die
 „ IV. Julii, non absque grata recordatione tui Cui interea cum de-
 „ bita gratiarum editio pro impensa nobis opera salutem diuturnam,
 „ prosperamque felicium studiorum continuationem, etiam ab optimo
 „ Seno nostro Papebrochio emixte precor: atque uti nos te amare velim
 „ persuasum habeam; ita nos vicissim amare perge dec.

ri Dissertationi subjecit, atque utramque Generali Urbis nostræ Concilio inscripsit, retulitque obsequii sui fructum cum mercede conjunctum, amplissimum virtutis a Sapientissimo Ordine testimonium (19).

Hoc ornatus insigni judicio aliam ille Patriæ gratiam retulit, dum comparata novorum voluminum suppellectile Ambrosianam lautius instrueret Bibliothecam. Hunc ille ex perbrevis administratione ærarii fructum perciperat, ut disceret, haud contemnendam æris summam posse fidentius in libros expendi. Sic objicientibus nonnullis Transalpinis nostræ Bibliothecæ exoticarum editionum inopiam opposuit Saxius splendidam Præsidum liberalitatem. Eâdem usus occasione & plenam hausit veterum voluminum notitiam, dum librariam rem flunderet augere, Indicesque consuleret; neque exinde unquam

(19) In Acta publica reatarum publicum de Saxio Decretum hæc plura verbis conceptum est:

„ Johannes Gaspar Caimus

„ Vicarius Provisionum

„ & LX. Decuriones

„ Concilium Generale Civitatis Mediolani:

„ Mediolanensi Metropoli vindictam Sanctorum Gervasii & Provasii Corporum possessionem Eruditissimo Ambrosianæ Bibliothecæ Præfecto Joseph Antonio Saxio acceptam retulit sexaginta Decurionum Generale Mediolani Concilium: Ipsum itaque tanti decoris Vindicam atque Assertorem, Civem optime meritum Publica dignum censuit memoria, & commendatione.

„ IV. Non. Maji MDCCXIX.

„ Locus Sigilli.

„ Subscript. Jo: Augustinus Meda

quam cogitationem hanc abiecit, donec sub vitæ exitum doluit, minores esse desiderijs suis loci angustias, etsi in interioribus Ambrosianis ædibus novam veluti ex recentioribus libris Bibliothecam construxisset. Ex hac præsertim investigandi solertia ortum illud consilium reor, ut Typographicam Mediolani Historiam contexeret; lego enim per hæc tempora datas ad eum ab amicis Viris frequentes Epistolas, præsertim Cajetani Vulpii, & Gasparis Beretti, quibus ille de rariorum ac præsertim Mediolani excusorum voluminum titulis & præstantia docebatur. Corroborabant item hanc Viri industriam crebræ trans Alpes admotæ pro comparandis vetustis editionibus preces, ex Austria præsertim, & Helvetia: illæ nimirum per Vindobonensis Bibliothecæ Præfectos; hæ per Dominicum Cardinalem Passioneum, tum sedentem vel Lucernæ, vel in Murenfi Cœnobio Pontificium Internuncium. Hic cum totus in eo jam ab adolescentia esset, ut Bibliothecam instrueret, quæ omnibus miraculo esset, ut reapse est consecutus, multam se debere in hujusmodi conquirendis Sæxi diligentia, & habere etiam gratiam declaravit ingenue. Imo cum ex Josepho audisset congesta jam a se multa, quæ Alexandri Minutiani excellentis cumprimis Typographi Vitam, atque typographicos labores illustrarent: ut erat, atque est Literariæ Reipublicæ ornandæ studiosissimus, instare non

non desistit, ut hoc in eam conferret propere beneficium. Neque mirum erit propterea, si aliorum hac in parte conatus pro virili loveret Saxius, ut egregie præstitit, cum Cominiano prælo Joannes Antonius Vulpus S. Caroli Sermones Anno MDCCXX. committeret; & Mediolanensis Provinciæ administrationi Præfectum Comitum Hieronymum de Colloredo excitaret, ut ex edendis in hac Urbe libris unum exemplar Bibliothecæ gratis offerrent Librarii: qui tamen, ut est hominum genus avidissimum lucri, optimi Principis beneficentiam vel eluserunt, vel, ut veriori verbo utar, nihili fecerunt. Sed utcumque Josephi beneficium intercipere eorum avaritia potuit; impetrati laudem certe non ademit. Quintimo de suscepta tam viriliter Bibliothecæ cura gratulatus per literas est ejusdem Patronus Gibertus Cardinalis Borromeus; & maxime obstrictos se propter optimam Principis, si minus benefactum, saltem benefacendi voluntatem, professi sunt optimi omnes.

Sed cum tot in Patriæ commodum, & Bibliothecæ ornamentum Saxius ageret: numquam tamen infirmam redimere potuit valetudinem. Falsus est ipsemet ingenuè in secundo Appendicis additamento pag. 22. se incommoda valetudine esse infra tot studii patientissimos Viros; & biennio post Brixianorum Episcopus, & S. R. E. Cardinalis Barbadicus, ut ex ejusdem literis constat,

mo-

molestie tulit imbecillitatem, quam tamen ille fortissime omnium & constantissime non toleravit solum, sed plane vicit; numquam enim eniti ausus est alius, quam cum corporis vires labefactari sentiret. Scilicet per hæc tempora initum consilium est Italæ universæ gloriosum, Saxio perhonorificum, ut quotquot in Archivis, aut penes privatas, aut publicas Bibliothecas delitescerent MSta monumenta ad hujus Provinciæ res pertinentia, delictu habito, ederentur in lucem. Consilii auctor atque antesignanus immortalis famæ Vir Ludovicus Antonius Muratorius optimo in hanc rem administræ præsertim usus est Saxio; atque in illud exequendum Mediolanensis Nobilitatis opes, atque Philippi Argelati opera ac industria conjunctis mirum in modum studiis conspiravere. Paucis edisseram, unde tanta rei moles initium duxerit. Eruditus quidam Civis diu in eruendis vetustis Patriæ nostræ monumentis versatus collegerat plura, quibus nova affundi lux nostræ Historiæ posset. In eam venerat mentem, ut Batavicis ea typis committeret; remque, interprete Saxio, cum Hollandis transigebat Muratorius. Verum, cum, ut fit, alia ex aliis orirentur Typographorum dissidia, quæ moram afferrent, cogitavit Atestinæ Bibliothecæ Præfectus, rem non dumtaxat nostris in regionibus confici posse, verum etiam consilium ipsum perfici. Itaque quod in unius Urbis gloriam agi-

agitabatur, id ille ad universæ Italiæ convertit. Suppetebant plures in Italia amicitiae, quarum auxilio facile publica Archiva patuissent: Ulro pollicebantur operam suam literati omni ex parte Viri: Præsto erant MSS. Estensis Bibliothecæ; neque diffidebat, defutura Ambrosianæ, quæ tum latebat maxime in tutela Eminentissimi Giberti Borromei Cardinalis amplissimi, qui, ut Nobilissimæ suæ Gentis mos semper fuit, Literariam sustentare Rempublicam ope & auspiciis numquam destitit. Immanes unice absterrebant sumptus, quibus tanti Operis universa constaret moles. Verùm hunc etiam absterfit timorem parata atque exposita Mediolanensium Equitum liberalitas: Ex his complures Societatem coivere, quam Palatinam ex Regio Palatio, ubi excitata Typographia est, appellarunt, atque ære collato in necessarios sumptus, abunde typographica suppellectile officinam instruxere, cujus administratio Philippi Argelati solertiae ac curæ fuit concredita. Neque defuere Augusti ipsius Caroli VI. auspicia, & Comitis Hieronymi de Collore-do tum Infubriæ Præfecti præsidia, quorum protecta-patrocinio semper res est. Una videbatur desiderari egregii Viri manus, quæ præsentī semper auxilio aut suppeditare materiam, aut Typographorum emendare vitia, modo opus urgere, modo expolire, demum seriem rerum, si opportunitas postulasset, sine alicujus querela.

digerere posset. Perutilis visa est Saxii, qui, adscito in operæ partem doctissimo Fratre Francisco, Muratorii non fefellit expectationem; quinimo Operi ipsi non parum laudis atque incrementi adjunxit (20). Certe testatum mihi ex literis est, in eam spem primo vix erectum fuisse Muratorium, ut ex coacervatis monumentis quatuor circiter aut sex volumina possent confici: qua in re falsus certe vates fuit; cum tanta affluerit rerum seges, ut modum potius adhibere postmodum in iis evulgandis cogeretur. Neque diffitebor, plurimum in id voluminum incrementum profuisse Saxii diligentiam, qui & Ambrosianæ opes diligentissime scrutatus, nonnulla in medium contulit aptissima, Amicos nonnullos sollicitavit, qui auxiliariam præberent manum, & nonnulla a quibusdam amice extorsit, quæ venire in manus posse Muratorii cura jam desperaverat. Non is ego sum, qui Muratorio præclarissimum hujusmodi in Literariam Rempublicam meritum invideam, aut decerpi quidquam ex ejus laude velim, ut Saxio famam conciliem: hoc

ta-

- (20) Placet exponere Cl. Muratorii judicium, Operis ipsius Prefationi adjectum, ex quo tamen breviorē hanc sententiā juvat excerpte.
- „ Bonæ tamen sortis meæ tribuendum, quod in ea Urbe (Mediolani)
 „ no) vices meas sustinuerint duo ex sua eruditione edisique Libris
 „ Clarissimi Viri, nempe supra laudatus Vir Josephus Antonius Sa-
 „ xius, Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus, ejusque germanus Frater
 „ Franciscus Hieronymus Saxius Metropolitani Capituli Canonicus
 „ Ordinarius, ut ejusmodi Opus produceret, quantum fieri poterat ca-
 „ ligarum atque ornatum „

tamen non præteribo tacitus, quòd, cum nonnulla aliquando inciderent vel dubia illustranda, vel implexa, tricus expedienda, non raro provocatum fuisse ad Josephi sententiam, qui præstantissimorum Equitum, præsertim Caroli Comitis Archinti, & Theodori Alexandri Marchionis Trivultii auctoritate fretus, atque mira sagacitate adjutus, ut sibi virtutis eximie famam peperit, parem etiam Muratorio modestiæ laudem reliquit. Sed hæc illius in disponenda veluti voluminum serie sit obscura apud nonnullos laus; ea sane perspicua, quam ex illustratis aliorum scriptis, eique Operi adjunctis, ejusdem veluti Musæ æmulus evadens comparavit. Jordanis ille seu Jornandis Historiam (21) de Getarum, sive Gothorum origine accuratissime ad fidem MSti Codicis Bibliothecæ Ambrosianæ collegit, emendavitque. Auxit, & Animadversionibus suis ornavit Acta Concilii Ticinensis (22) Anno DCCCLXXVI. habiti: Landulphi junioris (23) Mediolanensem; Laudensem Ottonis & Acerbi Morenarum Historiam (24), ab Ofio prius illustratam: Romualdi Salernitani (25), Goddi Vicentini, Patavinique (26)

* 5

item

(21) Tomo I. Rerum Italicarum.

(22) Ibidem Tomo II. Parte II.

(23) Ibidem Tomo V.

(24) Ibidem Tomo VI.

(25) Ibidem Tomo VII.

(26) Ibidem Tomo VIII.

item Monachi Chronica : Dulcini Hæresiarchæ Novariensis (27); & Azzonis, Luchini, atque Joannis Vicecomitum res a Galvano descriptas (28) persecutus est egregie, suoque vero in lumine collocavit; ut omittam prolatam de Cribello sententiam (29) in ea Epistola, quam Muratorius tanti fecit, ut Commentariis in eum suis præfigeret; Lypsienfes vero appellavere *doflam profecto*, & *de Vita, Scriptisque Cribelli multa commemorantem singularia*. Tot demum in ea augenda atque promovenda Scriptorum collectione cumulatiflime præstitit, ut Palatini Socii honestandam ejus operam annuo stipendio honorifice decreverint.

Hæc partim ediderat Saxius in lucem, partim edenda digefferat, honori maxime velificatus suo; cum Romam plurima, qua Borromeorum familiæ adstrictus erat, observantia illum repente evocavit, Urbem profecto Saxii oculis, atque eruditione dignissimam. Verùm cum jam se viæ accingeret, nova in literarium studium revocavit cura. Redditæ eidem Carpentoractæ fuerant paulo ante literæ, quibus Clariss. Vir Fornerius illum interpellaverat, rogabatque suam de Sanctissimo Christi Clavo, qui ibidem, & Mediolani in freni formam ductus

co-

(27) Ibidem Tomo IX.

(28) Ibidem Tomo X.

(29) Ibidem Tomo XIX.

colitur, sententiam. Flucubrabit hic eo tempore de Avenionensi Comitatu Histariam, in qua texenda cum in Carpentoractensis maximi Templi descriptionem incidisset, atque ex pluribus rescivisset, in similem formam alium Christi Domini Clavum Mediolani coli, sciscitari ex Saxio voluit, quo tempore tanto thesauro nostra ornata fuisset Ecclesia. Respondit Joseph solertissime: optime ex Historia mutuatus est conjecturas, quibus unico agi poterat; aperuitque tempus, quo Urbi nostræ potuit illud inferri redemptionis pignus; obscurum id quidem in maxima superiorum seculorum caligine, sed valde congruum monumentis Historicorum, & certe a popularibus commentis alienum. Sic pereleganti Latina epistola rem totam evolvit (30), & nobili cura defunctus se viæ commisit. Hujus autem, ut supra innui, itineris causa fuit Borromeorum in prolem amor, & concepta de Saxii virtute exultatio. Etenim in justam ætatem adoleverant Excellentissimi Comitis D. Joannis Filii suavissimi Renatus & Franciscus, in quorum utroque sitæ meritò erant Avi Caroli, olim Neapolitanorum Pro-

re-

(30) Extrat MS. hoc Opusculum in Epistolæ formam conscriptum penes Joseph Mariam Saxium Canonicum Mediolanensē Basilicæ S. Georgii ad Palatium & Auctoris Nepotem, quod magna ex parte in eam Urbis Mediolanensē Descriptionem intulit Cl. Servilianus Lætuada.

regis, & Patruī Giberti Cardinalis amplissimi spes & deliciae. Initum jam erat consilium, ut ambo in doctissimorum Institutorum disciplinam traderentur. Occurrebat optimum scientiarum emporium Roma, ubi iisdem domicilium ac institutio designari poterat: Ex plurimis ad hanc delecti Somaſchæ Patres, quorum administratione Collegium regitur, quod Clementinum vocant. Unus supererat designandus in itinere utriusque innocentiae moderator & cultor, qui etiam in exteris regionibus versantes nobilissimos Ephæbos perfunctariis quidem, sed solida eruditione imbueret. Aptissimus creditus est a Cardinali praesertim Josephus; atque illi etiam humanissime gratias Gibertus habuit hoc potissimum nomine (31). De manu in manum, ut dicitur, suavissimos & praestantissimos Dynastas P. Baldino ille commisit; atque in eo Collegio tyrocinium scientiarum posuere, quarum amorem primum a Saxii hauserant institutis. Ibi dum
iste

- (31) Audi Giberti Cardinalis Borromei Novariensis Episcopi litteras, postridie Calendas Julii datas eodem anno MDCCXVI. „Consolamur me
 „apprime fuit XL. ante dies scripta a te epistola, ex qua intellego
 „bene admodum esse Pronepotibus meis; qui jam Romani itineris
 „metam attingere. Id ego Sancto Carolo tutelari acceptum refero, qui
 „ipsorum iter fortunavit; Atque optimus & sapiens eorum sensus,
 „quo illos vigere scribis, totus a me tribuitur optimis documentis &
 „sipientibus monitis, quibus tu eosdem formaveris. Deus Optimus
 „Maximus hanc illis mentem fervet, ut in Collegio potissimum edu-
 „cati magis ac magis semper ita ornentur doctibus, quorum causa
 „evadant in Equites prudentes aeque ac Christianos.

ille ad bimestre circiter spatium versaretur, opportune, usus affinitatibus, quas cum splendidas, tum plurimas ea in Civitate habet Borromeorum Gens, ad multorum amicitias facile pervenit; atque hanc redditis vicissim literis, acceptisque subinde aluit, & fovit. Summus ipse idemque Sanctissimus eo tempore Pontifex Benedictus XIII. plurima Virum ornavit benevoli animi significatione, cumque ab colloquio digredientem, quæ sua erat singularis animi demissio, rogavit, ut lucubratiunculam suam, quam super S. Bartholomæi corpore in Beneventana Urbe condito texuerat, diligenter expenderet: quin etiam molesto animo cujusdam cunctationem ferens, qui eandem Saxio exhibere supersederat, cum hic iterum ad se accederet, confestim jussit afferri exemplar, tanta Aulicorum admiratione, & Pontificis favore, ut statim Romæ rumor de more afflaret, facile illum Infula aliqua, aut insigni dignitate ornandum. Sed non erat is Saxius, quem facile splendor honoris pelliceret a literaria laude sejunctus; nam vix ad id temporis se circumegerat annus, ex quo Modoëtiensem tiaram, sibi humanissime a Benedicto Odescalcho delatam splendide repudiarat: quos quidem mores semper retinuit, quoad vixit; nam mihi narrare identidem solebat, quanta animi constantia ejusdem Archiepiscopi Mediolanensis votis dcin-

deinde obstitisset, summopere cupientis nobilissimo illum Sacerdotio augere, atque Laurentianæ Basilicæ Antistitem renunciare. Hæc itaque animi moderatio Mediolani æque ac Romæ in sermone hominum fuit, quemadmodum etiam celebratam utrobique audiui ejusdem doctrinam singularem, præsertim cum egregia Almæ Urbis monumenta inviseret, & suburbanum præcipue Templum Fortunæ. Quare cum primum in Patriam reverso licuit ad pristinam moderationem ex tanto hominum plausu animum recipere, & ad suos mores redire, nihil antiquius habuit, quàm ut Summi Pontificis votis obsecundaret (32) æque ac suis (etsi texere jam cœperat per id temporis Literariæ Mediolanensis Historiæ Prodromum, de quo inferius instituetur sermo). Nam cum solerti indagine rem, quæ in controversia erat, fuisset persecutus, æstimans ulterius rationum momenta, suæque adjiciens, effectum est, ut anno insequente Dissertationem, brevem illam quidem, sed succi plenam Pontifici mitteret, quam eruditis Opusculis publica luce dignis, & in unum redactis, de Literaria Republica bene-

• (32) Revera ad Calendas Martias anno MDCCXXVII. Beneventanæ possessionis causam defendit Opusculo, quod Batiam Romam transmisit, atque in hunc modum inscripsit: *Racioni per provare l'esistenza del Corpo di S. Bartolomeo in Benevento, esposto in una lettera alla Santità di Benedetto XIII. dal Dottor Giuseppe Antonio Saggi Libinotario dell'Ambrogiana.*

benemeritus P. D. Angelus Calogierà deinde intexit, & publici juris fecit (33). Per idem tempus Insubrum ingenia exarserant pari ferme ac ea, quæ Romæ biennio ante instituta fuerat, quællione. Triginta & amplius ante annis reperta sacra Lipsana in Ticinensi S. Petri ad Cælum-Aureum Templo discordiam sententiarum induxerant; aliis in eam inclinantibus opinionem, proditas in iis tandem S. Augustini reliquias, quas certò constabat seculo VIII. in illud illatas; aliis contra repugnantibus, obfistentibusque in ea certa possessione, incertò admodum id statui posse. Disputatum utrinque acriter est; atque in ipso disputationis æstu ab optimo & prudentissimo ejus Urbis Antistite Francisco Pertusato, qui multum ejus eruditioni atque doctrinæ deferrebat, rogatus Saxius sententiam est: illamque probavit adeo sapientissimus Judex, ut in eandem facile iverit, dum illud verum S. Augustini Corpus pronunciaret (34). Neque ignoro, minus firmis innixam fundamentis vitam aliquibus esse eam Saxii lucubrationem; sed, ut alieno verbo utar, qui suffragium tanto judicio probatum damnat,

Tom. I.

* 6

næ

(33) Vide Opusculorum collectionem ab ipso curatam ad Tomum XV.

(34) Hoc ipsum testatur est Franciscus Pertusatus Episcopus tam Ticinensis ad Saxium scribens pridie Idus Quintiles anno MDCCXXVIII. in hæc verba „ Sapiens tua sententia me maxime in eorum partem inclinat, qui repertum hoc volunt esse Sancti Augustini corpus: atque intra paucos dies sententiam ipsam pronuntiabo „ . Editum deinde est una cum aliis Saxii suffragium in *Collectione Actorum abque allegatorum* hæc super æc.

næ ille Iudicis potius prudentiæ videtur detrudere, quam Saxii doctrinæ (35). Quamquam aliter, quin etiam magnifice de hac scriptione plures senserunt, & inter ceteros ex Minimorum Ordine Clarissimus P. Roma; quinimo ea facile iudicio ipso dirempta quæstio est, a quo provocare licuit nulli. Sed in altera paulo post instituta controversia Saxii ipsa sententia iudicii instar fuit, quæ adversarios confixit. Objecerant nonnulli (joco, an serio, incertum est) Sacrarum Literarum, si fas est dicere, expertes, respersam hæresi Ambrosiani, ut vocant, Contrafactorii formulam, in qua Christi Corpus triticea nube in Eucharistia involutum frangi aperte Liturgici libri nostri affirmant. Non tamen lædi, aut aliqua ex parte imminui eorum auctoritatem passus est Joseph; quare sapienter ultus injuriam, hæresis suspensionem absterisit omnem, atque datâ ad Amicum Epistolâ docuit, eum loquendi morem inductum, & servatum ab Orthodoxis Patribus, imo a Chri-

- (35) Magnifice de hac scriptione senserunt complures, atque inter ceteros ex Minimorum ordine Cl. P. F. Joseph Roma, Augustus Laurinorum scribens anno insequente in hæc verba, quæ fideliter ex Galli coepistolâ sermone reddo. „Tuo ad me missa est nomine Dissertatione *de Unitate Corporis S. Augustini*. Ego jam singularem in modum, te utamque traditionem admirabar; p-rva ejus temporis more, quæ me superiore anno Mediolani detinuit conceptam de tua doctrina, ac probitate opinionem confirmavit; sed tui Operis lectio eam auxit quam maxime. Optima non Viri, quos lectionis ejusdem participes feci, in hoc conveniant, Dissertationem tuam placere aliorum. „ scripta hæc super te edita longo intervallo superare „.

a Christo ipſo, & Apoſtolo eam uſurpataſſe formulam : Docuit tempus, quo opportune ea videtur Ambroſianæ Liturgiæ illata, quoque ea ſenſu intelligenda ſint verba : Meminit ex Mabillonio diverſas, in quas Scriptores, damnato Berengario, diſtracti ſunt ſententias. Demum Romanas cæremonias, Græcas, & veteres Gallicanas eodem laborare vitio, ſi tamen hoc vitium Adverſarii audent appellare, luculenter oſtendit. Itaque hac ſcriptione *hebetatam telorum aciem* Lyſſienſes ipſi confeſſi ſunt, *quibus formula ipſa fuit attentata, & collaſaſſa*. Hujus pretium moleſem voluminis ſuperat. Bis prælo commiſſum eſt Mediolori, & deinde Calogierianæ Opuſculorum collectioni inferum (36).

Sed hæc Achaica veluti tela ille in hostes certo ictu contorserat. Illo tamen excedentem prælio nova excepit pugna, in qua Eserninum invida fors cum Pacidianò composuit. Anno insequente dentatâ charitâ rem agi plures admirati sunt, eoq; inusitatus, quòd melle litum gladium semper ille consueffet hostibus intentare. Rem paucis exponam, ut ab utroque contendenti-um accipi, In quodam Virginum Collegio, cui nomen S. Mariæ ad Stellam, convenerant Præsides, de rerum

* 6

admi-

(16) Vide ad Tomum XIV. Opusculum IX. sic inscriptum: *Joseph Antonii Saxii SS. Ambrosii & Caroli Oblati Collegio & Bibliotheca Ambrosiana Praefata Epistola ad Amicum pro vindicanda formula in Ambrosiano Canone ad Adriae sacrum praefixa: Corcorum tuum frangitur Christi.*

administratione ipsis commissa acturi. Eos inter duo aderant, quorum alteruter priorem sibi sedem deberi contendebat; Metropolitanae Basilicae alter Canonicus Ordinarius, ut vocant, alter Ambrosianae Antistes. Neuter de suo jure decedere voluit; quare mox instituta quæstio est, uter alteri præemineret. Clariss. Nicolao Sormano, Saxii Collegæ, & in Ambrosiana Bibliotheca tum Doctori, nunc Præfecto delata ab Ambrosianæ Antistite provincia est, ut tuendam ejus dignitatem in se reciperet. Ipsum Canonici in ea Basilica honorarii nomen, quo Bibliothecæ Doctores utuntur atque gloriantur, plura insuper collecta ex veteri ejus Archivo monumenta, eidem facile sumendas has defensionis partes persuasere. Verùm cum Metropolitanæ Collegii majestatem observaret æque ac coleret, itemque vindicare a veterum Monachorum molestiis Ambrosianæ Basilicæ jura statuisset, conscripta Dissertatione parem inesse, utrique litigantium dignitatem contendit in speciem; re autem vera (ut ipsemet (37) testatus est) ut vulneribus illatis antiquitus Ambrosianæ Basilicæ Collegio mederetur.

- (17) Juvat Cl. Nicolai Sormani testimonium audire, qui in Libro Italico de *Origine Apostolica Ecclesie Mediolanensis* ad pag. 211. hæc scribit, & sententiam meam confirmat: „ Sed hodiernus Adversarius „ (Anonymus scilicet Vercellensis) veterem alium (Saxium) imitatus est, qui anno hujus sæculi XXXIV. in Causa a nobis pro Causis „ nunciis Sancti Ambrosii adversus Monachos suscepta, ignarus quomodo rationi obfisteret, eam omisit, atque intactam, ut dicitur tabulam „ relinquens, ad ejus coronam deformandam incubuit „

tur . Infeliciter cessit consilium ; & imminutam splendoris speciem non ferens Ordinariorum Cœtus , Saxium impulit , ut pro eodem flaret . Non audebat ille impositum onus suscipere , sed pudebat recusare ; utrinque enim latere periculum arbitrabatur , aut propter Collegæ , aut propter rogantium imminuendam existimationem . Tamen sibi & gloriosum ducens , nec Collegæ molestum sartam tectamque conservare Metropolitanæ Basilicæ dignitatem , cui quidquam detrahi ne ipse quidem Sormanus voluit , raptim elucubravit observationes nonnullas (38), quæ , cum propter angustias temporis minus depascere offerentis sese ultro responsionis luxuriam sibi licuisset , expertes minime aculei visæ sunt ; reapse tamen nihil defensionem contra Monachos a Collegæ institutam lædebant . Nam & ea dumtaxat delibavit tractanda , quæ Metropolitanæ jura oppugnare videbantur , integris iis omnibus relictis atque intactis , quæ Ambrosianæ contra veteres Adversarios defenderent . Sic utrique honestum certamen fuit ; exitus tamen pugnæ utrinque incertus : cum sublata postmodum dissidii causâ , neutri adjudicata fuerit victoria , & pares Sapientum calculi in Operis utriusque judicio fuerint . Quare ve-

rum

(38) Harum Observationum titulus hoc modo conceptus est : *Dissertatio Historica ad vindicandam veritatem , contra Aliigata in causa Præcedentis . Altdorfii 1731. in 4.*

rum certe fuit Lypsiensium judicium, utrumque Opus eâdem cerâ veluti laudantium, dum pronunciavere de Clarissimorum Pugilum pugna celebre illud, & in rem aptissimum effatum. *Non opis est nostræ tantas componere lites.*

Sed venio jam ad Opus plane palmarium, illustrata scilicet *de Regno Italiæ* Sigonii Opera (39), quæ licet prius edita in lucem sint, quàm postrema a nobis relata Ordinariorum defensio, tamen hoc loco commemorare visum est, ut contentiosum ab illo susceptum scribendi genus uno veluti impetu persequeretur. In Sigonianorum Operum editione cùm illustrata aliorum, tum præclara certe Saxii merita extiterent. Esi enim detectis plane ætatis obscurissimæ tenebris in prisca evolvendis, comparandis, digerendis monumentis splendido labore versatus est Mutinensis ille egregius Scriptor; desiderabant tamen nonnulli aut exactius in lutulentis cautiùs consulendis fontibus judicium, & frequentius adhibendam spongiam censebant in texenda factorum serie, & rerum ipsarum, locorum, personarumque designatione. Mederi hisce incommodis statuit Saxius: Facem præferebant plura post Sigonium edita in lucem integerrimæ auctoritatis

(39) *Cerati Sigonii Historiarum de Regno Italia Libri viginti in hac nova editione a multis mendis expurgati, & a Clarissimo Viro Josepho Antonio Saxio Collegio & Bibliotheca Ambrosiana Præfatio notis illustrati. Mediolani 1732. in fol.*

ritatis testimonia a Baronio, Peregrinio, Mabillonio, Pagio, Bacchinio; alia suppetebant prolata ex Archivis *antiquis*; & in disponendo temporum ordine, Theſeus illi præcipue fuit vivens adhuc Literariæ Reipublicæ bono, illique amiciffimus P. F. Bernardus Maria de Rubeis, ut sæpe mihi idem Joſeph confefſus eſt candidè. Quare longum ſit complecti, quibus ille in rebus de nobiliſſima ac Hiſtoriæ parte eſt optime meritus. Nam & Langobardorum res geſtas ſolenter excutiens Epocham regni Rodoaldi cum Legum edictis conciliavit: Adaloaldi nativitatem triennio ante, quàm ceteri cenſuere, contigſſe oſtendit, licèt ſerius per literas S. Gregorius Theodelindæ matri de illa gratularetur, ex quibus complures perperam poſterius Agilulfo datam prolem evincebant. Sic ad annum DCCLVII. regni conſortem factum probavit poſtremum eorum Regem Deſiderium, prolata chartâ, ex qua nonniſi ſub anni præcedentis exitum interiſſe Aſtulfus dicendus eſt; quâ de cauſa feliciter etiam, quàm ceteri, annum designavit, quo Rachisius regia ſe dignitate abdicaverat. Deinde quàm feliciter, Agnelli præſertim ductu, tamquam tradito ab Ariadna filo, ex multis tricus evaſerit in ſtatuendis origine, numero, ac tempore Exarchorum Ravennatum nemo eſt qui ignoret. Hinc geminas Eutichii Præſecturas contra plurimos Scriptores meminit;

& tem-

& tempus indicavit, quo opportune Plato eandem provinciam ingredi potuit, ne antiquorum Scriptorum monumenta convelleret. Quantum deinde subsidii atque opis eidem attulit Carolinus Codex, atque antiquæ tabulæ in statuendo Langobardici Regni ad Carolum Magnum translati initio contra Pagium aliosque! Vindicavit strenue Mediolanense marmor, seu sepulcralem Inscriptionem Bernardi Regis Italiæ, ejus regni Epocham stabiliens: Sic ex Andreæ coævi Scriptoris, imo oculati testis Chronico designavit locum, ubi Ludovicus II. Imperator interijt, ante hoc seculum, seu ante editam a Burchardo Menkenio Rerum Germanicarum collectionem, Historicis omnibus vel inexploratum, vel prætermisum. Omitto quæ de Epochâ Caroli Crassi, de Arnulpho Italiæ Regibus adnumerando, de Hugonis regni primordiis altius repetendis, ejusque Epochâ duplici, de Mediolanensi Lotharii coronatione erudite adnotavit: collocatas in bono lumine ex Bisantina Historiæ res Græcorum gestas pro Italia vel retinenda, vel recuperanda: sacri Belli felices, infaustosve exitus: emendatam ex Pagio Romanorum Pontificum chronologiam, sed Mediolanensium præsertim Antistitum felicius quàm a ceteris digestam. Illustrasset etiam quàm libentissime Othonis IV. Epocham, si citius in potestate habuisset optimum ex S. Georgii ad Palatium Tabulario depromptum

ptum monumentum ; quamquam debere illud diutius
Literariæ Reipublicæ noluit , lucemque hanc Historiæ
attulit , dum Historiam Mediolanensem Typographicam
publici juris fecit . Certe in eo Opere patuit , quantum
ille eruditionis hausisset ex Rerum Italicarum Scriptori-
bus , quibus edendis , illustrandis , augendisque tam fe-
dulam operam impenderat . Mirari tamen præsertim sub-
bit hoc loco laboriosum ab illo susceptum onus ; dum ,
ubicumque res ferret , conatus est in ipsos fontes digi-
tum intendere , unde Sigonius hausisse videbatur ; tum
etiam exactam diligentiam in postremis præsertim re-
censendis libris , in quibus aut vitiatas , aut diversimode
elatus Sigonii sensus in lucem prius prodierat ; idque
MSSrum maxime auxilio , epistolarumque Vincentii Pi-
nelli Bibliotheca in Ambrosiana delinquentium : tum
insuper insignem solertiam in excutiendis antiquitatis mo-
numentis , in nobilissimo Monachorum S. Ambrosii Ar-
chivo latentibus , quæ singulari diligentia in ordinem re-
degit Clariss. D. Laurentius de Georgiis eidem Præfectus
iis diebus , nunc vero Abbas ; Vir certe , ut eum Sa-
xius non minus vere , quàm magnifice appellavit , *præ-*
claris omnibus dotibus , ac præsertim antiquitatis studio &
peritia excellenter instructus . Postremo coronidis loco
apposuit , veluti Operi colophonem , Indicem copiosissi-
mum , sin minus novo , certe laudabili consilio , eorum

præsertim imitatione dignissimum, qui ad Historias conscribendas animum appulere.

Sic exaggerata firmiter famâ & cùm patriæ, tum externæ eruditionis parâ gloriâ, cessare aliquantulum illius opera visa est per annos nonnullos, quibus a prælo exercendo abstinuit. Quamquam remotum a communi luce molitus opus, totum se in Ecclesiasticæ antiquitatis commentationes abdidit: sic nihil, ut videbatur, agens, agebat tamen, urgebatque propositum. Fervēbant Nobilium quorundam Virorum ex Metropolitanæ Basilicæ Collegio studia, ut quod esset ab Odæi curis vacuum & reliquum tempus, illud fovendæ, quam privata primum ac diuturna lectione comparaverant, sacræ eruditioni attributum, & tamquam sepositum haberent. Optabant unum aliquem in hujusmodi tractatione antesignanum veluti, & ducem, qui ordine universa digereret, & ea in medium promeret, quæ varia dumtaxat lectione conquiri solent; ex quorum deinde comparatione & examine veritas tandem emergit. Incurrit statim in oculos Saxii fama & virtus, eoque uti Interprete voluerunt. Haud fefellit ille quam animo imbibebant opinionem, & prima Ecclesiasticæ Historiæ secula aggressus evolvere, implicita quæque & dubia ex optimorum Scriptorum fide concinne explicavit, dubia a certis secernens, eaque omnia describens, quæ ad Apostolos

stolos primum, deinde ad Summos Pontifices, Imperatores, mox ad Concilia, persecutiones Tyrannorum, Catholicorum Scripta, & Ordinum Ecclesiæ politiam, atque Hæreses pertinerent. Cujuscumque seculi disputationibus fastigium quodammodo imposuit, de Mediolani Episcopis differens, & Dissertationem adnectens, quæ vel in exponenda prima Ecclesiæ Liturgia, vel Fidelium pœnitentiæ ratione, vel in precibus, quas deinde Canonicas Horas appellavimus, in Baptismi, & Confirmationis ritibus, vel Sacrorum Ordinum cœremonis explicandis versabantur. Commentationes hæc ad septimum usque Ecclesiæ seculum felici labore Joseph provexit, geminumque conflavit justæ Volumen Historiæ (40). Oneravit interim hanc non levis momenti, quæ biduum singulis hebdomadis eum prælegentem tenuit, curam. pluries interjecta diversi generis elucubratio: Nam cum per id temporis Sacram Deo Virginem, quam per XXX. annos ad sanctitatis disciplinam instituerat, mors oppressisset, ejusdem mores atque virtutes brevi quidem, sed succi plenæ descriptioni consignare statuit, quo labor ad se unum, fructus verò & exemplum ad omnes perveniret. Quapropter in Epistolæ morem ea omnia comple-

(40) Teruntur multorum manibus MSS. hæc volumina; utpote in jure, sunt tum Canonici Josephi Marie ipsius Nepotis, cum eorum omnium Nobilium Virorum, qui Saxium prælegentem audire,

xus est, quæ illius sanctimoniam ex ipso fonte hausitam præferrent, & ejusdem Amitæ legenda obtulit consolationis in speciem; reipla tamen ceteris Deo dicatis Virginibus incitamentum (41). Paulo post, cum deposito Ambrosianæ Ecclesiæ clavo vigilantissimus Gubernator, qui diu eidem assederat, Benedictus Cardinalis Odescalchus, languentibus diurno corporis stupore viribus, morbo succubisset: nihil antiquius habuere nobilissimi ejusdem, Consanguinei, capti Josephi eruditione ac ingenio, quam ut huic instruendorum Funebrium provincia demandaretur. Paruit ille tristissimo quidem imperio, obsequii tamen exhibiturus pignus dumtaxat; cum animo reluctantē inferias Parenti cogeretur persolvere, cui plaudere, viventi maluisset. Templum igitur, quod S. Joannis ad Concham dicimus, in quo tumultandæ fuerant amantissimi Archiepiscopi exuvie, eo quodd in illius jure ejusdem domus contineretur, (se enim abdicaverat paucis ante annis nobilissimæ hujus Ecclesiæ administratione) atris aulaeis obductum in funebrem pompam composuit. Ejus potissimum ornamentum erant Pontificiæ Virtutes, quæ

con-

(41) Habemus vitæ hujusmodi seriem in Libello, cui titulus: *Breve Ragguaglio della vita, e virtù di Suor Maria Gesuanna Monaca nel Famoso Monastero delle Celesti di Milano morta nel giorno 30. di Marzo 1738., descritto in una lettera alla Molto Rev. Madre Suor Laura Giovanna Pettrina Monaca nel Famoso Monastero di S. Caterina in Brera dal Sig. Dottore Gios. Antonio Sassi Prefetto della Biblioteca Ambrosiana. In Milano, presso Gio. Battista Gisolfi in 4.*

concinne appictæ Pastoralium Virtutum specimen exhibebant, inito inter Avunculum Innocentium XI. Pont. Max., & Filium ex Nepte Benedictum pulcherrimo certamine (42). Ingeniosam comparationem aptis Inscriptionibus expressam consequuta laus ansam Eminentissimi Cardinalis Cajetani Stampæ, & Mediolani Archiepiscopi Nobilissimo Fratri dedit, ut triennio post (breve nobis scilicet ex ejuldem administratione gaudium fuit) in Templo Maximo nobiles, & Principe dignas inferias adornandas eidem deferret. Par erat Civium in tristissimo pari spectaculo de Saxii ingenio expectatio, quam paria etiam subsequuta præconia sunt; imo pari ferme invento ille & expectationi satisfecit, & laudes fuit promeritus; nam Majorum virtutes Nobilissimi Archipræfulis dotibus auctas cumulatasque in dolentis Urbis oculis defixit, & Amplissimo Cardinali non sine lacrymis, & dolentis animi significatione magnifice parentavit (43). Fuerat enim

Caje-

(42) Hoc funebre spectaculum cum descriptum a Saxio esset pluribus Mediolanensium Civium amoris significationibus ornatum atque auctum, ideo causam illi dedit, ut ampliori titulo Descriptionis frontem insigniret in hunc modum: *Pietas & Amor Mediolanensium in obitu Eminentissimi Cardinalis Benedicti Herba Olsfatichi olim Mediolani Archiepiscopi, & Funeris Apparatus virtutibus Innocenti XI. Magni Avunculi et ejusdem Benedicti invicem comparatis illustratus &c. Mediolani 1741. per Joseph Riccimum Malatensem in 4.*

(43) Anno subsequente e huius Descriptio est hoc titulo: *Specimen virtutis avita Benvenuti Nobilissima familia de Stampis inscriptum, auctum virtutibus Caroli Cajetani Stampæ S. R. E. Presbyteri Cardinalis Tituli Sancti Alexii Archiepiscopi Mediolani, atque expressum in Funeris Apparatu Sulemniis Exequiarum, quæ in Templo Maximo celebrata eidem fuerunt.*
XII.

Cajetanus Stampa in Viri ingenium & probitatem animatus, ut qui maxime; idque ex eo præsertim perspectum omnibus fuit, quodd ejus comitate & prudentia in sedandis Sacrarum quarundam Virginum plusquam sœmineis dissidiis uti voluit, abstractumque aliquando ex sacro Viglevani otio (44), in dissidentium campum, veluti pacis sequestrum, felicissime conjecit. Deinde cum ex pessilenti quodam Libro Mediolani edito erupurum in animarum perniciem videretur malum, eundem habuit Catholici integerrimi dogmatis eximium propugnatorem. Hujus autem facti seriem hic placet obiter exponere, cum Saxii famæ labem aliquam imperitorum hominum ea occasione rumor afflaverit. Nonnulla de Religione scripserat, quæ Religioni habita deinde sunt adversaria, quàm maxime præstans ingenio, & Catholicus cetera Auctor. Ejus Liber Pontifici Summo Benedicto XIV. legendus fuit oblat; additumque commendationis loco, quodd Saxii suffragio jampridem probatus foret, sive id falso disseminatum esset, sive ab aliis falso dictum id Auctor accepisset; neque enim in honestissimum

XII. Cal. Februarii MDCCXLIII. deserviente Josepho Antonio Saxio Bibliotheca Ambrosiana Professo. Mediolani 1743. Apud Revisionis de Sirtoris in 4.

- (44) Cum ibidem totus in caelestium rerum explanationem abilitus exerceendis in pietate iis Monialibus vacaret anno MDCCXLI. paulo ante Idus Octobris Mediolanum revocatus est ex tempore per certum nuncium ab Eminentiſſimo Archiepiscopale missum. Paruit autem e vestigio, & in Urbem reversus, Deumque Deo antefereens feliciter dissidia composuit.

mun ejus notæ hominem cadit mendacii suspicio. Ad-
didit sane haud contemnendam commendationem ipsum
Saxii judicis nomen; quare humanissime responderat Scrip-
tori Benedictus, gratam ejus Libri lectionem fore, cui
calculus tuum adjecisset Saxius, *Vir*, ut ipsum Ponti-
ficium præconium exponam, *cujus singularia merita, &
eximia esset literatura*. Interim suboffensi intempestivis
Scriptoris, quæ in Libro occurrebant, sententiis Lecto-
res, aliquam de ipsius integritate, & religione com-
moverant suspicionem; & ne plura persequar, Sacræ
Romanæ Congregationis decreto ademptus est piorum
manibus Liber. Pupugit eo tempore Saxium injecta tui
mentio in Literis ad Summum Pontificem datis, atque
ut omnem exultationi suæ inusitam maculam abster-
geret, se Cajetano Stampæ Archiepiscopo de affecto ju-
dicio purgavit nobili *Avviso* (45); miniatam ceram,
apponens iis omnibus Scriptoris dictis, quæ censoriâ
virgâ digna, & sanæ doctrinæ ac eruditioni adversari
videbantur: quam quidem adeo probatam Vindobonæ
fuisse, ut in omnium ore fuerit, testatus est literis suis
ea ex Urbe scribens Dominicus Columbus; atque ita apud
Pontificem Maximum valuisse declarant Josephi Puteo-
bonelli tum Mediolani Archiepiscopi Electi literæ anno
infe-

(45) Præclarum hoc integerrimæ doctrinæ testimonium assertatur MScum
penes alibi memoratum Saxii heredem.

insequente Roma Pridie Kal. Augusti ad Saxium datæ , ut optimam de ejusdem integerrima eruditione opinionem animo alius imbiberet .

Hæc agentem , prælegentemque Ecclesiasticæ Historiæ seriem repentinus morbus ferme oppressit : tantaque perturbatio ejus valetudinis fuit , ut manum de tabula tollere cogeretur . Nam cum stomacho esset languenti , pluteoque affixum veluti trabali clavo assidue teneret aut lectio aut scriptio : satis vehementer , diuque ægrotavit ; donec ancipiti Medicorum curatione adhibita , ex eo incommodo tandem emerfit , ita tamen ut numquam pristinam firmitatem , atque bonam corporis habitudinem revocaverit . Oppressit nihilominus hæc morbi reliquias vis animi , qui otii nescius novis studiis , solatii veluti loco , indulgit . Auctus Sacra Romana Purpura Joannes Baptista Barni , Patriam , a qua diu Legationibus Pontificiis implicitus abfuerat , recreaturus erat adventu suo , dum ex Hispanica Aula reverteretur . Civitas universa sibi , & Amplissimo Cardinali gratulari voluit partum decus . Hinc Civici Concilii verbis Laudensis Orator Saxium rogavit , ut dignam Purpurato Principe , dignam Patria pompam instrueret . Adornavit illico splendidissimum triumphum (46) , in quo apte
illius

(46) Inscriptions & Symbola , quæ pompam hanc conspiciere edita 1774 sunt in Libro , cui titulus : *Tributi d'assequio della Città di Lodi all' Emo Sig. Cardinale Gio. Battista Barni per la di lui esaltazione alla Sacra Porpora* . Milano 1744. in 4.

illius Legationes, Majores, atque Virtutes, suum tamen maxime ingenium eminent.

Exinde animum appulit ad Typographicæ Mediolanensis Historiæ impolita adhuc, quæ improbo labore, per annos complures congefferat, monumenta in ordinem redigenda. Scilicet cum versanda quotidie pulverulenta volumina in demandata Bibliothecæ Præfectura videret, noluit eam evolvendorum librorum curam esse frugis expertem. Referebat igitur in schedas ab ipsis provinciæ suæ primordiis Auctorum nomina, qui seculo XV. commentationes suas Mediolanensium Typographorum diligentiae commisissent; solerter addebatur, quo in hac Urbe emissæ in lucem fuissent Veterum scripta: neque satis sibi factum ratus eâ eruditionis copiâ, qua auctus cumulatusque a prædivite hujusmodi opum Ambrosiana Bibliotheca discefferat, contrahebat undique quæ in rem facerent subsidia: fretus cum Amicorum opera, qui in exteris etiam regionibus adjutricem porrigebant manum; tum præsertim Nobilissimorum hujus Urbis Civium, (ut mirifica sunt hoc in genere Patriciorum nostrorum studia) & Patrum in primis Societatis Jesu humanitate, quorum utrique cum pervias illi amplissimas, & optimis Libris refertas Bibliothecas facerent, complementum interim meditato Operi favore suo afferebant. Verum cum cresceret sub

manus veluti voluminis moles, & nova quotidie erumperent paternæ Literariæ Historiæ indicia, solerter persequeretur reperta veluti illustrium Virorum vestigia, quibus in eorum viæ cubilia ingrederetur. Inusitatas itaque indagans vias, & nondum tritas, ex ipsis etiam MStis Operibus, & Literis præsertim, rerum obscuris eventus, & Scriptorum mores scrutatus est, quæ longe seposita ab hominum memoria, & Eruditis ipsis incognita, ex Lyptiensium testimonio videbantur. Sic uno impetu feliciter collectam diuturnis vigiliis eruditionem effudit; ediditque *Mediolanensem Historiam Literario-Typographicam* (47), cujus lineamentis nisi eorum pigmentorum ferme, quæ inventa nondum sunt, florem & colorem videmus defuisse; gavisque sunt Infubres, hac in parte Historiæ se nihil debere Transalpino Typographicorum Annalium Scriptori: Imo veterem æque ac recentem Civium suorum literaturam illustratam Saxio gratulati sunt; qui in ipso Operis Prodromo Opusculum *de Mediolanensibus Studiis* (48) adjunxit, pro quo septemdecim

(47) *Historia Literario-Typographica Mediolanensis, in qua de studiis literariis antiquis & novis in hac Metropoli institutis; de tempore induitæ Mediolanum Typographiæ; & promis hujus Artis Opificibus; de Paris doctrina illustratus, qui Saeculo XV. in eadem Urbe floruisse, atque eorundem MStis Operibus in Ambrosiana Bibliotheca servatis disseritur. Adjecta sunt Appendix Epistolarum, quæ Libri, sunt ibidem editis, apte leguntur, & Catalogus Codicum Mediolani impressorum ab anno MCDLXV. ad annum MD. Auctore Joseph Antonio, Sario Sanctorum Ambrosii & Caroli Oblato, Bibliotheca Ambrosiana Praefecto.*

(48) Hæc Saxii elocubratio lucem vidit primum anno MDCCXXIX. in
for-

decim ante annis in lucem edito gratias habuerant immortales.

Vulgata hujus Historiæ fama, statim exorta est ea, quæ imitatio virtutis dicitur, æmulatio. Quod ad Typographicam laudem attinet, primas antea Brixianis detulerat Eminentissimus Princeps, Brixianorum, exterorumque, & Literarum præsertim bono natus, ac nuper acerbissimo creptus fato Angelus Maria Cardinalis Quirinius. Hinc propositi tenax eruditissimas literas raptim elucubratas, ut erat ad intelligendum promptus, ad judicandum paratus, ad scribendum expeditus, Saxio dedit, quibus assertum suis decus vindicare contendit. Acceptæ Epistolæ statim ille respondit (49); & modestiæ suæ item, ac alienæ Dignitatis memor ita contentiosum funem duxit, ut partam Patriæ gloriam conservaret: fuitque præclara utriusque pugna, humanitatis & virtutis indicium; utinam eorum magistra tenebrionum, qui male feriati, conviciisque liberaliter indulgentes virus chartis allinunt, & putant se perbellè dicere, cum scœdus in scommata inania ut plurimum,

* 8

& ra-

forma octava, ut dicitur, summoque excepta plausu. Præfixa deinde est Typographicæ Historiæ, sive ad explenda eorum vota, qui deesse prioris editionis exemplaria dolebant, sive ad Historiæ ipsius, ut ita dicam, optimum complementum; præsertim cum secundis curis cum auxisset.

- (49) Utraque succi æque ac dignitatis plena Epistola edita est in calce ipsius Typographicæ Historiæ; & primum etiam educta in lucem fuerat in 4.

& rationibus destituta erumpunt intemperanter !

Post hæc impetus animi ad scribendum, & ardor mentis ad gloriam incitari in Saxio visus est vehementius: scilicet cum ex ipsa virium deflorescentium jactura antecaperet cogitatione impendentem interitum, defuturi temporis damnum ipsa lucubrationum fœstinatione reparare conabatur. Cum per id temporis juxta vetus Bibliothecæ Ambrosianæ institutum, Typographiam excitare funditus, & ad omnem lautitiem ornatam, ejusdem tutelæ Præfecti statuissent, adnitante inter hos præsertim Vitaliano ex Comitibus Borromeis præstantissimo Præfule, ut ille est Federici Institutoris laudum æmulus, & in literas fovendas amplificandasque animatus, demandatum Saxio fuit, ut ex ampla uberrimaque MSrum supellectili egregium aliquod Opus seligeret, quod nascenti Typographiæ commendationem asserret. Oculos ille in *S. Caroli Homiliis* coniecit, aggressusque eas notis illustrare, brevi ad umbilicum eas perduxit, Præfationemque addidit numeris absolutam omnibus (50).

Pro-

- (50) Geminum est hujus editionis genus: in fol. prima ad summam laudatam comparata; altera minoris impendii in 4. ut vocant: utraque eodem tempore ex Typographia dumtaxat Bibliothecæ Ambrosianæ prodire hoc titulo insignis: *S. Caroli Borromei S. R. E. Cardinalis Archiepiscopi Mediolani Homilie, nunc primum a MSS. Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ in lucem prodactæ, Josepho Antonio Saxio Præfatione & Annotationibus illustratæ. Mediolani MDCCCLXVII.* In quinque autem distributa sunt volumina; quorum in postremo additi leguntur Sermones a S. Carolo ad Angelicas Monasterii S. Pauli Mediolani habiti; qui tamen antea ad annum 1730. Patavii Cominiano prælo suppositi fuerant.

Prodiit in lucem exoptatum Opus ea pompa, ut cum Clarissimo Scriptore loquar, quæ Regiam Parisiensem Typographiam deceret. Mox Homiliis *Nolles Vaticanæ* veluti cumulus accessere, illius iidem commentationibus, & Præfatione auctæ (51). Sed dum irrequieto labore fatigaret Typographos, Mediolanensis Ecclesiæ causam suscepit, oppugnatam hoc tempore summis viribus, & præstantissimorum Scriptorum auctoritate. Vindicavit scilicet Mediolanens. Apostolicæ decus Ecclesiæ (52), probans S. Barnabæ adventum in regiones has nostras: ea tamen inita defensionis ratione, ut licet monumentorum inopiam fateretur, possessionem tamen integram retineret. Plures ea Commentatio habuit, eoque magni nominis laudatores: Gabrielem autem cumprimis Verum, Urbis nostræ lumen, & Senatorem præstantissimum,

(51) In hac Præfatione de Vaticanæ Academiæ Instituto eruditè diffinit; atque complura titulis impleta, & Academicorum nomen suo in lamine collocavit. Libri autem hujus Titulus est: *Nolles Vaticanæ, seu Sermones habiti in Academia, a S. Carolo Borromeo Romæ in Palatio Vaticano instituta. Præmittitur Opusculum Augustini Valerii, inscriptum Convivium Nollens Vaticanarum. Omnis hæc primum a MSS Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ eruta Joseph Antonius Saxius Præfatione & Notis illustravit. Mediolani MDCCXLVIII.* Egregium hoc Opus geminâ formâ excusum, quemadmodum Homiliæ, publicâ luce donatum est, & magno apud Eruditos in pretio fuit.

(52) Inscribitur est hic Libellus: *Vindicia de Adventu Mediolanensium S. Barnabæ Apostoli.* Mediolani primo impressus fuit in 4. anno MDCCXLVIII. Editus autem scorsim est ab Archipræfulem Mediolanensem Serie, cum ingravescens in dies morbus spem adimeret, ut sæpius dicebat, hujus Hæstorie persiciendæ. Cum verb vitam eo usque produxerit, ut eandem absolutam hæredi relinqueret; inde Editor subjectam prælo Archiepiscoporum Mediolanensium Seriem Historico-Chronologicam ipsam Vindiciis secundò prolatis in lucem, veluti nobili Prodrôme ornavit.

mun, æque in politioribus Literis, atque in Jurisprudentia summa cum laude versatum, qui mirum elegantemque in modum Scriptoris decora complexus, in Epistola ad hunc data, quam *Vindiciis* ipsis præfixam legimus, hæc ad ipsarum commendationem literis consignavit: *Vera, solida, probata omnia: elegans sermo, certus ordo atque perspicuus, eruditio summa & perfecta, claritas denique cum brevitate conjuncta. Vindiciarum agis modestissime, neque laceffis quempiam acerbius. Singulis respondes, omnibus occurris. Nihil ab historica integritate alienum, nihil non ad Dialecticas leges exactum, nihil non aptum ad persuadendum affers: qua re declaras, abs te veritatem queri, non gloriolam captari. Verumtamen eam causam non pleno, ut ajunt, pede ingredi visus est aliquibus Saxius. Suum cuique omnino judicium; atque hac plane de causa, ut Casa scripsit, difficillimum, puto omnibus aque placere. Hoc verò constanter affirmare possum, quod cum objecissent nonnulli, eum in conscriptis *Vindiciis* plus voluntati Mediolanensium obsecundasse, quam menti suæ, quæ certe ab iis dissentiret, quæ scripsisset: hanc ille veluti candori, & fidei suæ objectam maculam detestatus est omnino; necumque triduo ante obitum diu conquerens super hac, ut ille appellabat, fraude, affirmavit aperte, atque, ut solebat, candide, se illud ipsum, quod literis mandasset, pla-*

plane sentire; imo eos de se ipso male nimis sensitisse, qui putassent, potuisse scientem se, prudentemque mentiri.

Quod reliquum vitæ fuit, id omne in *Archiepiscoporum Mediolanensium Acta* ad rectæ Chronotaxis leges statuenda & ordinanda contulit (51). In quorum serie disponenda cum alii quoque non infimi subsellii Scriptores naviter operam suam collocassent, Saxii certe diligentiam atque peritiam non superarunt; qui ex fide veterum monumentorum cuncta exactius digessit, eamque in spem posteros erexit, nihil amplius hac in parte a Mediolanensibus, & exteris desideratum iri. Huic ex multorum sententia apprime convenit illud Homeri: *Tarda & fers nimis, sed famâ & laude perenni*. Neque puto, minus laudabile hoc Opus fore, quàm commendandam Operis causam extitisse. Hæc autem ea fuit; quod cum illustrandi Ambrosiani Ritus consilium cepisset Joseph Cardinalis Futebonellus, atque Operis molendi Architectum Saxium designasset; is in certa quædam Capita meditati Operis molem distribuit universam, quæ

(51) Atque hoc Opus est Saxii Posthumum, quod nunc læce donatur, tribus voluminibus in 4. comprehensum hoc titulo, *Archiepiscoporum Mediolanensium Series Historice-Chronologica*, ut ex hujus voluminis fronte videre est. Hæc summa diligentia traxit, revocavitque ad examen Catalogum præsertim editum a Papebrochio, & Galefio, quos ex Criticæ artis regulis & Diplomatum fide donatus est vel sequi, vel emendare. Peusum hoc, & vix sub idem fere tempus exegit.

quæ deinde viritum divisa, multorum opera ac studio erant evolvenda. Reservaverat autem sibi Operis caput, *De origine, & Pastoribus Ecclesiæ nostræ* inscribendum: idcirco Vindicias primo de S. Barnabæ Mediolanum adventu scribere aggressus, collegit deinde quæ ad ceteros Antislites pertinerent; ne qui prætulisset ceteris ad scribendum facem, defuisse deinde exemplo crederetur.

Si quas, dum hæc elucubraret, succissivas deinde, nactus fuisset horas, iis abuti sub vitæ exitum religioni sibi duxerat. Quare cum propter tempestatis hybernæ injurias raro ad Bibliothecam accederet; eumque puderet, nullum a se proditum monumentum extare sui erga Deiparam obsequii testimonium, quo certe ferebatur eximie: impellentibus etiam officiis Demarchi Alexandri Theodori Trivultii, Patricii Viri, religionis, & literaturæ fama celeberrimi, populos excitare novo Opusculo (54) conatus est, eorumque pietatem accendere, qui ad B. V. Mariæ imaginem colendam ad S. Celsi confluunt quotidie. Cynece hæc veluti fuit Hominis cancio, & impendentis fati prænuncia. Revera dolore stomachi acrius recrudescente conflictatum cum se diceret appetente Vere, tandem ad XIV. Kal. Majas An.

MD.

(54) *Motivi per accendere sempre più fervorosa la divozione de' Popoli verso la B. Vergine, che si venera nella Chiesa dedicata al gloriosissimo di lei Nome presso S. Celso: Esposti da un Sacerdote Obblato divoto della medesima.*

MDCCLI. erupit nocturno tempore mali maturitas cum præsentissimo vitæ discrimine. Facta domesticorum con-
cursatione, relevari aliquantulum est visus; sed Medico-
rum coacto concilio, anceps de ejus vita redditum res-
ponsum est. Quare Sacris Myſteriis expiatus, reſectus-
que primùm, inſequenti die certò audiit pronunciatam
a Medicis mortis ſententiam. Aſſidebant frequenter mor-
ituri lecto primarii hujus Urbis Equites, quorum ſibi
virtute ſua ingenioque plurimos devinxerat, & vulgata
morbi fama evocaverat: Conſodalium Oblatorum, ejus-
que præſertim, qui ſibi a Confeſſionibus erat, officia
ad multam etiam noctem protracta non deerant. De-
mum tertia recurrente nocte, cum jam in præcordiis
conceptam mortem contineret, vi mali ingraveſcente eſt
obrutus, atque in Conſodalis ſui, aliorumque conſpectu
repente efflavit animam. Occupavit adſtantes omnes in-
gens ex ejus interitu dolor, & Cives omnes deinde
perculit emanans mortis rumor. Die poſtero qua per
leges licebat pompa funus illi duxere Sacerdotes Obla-
ti, delatumque in S. Sepulcri Templum cadaver dolen-
tiſſimè tumulo intulere; retinere tamen memoriã ejus
meritorum alte animo infixam, & nulla umquam injuria
temporum obliterandam. Hæredem poſtremis tabulis
ſcripſit, cujus indolem atque ingenium exoſculabatur,
ſtudioſorum & arcanorum participem Joſeph Mariam Fra-

tris Filium, a se Veterum monumentis evolvendis eruditum, probitatis suæ imaginem, in Canonicorum Collegium S. Georgii ad Palatium cooptatum. Huic Scripta, Librosque legavit, ac Musæum præsertim, quod ex variis ac mirandis Naturæ veluti ludificantis partibus domi collegerat, literarii laboris solatium, & eruditi otii oblectamentum.

Incredibile dictu est, quantum sui desiderium moriens Civibus omnibus reliquerit, cum esset apprime omnibus Ordinibus carus cum propter sapientiam & comitatem, tum propter morum integritatem singularem. In cujus quidem probitatis commendationem libentissime delapsus me gaudeo, ne suus detrahatur virtuti honos, aut comparatum tam longa ætate morum ornamentum intreat, injusto silentio conscriptum. Fuit ille certe ad amissam religionis effusus, quod non minus ex domestico ipsius colloquio testatum erat, sed in ipsis Scriptis longe perspectissimum; absuerunt enim ab ejus elucubrationibus dictæia omnino, atque aculeati sales, si unam excipias, quam celerrime concinnavit, & in qua non suum sequutus ingenium videtur, sed justum defendendi Nobilissimi Ordinis studium, cui nihil detrahi neque per speciem vellet. Quare cum sciret servidum fortasse aliquibus id videri Scriptum posse, omni studio contendit, ne maledicendi stimulo potius, quàm
Cau-

Causæ servivisse crederetur : hinc semper eum , in quem scripsisse credebatur , favore prosequi conatus est , ut sæpe affirmavit ; mihiq̃ paulo ante vitæ exitum testatus est , *toto se in eum amore ferri* . Scio eam elucubrationem ab aliis in deteriorem partem fuisse acceptam ; nec deerunt fortasse qui meam hanc ipsam testificationem reprehendant , licet verissimam ; sed hoc in loco non ego defensoris partes suscipio , sed Scriptoris . Certe mihi ejus ingenii & morum cumprimis conscio , absonum a fide non videtur quod dixit ; eumque semper sui similem novi . Ceterum præter Scripta , pluribus etiam in locis , munusque innocens vitæ illius ratio eluxit ; & quamquam laudis amans videretur , mercenario tamen præconio semper fuit insensus . Fuci experts omnino creditus est ; pecuniæ dumtaxat appetens , ut profunderet . Multis admirationi fuit , quòd cum non admodum opulenta stipendia faceret , tamen tantum in pios usus ad plures annos expenderit , quantum facile annuos ei obvenientes redditus superaret . Floret Viglevani Sacrarum Deo Virginum Monasterium , quæ ex Sanctæ Theresiæ instituto ad sanctitatis normam formantur . Huic nascenti Collegio Patronum attribuerat Saxium Georgius Cattaneus ex eodem Oblatorum Sodalitio , tum ejus Urbis Episcopus . Auxit singulare hoc vinculum erga domesticos suos amor ; nam cum Soror , & ex Fratre Filia idem insti-

tutum professæ in ea se. Claustra abdidissent, omni exinde tempore in susceptum patrociniū Saxius suum literarum studiis vacuum tempus, atque cogitationes convertit. Hæc illius redituū, ut alienis verbis utar, vorago fuit: huc ille quod reliquum necessarii sumptus faciebant, totum congeffit, paratus omnia præter animam dare. Neque redditibus dumtaxat suis auxit atque ornavit Collegium; verū etiam Virginum animis excolendis sedulo intentus (55), cum autumnalium feriarum tempore solum Bibliothecæ curis haberet animum, illuc ferme quotannis convolabat, & sacrarum exercitiorum adminiculo Virgines corroborabat nobilis institutor, & lectissimi gregis pastor optimus; atque has ille delicias, has ferias appellare consueverat (56): Quare grata viguit, atque nunc etiam viget apud eas Virgines Saxii virtutum memoria. Etenim cum resignato illius testamento quater mille librarum æris summam sibi ab

CO-

(55) Collegit diligenter, atque utiliter certe custodit laudatus Josephi Hæres complurimas sacrarum meditationum sintaxes, per certam sortem de more dispositas, quas ille ad earum Virginum opusculam institutionem elucubravit, desumptas ex appositis sacrarum Literarum hylionis, & præsertim ex S. Evangelii Parabolis, in quibus cum summa elucet Scriptoris pietas, tum insignis virtutis eminet magisterium.

(56) Lepide de hæc vacationibus ad eundem aliquando scripsit Muratorius. Hoc cum literas a Saxio accepisset, monente se propediem rus cogitare, in hæc verba respondit. *Rusticari ergo te velle dicis. Sed quidnam hoc rusticandi genus? Vigilemum sedere, atque illic in e. n. sessiones audire totos dies abdi. Rusticationem ego nam credo, quæ sint nos libero apertoque oculis frui. Hæc scribo valetudinis amantissimus tuæ; tacitus tamen tuæ pietati invideo.*

eodem legatam audivissent in Templi ædificationem conferendam, annum piaculare Sacrum faciendum primo sponte decreverunt: deinde ne ullo umquam tempore illius meritorum recordatio obsolesceret, ejusdem Imagini appingendam, Auctore non satis certo concinnatam, hanc inscriptionem censuere.

JOSEPH ANTONIUS SAXIUS SACR. THEOL. ET

J. U. D.

OBLATUS, AMBROSIANÆ BIBLIOTHECÆ PRÆFECTUS

MAXIMIS IMPENSIS LABORIBUS

AD LITERARIAM REMPUBLICAM INSTRUENDAM

PROTRACTIS AD ANNOS XL. PATERNI AMORIS CURIS

AD HASCE CARMELI VIRGINES

IN SUSCEPTA PERFECTIONIS SEMITA DIRIGENDAS,

AUCTIS NON PAUCIS

PROPRIO ÆRE

HUJUS MONASTERII ÆDIBUS

IMMORTALIS MEMORIÆ

OBDORMIVIT IN DOMINO ANNO MDCCLL

ÆTAT. ANNOR. LXXVII.

Neque minores pro Sacrarum Virginum tutela Mediolani illum implicuerunt curæ. Earum Sanctimonialium adm ni-

ministrationem, quas *Vifitationis* appellant, non recusavit, plenam licet sacrae sollicitudinis (57): plenum autem stomachi munus in Parthenonum aliorum compescendis diffidiis in se recepit semel atque iterum Archipræfulum jussu delatum (58). Cumulate vero implevit multarum in sacram ejus disciplinam se tradentium vota; & nobilium præsertim Matronarum ad plures annos audivit Confessiones in S. Sepulcri Templo, quarum causa numquam illum piguit a lectione & studiis intempestive etiam avelli.

Tanta morum religio ac suavitas cum præclara, eruditione conjuncta multos deinde pellexit, ut ad ejusdem vel amicitiam se applicarent, vel aspirarent ad magistrerium: victus scilicet Potentiorum precibus animum aliquando adduxit, ut nonnullos generis splendor

(57) Qui ex Sancti Francisci Saleſii institutionibus Præfecti, ut vocant, Spirituælis munus norit, is profecto intelliget, quot iustrationibus, sermionibus, & præsertim qua prudentia, & consilio ea provincia consistet. Sirene tamen etiam pene confecta ætate eandem administravit Saxiæ; imo maximam pro eadem demandata veluti gratiam reſultit, cum iisdem Virginibus postremis tabulis legaverit sacra universa Sanctorum Lipsiana, quibus ipse laute admodum domi erat instructus, utpote comparatis, cum Romæ eſſet, & Procerum aliorum dono.

(58) Penè calamo exciderat ſingulare arreptum patrocinium Monasterii S. Mariæ prope Clarium ad Lepontias a Saxio plane ſervati. Tenuis admodum atque anguſta cum illi res eſſet, inierat ſalutare conſilium Benedictus Cardinalis Odeſſcalchus, ut veteret ſubinde, novas alumnas eorum Monialium numero accenderet, & ſic perire ſenſim Parthenonis nomen cum Virginibus ſineret. Modèſte obſtitit Joſeph, quem illius procuratio tenebat obſtrictum; atque in tantum interpolata, conſilio mora profuit, ut paulo poſt ex inſperato legata Monasterio a Negetiariere in Hiſpaniis extincto haud contemnenda pecunie ſumma, abjectum omnino illius extinguendi conſilium fuerit.

re præsertim claros solerter erudiret. Numeravit itaque Saxius primi nunc subsellii Equites discipulos suos: Joseph Arconatum Vicecomitem a Consiliis in Supremo Italico Concilio, & a penitioribus Mariæ Theresiæ Reginæ Augustæ; Equitem ornatissimum D. Antonium ejusdem Filium; Georgium Antonium de Clericis, ex Magnatibus Hispaniarum, Tribunum militum, pugnae instruendæ Præfectum; Hermetem Stampam e Soncini Marchionibus, qui deinde in Olivetanorum Monachorum castra se recipiens magnam in Philosophicis & Theologicis studiis famam sui nominis & ingens desiderium, præcoce futo ereptus, suis, & omnibus reliquit; Comitem Herculem de Sola eruditione sacra & profana hujus Urbis præclarum decus; Equitem Don Franciscum Porrum, qui Societati Jesu dato nomine Civitatem nostram maxime ornat in præsens; & Servilianum Latuadam scriptis editis clarum, Virum, quem nonnulli honoris fortasse causâ Saxii pedissequum appellarunt, & quicum certe ille joca seriaque, ut dicitur, quicum arcana, quicum occulta omnia. Plane numquam defatigatam in Josephi studiis adjuvandis hujus operam vidi; & postrema ætate, cum difficilis & gravis illi esset usus manuum atque oculorum, Latuada suas manus atque oculos, mentem tamen Saxius scribendo accommodabat; neque enim versatus tam diu inter libros Scriptor ullam sine linea diem patiebatur

tur effluere . Discipulorum suorum pellecturus deinde ingenium ipsâ discendarum rerum suavitate , modum excogitaverat , quo juvenum indolem laboris ut plurimum impatientem deciperet : scilicet Romanorum Historiam , qua nihil ad Nobilium præsertim mentes erudendas aut ad laudem & morum honestatem , virtutumque normam accomodatius videtur existere , strictim complexus scripto , hoc illis offerebat terendum persæpe manibus , mentique altius infigendum , præter ceteras politioris literaturæ illecebras , quibus eosdem dimisit exultos . Neque præteribo tacitus studium fovendæ inter Optimates atque Illustres Viros eruditionis ; quod ut pluribus testimoniis compertum est , dum auxiliariam veluti Nobilium manum contraheret pro illustranda Scriptorum de Rebus Italicis collectione , tum certe luculentissime probatum ex Amphictyónico illo , ut ita dicam , Ecclesiasticorum Virorum confesso , qui ad eum itare consueverant sacræ eruditionis ergo hauriendæ . Infinitum verò esset singulos recensere , eosque Eruditos Viros , qui vel ejus opem in promovenda studia paratam implorarunt , vel per literas interpellavere officii amicitiaque causa , vel colloquio ac eruditione delectati sunt . Optavere operam Saxii Transalpini complures , inter quos Lipsiensis Gottliel Cortius , Henricus Brenemannus Batavus , Christianus Gotlibius Schwartzius in Academia

Al-

Altorfina Norimbergensium Historiæ & humaniorum literarum Professor Publicus, Ernestus Salomon Cyprianus Saxoniae Gothanae Principis Bibliothecæ Praefectus, Gothofredus Philippus de Spannagel Vindobonensis Cæsareæ Bibliothecæ Praefectus, Abbas Tofinus Amstelodami degens, Georgius Conradus Sigler Herbipolensis, Joannes demum Jacobus Leo Tigurinæ Reipublicæ a Secretis. Omitto Italos, inter quos frequentiores literæ occurrunt Celeberrimi Muratorii, Petri Canneti Abbatis, Hieronymi Lillii Senensis. Infinitum deinde esset recensere Epistolas officii, & exultationis plenas ad eum datas, ex quibus facile constat, quo ille apud Clarissimos Viros loco esset. Mire in se animatos habuit ex Sac. Rom. Cardinalium Collegio Dominicum Passionei, Angelum Mariam Quirinum, Joachimum Besutium, Vincentium Gotti, Gibertum Borromeum, Jo. Franciscum Barbadicum, Marcellinum Corium, Aloysium Lucinum, Leandrum Portiam, aliosque; quibus omnis inofficioso tamen silentio non involvam Matthæum Petitdidier, Augustinum Calmet, in quorum benevolentiam, auctore Dominico Passioneo, Pontificio tum apud Helvetios Internuncio (59), irrepsit; aliosque ex quacumque

Tom. I.

* 10

pro-

- (59) Quantum in commune vinculum quoddam literarum, & literarum hominum incubuerit semper hic Princeps doctrinae plane ac dignitate Eminentiſſimus Bibliothecæ Vaticanæ Praefectus, cum abunde super

propemodum Religioforum Hominum familia Eruditos complures : Conradum Janningum scilicet , Thomam Cevam , Joannem Chrysostomum Trombelli , Coelestinum Lorefice , Gasparem Beretti , Thomam Minorellum , Benedictum Zuanelli , Bernardum Mariam de Rubcis , Paulum Quaglini , Peregrinum Orlandi , Josephum Ma-

nuper declaravit encyclicis datis per Europam literis egregie sum in scientias simplicandas voluntatis prænuncias ; tum hoc præsertim benevoli in Saxium animi testimonio . Placet primùm recitare ipsius doctissimi Petitsidier literas ad Saxium , quibus hæc Passionei officia facit testatissima .

Clarissimo & doctissimo Viro Josepho Antonio Sall
Matthæus Petitsidier Episcopus Bascensis
Abbas S. Petri Senonensis in Lotharingia S.

“ Accepi, Vie Clarissime, literas tuas, quibus de quibusdam Opusculis
“ meis ad te per Excellentissimum Dominum Nuntium in Helvetia...
“ transmissis gratias agis, meque pluribus tum in me amicitiam ac be-
“ nevolentiam testimonio prosequeris. Jampridem mihi nota erant per
“ eundem Dominum Nuntium tua merita, quæ me impulerant, ut
“ Romam pergens te inviserem; sed eo tempore quo transivi, Me-
“ diolano aberas. Jamvero quod pro exiguo manuscripto tantas gratias
“ agis, majori quam par erat pretio illud comparas; insuper & tua
“ Dissertatione gratiam cumulas. Hanc certe cum accepero, & cum
“ aviditate legam, & ut propensius in me animi tui testimonium fer-
“ vabo. Vale.

“ Dubam Senonis in Lotharingia 4. Junii Anni 1752.

Audi jam ab ipso Dominico Passioneo, quibus ille officia Saxium Augustino Calmer commendaverit. Sic idem Uranis cum degeret Pontificis Inter-nunciis ad Josephum scripsit V. Non. Octobr. Anno item. MDCCXXVIII.

“ Diffuli hæcenus responsum literis tuis, quia quemadmodum pars li-
“ terarum tuarum continebat gratulationem tuam de electione Ab-
“ batis Senonensis P. Augustini Calmer, in Matthæi Petitsidier locum
“ nuper suffulsi, ipsum Epistolæ tuæ autographon ad eum mittere...
“ volui, ut videret quanta ipse apud te in existimatione esset. Res-
“ pondit itaque ipsum remittens epistolam, addensque immortales
“ gratias propter eximiam humanitatem tuam; sequæ proficitur pa-
“ ratissimum tibi gratificari &c.

Mariam de Stampa, Jacobum Laderchium, Franciscum ac Josephum Blanchinios, Joseph de Roma, Franciscum de la Porta, Celsum Migliavacca, ceterosque, quos consulto prætereo, ne nimius sim, non vero ut iusta ulli laus detrahatur. Sileo seculi nostri lumen Apostolum Zenum, præstantissimos Medicos Vallisnerium, & Blancum, illum Patavinæ, hunc Taurinensis Academiæ decus, Scipionem Maffium, Josephum S. Martiani Abbatem Commendatar. Malaspinam, Franciscum Arisium, Justum Fontaninium, Joannem Mariam Mazzuchelli, Laurentium Mehus, Paulum Gagliardi, Joannem Guasum, Cajetanum Vulpium, quos, Transalpinis omissis, nullo ordine nominavi, sequutus Epistolarum, pro ut mihi in manus venerunt, fidem. Postremò Nobilibus Viris apprime carum perpetua ferme Patriorum nostrorum declarare officia. Universa testis est Civitas, quemadmodum in deliciis fuerit Borromæ præsertim Gentì, & Cleliæ Grillæ, Caroli olim Neapolitanorum Pro Regis Nurui, & Sexus sui, ne dicam Literaturæ miraculo; Excellentissimis Comitibus Carolo Archinto, Carolo Pertusato, Antonio Simonetta; & præstantissimis Equestreis Ordinis Viris Constantio de Abdua, Theodoro Alexandro Trivultio, Vercellino Gregorio Vicecomiti, Hieronymo Puteobonello, Gabrieli Verro, Antonio Josepho a Turre Rezonici, Donato de

Silva, Paulo de Rio de Sylva, Xaverio Meltio, Fratribus de Herba, & Corbellis, Vermis, Fanianis, aliisque, quos longum esset recensere. Hoc unum dicam, quod testatur in literis suis Muratorius, Serenissimos Principes Saxones, cum Motina iter facerent, Saxii videndi & audiendi desiderio flagrasse; & Gallicarum Copiarum Ducem Noaillium multa de Saxio, & magna cum laude colloquutum cum eodem Ascitinæ Bibliothecæ Præfesto. Quare & Renatus Card, Imperialis, & Serenissimus Lusitanæ Rex Joannes V., ille quidem cum Legatus Pontificis, ut vocant, de Latere Mediolani Carolum Hispaniarum Regem, in Germaniam proficiscentem Anno MDCCXI. deduceret, Ambrosianæ Bibliothecæ originem & progressionem brevi Oratione Latina comprehensas a Saxio, dum eam inviseret, præfens audivit; hic cum regio, ut solebat, animo Bibliothecam Uliassipone instruendam curaret, Ambrosianæ ejusdem Ichnographiam, eâque elegantiorē descriptionem etrusco sermone conceptam multis post annis ab eodem accepit (60). Quot vero clarissimis honorificentissimisque

De-

- (60) Habitum coram Legato Orationem inter cetera Josephi MSS. servat ejusdem Heres, atque illius honorifice meminit Justinianus Chiapponi Massanensis S. Basilii Abbas in Libro, quem inscripsit: *Legazione dell' Esio e Revmo Sig. Cardinale Giuseppe Renato Imperiale alla Santa Sede Cattolica Messa di Carlo Terzo Re delle Spagne l'anno 1711. in Roma presso Francesco Gonzaga*. Bibliothecæ verò descriptionem in Lusitaniam missam iidem plane verbis conceptam Cl. Servilianus Latuada in suam, quam typis edidit, Mediolanensis Urbis descriptionem intulit.

Decretis ejus nomen honestatum voluerint complures in Italia Academiæ, supervacaneum non erit commemorare. Singularia penes me extant mandata literis præconia Equitis nobilissimi Joannis Francisci de Sempronii, dum cum accenferet Urbinatum Academicorum albo, quos *Afforditos* appellant; neque minus magnifice de eodem sensit Marchio Joannes Baptista Cortesius, in Mutinensium *Diffonantium* numerum cooptato. Idem prælitit Abbas Joannes Peregrinus Dandi Forolivienſis penes Franciscum Farnesium Parmæ & Placentiæ Ducem Theologus, dum *Honoris Literarii* Academiæ catalogo eundem inferret; & Petrus Franciscus Bottazzonius sibi æque ac illi gratulatus, quod nomen suum Academicorum elencho, quos *Diffettuosos* vocabant, siviſſet apponi; ut omittam Marchionis Joannis Petri Lucini Mediolanenſis effuſas laudes, quibus illum proſequutus eſt *Philodoxorum* coetus adnumeratum. Ambrosianæ demum Bibliothecæ Præſides renovato veteri instituto ſtatim ab obitu eſſingi ejus Imaginem, ceteriſque ſcientiarum fama præſtantibus Viris adjungi, publico decreto ſtatuērunt. Quamquam ut ſinis ſit, neglectis Itatorum, quæ abunde ſuppeterent, teſtimoniis, ut ab omni aſſentationis ſpecie abſim, provocare potius placet ad Tranſalpinorum ſententiam: Trevolitanorum ſcilicet Patrum æquiſſimorum certe de Itatorum literatura judicium, qua una Saxii laudes om-

nes

nes videntur comprehendæ . Illi ad Annum MDCCXLIX. de Saxii *Historia Mediolanensi Literario-Typographica* iudicium ferentes , in hæc verba erupere : *Maxima est apud Italos hujus Scriptoris fama , suumque nomen in omnibus ferme per hosce dies Literariz Reipublicæ monumentis legitur ; eamque personam gerit , quam aliàs nos inter Chesnii , Mabillonii , & Balutii sustinuerunt .*

VINDICIÆ
DE ADVENTU MEDIOLANUM
S. BARNABÆ APOSTOLI,
AUCTORE
JOSEPH ANTONIO SAXIO
SS. AMBROSII ET CAROLI OBLATO,
COLLEGIO AC BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ
PRÆFECTO,
ITERUM IN LUCEM PRODUCTÆ
AD HUIUS OPERIS COMPLEMENTUM.

Tom. I.

2

ILLUSTRİSSİMIS ET EXCELLENTİSSİMIS DD.

URBIS PRÆFECTO
ET LX. DECURIONIBUS,
GENERALI MEDIOLANENSIS URBIS CONCILIO

JOSEPH ANTONIUS SAXIUS

BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ PRÆFECTUS.

Nondum elapsum est sextum lustrum, ex quo,
AMPLISSIMI PATRES, ad Excelsum Tri-
bunal Vestrum accessi, faustum nuncium alla-
turus, me prosperè functum esse munere quod
susceperam, vindicandi scilicet Aris Ambrosianis Corpora
Sanctorum Protasii & Gervasii Martyrum, quos maximo
Civium plausu, & undique strepentibus miraculis magnus
Antistes Ambrosius, inclytæ hujus Metropolis constituerat
Defensores. Pater Daniel Papebrochius, qui Bollandi &
Henschenio, immortalis nominis Viris, in adornandis ad
prælum Sanctorum Actis successerat, primus contra nos ve-
xillum erexerat, mordicus asserens, pretiosa hac Tutela-
rium nostrorum Pignora cussisse Imperatori Federico Aeno-

barbo in partem prædæ, cum irâ in Mediolanenses conceptâ excolescens, barbarâ devastatione Tempia & magna dirueret; atque inter cetera feralis odii experimenta Sacris quoque Lipsanis Altaria spoliaret. Contra hunc celeberrimum Scriptorem iussus fui in arenam descendere, in qua tam felici exitu depugnare mihi contigit, ut palinodiam publicis typis recantare (varo hisce temporibus honestæ moderationis exemplo) non erubuerit Adversarius ille, doctissimus. Hanc ego palmam relatæ villoriæ ante EXCELLENTISSIMUM CONCILIUM VESTRUM deponere necessarium tunc duxi; quippe ad commune bonum, splendoremque Patriæ triumphus iste spellabat, cui conservando augendoque, sollicitudine omni ac vigilantia, non sine Exterorum invidia Vos præfideatis.

Novum proximè transacto Ævo bellum exarsit, eoque acerbius, quòd lucidiorum a Mediolanensium Religionis Capite gemmam convellere niteretur. Subdidere faces excitando huic igni Scriptores illi, qui principem in Cætu Literatorum locum tenebant, constanter affirmantes, Apostolicam a Sancto Barnabæ Ecclesiæ Mediolanensis Originem frustra jactari. Mirum est, quantum hæc opinio mentes Eruditorum pervaserit: Ita enim eorumdem animo usque in hodiernum diem hæsit infixæ, ut jam videatur aquam velle contundere qui desperatæ huic Causæ propugnandæ manum apponit; cum patere omnibus credant, speciosum

hoc

hoc esse Civium nostrorum, affectantium gloriam acceptæ ab Apostolo Fidei, Commentum, Æsopianis fabulis accensendum.

Ne ultro serpat injuriosa ista primordiis nostris Opinio, curam iterum tutandi hujus Metropolis Aras mihi primò injectit amor Patriæ, dein nobile Eminentissimi Cardinalis & Archiepiscopi JOSEPH PUTOBONELLI consilium, qui rem grandem animo meditatus, Commentaria Ritûs Ambrosiani, hætenus intentata & votis omnium expetita aggressus est typis parare. Quandoquidem verè de Sanctissimo illo Apostolo agitur, qui primus in compitis nostris Christi vexillum fixit, & illatâ Evangelii luce densam infidelitatis caliginem perfregit, novam veluti Urbem in Mediolanensi Urbe condens, educendâ mihi sunt in campum acies validissima argumentorum, quæ, non secus ac Cæsarum Romanorum Legio Fulminatrix, pectus intrepidum adversis illibus objiceret; nec referre pedem sciret, nisi hoste penitus dejecto ac prostrato. Quamcumque tamen fortunam habiturus sit meus hic labor, eximii muneris loco mihi erit, testatum omnibus me fecisse, non adeo enervem viribus esse hanc, tanto super ceteras splendore illustrem Metropolim, ut in tam conferta manu Adversariorum, ad abolendum præcipuum ejusdem decus conspirantium, ignavi silentii pulcorem pati possit.

Vestrae benignitatis ac dignationis opus erit, ILLUSTRISSIMI ET EXCELLENTISSIMI D D., conatus sudoresque meos serena fronte excipere, meque inter Cives obsequiis vestris addictissimos, summoque Patriae gloriae amplificandae studio incensos adnumerare.

*Ex Aedibus Bibliothecae Ambrosianae Pridie Idus Quintiles
Anni MDCCXLVIII.*

VINDICIÆ

DE ADVENTU MEDIOLANUM

S. BARNABÆ APOSTOLI.

Traditio Mediolanensium proponitur, & propugnatur.

CAPUT I.

Sanctum Apostolum Barnabam primum fuisse, qui in hanc Metropolim ac Provinciam Evangelii lumen intulerit, Ecclesiæque Mediolanensis Sedem succedentibus Episcopis fixerit, constans apud nos est Traditio, veterum Annalium, auctoritate firmata, & Scriptorum, non Mediolanensium modò, verum etiam exterorum, dignitate & doctrina illustrium, nec ulla studii Partium, vel erga Patriam, amoris suspicione laborantium, testimonio suffulta. Notum est quid nobis favorabile de hac re a Cæsare Baronio in Annalibus exaratum fuerit sub annum Christi LI; Ante ipsum tamen sententiam suam protulerat Jacobus Pamelius Burgensis Canonicus in editis ab ipso

Li-

Liturgicis Ecclesiæ Latinæ libris (a); Sanctum Barnabam *Mediolanensem Apostolum* appellans, ubicumque de eodem mentionem agit. In hac veluti Arce, nullis hostium aggressionibus tentatâ, diutissimè conquevimus; donec labente Seculo superiore, & ineunte præsentî, Scriptores nonnulli, magni in Literaria Republica nominis, Papebrochius (b), Mabillonius (c), Tillemontius (d), Bacchini (e), aliique recentiores minoris notæ, arma sumpserunt, ut decus hoc nostrum non tam concuterent, sed commentis etiam annumeratum prorsus deleverunt. Equidem, cùm hanc Provinciam Ritus Ambrosianæ Ecclesiæ illustrandi suscepimus, mens fuerat in hoc limine Operis a disceptationibus abstinere; ratio namque Instituti nostri ad Ecclesiasticam Eruditionem locupletandam spectantis, contentiosum scribendi genus minimè postulabat. Attamen ex quo silentium, hoc loco servatum, videri potuisset tacita quædam confessio, nos causâ penitus cecidisse, præsertim quia plurium mentibus adhuc insidet opinio, nimis arduum esse, contorta in nos a laudatissimis Auctoribus tela confringere, necessarium censuimus Adversariis occurrere, & quæ ad causæ nostræ tutelam apta esse videbuntur, armamenta proferre.

An-

(a) Tom. I. pag. 92. editionis anni MDLXXI. &c.

(b) In Actis Sanctorum Bollandi ad diem XI. Junii.

(c) In Museo Italico Tom. II. pag. 109. & seqq.

(d) In Notis ad Vitam Sancti Barnabæ.

(e) In Lib. de Eccles. Hierarch. originib. Part. II. pag. 141. & seqq.

Antequam autem ulterius progrediamur, monitos Lectores volumus, minimè nos prodire in hanc arenam, quasi pro aris & focis dimicatu-
 ros; quinimo candore illo, qui honestæ fidei Scriptores decet, profitemur, in densa primorum temporum caligine eam nobis lucem non affulgere, quæ tenebras omnes dispellat; nec ita nos patimur abripi gloriæ nostræ propugnandæ fervore, ut Traditionem istam venditemus, tamquam Oraculum aut Canonem, cui nefas sit contraire. Optimè novimus, in tenebricoso demisque confito tramite securum pedem figi non posse; quamobrem transferre huc placet verba illa, quibus in *Opusculo de Historia Mediolanensi* vitam Sancti Barnabæ exorditur Carolus a Basilica-Petri, vir prudentiæ & doctrinæ spectabilis: „ Barnabam Apostolum in Urbe Mediolani „ Jesu Christi Evangelium prædicasse, Ecclesiæque Mediolanensi fundamenta jecisse, neque ex tam certis „ argumentis affirmare possum, ut certiora non cupiam; „ neque rursus (ut mihi quidem videtur) ex tam incertis, ut ea quis, licet gravis historiæ certæque studiosus, sit aspernaturus „. His ita præmissis, ad prærogativam nostram fulciendam, unicam hanc basim statuimus, ipsam videlicet *Traditionem*; eam enim si antiquissimam esse, & continenti annorum serie in posteros transmissam, nullisque hæctenus admotis ad illam

diruendam machinis, verè concussam & labefactatam, fuisse ostenderit, probus quisque intelliget, satis superque a nobis actum, ne vigens per tot secula ejusdem possessio, veluti umbra & fumus ab oculis evanescat.

Neque exemplis caremus. Gulielmus Cuperus Societatis Jesu professionem Sancti Jacobi in Hispanias (prædicationis Evangelicæ causâ) contra Baronium, & Natalem Alexandrum propugnaturus, in Actis Sanctorum Bollandi ad diem XXV. Julii, paragraphum tertium instituit, hoc titulo: *Prædicatio Sancti Jacobi in Hispania potissimum Traditione nititur*; Gaspar verò Sanctius, in disputatione de argumento eodem, Caput primum secundi Tractatus ita exorditur. „ Si pro Hispanorum causa nihil staret, præter Traditionem omni „ memoria superiorem, satis putaretur habere præsidii, „ quia communis conspiransque consensus, nullo interrupta tempore, eam habet auctoritatem, quam nulla nisi magna, aut inconcussa fides convellere, aut „ infirmare possit; quam si de medio tollas, cadant „ necesse est illorum plurima, quæ nunc religiosè servat Ecclesia, „ . Prælaudatus Natalis Alexander appulsus Beatæ Mariæ Magdalenzæ cum Sorore ac Fratre in Gallias, licet destitutum usque ad Seculum VIII. testimoniis Scriptorum, sola Traditione defendit, hæc in-

Dis-

Dissertatione XIII. Seculi I. Sectione I. scribens: „ In-
 „ veteri quidem Historia Ecclesiastica nullum est hujus
 „ rei, & appulus Sanctarum Sororum cum Fratre in
 „ Provinciam testimonium; sed illius testis est Eccle-
 „ siarum Provinciæ Traditio, iis fulta monumentis,
 „ quæ simul sumpta non levis ponderis sunt, & quibus
 „ nihil est in Historia Ecclesiastica, quod expressè re-
 „ pugnet „. Et paulò post profitetur, susceptas fuisse
 „ ab ipso has partes; eo quòd „ Catholici ac religiosi
 „ Theologi officium esse duceret, Traditiones Ecclesia-
 „ rum, ubi de illarum originibus agitur, sequi potius
 „ quàm evertere „. Eandem Traditionem Massilien-
 „ sium propugnant Bollandi Sectatores ad diem XXII. Ju-
 „ lii in Actis Sanctorum, sed non adeo pugnaci calamo,
 „ ut Natalis Alexander; contenti namque fuere hunc ti-
 „ tulum Dissertationi ab ipsis vulgatæ apponere: *Possessio*
 „ *Provincialium hactenus verosimillima*: Subjungentes „ ni-
 „ hil in hac Traditione occurrere, quod verosimilitu-
 „ dinem superet; nihil quod probatis Ecclesiasticis mo-
 „ numentis repugnet; nihil quod cum ea appositè non
 „ conveniat „. Quinimo Launoyum reprehendunt, qui
 „ primus contra illam vexillum erexit, Dissertationem in
 „ lucem emittens *de commentitio Magdalens in Provinciam*
 „ *appulsa*; id enim erat (ut ipsi ajunt) „ fundamenta-
 „ suffodere fidei & pietatis Provinciæ, erga Cœlites

„ suos Tutelares „ inanibus conjecturis, & falso Græcorum testimonio, qui eandem Ephesi mortuam & sepultam voluere. Plura alia in promptu essent ejusmodi exempla; cùm Ecclesiæ petultæ, peculiaribus decoratæ ornamentis supra ceteras emicent, quorum nec origo patet, nec antiqua suppetunt documenta, sola est, memoriam omnem vincens Tradiitio, præsidium. Cur ergo Mediolano non liceat, quod Massiliæ in Gallia, Cæsaraugustæ in Hispaniis, totque aliis Ecclesiis licet, transmissâ scilicet a vetustis Majoribus ad hanc ætatem Traditione Apostolicæ originis, Ecclesiæ suæ gloriam tutari?

De Antiquitate hujus Traditionis.

CAPUT II.

JAM verò, ut quæ spondimus impleamus, opus est compertum facere, Traditionem istam verè *antiquissimam* esse appellandam; Tillemontius namque, Bachinius, alique decus hoc explodunt, tamquam Inventum recentium Scriptorum, qui exornandæ Patriæ suæ cupiditate incensi antiquis illustribus Metropolis Mediolanensis prærogativis, hanc etiam splendidissimam addere. Cl. Muratorius, in secunda Parte Primi volumi-

nis

nis Scriptorum Italiæ, vulgavit *Opusculum de Situ Civitatis Mediolani*, unâ cum Vitis priorum Mediolanensium Antislitum ab Anonymo Auctore confectum: Quærens autem in Præfatione, quo tempore Historiam hanc ille scripserit, solidis fundamentis innixus statuit, eundem Seculo IX. a Christo nato, vel saltem X. Opus suum exarasse; quinimo loquens de Barnabæ adventu in Italiam & Mediolanum, ibidem fusè descripto, subiungit, minimè censendum esse, ab Auctore isto primum fluxisse opinionem fundatæ per Sanctum Barnabam Mediolanensis Ecclesiæ; siquidem quæ de hac Apostolica institutione retulerat, *ex diversis utriusque Linguae paginis* se collegisse, Scriptor ipse testatur; quamobrem non veretur affirmare, *vetustissimam* hac de re *Mediolanensium Traditionem esse dicendam*. Et sanè jure optimo hæc vetustas asseritur; si enim ad superiores ætate *paginas Linguae utriusque* provocat Scriptor ille, ut fidem suam liberet, rebusque ab ipso narratis auctoritatem conciliet, nullus dubio locus relinquitur, ab VIII. saltem Seculo repetendam esse Traditionis nostræ famam; præsertim, cum antiquitatem istam nobis minimè videat Bacchinius, qui scribens, *nihil* de adventu Barnabæ Mediolanum *inveniri in Ecclesiasticis documentis usque ad VIII. Seculum*, tacitè confitetur illa tunc extitisse (a).

Nec

(a) In Lib. de Ecclesiast. Hierarch. originib. Part. II. pag. 141. num. IX.

Nec quidquam negotii nobis facessit quorundam responsio, paginas nempe ab Anonymo commemoratas nihil aliud esse, quàm fabulosos damnatosque Pseudo-Clementis & Dorothei Codices, adeoque nullum adstrui posse ad vetustatem Traditionis nostræ comprobendam ex iis (ut ajunt) quicquid solidum fundamentum, cum inficari minimè valeamus in hac Anonymi Mediolanensis Historia quædam occurrere, quæ memoratis apocryphis libris inserta leguntur.

Verùm, si rem sincerè expendamus, quis vadem se præbeat hujusmodi Adversariorum assertionis, cum, Anonymo non indicante quænam paginæ illæ forent, quas ipse præ oculis habuit, incertum prorsus maneat, an Dorothei tantùm Synopsi, an aliis etiam Græcis Codicibus, qui tunc supersites essent, usus fuerit Scrip-
tor hic noster? Præterea clarum nimis est testimonium ejusdem profitentis, se non a Græcis solum, sed etiam a Latinis (id enim exprimunt verba illa: *Utriusque lingue*) documentis ea quæ scripserat derivasse. Quis autem ignoret, quàm multa apud nos extiterint historica monumenta, & elaborata ab antiquissimis Majoribus Chronica, Patriæ res gestas, Sanctique Barnabæ ad Mediolanensem Urbem adventum narrantia, quæ postmodum vorax tempus absumpsit? Longum Historicorum Catalogum contexit Cl. Muratorius, in Præfatione.

Primi

Primi voluminis *Scriptorum Italie*, ex solo Galvaneo Flamma descriptum, quorum vix nomen superest, paucaeque admodum eorundem scripta ad nostra usque tempora feliciter pervenere. Nonnulla etiam Calendaria & Historias, quæ summam antiquitatem sapiunt, Gothofredus de Buffero, quingentis ab hinc annis Vitas Sanctorum Mediolani scribens, retulit; earumque seriem & nomina Auctorum, ex ejusdem autographo in Bibliotheca Metropolitana Mediolanensis Ecclesiæ servato decerpta, ibidem adnotat laudatus Muratorius; dolens tot veteres Codices, e quibus plura discere potuissemus, jacturâ numquam reparandâ periisse.

Itaque quàm futilli conjectura contra nos agunt, qui Anonymum ad Clementem tantum & Dorothæum respexisse contendunt? Velle autem constanter asserere, etiam Latinos, quos ille consuluit Scriptores a cœnosis iis fontibus Historiam hanc ebibisse, nimis præjudicatam in Mediolanenses mentem ostendit, sanæque Artis Criticæ fines longè transgreditur. Quis enim de Auctoribus eorumque scriptis, quæ oculos jam effugere, absque ullo fidei & antiquitatis illorum examine, justam ferre possit sententiam? Præcipuè cùm apud omnes recepta sit regula, potiore fidem habendam esse iis, qui in Patria & de Patria scripsere, quàm exteris; nisi ad eam elidendam, contrarium aliquod inconcussæ veritatis testimonium emergat.

Ve-

Verùm ut ad rem nostram redeamus, si quis a nobis exposcat, quid ex allatis hæcenus sit colligendum, nihil aliud dicimus, quàm quod primò comprobandum suscepimus, Mediolanensem nempe Traditionem de Sancto Barnaba, memoriam omnem præcedentium ætatum excedere, proinde verò *Antiquissimæ* titulum jure ac merito promereri.

An autem vetustior etiam Seculo VIII. ab ipsis Adversariis statuto, dicenda sit hæc Traditio, affirmare, non audemus; cùm deperditis, qui conscripti de hac re olim fuerant, libris, nonnisi spissa undique occurrat caligo. Si vera foret Papebrochii opinio in Exegeti ad Catalogum Mediolanensium Antistitum impressa, Vitas nempe primorum Mediolanensium Episcoporum, quæ in Ambrosiano Codice, unâ cum eodem Catalogo leguntur, fuisse compositas Seculo VI., dilucidè comprobata foret superior ad illud Seculum nostræ Traditionis antiquitas; in ea namque disertis verbis adventus Sancti Barnabæ in Italiam, & fundata ipsius prædicatione Mediolanensis Ecclesia describitur; nec dubio locus est, eandem a Cive nostro fuisse contextam. Atamen laudatus Muratorius in Præfatione jam memorata manifestè ostendit, tantam huic Auctori antiquitatem immeritò affigi. Itaque alteram opinionem, ab eodem Papebrochio vulgatam in Commentariis Sancti Barnabæ

nabæ ad diem XI. Junii, referre lubet; data videlicet pace Ecclesiæ a Constantino Magno, quæsitos obtentofque fuisse a Mediolanensibus Civibus Sacros Cineres Sancti hujus Apostoli (non quidem corporis, intacti divinius servati, sed rogi in quem conjectum a Judæis fuerat, ut flammis absumeretur); postmodum verò, cum divina revelatione repertum esset Corpus integrum. Salaminæ in Cypro, anno CDLXXVIII. missos fuisse, a Civibus nostris in eam Urbem Legatos, ut Sancti Barnabæ Caput a loci illius Incolis impetrarent; idque, si non eodem tempore, saltem Seculo VII. (ut verisimilius censet) contigisse asseverat. Certè tum Cineres, tum Caput Sancti Barnabæ Mediolani religiosè coluntur, eorumque Translationem celebravit solemni pompa Sanctus Carolus Borromeus, anno MDLXXI. XVIII. Calendas Octobris: quo die non habuit concionem jam paratam ob tarditatem horæ, quemadmodum constat ex Libris Arborum ab ipso manu propria conscriptis, qui in Bibliotheca Ambrosiana religiosè asservantur. Proinde si Papebrochio hæc docenti præbendæ sunt aures, justè inquirendum remanet, quid umquam in causa fuerit, cur tanta sollicitudine, ac publicâ etiam instituta Legatione, Mediolanensis Ecclesia curaverit, ut S. Barnabæ reliquiis exornaretur? Porro non alia congruentior ratio obvia cuilibet fiet, nisi quodd emortua penè

memoria propagatæ in Urbe nostra ab hoc Apostolo Catholicæ Fidei, felicissimo accepto prædictæ Inventionis nuncio excitata revixerit, atque ad Sacrum hunc thesaurum comparandum Civium Mediolanensium animos inflammaverit. Hoc posito, quis non videt, altiores supra Seculum VIII. radices Traditionis suæ ostentare posse Mediolanensem Metropolim? Nihilominus sincerè profitemur, adnotata hoc loco ista fuisse, non ut infido notantique huic lapidi, quem nullo veteri teste Papebrochius firmat, inniti nos velle aliquis credat; sed ut inde pateat, ad Traditionem nostram validius propugnandam arma peti posse ab ipso Adversario; cùm eidem Traditioni, ultra quàm nobis in animo sit, remotiora exordia is figere videatur.

Exploditur opinio, quæ initium Traditionis Mediolanensium antiquo Schismati Angilberti affigit.

CAPUT III.

Auctor recentissimus de Apostolatu Mediolanensi Sancti Barnabæ (a), ut antiquam Traditionem nostram enervet, eam ab infecta radice ortum habuisse contendit. Ad hanc autem statuendam opinionem præmittit,

(a) In Dissertatione peculiari, ab ipso conscripta;

mittit, Ecclesiam Mediolanensem divexatam fuisse a
 fœdo Schismate, quod inceptum anno DCCCXLIV.
 eam per ducentos annos a Romanæ Sedis obedientia
 divulsam tenuit: idque firmare nititur auctoritate Sigo-
 nii, aliorumque non incelebrium Scriptorum, subjun-
 gens: „ Non multum a vero aberraverit, qui dixerit,
 „ opinionem de Barnabæ Apostolatu Mediolanensi, oc-
 „ casione relati Schismatis, atque a Schismaticis homi-
 „ nibus esse inventam; id enim semper in more fuit
 „ apud Schismaticos, suarum Ecclesiarum exordia ad
 „ Apostolos referre, ut collatâ cum Romana Ecclesia
 „ dignitate originis, ejus obedientiam speciosius abjice-
 „ rent „; hujusque rei exempla producit. Equidem in-
 justa hæc fama, non tam per ora hominum traducta
 fuit, sed etiam literis consignata ab exteris, domesticis-
 que Scriptoribus. Refert illam Sigonius in Historia Ita-
 liæ ad annum DCCCXLIV. his verbis: „ Eodem anno
 „ Angilbertus Mediolanensis Archiepiscopus ab Ecclesia
 „ Romana, parum comperta de causa descendit; tantum-
 „ que exemplo imposterum valuit, ut nonnisi post du-
 „ centos annos Ecclesia Mediolanensis ad Romanæ obe-
 „ dientiam auctoritatemque redierit „: Eandem cæcis
 oculis amplexi sunt Morigia, Ripamontius, Ughellus,
 alique.

Verùm quàm falsò hæc omnia prolata sint atque

scripta, ex infra adducendis luce clariùs patebit. Primò enim, ad mendacem famam Schismatis eo anno ab Angilberto excitati prorsus convellendam, abunde sufficere posset tum veterum de illo Historiarum silentium, tum religiosissimæ vitæ integritas, & Ecclesiasticæ disciplinæ conservandæ studium, quod Angilbertus sexto post anno, idest DCCCL., ostendit in Ticinensi Concilio ab ipso celebrato, in quo vigintiquinque Canones condidit ad mores tum Populi, tum Cleri componendos; & in altero pariter Ticinensi habito anno DCCCLV.: quæ omnia refert Labbeus Tom. VIII. Conciliorum. Quinimo validissima suppetunt documenta, quæ puram putam fabulam esse, Schisma memoratum evincunt. Plura eorum collegit Joannes Petrus Puricellus in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ: Nos pauca tantùm referemus, desumpta ex Epistolis Summorum Pontificum, Conciliis, Historiisque. Nicolaus I. Pontifex Maximus insigne hoc testimonium de Thadone, (qui Angilberto defuncto successus fuerat Mediolanensis Archiepiscopus) inseruit Decreto II. Concilii Romani III., anno DCCC-LXIII. habiti in Lateranensi Palatio his verbis: „ Sentiam, quam a Sede Apostolica in Engeltrudem „ uxorem Bosonis Sanctissimus Frater noster Mediolanensis Archiepiscopus Thado, & ceteri Coëpiscopi nostri petierant emittendam, & nos divino succensi zelo

„ sub

„ sub anathematis obestatione canonicè protuleramus &c.
 Quando autem ista contigerint explicat Nicolaus ipse in
 Epistola LVIII. ad Episcopos, in Regno Ludovici Re-
 gis constitutos, quæ a Labbeo recitatur; in illa enim
 Summus Pontifex hæc scribit: „ Jussum est, Mediolani
 „ Episcoporum Concilium fieri, ad quod ipsa (*nempe*
 „ *Engeltrudis adultera*) vocata, si certo tempore non
 „ occurreret, ab ipso Sacrato Collegio vinculis anathe-
 „ matis vinciretur; quodque illâ statuto tempore non
 „ occurrente patratum est, sententiamque in ipsam a
 „ Synodo, *auctoritate nostra convocata*, nos quoque,
 „ ut Sacri Canones præcipiunt, consensu nostro firma-
 „ vimus.

Anspertus Thadonis successor Synodum celebravit
 in Urbe Ticinensi anno DCCCLXXVI., ut in Italiæ Re-
 gem Carolus Calvus inauguraretur; primum autem Ca-
 nonem, omnium Episcoporum suffragiis accedentibus,
 condidit in hæc verba: „ Ut Sancta Romana Ecclesia,
 „ sicut est Caput omnium Ecclesiarum, ita ab omnibus
 „ honoretur & veneretur; neque quisquam contra jus
 „ & potestatem ipsius aliquid injustè agere præsumat:
 „ sed liceat ei debitum tenere vigorem, & pro Uni-
 „ versali Ecclesia Pastoralem exhibere curam, atque sa-
 „ cris precibus omnium pro omnibus interpellare Au-
 „ ctorem „. Subinde statuere prosequitur: „ Ut honor
 „ Do-

„ Domno & Spiritali Patri nostro Joanni Summo Pontifici, & Universali Papæ ab omnibus conservetur;
 „ & quæ secundum sacrum ministerium suum auctoritate Apostolica decreverit, cum summa veneratione,
 „ ab omnibus suscipiantur, & debita illi obedientia in
 „ omnibus conservetur „. Edita est hæc Synodus locupletior eâ, quæ apud Labbeum Tomo VIII. Conciliorum legitur, in secunda Parte Primi Voluminis Scriptorum Italiæ ex MS. Codice Bibliothecæ Ambrosianæ.

Summus idem Pontifex Joannes VIII. scribens *Reverendissimo, ac Sanctissimo Confratri Ansperto venerabili Archiepiscopo Mediolani* epistolam, numero CXXVII. apud Labbeum, hæc habet: „ Quoniam probata fides
 „ *omnium Prædecessorum tuorum* erga Romanum Pontificem, tua Fraternitas omnimodis studeat eorum in
 „ omnibus assequi vestigia „. Clarius loquitur in altera epistola ad eundem data, numero CCLVI. his verbis:
 „ Decuerat te Frater carissime, pura animi sinceritate,
 „ eam reverentiam, eumque honorem Sanctæ Sedi Apostolicæ, cui Deo auctore præsidemus, quotidie impendere: quæ usque ad tua tempora *omnes tui Prædecessores laudabiliter viventes, huic Ecclesiæ obtulerunt,*
 „ pronâ mentis devotione „. Quandoquidem verò Anspertus ipse contumax fuerat non adimplens ejusdem præcepta, eum inobedientiæ arguit, atque iterum præcipit,
 ut

ut Rhodoaldum & Warlenum Monachos, quos injustè in carcerem conjecerat, ad eorum Monasterium honorificè remittat.

Porro quis umquam somniare possit hæc omnia, tum in Conciliis, tum in Epistolis a Pontificibus Maximis tanta consensione pronunciata, componi posse cum Schismate bis centum annorum Ecclesiæ Ambrosianæ, incepto ab Angilberto, atque ad subsequentes Episcopos Mediolanenses non interrupta serie transmissio? Verum quidem est, Anspertum hunc a Joannis VIII. obedientia recessisse; de illo enim in eadem Epistola proximè allata, ita conqueritur Pontifex Maximus: „ Contra „ Sanctam Romanam Ecclesiam Matrem tuam non de- „ stitisti nunc inobediens, nunc dolosus te patefacere „: Attamen privatum hoc fuit Ansperti piaculum, non universæ Mediolanensis Ecclesiæ; siquidem, cum eum contra monita sua contumacem Joannes deposuisset ab Episcopali dignitate in Synodo Romæ habita, epistolam dedit ad Clerum Mediolanensem, quæ est CCXXI., data Indictione XIII., idest anno DCCCLXXX., & in Labbeo legitur; præcipiens „ ut omnes uno animo, uno „ que voto convenientes, atque convocantes Pastores, „ vel Populum Civitatis de electione alterius, qui de „ Cardinalibus Presbyteris, aut Diaconibus dignior fuerit repertus, cum Christi solatio ad Archiepiscopatus „ ho-

„ honorem promoveret „ : Quinimo Legatos se missurum testatur , qui vice Summi Pontificis , unà cum universo Clero electionem peragerent . Non igitur eo tempore Mediolanensis Ecclesia divulgata censebatur ab obedientia Romani Pontificis . Adde , Anspertum ipsum poenitentia ductum , se se Apostolicæ Sedi reverenter subdidisse , ut ex epistolis ejusdem Joannis VIII. , nempe CCLX. ad Anspertum , & sequenti ad Anselmum Mediolanensem Archidiaconum datis , Indictione XIV. idest anno DCCCLXXXI. , in quibus & illum Archiepiscopum Mediolanensem appellat , & Anselmo jubet , ut *Ansperto Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Reverendissimo Archiepiscopo* obedientiam præstet , manifestè colligitur .

Daniel Papebrochius , cùm apertissimis hisce Summorum Pontificum testimoniis refragari minimè posset , alteram inivit viam , ut decantatum hoc Schisma Mediolanensis Ecclesiæ propugnaret . In Propilæo namque mensis Maji vitam Stephani IX. in qua diuturnæ istius Mediolanensis inobedientiæ fit mentio , commentariis illustrans hæc scribit : „ Conatur Puricellus defectionem „ Angelberti , totque Successorum explodere ut com- „ mentitiam ; sed ejus rationes aliud non evincunt , „ quàm eam non fuisse *positivam* , ut ajunt , quæ verè „ Schismaticos constitueret , sed merè *negativam* , sitam „ in omissione nuda petendi Pallii : & hac ipsa post an-

„ NOS

„ nos circiter ducentum correctâ ab Heriberto , per-
 „ mansit obedientia Mediolani „ . Cur autem id exco-
 gitaverit , seu potius divinare contenderit Papebrochius,
 in causa fuit imago ære incisa memorati Heriberti Me-
 diolanensis Archiepiscopi , ab Ughello inserta Tomo IV.
 Italiæ Sacræ , quæ Pallio amictum hunc Antistitem re-
 præsentat ; quamobrem subdit : „ Hoc mihi argumento
 „ est , primum hunc fuisse , qui usum petendi Româ
 „ Pallii in signum subjectionis , per annos serè ducen-
 „ tum prætermisum , renovavit anno X. Episcopatus
 „ sui , Christi MXXV. „ . Ut autem omnia novæ huic
 suæ opinioni accommodet , usque ad Angilbertum ex-
 currit , hujus (ut falsò creditur) seditionis auctorem ,
 eumque , ait , fretum gratia Lotharii Italiæ Regis , pa-
 rum benevoli erga Gregorium IV. Summum Pontifi-
 cem , eò quòd Patri ejus Ludovico Pio , contra rebel-
 les filios impensè faveret , neglexisse Pallium petere a
 Romano Pontifice „ injuriam dissimulante Gregorio , ne
 „ Lotharium graviùs irritaret : cùmque eâ pervicacia
 „ longo XXVIII. annorum , quibus præfuit tractu , ve-
 „ luti in jus præscriptum transisset , Successores Episco-
 „ pos simili modo potiùs abstinnisse a Pallio , quàm il-
 „ lud cum subjectionis professione peterent „ . Univer-
 sam tamen hanc conjecturarum struem , ingeniosè a
 Papebrochio contextam funditus evertit Historia Pontifi-

cum Tungrenſium, Trajeſtenſium, & Leodiienſium Epiſcoporum, quam tribus voluminibus comprehenſam publici juris fecit Joannes Chapeaville Leodii anno MDG-XII. Siquidem in ea legitur epiſtola Ratherii, Veronenſis Epiſcopi ad Joannem XII. Summum Pontificem ſcripta, & relata ab eodem Chapeaville in adnotationibus ad Caput XLV. pag. 179., in qua Ratherius loquens de Hilduino, e Veronenſi Sede ad Archiepiſcopalem, Mediolani Cathedram aſſumpto, teſtatur „ ſe reverſum „ a Romana Sede, peracta Legatione, tuliffe privile- „ gium pro jam dicto Domino Hilduino actum, cum „ *Archiepiſcopali Pallio* „. Non igitur primus fuit Heribertus, qui in ſubjectionis Eccleſiæ Romanæ ſignum, Archiepiſcopale Pallium petierit; Hilduinus enim eodem inſignitus a Pontifice Maximo Joanne XII., ferme integro ſeculo Heribertum antecellit.

Itaque ſubverſo undequaque fundamento Schiſmatis Mediolanenſis, quod omnino ſiſtitium eſſe haſtenus comprobavimus, corruat necesse eſt, ſubſtructa eidem calumnia nobis afficta, quod nempe tunc primum apud nos cuſa ſit fabula inſtitutæ a Sancto Barnaba Eccleſiæ Ambroſianæ, ad obvelandam nobili hoc titulo arrogantis criminis ſœditatem. Sed etiam hoc omiſſo, quis deſæctatum ferens animum ſuadere ſibi valeat, excogitatum fuiſſe a Civibus noſtris glorioſum commentum Apoſto-

ſto.

ſolicæ Originis ſub medium Seculi IX., quo defectio-
nem a Romanæ Sedis obedientia molitus dicitur Archi-
epiſcopus Angilbertus; cùm jam compertum fecerimus,
Adverſariis etiam conſentientibus, centum ſaltem annis
antea, nempe Seculo præcedente invaluiſſe apud nos fa-
mam de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum?

Probè tamen animadvertimus, quid ab aliquibus re-
ponatur, parum videlicet intereſſe, utrum uno vel al-
tero Seculo audiri cœperit ignota ſuperioribus ætatibus
huiusmodi opinio, dummodo palam fiat, eam in Me-
diolanenſium officina fuiſſe conſtatam. Verùm qui ita
diſſerunt, conanturque univerſam aſſertæ huius gloriæ
invidiam in Cives noſtros refundere, obliſoſos ſe eſſe
ſateantur neceſſe eſt; cùm ipſimet tanto verborum ſtre-
pitu damnent *Synopſim de vita & morte Prophetarum*,
Apoſtolorum, & LXXII. *Discipulorum* inſertam Tomo
III. Bibliothecæ Patrum, & ſub falſo Dorothei Epſcopi
Tyrri & Martyris nomine vulgatam; in ea namque iſta
leguntur: „ Barnabas cum Paulo verbi miniſter conſti-
„ tutus, primus Romæ Chriſtum prædicavit, & poſtea
„ Mediolanenſium Epſcopus factus eſt „. Equidem hanc
hiſtoriam, rejectam in cenſum fabularum a Bellarmino,
Poſſevino, Labbeo, aliſque omnibus eruditis Viris mi-
nimè nos tueri contendimus. Qui tamen eandem con-
fixiſſe creditur in gratiam Conſtantinopolitanæ Eccle-
ſiæ,

siæ, Primatum antiquitatis supra Romanam jactantis, se illam scripsisse testatur, *Philoxeno & Probo* Consulibus, id est anno DXXV., ut *Conradus Janingus* in *Vita Sancti Metrophanis* ad diem IV. Junii in *Actis Sanctorum Bollandi* adnotavit, seu DXXXVI. ut vult *Guilielmus Cave* in *Historia literaria Seculi III.* Proinde, licet infirma admodum sit ejusdem auctoritas, ad Traditionem nostram validè confirmandam, id tamen apertissimè evincit, non primò hanc vocem audiri Mediolani cœpisse, atque a Civibus nostris fuisse transmissam ad externos Scriptores, qui eam credulo calamo libris suis inferuere; cùm Auctor ille Græcus origine, ac remotissimè a nobis positus illam vulgaverit, quatuor centum integris annis ante somnium Schisma Angilberti; sique divinare liceat, eam non proprio cerebro effinxerit, sed ex aliqua renascente, post repertum *Salaminæ Sancti Barnabæ Corpus*, famâ ejusdem itinerum per *Italicas ac Insubricas oras*, literis consignaverit. Sed hæc somniis accenseat qui velit; neque enim pedem hîc figimus, cùm nobis satis sit, inventæ primùm Mediolani hujus (ut *Adversarii decantant*) fabulæ probrum Metropoli nostræ appictum abolevisse.

*An Traditioni Mediolanensi quidquam officiat silentium
Sancti Ambrosii .*

CAPUT IV.

Depulso ab hac Metropoli (clarè satis , ut arbitramur) dedecore obstinatissimi Schismatis a memorato Archiepiscopo instituti , & confictæ a nostris Civibus Apostolicæ Originis Ecclesiæ Mediolanensis , seriò expendendum remanet , an argumenta ab insignis eruditionis Viris superiùs memoratis producta tanti ponderis sint , ut non extenuare solùm , sed etiam prorsus convellere valeant vetustissimam , quam ostendimus Mediolanensium Traditionem . Primum quo nostrum decus adoriuntur laudati doctissimi Scriptores , est ineluctabile testimonium Sancti Ambrosii , qui in Sermone contra Auxentium *de tradendis Basilicis* , hæc habet : „ Absit „ ut tradam hæreditatem Patrum , hoc est hæreditatem „ Dionysii , qui in exilio causâ Fidei defunctus est , hæ- „ reditatem Eustorgii Confessoris , hæreditatem Miroclis , „ atque omnium retro fidelium Episcoporum „ . Silentium hoc celeberrimi hujus Mediolanensis Episcopi de Sancto Barnaba , tamquam Achillem fortissimum , in aciem educunt , atque uno omnes ore deprædicant , de
Tra-

Traditione nostra conclamatam jam esse. Quid enim (ajunt) opportunius erat ad proterendam Arianorum insolentiam, quàm Apostolicam vocare hæreditatem illam Portianæ aut Novæ Basilicæ, in alterutram quarum se intrudere conabatur Arianorum protervia? Num fortè satis non fuisset Ambrosio unicum Barnabæ nomen exprimere, ut nefas esse comprobaret, relictam sibi ab Apostolo hæreditatem ad Catholicæ Fidei hostes transferre? Præterea si ortum duxisset Mediolanensis Ecclesia a Sancto Barnaba, quis non videt, quamdam injuriæ speciem præferre potuisse formulam illam Ambrosii: *atque omnium retro fidelium Episcoporum*, ac si Apostolum, multò excellentiorem Episcopis Dignitate & manere, cum universo Prædecessorum suorum Cœtu involvere ac confundere voluisset? Proinde Bicchinius in hæc verba erumpit: „ Prodigio simile est, quòd & „ Barnabæ hæreditatem non dixerit, quem recentiores „ Ecclesiæ Fundatorem laudant; sed nec de Barnaba „ tamquam Ecclesiæ ac Metropolis Mediolanensis primo „ Episcopo, verbum habeat Ambrosius, qui diversis in „ locis eundem Barnabam laudat (a).

Pace tamen tot insignium Virorum sincerè profiteremur, ab hac exaggerata adeo Ambrosii taciturnitate, nihil nos commoveri; facilè namque ab hoc intorto con-

tra

(a) In Lib. de Eccles. Hierarch. origin. Part. II. pag. 144.

tra nos telo in tutum evadimus, si dicamus; Sancti Ambrosii ævo memoriam excidisse conditæ a Sancto Barnaba Ecclesiæ Mediolanensis. Neque hoc censeretur debet effugium gratiæ emendicatum, ut istis validissimi vim declinemus. Quot enim alia, ipso Metropoli hanc administrante, ignorabantur, quæ tamen primis Ecclesiæ seculis in Urbe nostra, ac sub Civium omnium oculis, summa cum laude ac celebritate contigerant? Sanctorum Protasii & Gervasii certamen pro Catholica propugnanda Fide, & suscepta intrepide Martyrii corona in Neroniana persecutione, notissima certè esse debuerant, ac omnium non tam laudibus quàm admiratione commendata: Et tamen Sancti Ambrosii ætate adeo ignotum id erat, ut ipsemet proferre ista debuerit: „Eva-
 „simus, fratres, non mediocrem pudoris farcinam:
 „Patronos habebamus, & nesciebamus. Invenimus unum
 „hoc, quo videamur præstare Majoribus. Sanctorum.
 „Martyrum cognitionem, quam illi amiserunt, nos
 „adepti sumus (a).

Hujusmodi exemplo utitur Gaspar Sanctius apud Bollandianos ad diem XXV. Julii §. III. ut prædicationem Sancti Jacobi in Hispania tueatur; postquam enim ista præfatus fuisset hæc subdit: „Quàm multa olim
 „contigerunt illustria, quæ tamen diu latuerunt in te-
 „ne-

(a) In Epistola ad Marcellinam Sororem Clasti. I. num. XXII. Editionis Parisiensis anni MDCXC.

„nebris, neque de illis quidquam esset posteris com-
 „pertum, nisi longa post secula, revelatione aliqua,
 „seu cœlesti signo, aut speciali aliqua providentia in-
 „lucem & cognitionem hominum forent evocata!

Neque soli Sancti Martyres isti fuere, quorum ce-
 lebria Mediolani edita Christianæ fortitudinis experimen-
 ta antiquitas oblivione contexerit. Sancti quoque Naza-
 rius & Celsus, in hac Metropoli carcerem & tormenta
 perpeffi, gladiis carnificum gloriôsè caput obtulerant:
 Et tamen Sancti Ambrosii ævo adeo ignoti erant, ut
 Paulinus Scriptor vitæ ejusdem, de Sancti Nazarii Cor-
 pore primùm e terra eruto, hæc narret: „Qui quan-
 „do sit passus, usque in hodiernum diem scire non
 „possumus, : De utroque autem loquens subdit: „Co-
 „gnovimus a Custodibus loci ipsius (ubi cœlesti lumi-
 „ne afflatus S. Ambrosius latère compererat Sanctos hos
 Martyres), „quòd a Parentibus suis illis traditum sit,
 „non discedere de loco illo per omnem generationem
 „& progeniem suorum, eò quòd thesauri magni in-
 „eo loco positi essent, : Quinam autem forent thesauri
 ibidem reconditi, longissima annorum series prorsus in
 tenebris sepultum reliquerat.

Hicce positis, quæ certissimis testimoniis constant,
 nescimus, quomodo *prodigii loco* habendum sit Sancti
 Ambrosii silentium de erecta a Sancto Barnaba Ecclesia
 Me-

Mediolanensi; cùm verisimillimè credi possit, inter alia præcedentium seculorum præclara monumenta, quorum notitia prorsus obliterata fuerat illius ætate, etiam adventum Sancti hujus Apostoli decursu temporum obsolescente. Quinimo admirabilius cuique cordato viro videbitur, quòd tanta oblivio de rebus gestis a Sanctis Martyribus, quos memoravimus, Mediolanensium mentes invaserit, ut tempore Sancti Ambrosii nihil de iisdem resciretur. Protasius namque & Gervasius in hac Metropoli ortum duxerant; domicilium, cognatos, affines, parentelque suos Vitalem ac Valeriam martyrii laurea decoratos habuerant; atque ipsi quoque simili laude Carnificum securibus percussi, generosè in omnium civium conspectu vitam expleverant. Sancti verò Nazarius & Celsus, alienigenæ quidem, sed Catholicæ Fidei professione, palam & constanter actà in hisce nostris compitis, noti, illustre suū spectaculum fecerant, rapti ad Judicum tribunalia, ferali sententia damnati, occisi, atque hic sepulti. Et tamen nulla eorumdem recordatio, quam (ut vidimus) *sarcinam pudoris* vocabat Ambrosius, vigeat etiam apud Majores. Quid mirum igitur, si Ecclesiæ Mediolanensi conditæ a Sancto Barnabæ, qui exter origine, nec diuturno incolatu nobiscum versatus, martyrium & sepulcrum in Insula Cypri obtinuerat, æquali cum laudatis Martyribus fatis,

memoria omnis concidisse credatur ?

At inquier nonnulli, facile credi posse, antiquos aliquos Martyres, insignis etiam nominis, glorioseque, acto certamine celebres, in oblivionem decidere potuisse, cum tot illustres Fidei Catholicæ Pugiles, subsequen-
tibus seculis, Tyrannorum gladiis vitam objecerint, de-
que Crucibus, equuleis, bestiis, ac rogis nobilem pos-
tmodum triumphum retulerint; adeoque mirum non
esse, si strepens auribus eorundem fama, ac prope
obversans oculis fulgor generosæ illorum victoriæ, ve-
terum Heroum splendidæ quamvis pugnæ memoriam
obruerit: arduum tamen creditu nimis videri, tam al-
tis tenebris circumfufum fuisse nomen illius, qui primus
Mediolanensem Urbem Evangelica luce illustraverat, ut
ignotum esset Ambrosio; totaque Civitate sub Christi
vexillis militante, is a quo tanti momenti beneficium
profluxerat, cunctos lateret.

Plura hic reponi possent, si de Martyribus Medio-
lanensibus agitata quæstio foret. Dubium enim adhuc
est, an verba illa, quæ Sanctus Ambrosius protulit in
Sermone ad Populum, postquam reperta Sanctorum
Protasii & Gervasii Corpora in Ambrosianam Basilicam
translulisset, nempe quod „sterilem Martyribus Eccle-
„siam Mediolanensem jam plurimorum matrem filio-
„rum letari Passionis propriæ fecerint & titulis & exem-
„plis,

„plis „ an, inquam, hæc verba referenda sint ad tempus, quo Sancti illi Martyres passi sunt, an ad illud, quo eorundem Corpora fuerunt inventa: Siquidem Puricellus qui primam partem tueri conatur, rem tandem in ancipiti relinquit; Papebrochius verò postremam constanter propugnat. Sed etiam hoc omisso, novum-ne est, insignium Virorum, qui opus aliquod primò aggreffi sunt, ac etiam perfecere, memoriam consensuisse, ac tandem in interitum fuisse prolapsam? Quot Urbium, nunc florentissimarum, origo & Conditor ignoratur? Ea est humanarum rerum vicissitudo ac conditio, ut nihil edacis temporis injurias effugiat. Ne tamen a proposito nostro longius aberremus, oblivio de Sancti Barnabæ adventu in Majores nostros inducta, ejusdem generis exemplo potest validè confirmari.

Ortum duxerat Sanctus Barnabas in Insula Cypri, eamque Apostolicis excultam sudoribus Christo sacraverat; in Urbe verò Salaminæ gloriosi certaminis contra Judæos pro Catholica Fide palæstram nactus, & Martyrii coronam adeptus, sepulcri quoque honorem receperat. Nihilominus tam celebria Sancti hujus Apostoli Acta, & relictum ibidem pretiosum Sacri Corporis monumentum, temporum succedentium malignitas adeo densâ caligine obtexerat, ut Révelatione cœlitus facta opus fuerit, ad accepti primùm Baptismatis, & recon-

diti apud eam Urbem tanti thesauri memoriam Civibus
 renovandam. Cum enim Fullo in Antiochenam Sedem
 nequissimè intrusus, Ecclesias Salaminæ & Cypri ad
 suam trahere jurisdictionem conaretur, hunc titulum
 prætendens, nempe Antiochenam Ecclesiam *Apostolicam*
 & *Patriarchicam esse*, atque inde in Cyprum transmis-
 sum fuisse Evangelicum lumen; Anthemium, qui tunc
 Salaminæ Episcopatum gerebat ad Synodum Constanti-
 nopolim evocavit. Hæsit ad hoc mandatum Anthemius
 iis præditiis destitutus, quibus Ecclesiam suam exem-
 ptam a novo eo jugo comprobare posset. Verùm ex
 inopinato Sanctus Barnabas eundem in somnis admo-
 nuit, bono animo esset; locumque indicavit, ubi pro-
 prium Corpus latebat, jussitque ut ad Concilium profi-
 cisceretur ac responderet, Ecclesiam quoque suam *Apo-
 stolicam esse*. Hæc omnia, prout prædixerat Sanctus
 Apostolus, prosperè contigere, reperto ejusdem Corpo-
 re, obtentaque favorabili sententia, omnium qui in Sy-
 nodo aderant Episcoporum suffragio. Narrantur ista fu-
 sissè ab Alexandro Monacho, Scriptore Seculi V., vel
 saltem eidem proximi, nec non a Cedreno, & Baronio
 ad annum CDLXXXV. Porro si quæ ab hoc Sancto
 Apostolo gesta fuerant tantâ solemnitate in ea Insula,
 quæ natale illi solum extiterat, & in ea Urbe, quæ
 ejusdem nobile Martyrium viderat, & sacrum Corpus,
 di-

divino miraculo (ut proximè innuimus) intactum a flammis rogi servatum possidebat, in omnimodam oblivionem proruerant, monstri-ne loco haberi debebit, memoriam de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum, sub IV. Seculi finem penitus intercidisse? Miror equidem ego, Papebrochium summæ perspicacitatis in rebus antiquis virum, dum Mediolanenses argueret, minimè animadvertisse ad hoc celebre exemplum, Sancti Ambrosii silentium opponens, tamquam decretoriam, contra ipsos sententiam.

Eadem oblivio post plurium seculorum seriem se, se adeo Toletanorum Civium mentibus superfuderat; ut prorsus nescirent, quis primus ex Evangelicis præconibus Catholicæ Fidei doctrinam antiquis incolis enun-
 ciasset, eosque sacro Baptismatis lavacro tinxisset; cùm ecce fortuitò ingressus Parisiensem Sancti Dionysii Basilicam Seculo XII. Raymundus Toletanus Antistes, ibidem reperit Sancti Eugenii Martyris Corpus, agnovitque, illum fuisse primum Apostolum Toletanæ suæ Ecclesiæ. Referuntur ista in Actis Sanctorum Bollandi ad diem XXV. Julii, ex Gaspare Sanctio in hæc verba: „ Ignotum fuerat Toletis, prima se accepisse Evangelii „ semina ex Eugenio, quem suum nunc Apostolum at- „ que Præfulem implorat, donec post millesimum ac „ centesimum annum, Raymundus Toletanus Antistes, „ dum

„ dum Sancti Dionysii, religionis gratiâ, Templum in-
 „ greditur, Eugenii, quem Episcopum Toletanum tum
 „ primùm agnovit, Corpus invenit.

Probè novimus, Joannem Baptistam Solerium So-
 cietatis Jesu, in Commentariis ad Ufuardi Martyrolo-
 gium, impressis Tomo II. Supplementi Bollandianæ Col-
 lectionis, ubi de hoc Sancto Eugenio, ad diem XIII.
 & XV. Novembris agit, in dubium revocare, an hic
 Eugenius Toletanus Episcopus fuerit, & an missus sit
a Petro vel Clemente cum Areopagita trans Alpes. Atta-
 men certum est, ejusdem memoriam solemnem recoli
 in Toletano Breviario, tantaque in veneratione apud
 illam Ecclesiam habitum fuisse, ut hujus Apostoli & An-
 tistitis sui sacra etiam Lipsana a Gallis tandem impetra-
 verit. Testis est Baronius in Martyrologii notis ad diem
 XV. Novembris hæc scribens: „ Celebrior translatio fa-
 „ cta est Corporis ejusdem Sanctissimi Martyris ex Gal-
 „ liis in Hispaniam, cùm nostra ætate anno Domini
 „ MDLXV. amplissimo apparatu ac religiosissimo cultu,
 „ non rheda aliqua triumphali, sed (quod omnem ex-
 „ cedit pompæ amplitudinem) regiis humeris, in suam
 „ antiquam nobilissimam Toletanam Sedem Sacer Anti-
 „ stes & Martyr illustris delatus est. Siquidem Rex Ca-
 „ tholicus Philippus II. se sacræ subdidit sarcinæ, ovanf-
 „ que & exultans, humili obsequio augustior redditus,
 „ in prædictum locum evexit.

Hinc

Hinc verò evinci arbitramur, ignorationem de Sancto Barnaba primo Ecclesiæ Mediolanensis Institutore, subfannandam minimè fore, tamquam inane cerebri Inventum, ut Traditioni nostræ tutum aliquod propugnaculum pararemus, cùm tot alia suppetant exempla; nec adeo sereni affulserint dies Infubricæ Ditioni per tria illa secula, quæ Ambrosii ævum præcessere, ut nulla rebus actis sub initium promulgati Evangelii affundi potuerit caligo, quæ notitiam eorundem obnubilaret, seræque demum posteritatis oculis prorsus subduceret.

Ad id verò, quod ab aliquibus objici fortasse posset, prædicationem scilicet Sancti Barnabæ in hac Metropoli minimè revelatam postmodum fuisse vel divino afflante Spiritu, vel cœlesti aliqua admonitione, sicuti cetera quæ enunciamus, intrepidè respondemus, nihil hoc Traditioni nostræ prorsus officere; cùm (ut jam ab initio sumus professi) illam jactare nolumus, veluti extra omnem dubitationis aleam, telique jactum constitutam; sed tantùm comprobare nitamur, Sancti Ambrosii silentium non esse illud oraculum, quod nos tamquam causâ dejectos, ab eadem propugnanda inglorium pedem cogat referre; neque necessarium minimè sit cœlitus immissum signum ad ea, quæ ignota erant, revelanda, quemadmodum proximè vidimus in Tole-

tana

tana Corporis Sancti Eugenii Martyris Inventione accidisse. Ceterum de fundata a Beato Petro Apostolo Cathedra Antiochena, siluit Sanctus Lucas; siluit de prædicatione Sancti Jacobi in Hispaniis, & de institutis ibidem a Sancto Paulo Ecclesiis Rodericus Toletanus, Hispanicarum rerum diligentissimus Scriptor; nihilque de Sancto Dionysio Areopagita primo (ut dicitur) Galliarum Apostolo, usque ad VIII. ferme Seculum scriptis prodidere illius Regni Auctores: Nihilo secius Traditiones illæ simul cum aliis pluribus viguere ac vigent, celebribus Viris easdem impigrè tutantibus, quamvis nulla cœlesti revelatione firmatas; cùm longævi hujus silentii causa rejiciatur vel in Scriptorum inopiam per prima & superiora secula, vel in ferale bellum Catholicis libris indictum a Tyrannis Barbarisque, qui eos igne absumpserunt. Quid ni ergo idem a Mediolanensibus opponi possit Sancti Ambrosii silentio? Præterquamquod si ingenuis defæctisque oculis percurrere velimus Sancti Ambrosii verba, clarè perspicemus, non eam fuisse Sancto Antistiti mentem, ut juris sui propagandi fundamenta a primis Ecclesiæ hujus exordiis repetere vellet; cùm eidem tantùm sufficeret, egrégios eos Præsules, qui eodem seculo contra Arianos strenuè depugnauerant, recensere, ut ipse quoque acceptam ab illis hæreditatem tueretur intrepidè ac conservaret.

Ce-

Ceteroquin quærendum esset, cur Sancti Anatalonis, aut alterius, qui Ecclesiam hanc instituisset, mentionem ibidem non egerit Ambrosius; cum procul dubio Ecclesiasticæ hæreditatis gloria illi debeatur, qui primus eam instituit, atque ad Successores transmisit. Itaque quomodocumque Sancti Ambrosii silentium spectetur, nihil securi ex ipso erui potest, quod Mediolanensium Traditioni diem dicere valeat, aut eam in fenum dissolvere.

*An Traditionem Ecclesiæ Mediolanensis de Sancto Barnabæ
infringat Epistola Decretalis Innocentii I.*

Summi Pontificis.

C A P U T V.

Validius testimonium nobis objicitur, quod videri posset, extremam falcem ad Traditionis nostræ radicem immittere: Neque enim agitur de Ambrosio Episcopo nostro Sanctissimo tantum silente, sed de Pontifice Maximo, apertam contra nos aliosque sententiam pronunciante. Is est Innocentius I., qui in Epistola Decretali anno CDXVI. data (ut Pagius, alique Viri eruditi animadverterunt, quamvis prima sit, quæ a Labbeo refertur) scribens ad Decentium Eugubinum

Tom. I.

f

Epi-

Episcopum, eique de aliquibus Ecclesiasticis Institutis interroganti respondens decernit, id ab omnibus debere servari, quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est; atque hæc statim subjungit: „Præsertim cùm sit manifestum, in omnem Italiam, „Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, Insulasque interjacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos „quos Venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus Successores constituerint Sacerdotes: Aut legant, si in his Provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse. Quod si non legunt, quia nusquam inveniunt, oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit, a qua eos principium accepisse non dubium est: ne, dum peregrinis assertionibus student, caput institutionum videantur omittere. Itaque aut falsi (quod absit) arguendus est Innocentius, aut commentitia dicenda est prædicatio & institutio Ecclesiæ Mediolanensis, peracta a Sancto Barnaba Apostolo.

Bollandistæ, quos propugnantes Sancti Jacobi in Hispaniis prædicationem, eadem Innocentii Summi Pontificis auctoritas ferit, Mediolanensem Sancti Barnabæ Traditionem opponunt Baronio, Hispanicam respicienti; atque asserunt, asserendam esse hujus Epistolæ explanationem etiam ab ipso, qui eandem contorquens contra Hispanos admittit, Barnabam in *Liguria prædicasse Evan-*

ge-

gelium, nobilissimamque Ecclesiam Mediolanensem erexisse. Quomodo enim affirmare potuisset certa atque indubitata fide id constare, si vim habere debuissent verba illa Innocentii: aut legant si in his Provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse? Porro ipsi Bollandi-
 stæ arbitrantur, totum hoc ratiocinium eludi posse a Baronio, & Mediolanensibus, reponendo: Innocentium hic tantummodo loqui de strictè dictis Apostolis, quibus Sanctus Barnabas non est adnumerandus; fatentur tamen es-
 fugium hoc gratis quæri, cum Romanus ille Hierarcha, absque ullo majoris vel minoris discrimine clarè affirmeret, nullum Apostolorum in Italia, aliisque Occidentis Provinciis docuisse. Quamobrem, ut suam de Sancto Apostolo Jacobo sententiam tueantur, Cardinalis de Turre-
 Cremata, Archidiaconi, Præpositi Mediolanensis, aliorumque Interpretum expositionem hujus Epistolæ, insertæ per compendium Juri Canonico, parte prima Decreti, distinctione XI. Quis nesciat, amplectuntur; scilicet Innocentium significare solum voluisse, neminem
 „ Apostolorum in nominatis ibidem Regionibus Eccle-
 „ sias instituisse, aut docuisse, nisi a Petro accepisset
 „ potestatem; hæc enim soli Petro tamquam totius Ec-
 „ clesiæ Capiti, ejusque in Sede Apostolica Successoribus
 „ a Christo concessa est; ceteris autem Apostolis depen-
 „ denter a Petro, qui proinde omnium Ecclesiarum.

„ Fundator dici potest „ . Idque confirmant testimonio Stephani VI. Papæ relato a Baronio ad annum DCCC-LV. , qui ad Basilium Imperatorem scribens hæc habet: *Institutio , & Sacerdotium omnium , quæ in Orbe sunt Ecclesiarum , a Principe Petro ortum accepit ;* itemque Sancti Leonis Magni Sermone III. in Anniversario Assumptionis suæ , ubi ita loquitur : „ Huic Viro (Sancto Petro) consortium potentia suæ tribuit Divina dignatio , „ & si quid cum eo commune ceteris voluit esse Principibus , numquam nisi per ipsum dedit quidquid aliis „ non negavit „ . Eo enim sensu quem supra dixerant , intelligenda esse affirmant adducta verba Summorum Pontificum . Prosequuntur subinde in hujus explicationis firmitatem placita Theologorum proferre , quæ refert Bellarminus Tomo I. & II. Controversiarum , communi consensu asserentium *datam reliquis Apostolis summam potestatem , & universalem toto Terrarum Orbi prædicandi facultatem , sed dependentem a Petro* . Plura alia insignium Virorum exempla adducunt paragrapho XIII. Alexandri nempe , Macedi , Baronii , & Natalis Alexandri , qui considerata mente Innocentii , minimè absterrentur a tutanda tum Sancti Jacobi , tum Sancti Pauli in Hispaniis prædicatione . Nihil igitur injuriæ inferitur Pontificiæ Innocentii auctoritati , si Mediolanensis etiam Ecclesia in rem suam trahat favorem hanc interpretatione-

tionem Epistolæ Innocentii, qua tot Scriptores eruditissimi a Traditionibus aliis antiquis propugnandis minimè desistere.

Porro Gulielmus Cuperus in Actis Bollandianis ad diem XXV. Julii partem hanc Dissertationis suæ claudit his verbis : „ Si Epistola Innocentii crude ac stricte intelligatur, fane non video, quomodo cum divinis Sacræ Scripturæ testimoniis, & receptissimis quorundam populorum Traditionibus conciliari possit. Nam Paulus in Insula Melitensi, & Urbe Romana Christianam Fidem docuit, ut ex Actis Apostolorum Capite XXVIII. colligitur. Concors fere Interpretum, & ipsorum etiam Adversariorum sententia est, Sanctum Paulum in Hispania prædicasse : *Et tamen fuit alius Apostolus a Petro, nec fuit Successor ejus*, ut doctissimus Cardinalis de Turre-Cremata ad Cap. *Quis nesciat* solerter observavit &c. Admissa Melitensi, Romana, & Hispanica Sancti Pauli prædicatione, quomodo verum erit, neminem ex Apostolis præter Petrum in Italia, Gallia, Hispania, Africa, Sicilia, & interjacentibus Insulis docuisse, nisi verba Innocenti uno vel altero modo accipiantur, pro ut hoc paragrapho explicata sunt, Idem de Traditione nostra nos affirmamus.

*An omisso nominis Sancti Barnabæ in Catalogo antiquæ
Episcoporum Mediolanensium, nostram Tra-
ditionem evertat.*

CAPUT VI.

PROgredimur ad reliquos propulsandos impetus, quibus Adversarii decus istud Ambrosianæ Ecclesiæ subruī posse arbitrantur. Primus qui occurrat est Joannes Mabillon, Vir doctissimus, & famæ immortalis. Is amplioris antiquæ eruditionis colligendæ causa Italiam circumiens, Mediolanum se contulit, atque Ambrosianam Bibliothecam invisens, ibidem inter Codices Manuscriptos Catalogum legit Mediolanensium Antistitum, eumque descripsit, ediditque postmodum in lucem Parisiis in altera Musæi sui Italici parte. Animadvertit verò, in eo scriptum quidem occurrere nomen *Barnabæ* ante *Anatalonem*, sed manu recentissima, ut ipse adnotavit, adjectum. Quamobrem comparans omissionem nominis Sancti Barnabæ in perantiquo hoc Catalogo cum silentio Sancti Ambrosii in Concione adversus Auxentium, innuere videtur, serò admodum enatam esse opinionem de Sancti Barnabæ Adventu in hanc Insuubrum Metropolim. Mirum est, quantum ista celeberrimi hu-
jos

jus Scriptoris prælo vulgata opinio animi addiderit nostri Ævi eruditis viris, ut Traditionem Mediolanensem, tamquam posteriorum ætatum Inventum securius exploderent.

Attamen, si veritati consonat conjectura, quam in Notis ad hanc Episcoporum Mediolanensium nomenclaturam exposuit idem Mabillon, priorem nempe illius partem concinnatam fuisse post obitum Frontonis, adeoque Auctorem ejusdem floruisse Seculo VI. quid nobis molestiæ infertur, qui læpius candidè palam fecimus, nullum, ante Seculum VIII., vetustum documentum suppetere, quo longius retrahi possit nostræ Traditionis antiquitas? Certè si a Scriptore tam vetusto (ut creditur) eadem manu, qua ceterorum Antistitum exaratum fuisset Barnabæ nomen, nemo non videt, inde capi potuisse non modicum præsidium ad Apostolicam Ecclesiæ nostræ originem firmiter vindicandam. Itaque expendendum est, quid in causa fuerit, ut in eo Catalogo Barnabas omitteretur. Si Adversarios audiamus, in promptu responsio est, quòd adventus Sancti Barnabæ Mediolanum conficta postmodum fabula sit. Non ita nos, sanior (ut putamus) consilio statuimus; siquidem nodum istum ab ipsis intextum facili manu dissolvimus eodem titulo, quo silentium Sancti Ambrosii diluimus, videlicet usque ad Seculum VI. perdurasse oblivionem
insti-

institutz a Sancto Barnaba Ecclesiæ Mediolanensis . Sed ne videamur unico hoc clypeo obliterated apud nos memoriæ de Sancti Barnabæ adventu , obtundere velle tela , quibus Traditio Ecclesiæ Mediolanensis configi ac convelli creditur , ecce quid de hoc Catalogo senferit Ludovicus Antonius Muratorius , pro sua celebri , quæ in Literis præstat , eruditione clarissimus , qui eidem opponit alterum vetustiore , ubi & nomen Sancti Barnabæ præfixum legitur , & ejusdem ad Mediolanensem Urbem adventus describitur . Quamobrem in calce Præfationis ad Opusculum *De Situ Civitatis Mediolani* , impressum Tom. I. Parte II. *Scriptorum Italiæ* , hæc habet :

„ Quum ex Ambrosianæ Bibliothecæ Codice , in quo
 „ Opusculum nunc edendum legitur , Mabillonius primo , tum Papebrochius supra memoratum *Catalogum*
 „ *Archiepiscoporum Mediolanensium* hauerint , ac æneis
 „ etiam typis jamdiu consignarint , perductum ab Anatalone primo Episcopo ad Joannem usque Vicecomitem ; & ex iis alter inde prorsus Barnabam Apostolum excludat , alter vero ejus nomen *manu recentissimæ*
 „ *ma* adjectum affirmet : non ingratum Lectoribus fuerit , si èt ego alterum similem Catalogum nunc primum depromam , sed uberiores , & fortassis hæcenus editis præferendum . Illum ego olim describebam
 „ ex pervetusto Codice Manuscripto Bibliothecæ Metro-

„politani Capituli Mediolanensis, scilicet ex eo ipso,
 „qui Beroldi de Liturgia Mediolanensis Ecclesiæ bene-
 „meriti Scriptoris (floruit is circiter annum MCXXX.)
 „Libros universos complectitur; subiectus quippe est
 „eisdem Libris. Quare Catalogum hunc pluris faciam,
 „breviter indicabo. Qui a Mabillonio, & a Papebro-
 „chio publici juris est factus, seriem Archiepiscoporum
 „continuat ad *Philippum* usque *de Lampugnano*; tum lo-
 „quitur de Joanne Vicecomite, saltu videlicet facto ab
 „anno MCCVI. ad MCCCLIV. Ad annum, inquam,
 „MCCCLIV., ut enim hoc obiter notem in utraque
 „editione tum Mabilloniana, tum Papebrochiana idem
 „Joannes obiisse dicitur anno MCCCLV. quum tamen
 „certissimè constet, accidisse illius mortem anno ante-
 „cedenti. Hujusmodi autem sphalma, nonnullæque aliæ
 „notæ planè indicant, Ambrosiani Codicis Catalogum
 „antiquitate Metropolitano Catalogo, quem editorus
 „sum, concedere. Igitur hic noster præterquam quod
 „omnia exhibet, quæ in Ambrosiano leguntur usque
 „ad supra memoratum Philippum; pluribus etiam huc
 „& illuc additis, deinde a quopiam continuatore tan-
 „tummodo deductus est ad annum usque MCCLI. Ibi
 „autem nonnulla habentur, quibus emendare liceat U-
 „ghellum in Catalogo Archiepiscoporum Mediolanen-
 „sum. Exempli gratia, hic negat, Ubertum de Pito-

„ vano S. R. E. Cardinalium albo inscriptum : quod ta-
 „ men Catalogus noster apertissimè tradit . Præterea Ge-
 „ rardi de Sessa , & Henrici de Septara , ejusque Suc-
 „ cessoris annos parum accuratè recenset , ut alia omit-
 „ tam . Age vero , inspiciat Lector Catalogum nunc
 „ mihi edendum , & ex antiquiori , ut arbitror , Codice
 „ depromptum . Illic profecto in ipso exordio deprehen-
 „ det , minimè desiderari Sanctum Barnabam , cujus no-
 „ men, utpote *recentiori manu* additum Ambrosiano Co-
 „ dici , propterea Mabillonius explodere videbatur , quasi
 „ vel ipsis Mediolanensibus antiquis nequaquam probare-
 „ tur . Imo ejus adventus Mediolanum in eodem Cata-
 „ logo multis verbis statuitur , non Libello tantùm ,
 „ quem nunc proferimus , laudato , sed etiam Hierony-
 „ mo (Clemente) ac Dorotheo (Auctoribus tamen hac
 „ in re apocryphis) ad ejusdem adventus confirmatio-
 „ nem allatis . Quare videas , Ambrosiano Catalogo ex
 „ una incuria primitus adjectum non fuisse Barnabæ no-
 „ men .

Si nobis liceat aliquid doctissimi hujus Viri scriptis
 superaddere , censeremus non incongruum esse opinari ,
 recentiore eum Scriptorem , qui exarando prædicto
 Catalogo manum apposuit , illum inchoasse ab eo Epi-
 scopo , qui fixam habuit apud nos sedem ; idem enim
 passim peractum videmus in Catalogis plurium Inscrip-

cæ Provinciæ Ecclesiarum, quæ licet (Ughello teste) primum Institutorem Sanctum Barnabam habuisse gloriantur, tamen Episcoporum seriem ab eo tantum Præsule deducunt, quem Sanctus Apostolus ad stabilem Dominici Gregis curam eidem Pastorem relinquit, cum Apostolicum ministerium aliò Sanctum Barnabam avocaret. Verùm quæcumque tandem causa fuerit; cur nomen Sancti Barnabæ minimè descriptum sit in Mabillonii Catalogo, certum est in vetustiori, quem edidit Muratorius, expressum legi eadem antiqua manu; adeoque regulam eandem sequi possumus, quam sibi ipsi præscripsit idem, Vir doctissimus. (a) in dubitatione non absimili, an nempe Mediolanensis Ecclesia *quatuor Temporum* jejunia antiquitus observaret, cum plura Ambrosiana Missalia MSS. de illis filerent; siquidem duobus inventis Codicibus non modicæ vetustatis, in quibus adnotabantur, ista subjungit: *Equidem novi et ego; pluris faciendos in hanc rem duos Missales. rem affirmantes, quàm decem omnino silentes.*

Antequam manum hinc removeamus, occurrere, necessarium ducimus, cuidam difficultati, quam nobis Adversarii objiciunt, quærentes, unde nam Mediolanensi Civitati innotuerit Apostolica Ecclesiæ suæ institutio; cum enim deperditæ de Sancti Barnabæ adventu memo-

(a) De Italia mediæ Ævi Tom. IV. Dissert. LVII.

riæ adscripserimus veterum seculorum silentium, neque ulla cœlius immissa lux affulserit, quæ longævas in hac re tenebras dissiparet, confictum id fuisse a nostris Civibus jactitant, ut inclytæ Urbis gloriam amplificarent. Huic cavillationi obvium esset respondere, Mediolanensibus rem hanc innotuisse ex vetustis membranis, annosisque Codicibus, qui aut neglecti, aut sepulti jacuerant rudibus iis temporibus, Gothica & Longobardica feritate Italicas Provincias occupante. Porro antiquissimis hæcæ libris usum se fuisse profitetur Anonymus, qui sæpius memoratum *Opusculum de situ Civitatis Mediolani* conscripsit; idque in Literariis rebus continuâ experientiâ edocemur, cum tot effossa e ruderibus monumenta, ereptæque a densi pulveris & tinearum ludibrio chartæ, ignota prorsus Majoribus nostris nomina & res gestas in lucem eduxerint. Sed placet ea solùm reponere, quæ Gaspar Sanctius edidit, & ex eo Bollandistæ in suam de Sancti Jacobi Hispaniarum Apostoli Dissertationem transfutere, videlicet, non aliud initium exhibere posse reliquas omnes Traditiones, quæ humanæ tantùm sunt, nec divinitus confirmatæ; nimiumque rigidi censoris esse, Canonice fidei pondus desiderare, atque aliquid certum exigere, in quo curiosus animus acquiescat, ubi de Traditionibus agitur, quæ scriptis post plura secula testimoniiis nituntur; cum illud *de Apostolis aliis* (paucis
admo-

admodum exceptis) *Provinciarum nulla possit ostendere*.
 Donec igitur evidenti aliqua ratione Mediolanensium
 Scriptorum auctoritas elidatur, aut eductum ex probatis
 superiorum temporum documentis quidquam veritati ma-
 nifestè repugnans falsi nos arguat, immerito antiqua
 hac gloria spoliatur; præsertim cùm (ut Sanctius lau-
 datus prosequitur) vacillare non debeat indigenarum fi-
 des, sed *potius æquum sit existimare, res suas melius*
quàm alios, habuisse exploratas.

Quid evincat contra Mediolanensem Traditionem
Sermo Sancti Petri Damiani Episcopi
& Cardinalis.

CAPUT VII.

POstrimum argumentum, quo tamquam triario mi-
 litæ in arenam evocato, dirui a fundamentis Apo-
 stolicæ nostræ Originis laudem putat recentissimus Scri-
 ptor supra memoratus, est Concio habita publicè in-
 frequentissima Civium nostrorum corona a Sanctissimo
 Antistite Petro Damiani. Missus is fuerat a Nicolao II.
 Pontifice Maximo ad Mediolanenses Legatus anno MLIX,
 ut ab Ecclesiæ nostræ vultu sæces turpissimas simoniæ
 atque inconuenientiæ in Sacris Ministris detergeret, eam-
 que

que non habentem maculam aut rugam pristino decori restitueret. Quid actum sit per id tempus in hac Metropoli, narrat ipsemet Petrus in Opusculo V., quod tertio ejusdem Operum volumini insertum legitur: Ait enim, cum primum Mediolanensem attigit Civitatem, exceptum se fuisse eâ reverentia, quæ Legatum Summi Pontificis decebat. Verum „ post diem alterum, factio-
 „ ne Clericorum, repente in populo murmur exortum,
 „ non debere Ambrosianam Ecclesiam Romanis Legi-
 „ bus subiacere, nullumque judicandi vel disponendi jus
 „ Romano Pontifici in illa Sede competere: nimis enim
 „ indignum putabatur, ut quæ sub Progenitoribus suis
 „ semper extitit libera, ad propriæ confusionis oppro-
 „ brium nunc alteri, quod absit, Ecclesiæ esset subje-
 „ cta „. Itaque convocato Clero, ipsoque etiam Archi-
 episcopo Vidone a sinistris collocato (dexteram enim
 occupabat Anselmus Lucensis Episcopus, postmodum sub
 nomine Alexandri II. ad supremam Ecclesiæ Romanæ
 dignitatem evehctus, qui alter erat ex Pontificiis Lega-
 tis) refert, suggestum se conscendisse, ac sermonem in
 hæc verba inchoasse: „ Noverit caritas vestra, dilectis-
 „ simi &c. „ Plura hic congerit Sanctus Cardinalis ad
 Apostolicæ Sedis prærogativam supra ceteras commen-
 dandam, & subinde ista prosequitur: „ Ut autem omis-
 „ sis aliis ad id, quod nunc agimus, veniamus, non-
 „ de-

„ debet ignorare sancta vestra devotio , quia Beati Apo-
 „ stolorum Principes Petrus & Paulus , sicut per suum
 „ sanguinem Romanam Ecclesiam consecrarunt , ita
 „ mox inter ipsa nascentis Fidei rudimenta , hanc Me-
 „ diolanensem Ecclesiam per suos discipulos lucrati sunt
 „ Christo . Nazarius quippe Martyr insignis (sicut Scri-
 „ pturæ testantur) Petri auctoritate , Baptisma a Lino
 „ ejus Successore suscepit , qui postmodum cum Beato
 „ Celso in hac Sancta Urbe Martyrio coronatus est .
 „ Sancti vero Martyres Protasius atque Gervasius Bea-
 „ tum Paulum Apostolum , Magistrum ac Præceptorem
 „ habuisse noscuntur , sicut Beatus Ambrosius et ipse
 „ testatur , *isti sunt* , inquit , *qui monita mea secuti* , *ref-*
 „ *uentes prædia & divitias , secuti sunt Domini nostri*
 „ *vestigia* . Sicut ergo Salvator noster binos ante faciem
 „ suam discipulos misit , ita quodammodo uterque San-
 „ ctus Apostolus , ex magisterio suo in hanc Urbem
 „ prædicatores Sanctæ Fidei geminos destinavit . Cum
 „ ergo vestræ salutis auctores ex Romanæ Ecclesiæ pro-
 „ dierint disciplina , consequens est juxta æquitatis ordi-
 „ nem , ut Ecclesia Romana Mater , Ambrosiana sit
 „ filia „ . Addit etiam Sancti Ambrosii exemplum , qui
 „ Nicolaitarum sorde infectam hanc Urbem dolens , cum
 „ eam solus coercere non posset , Sedis Apostolicæ quæsi-
 „ vit auxilium , missisque Romæ a Siricio Papa (ut opta-
 „ bat)

bat) tribus Legatis , eorum ope a Grege suo exitialem hunc morbum depulit extinxitque . Postmodum subdit : „ Scrutamini itaque Scripturas vestras , & per quod vultis , diligenter inquire ; & si non potestis apud vos „ metipfos invenire quod loquimur , mendacii arguite ; „ si autem potestis , nolite veritati resistere , nolite Matrem vestram crudeliter impugnare , sed ex cujus ubi- „ ribus lac suxistis Apostolicæ Fidei , ejus semper gaudete solidis doctrinæ cœlestis cibis recreari .

Sermo iste a tantæ dignitatis ac doctrinæ Præsule Mediolani habitus , in publico Cleri totius Populique conventu , ipsoque etiam Archiepiscopo adstante , quemlibet , primæ frontis aspectu , rapere posset in adversam Traditioni nostræ opinionem . Quid enim clarius ad eam falsi arguendam dici potest , quàm in ipsis nascentis Fidei rudimentis susceptam fuisse a Beatis Apostolorum Principibus Petro & Paulo curam lucrandi Christo Cives Mediolanenses , missosque ideo in hanc Metropolim quatuor eos Martyres , ut fugata Gentilitatis caligine serenum eidem Evangelii lumen illucere juberent , Christianæque Religionis prima ibidem jacerent fundamenta ? Præterea cùm Sanctus ille Amiles , ut fidem dictis suis faceret , ad ipsas Mediolanensium Scripturas provocasset , paratum etiam se offerens excipiendæ lubenti animo mendacii notæ ; cureducta minimè fuere vetera documenta ,

menta, quorum testimonio, allata a Pontificio Legato Scripturarum auctoritas infingeretur, suae Sanctum Barnabam institutæ primùm hujus Ecclesiæ inconcussa laus & gloria maneret? Demum Arnulphus, Historiarum Mediolanensium Scriptor, præfens omnibus quæ Mediolani tunc agebantur, dum Cives suos objurgat, quòd tam facile ob pauca Pontificii Legati verba passi essent inveterata hujus Ecclesiæ jura infringi, sequæ Romanarum Legum jugo subdidissent, prætermisso prorsus Sancti Barnabæ nomine, ad conciliandam Mediolanensi Ecclesiæ venerationem, solam Ambrosii auctoritatem armavit, ita enim Caput XIII. Libri III. Tomo IV. Scriptorum Italiæ impressi exorditur: „ O insensati Mediolanenses, quis vos fascinavit? Heri clamastis unius „ Sellæ Primatum; hodie confunditis totius Ecclesiæ statum: verè culicem liquantes, & camelum glutientes. „ Nonne satius vestier hoc procuraret Episcopus? Forte „ dicetis: Veneranda est Roma in Apostolo: Est utique, sed nec spernendum Mediolanum in Ambrosio „. Porro si tunc Traditio de Sancti illius Apostoli adventu in hanc Urbem viguisset, nonne gloriosius erat asserere, *sed nec spernendum Mediolanum in altero Apostolo Barnabæ?*

Hæc omnia sincerè proferre volumus, ne arguamur, aliquid a nobis esse dissimulatum, quod Traditionem Mediolanensem vehementiùs impeteret, aut sub-

dola taciturnitate prætermisisse periodos illas, a quibus patentem contra nos ferri sententiam comperiebamus. Ceterum, cum plura hæc discutienda occurrant, inquirendum primò est, unde-nam Sanctus Petrus Damiani historiam eam hauserit, qua silenter adeo narrat, baptizatum a Sancto Lino (Beato Petro Apostolo jubente) Nazarium; & Sanctos Protasium & Gervasium, magisterio Sancti Pauli de Fide Christianaque disciplina instructos, missionem accepisse ab Apostolorum Principibus, ut Cives Mediolanenses Christi vexillis, prædicatione sua adoptarent. Sane Joannes Pinus ad diem XXVIII. Julii in Actis Sanctorum Bollandi, dum agit de Baptismo Sancti Nazarii (quem a Sancto Petro Apostolo baptizatum tradit Menologium Cardinalis Sirleti, a Canisio editum; Menologium verò Basilii Imperatoris a Sancto Lino Patriarcha Romano, & Martyrologium Adonis a Sancto Clemente sacris undis ablutum referunt) parvum facit auctoritatem memorati Ostiensis Episcopi, illum Sancto Lino constanter tribuentis, *ob ætatem Auctoris, qui Seculo demum XI. floruit*. De missione autem Sancti Nazarii Mediolanum a Principe Apostolorum facta, altum est in antiquis minùs vitiatum nostri hujus Sancti Martyris Actis silentium. Legitur inter Opera Sancti Ambrosii Sermo in Natali Sanctorum Nazarii & Celsi Martyrum, olim eidem Sancto Episcopo adscriptus, sed reje-

rejeetus ad supposititios in editione Parisiensi anni MD-CXC. : Auctorem tamen ejusdem esse *antiquum*, *astimationem meritum*, *ac fide dignum*, concordēs tradunt Tillemontius, & Pinus jam laudatus. In eo autem Sermonē, licet describantur Sancti Nazarii nativitas, Parentum conditio, peregrinationes susceptæ, Martyrium Mediolani consummatum, ejusdemque sepulcrum in hac Metropoli, ne verbum tamen occurrit, quo accepta primū jussu Sancti Petri, Catholica Fides à Civibus nostris, eidem Martyri debeat referri. Et tamen hunc Sermonem recitatum fuisse in Sancti Nazarii Templo censet Clariss. Muratorius; nec refragatur Pinus loco prædicto.

Sanctus Ennodius Ticinensis Episcopus complexus est carmine laudes Sanctorum Martyrum Nazarii & Celsi; eorumque Martyrium, sepulcrum, & Corporum revelationem Sancto Antistiti Ambrosio factam commemorans, prorsus silet de Sancti Petri mandato hisce Martyribus injuncto, ut primis Evangelii radiis hanc Urbem illustrarent. Itaque, cum Sanctus Petrus Damiani in sermone suo hæc proferat „ Nazarius Martyr in „ signis (sicut Scripturæ testantur) Petri auctoritate „ Baptisma a Lino ejus Successore suscepit „ , incertum adhuc remanet, quænam sint hæ Scripturæ, quo tempore exaratae, & quem habuerint Auctorem. Bollandi-

flæ, qui Acta omnia Sancti Nazarii tum MSS., tum edita perlustrarunt, pro certo habuere, eadem condita fuisse post Paulinum Vinæ Sancti Ambrosii Scriptorem, qui de Sancto Nazario loquens, ait: *quando sit passus, usque in hodiernum diem scire non possumus*; miranturque, unde tot ac tanta scire potuerint, qui hujus Sancti Martyris vitam, & peregrinationes quamplurimas retulerunt; ac postmodum fatentur, vix se invenire ubi firmum pedem figant, cum omnia quæ narrantur, incerta mirantur auctoritate. Idem sensit etiam Tillemontius, qui in Notis ad Sanctorum Nazarii & Celsi memoriam testatur, Acta sub nomine Metaphrastis vulgata, Eruditorum omnium consensu falsa & apocrypha judicari: De iis autem, quæ apud Mombrinium leguntur, nullam inveniri posse Historiam, ait, illâ deteriorem; eamque scenicam narrationem Pinus vocat. Proinde eruditi hi Viri metrico tantum elogio Eunnodii, & Auctori Sermonis Sancto Ambrosio attributi, fidem se præstare profitentur. Cum ergo manifeste pateat, nihil de Apostolatu Mediolanensi Sancti Nazarii in illis reperiri, nullam nos inferre injuriam putamus Sancto Petro Ostiensi Episcopo & Cardinali, si quæ ad historiam pertinent, desumpta credule ab ipso fuisse ex sæculentis fontibus asseramus.

De hoc autem clariùs edocemur, dum quæ prosequitur Sanctus ille Episcopus, ad justum examen voca-

mus:

mus : inquit enim , Sanctos Martyres Protasium atque Gervasium „ habuisse Præceptorem Beatum Paulum Apostolum , sicut Beatus Ambrosius & ipse testatur his „ verbis : *Isti sunt qui monita mea secuti respuentes prædia & divitias , secuti sunt Domini nostri vestigia* „ . Porro Epistola ad Fratres Italiam , quæ Sancto Ambrosio adscripta fuit , & cui inferitur libellus Philippi de eorundem Vita & Martyrio , inventus in sepulcro , cum primum reperta fuere Sacra illorum Corpora , a Benedictinis Monachis Sancti Mauri in postrema Operum hujus Sancti Doctoris editione , inter supposititias numeratur , utpote contraria referens iis , quæ Sanctus Ambrosius ad Marcellinam Sororem scripsit *de Sanctorum Protasii & Gervasii Corporum Inventione* . Tillemontius in notis ad Sanctos hosce Martyres plura enunciat , quæ illius falsitatem aperte demonstrant . In hac igitur Epistola , verba a Sancto Petro Damiani allata leguntur , tamquam a Sancto Paulo pronunciata , cum in somnis Sancto Ambrosio apparuisset : Et tamen genuina ejusdem Sancti Episcopi nostri Epistola ad Marcellinam , nihil de hac visione , nihil de libello invento ad illorum Martyrum capita refert , quæ certe Ambrosius comperta Sorori fecisset , si vera narrasset supposititiæ illius Epistolæ Scriptor . Quamobrem manifestum hinc redditur , præsumtum fuisse a Sancto Petro Damiani fidem apocryphis Scrip-

Scriptis, quæ olim sinceræ veritatis oracula censebantur.

Neque minùs ignotum nobis est, ex quo Auctore Sanctus Petrus Damiani desumpserit exemplum Sancti Ambrosii, qui „ cum Nicolaitarum sordem ad multo-
 „ rum fortè perniciem in hac Urbe doleret, eamque
 „ per se solus coërcere non posset, Sedis Apostolicæ mox
 „ quæsit auxilium, cui videlicet is, qui tunc præerat
 „ Papa Siricius, tres personas, Presbyterum Diaconum
 „ & Subdiaconum ad correctionem ulciscendi hujus sce-
 „ leris destinavit. Cum his itaque Beatissimus Pontifex,
 „ quos corrigere non potuit, velut scatentem vermibus
 „ sentinam ex Urbis hujus sagena projecit „. Cùm in
 hac Sancti Præfulis narratione plurimùm perturbatus sit
 rerum ac temporum ordo, ut ad indagandam veritatem
 expurgatâ sentibus viâ incedamus, duæ distinguendæ
 sunt epochæ. Jovinianus, qui sub exitum Seculi IV.
 enatam in ipsis Ecclesiæ incunabulis Nicolaitarum hære-
 sim reviviscere in Italia jussit, omnem castitatis ordinem
 subvertens, ac docens, nullum meriti apud Deum dis-
 crimen esse inter Matrimonium & Virginitatem, non
 Mediolani, sed Romæ impudentiæ suæ teterrimum ve-
 nenum evomere cœpit. Contra hoc monstrum Ecclesia-
 stici anathematis fulmen armavit Siricius Pontifex Maxi-
 mus; coactoque Presbyterorum ac Cleri Urbis Concilio,
 perfidum illum castitatis hostem, incentoremque profligandæ

gandæ a Virginitibus pudicitia damnavit anno CCC-LXXXIX. ut Monachi Benedictini Sancti Mauri in Chronologica Sancti Ambrosii Vita, ab ipsis adornata testantur, seu anno sequenti, ut Baronius in Annalibus Ecclesiasticis adnotavit. Cum verò Româ expulsus Jovinianus Mediolanum se recepisset, Siricius literas ad Mediolanensem Ecclesiam eodem anno direxit, per Fratres & Presbyteros suos Crescentem, Leopardum, & Alexandrum, in quorum præsentia Sanctus Ambrosius Synodum plurium Antistitum celebravit, Sedisque Apostolicæ judicio, suffragiis omnium consentiens, Jovinianum ejusque Sectatores Episcopali feruit sententiâ. Leguntur Epistolæ Siricii & Ambrosii de hisce habitis Conciliis apud Labbeum & Baronium; qui tamen perperam tradit, Jovinianum ejusque affectas e Mediolanensi Cœnobio prodiisse; atque eosdem confundit cum Sarmatione & Barbatiano, quos ad Vercellensem Urbem postmodum profectos, Ambrosius, datâ ad eam Ecclesiam Epistolâ, inde etiam expellendos curavit, quemadmodum paulo infra ostendemus. Itaque clare constat, in primo eo Sectæ Nicolaiticæ exordio, neque illius tabe infectam fuisse hanc Metropolim, neque ab Ambrosio rogatum Siricium Summum Pontificem, ut auxilium ferret laboranti suo Gregi, a quo grassantem hanc pestem amovere ipse solus minime potuisset.

Post

Post septennium circiter, nempe anno CCCXCVI, novum contra continentiam bellum exarsit, flammæ subdentibus Sarmatione & Barbatiano prædictis, qui verè in Mediolanensi Monasterio religiosam vitam ducebant; sed disciplinæ pertæsi, ac sœda Joviniani pice correpti, contaminare ceteros conabantur. Describit eosdem tacito nomine Sanctus Ambrosius in Commentariis ad Psalmum XXXVI, inquit, eos valedixisse jejuniis, continentiae renunciasse, indulgisse deliciis, & Cœnobio relicto evasisse luxuriæ magistros, disseminatores incontinentiæ, incentores petulantiae, obtrectatores pudoris. Pullulantem hanc hæresim vigilantissimus Pastor Ambrosius adeo exagitavit, ut ejusdem præcones coacti sint Vercellas profugere; ibique etiam eosdem persecutus est Ambrosius, scribens ad Vercellentem Ecclesiam, Episcopo tunc carentem, „ ut attentè caverent a duobus „ illis (verba sunt ejusdem Antistitis) vaniloquis hominibus, qui nullum esse abstinentiæ meritum effutiebant, nullam frugalitatis, nullam Virginitatis gratiam; pari omnes æstimari pretio; delirare eos, qui „ jejuniis castigant carnem suam, ut menti subditam „ faciant „. Ad extirpandum tamen perniciosum hoc germen nec Concilium adhibuit Sanctus Præsul, nec Apostolicæ Sedis opem imploravit, ut ex ejusdem Vitæ Scriptoris manifestissime evincitur. Cùm igitur undequa-

quaque in Sancti Petri Damiani Oratione ad Mediolanenses habitâ nutet historica veritas, miramur, eandem nobis objici, tamquam ineluctabilem scopulum, ad quem allisa Traditio nostra de Sancto Barnaba prorsus discindatur, atque infelici absorpta naufragio, extollere amplius caput non valeat.

At, inquit, cum Legatus ille Pontificius publico apertoque sermone Clerum & Populum adstantem incitasset, ut *Scripturas* scrutarentur, sique dissonum aliquid ab ejus dictis invenirent, *mendacii* eundem *arguerent*; cur annosas chartas, quæ Apostolicam originem testabantur, minimè protulere? Antequam huic prævalidæ (ut creditur) interrogationi satisfiat, præmittendum est, multis ab inde superiorum ætatum annis insulsam eam opinionem altè infedisse animo Mediolanensium, quod Sanctus Ambrosius Mediolanensi Clero hujus Metropolis facultatem indulgisset uxorem ducendi, ea tamen conditione, ut prima conjuge mortua, Sacerdotium amitterent, si alteri jungerentur. Refert illam Landolphus Senior, acerrimus incontinentium Sacerdotum patronus, eodem seculo scribens, ubi enim *de Monogamis Sacerdotibus secundum doctrinam Beati Ambrosii* agit Libro I. Historiæ Mediolanensis Cap. XI. hæc habet: „ Trans-
 „ actis annorum multis curriculis, vivente tamen Beato
 „ Ambrosio, gravissima dissensio inter Monogamos, &

„ alios sub Virginitate aut Castitate degentes , in Syno-
 „ do coram Apostolico orta est . . . . . Quod factum ,
 „ Apostolico imperante , & multis Catholicis Episcopis
 „ exhortantibus , in iudicio Beati Patroni nostri Ambro-
 „ sii a partibus ambabus datum est , affirmantibus , quid-
 „ quid ipse diceret tenerent , & firmum atque sanctum
 „ haberent . At Beatus Ambrosius , cognoscens sensus
 „ humanos pronos ad peccandum , maximè propter in-
 „ continentiam ; sciens aliquem neque Virginitatem ne-
 „ que Castitatem , nisi a Deo habere posse ; quod in
 „ Libro de Officiis jam dictaverat , ait : *de Monogamia*
 „ *Sacerdotum quid loquar ? quando una tantum permittatur*
 „ *copula , & non repetita ;* & sic dicens omnem dissen-
 „ sionem compescuit , . Hanc consuetudinem perduras-
 „ se annis septingentis usque ad tempora Alexandri Papæ ,
 „ quem Civitas Mediolani genuerat , tradidere Scriptores
 „ alii proximorum temporum , qui suis Patriæ Historiis fa-
 „ bellam hanc ineptissimam inseruere ; inter quos nume-
 „ ratur Bernardinus Corius , cujus volumen Historicum
 „ Sacra Indicis Congregatio meritò ob id censuit proscri-
 „ bendum .

Porro his præmissis , nemo est qui non videat , no-
 dum istum specie tenus inextricabilem , levi manu dis-
 solvi . Quid enim commune habebat Apostolica origo
 Ecclesiæ Mediolanensis cum Nicolaitica vigente tunc hæ-
 resi ?

refi ? Controversiæ cardo, quæ per id tempus fervebat, non in eo versabatur, ut palam fieret, quis primus Evangelii lucem in hanc Metropolim intulisset; sed quis Clerum nostrum facultate donasset ineundi conjugia. Cùm autem stulta persuasio animos occupasset, id a Sanctissimo Episcopo Ambrosio fuisse statutum, insana Clericorum factio justam hanc (ut ipsis videbatur) causam prætendens, populi tumultum excitavit, ac clamare compulit „ non debere Ambrosianam Ecclesiam Romanis Legibus subjacere; cùm nimis indignum esset, „ ut quæ sub Progenitoribus semper extiterat libera, ad „ propriæ confusionis opprobrium, alteri (quod absit) „ Ecclesiæ foret subjecta.

Idem responsum intrepidè objicimus testimonio Arnulphi Mediolanensis Historici, qui omisso Sancto Barnaba, Civibus suis venerandum Sancti Episcopi Ambrosii nomen in memoriam revocat, ut eos pudere faciat de nimia facilitate, qua Romanæ Sedis mandata receperant; cùm enim mendaci ea opinione depravaretur, fluxisse videlicet a Sancti illius Antistitis & Doctoris declaratione libertatem conjugii Sacerdotum, quibus ipse favebat, quid opus erat ad primævum hujus Ecclesiæ Conditorem confugere, a quo certè constabat, minimè inductam esse in Mediolanensem Clerum hanc facultatem? Proinde schismaticus iste Auctor gloriam omnem

nostræ Metropolis repetebat a Sancto Ambrosio, qui insignium operum doctrinæque amplitudine non tam Mediolanensi, sed universæ Ecclesiæ ita præluxerat, ut aboleri non deberent, atque in contemptum trahi, quæ ab ipso fuerant instituta. Hinc autem manifestè patet, quantum allucinentur qui ex hoc Mediolanensium Civium & Arnulphi silentio existimant, ignotam fuisse per ea tempora Traditionem de Apostolica Origine Ecclesiæ Ambrosianæ; speciosius namque & efficacius (ut ait recentissimus Auctor supradictus) fuisset nomen Barnabæ Legatis Pontificiis memorare, si verè monumenta ad id comprobandum tunc extitissent, eoque veritatis præsidio munita judicassent, quæ absque sibilis & ludibrio possent proferri. Verùm id prorsus alienum erat a controversia, quæ agitabatur, quamque satis erat (ut causam suam tutarentur incontinentiæ fautores) firmare auctoritate antiquissima Sancti Ambrosii, a quo initium sumpsisse insulsum hoc privilegium tradebatur. De reliquo, viguisse Seculo XI. in nostra Metropoli hanc Traditionem, apertè docet Landolphus Senior, editus Tomo IV. Rerum Italicarum, & Arnulpho coævus, qui primum Historiæ suæ Librum claudens, Orationi seu Rhythmo adjecto finem his verbis imponit :

Rego

*Rogo Deum, qui huc misit Barnabam Apostolum
Postea & qui direxit inclytum Ambrosium
Det mihi suave loqui nostrorum diffidium.*

& Libro II. Cap. XV. disertè inter cetera scribit, Metropolitam Insubrum a Sancto Barnaba primordia Fidei recepisse.

Ceterùm, quàm parvum factum a Mediolanensibus fuerit Præludium illud Cardinalis Ostiensis de Inveſta. primùm in hanc Metropolitam a memoratis Sanctis Martyribus Evangelica luce, ipsiusmet Legationis exitus docet. Siquidem Vido Archiepiscopus, Clerus, ac Populus ejuravere quidem Simoniae ac Nicolaitarum hæresim, quæ jamdiu invaluerat; sed Traditionem de Sancti Barnabæ Apostolatu tum eo seculo, tum subsequentibus constantissimè retinere; quin ullum umquam verbum de novis a tanto Præsule propositis veluti Ecclesiæ Mediolanensis Fundatoribus, SS. Nazario, Protasio, & Gervasio, aut lingua aut calamo a Majoribus nostris expressum, in tot annorum serie, ac Codicum antiquorum numero nobis invenire licuerit. Poterat igitur hic recens Scriptor labori calami parcere, ac silentio comprimere oratoriam eam declamationem, quæ Traditioni nostræ insultare videtur, dum ait: „Tama
„fiden-

„ fidenter itaque S. Petrus Damiani in Urbe Mediola-
 „ nensi, universo Clero & Populo circumstante, e sug-
 „ gestu ausus est contra hujusmodi Apostolatam decla-
 „ mare, propositis veluti Ecclesiæ Mediolanensis Fun-
 „ datoribus, SS. Nazario, Protasio, & Gervasio? Et
 „ nemo unus eum mendacii redarguit? Quin omnes
 „ unanimiter in ejus sententiam concesserunt, & refra-
 „ ctarios annos, eo argumento quod Barnabam Medio-
 „ lano pellebat, quodque alioquin tam facile expugna-
 „ re poterant, eâ prolata sententiâ: *Et nostra Ecclesiæ*
 „ *originis apostolicæ est*; eo inquam argumento convi-
 „ cti, ac veluti de Cælo tacti, adeo benevolè depo-
 „ suere,? Porro, quid opus erat Chartas producere,
 „ ut mendacem facerent Pontificium Legatum Cives no-
 „ stri; cùm præcipuum Legationis momentum foret, non
 „ de primordiis hujus Ecclesiæ discutiendis agere, sed de
 „ extirpanda Hæresum peste, quæ hîc grassabatur? Satis
 „ autem efficax ad eam prorsus ab hisce compitis elimi-
 „ nandam stimulus erat Clero ac Populo Mediolanensi,
 „ auctoritas insignium eorum Antistitum, quos Nicolaus
 „ II. istuc direxerat, ipsaque etiam proposita criminum
 „ fœditas, sacrorum Canonum decretis repugnans; quin-
 „ curam gerere deberent propugnandæ Apostolicæ origi-
 „ nis, cujus gloriæ possessione à jam superioribus seculis
 „ fruebantur, & in qua postmodum, nulla habita Sermo-
 „ nis

nis Sancti Petri Damiani ratione, sed perpetuo S. Barnabæ cultu, succedentes Posterì se se confirmavere.

Supereſt expendendum, quanti ſint faciendi clamores, quos edidiſſe populum tradit Cardinalis Oſtienſis, videlicet nullam judicandi aut diſponendi vim Romano Pontifici in hac Sede competere, quæ ſemper extiterat libera, nec alteri Eccleſiæ ſubjecta. Ex hiſce namque prolatis publicè a Plebe Mediolanenſi verbis, novum argumentum capit Scriptor recentiſſimus toties memoratus, ut opinionem ſuam confirmet de longo Schiſmate noſtræ Eccleſiæ a Romana. Sed quis inconditi rudisq; vulgi vocibus fidat? Præcipuè cùm ad hanc libertatem decantandam incitarentur a Clericis, qui Sacerdotalis continentiæ frænum excuſſerant, & ad remota ſecula protrahi cupiebant prævæ illius conſuetudinis inveteratam licentiam. Verùm quàm mendax fuerit hæc populi declamatio, luce meridiana clariùs oſtendunt Sancti Ambroſii Antiſtitis noſtri Acta, & Hiſtoriæ omnes tam ſuperiorum ad illius ætatem, quàm ſubſequentium Mediolanenſium Epiſcoporum, quæ ſummam Apoſtolicæ Sedi reverentiam obedientiamque teſtantur; noſque etiam Capite III. luculentis documentis oſtendimus. Quamobrem ex hæcenus allatis compertiſſimum fieri arbitramur, nihil prorsus roboris ineſſe Sermoni Cardinalis Oſtienſis, quem nobis tanto eloquentiæ apparatu

Apo-

Apostolicæ nostræ Originis oppugnator ultimò exhibuit, ac si gravissimi sanctissimique illius Præsulis irrefragabili testimonio (ut superius innuimus) evulsa a fundamentis foret Traditio nostra, campusque omnis præclusus, desperatam hanc causam in posterum patrocinandam,

*An serò indultus in Urbem Mediolanensem
S. Barnabæ cultus, commentitium ar-
guat ejusdem Adventum.*

C A P U T V I I I.

ARgumentum aliud negantis naturæ ad Traditionem Mediolanensium quatiendam armatur, silentium, videlicet Liturgicorum voluminum, in quibus nulla per plura retro Secula Sancti Barnabæ memoria, aut præstiti cultus indicium, imo nec nomen ipsum occurrat. Porro (inquiunt) quid fieri potest, inclytam hanc Metropolim adeo accepti beneficii immemorem ingratamque extitisse, ut tamdiu distuleris Ecclesiæ suæ Conditori honorem in Templis deferre, totque aliis in Calendaria & Missalia relatis Sanctis Viris Fœminisque, hunc unum, ob promulgatam Fidem & Sacra Instituta præ ceteris procul dubio colendum, præterierit atque neglexerit? Aut quæ solidi testimonii auctoritas antiqua haec

huic Ecclesiastico decori prætendi valeat, si Ecclesia ipsa Mediolanensis, cujus præcipuum munus esse debuisset, illud publicè ad Aras testari, filere vetustos Liturgicos Codices, præscriptasque in Divinis Officiis preces careere Barnabæ nomine per tam longa temporum intervalla permisit?

Ne huic conjecturæ (quam validissimam putant qui nostram impetunt Traditionem) refellendæ quidquam studii impendamus, causæ nostræ patronum habemus Danielem Papebrochium, insensum alioquin adversarium gloriæ Mediolanensium in hac de Apostolica origine concertatione. Is igitur, cum Sancti Barnabæ Apostoli Acta peculiari commentario illustranda, ad diem XI. Junii, quo memoria ejusdem colitur, suscepisset, a cultu ipsi ab Ecclesia præstito exordium ducens hæc habet: „ Laudatissimus in Actis Apostolorum Barnabas, „ èt ipse cum Paulo Apostolos Gentium, extra Patriam „ Cyprum, nullum, qui quidem doceri possit, cultum „ in alia aliqua Ecclesia habuit, aut locum in anti- „ quiori Occidentalis Ecclesiæ Martyrologio; sed neque „ Orientalis, nisi admodum serè, additus Sancto Bar- „ tholomæo Apostolo; quem hoc die præcipuè colunt „ Græci, a Latinis dilatum ad mensem Augusti „ & post pauca: „ Mirum porro est, quàm similis fortuna „ fuerit utriusque Apostoli, in adipiscendo seriùs cultu,

Tom. I.

k

„ tam

„ tam apud Græcos, quàm apud Latinos; & quod ne-
 „ que Hieronymianum Martyrologium, neque vetera-
 „ Sacramentaria, Barnabæ aut Bartholomæi memine-
 „ runt „. Quærens autem, quis primò Barnabæ no-
 men Sacris Fastis Inscripterit, Florum designat, inde-
 que ait, *possim quaquaversum invaluisse, ut Sanctus Bar-
 nabas Calendariis infereretur*. De hoc postremo non ita
 sensit Joannes Baptista Solerius in Notis ad Usuardi Mar-
 tyrologium, quæ in primo supplemento Junii leguntur;
 tribuit enim ipse hanc laudem Bedæ, nisi antiquius Be-
 dâ sit *Martyrologium Romanum parvum*, a quo disertè
Barnabas memoratur; cujusque ætatem Seculo VIII. af-
 figendam censet idem Solerius in Præfatione, idest ad
 annum DCCXL. Quidquid tamen de hoc sit, comper-
 tum habemus, usque ad eos annos Sanctum Barnabam
 in omnibus Orientis & Occidentis Ecclesiis, unâ ex-
 ceptâ Cypro, peculiari cultu caruisse, nec ejus nomen
 in Martyrologiis aut Liturgicis Libris fuisse antea con-
 scriptum. Quocirca quis jure arguere valeat ingratiæ er-
 ga Conditorem suum oblivionis Ambrosianam Eccle-
 siam, aut Sacrorum Codicum silentium eidem objicere,
 tamquam falsò venditatæ Apostolicæ Originis manife-
 stum indicium, cum id commune fuerit ceteris omni-
 bus & Latinis & Græcis extra Cyprum Ecclesiis; nec
 ullus hætenus illas ausus sit inculcare de tarditate præ-
 stitui

fliti honoris tam benemerito Apostolo, ob prædicatum unâ cum Paulo, tanto peregrinationum labore, Gentibus Evangelium? Imo ex hoc alieno silentio non modicum causæ nostræ potamus præsidium accedere; si enim Ecclesiæ plures, quæ Divino Sacrosanctæ Scripturæ testimonio certissimè noverant, prima Catholicæ Fidei semina, suæque Institutionis fundamenta jacta fuisset a Sancto Apostolo Barnabæ, absque debite venerationis injuria, per tot seculorum seriem, ejusdem natalem diem, sacrarum precum & Sacrificiorum cultu vacuum reliquere; quid dedecoris inuti debet Ecclesiæ Mediolanensi, aut quid fabulosæ gloriæ eidem exhibendæ colligi potest, ex eo quòd passa sit tamdiu silentio in hac Metropoli Templâ ac Odeâ, quin nomen Conditoris sui in Civium auribus resonaret, solemnique Psalmorum recitatione celebraretur, cùm de adventu in Insubrum Regionem Sancti illius Apostoli, serò admodum a vetustis repertis Annalibus, atque humanâ tantum præditi fide admonita fuerit?

Quamvis ne verum quidem est, segnem illam existisse in conferendo debitum Sancto Barnabæ honorem, statim ac intellexit primæva Evangelii semina, Crucisque Sanctissimæ Vexillum se ab ipso accepisse. Servatur apud Nobilissimum & Patricium nostrum Equitem Don Carolum Abbatem Trivultium, Antiquitatum Pa-

triæ Cultorem eximium, Ambrosiano- Monasticum Missale, Sæculo saltem IX. exaratum, ut docent tum notæ canônus, quem vocant firmum, eâ formâ compositæ, quæ olim in usu erat, antequam Guido Aretinus Monachus meliorem canendi methodum excogitaret, tum memoria Pontificum ac Principum, ex antiquissimo Instituto in Canone Missæ ante Consecrationem peragenda; siquidem ibidem preces Sacerdos fundit *pro Imperatore, ac Rege Franciæ*, quod certè non nisi ad tempora Carolina referri potest. Liturgico hoc Codice utebatur Cornobium Clivatense, quod a Desiderio Longobardorum Rege conditum dicitur in Dicecesi Mediolanensi: neque ambigendum est, ibidem Ambrosianum Ritus viguisse tunc temporis, cum ex Epistolis autographis Sancti Caroli Borromei in Ambrosiana Bibliotheca servatis, & Cardinalis etiam Sirleti assertionem constet, nullam antiquitus, etiam Monachorum Ecclesiam, in Archiepiscopi nostri ditione, alio Ritu celebrare Sacra potuisse, nisi Ambrosiano; ac Sæculo tantum XIII. vel etiam serius cœpisse aliquas ex Religiosis Familiis dispensationem a Summo Pontifice obtinere, ut ab eo declinarent, ac Romanum amplecterentur. Præclarum hujus rei testimonium exhibet Constitutio Francisci Piccolpassi Mediolanensis Archiepiscopi (ex cujus Nobilissima Familia per matrem latus Lambertinis conjuncta pro-

SANCTI BARNABÆ APOSTOLI CAP. VIII. LXXVII

prodiit BENEDICTUS XIV. feliciter regnans) edita anno MCDXL. circa reformationem Officii Ambrosiani (de qua inferiùs sermo redibit) & typis vulgata a Clariss. Muratorio inter Antiquitates Medii Ævi Dissertatione LVII. , quæ hoc exordium habet : „ Franciscus Dei „ & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus , universis & singulis Dominis „ Abbatibus , Prioribus , Præpositis , Archipresbyteris , „ ceterisque Ecclesiarum Civitatis & Diocesis Mediolanensis Prælatiis , ac Clericis aliis tam Secularibus quam „ Regularibus , nec non Abbatissis , Priorissis , Monialibus , & Religiosis , ac Deo dicatis Ordinum quorumcumque , Divinum Officium , sive Horas Canonicas juxta Ritus Beatissimi Pontificis & Patroni nostri Ambrosii observare debentibus , & ad talia obligatis , salutem in Domino „ . Itaque in eo Missali , caractere prorsus eodem , præscripta occurrit sub die XI. Junii Missa in honorem Sancti Barnabæ Apostoli , desumenda quidem ex Communi Apostolorum , sed duobus propriis Orationibus ab aliis Missis distincta . Quinimo , si admittenda sit conjectura Papebrochii , qui in Notis ad Acta Sancti Barnabæ memorat Codicem , in Gallia scriptum septingentis saltem annis antea , in quo continetur : *Sermo legendus in Natali Sancti Barnabæ Apostoli* ; ac tubinde hæc habet : „ Apparet , quod ibidem

„dem cœptus sit solemnitus celebrari Natalis (Sancti
 „Barnabæ) priusquam in Romana Ecclesia; idque
 „verisimiliter, *exemplo Mediolanensis Ecclesie*, quæ ab
 „illo se institutam prætendit, & in ejus die propriam
 „Missam cum speciali Præfatione usurpat „: Si hæc,
 inquam, admittere debeamus, gloriari possumus, Eccle-
 siam nostram inter Occidentales primam fuisse, quæ
 sacrum cultum huic Apostolo non modò instituerit, sed
 ad remotas etiam Provincias exemplo transmiserit. Ne-
 que hoc abludere a veritate censemus; cùm enim sep-
 tingenti antiquitatis anni, Codici Gallico a Papebrochio
 adscripti repeti debeant a Seculo XI., Missale proximè
 enunciatum, nostroque adhuc Ævo superstes, longè illo
 antiquius esse ex allatis superiùs Notis, ejusdem vetusta-
 tem comprobantibus, manifestum fieri arbitramur.

Testis quoque antiquissimi cultûs Sancto Barnabæ
 exhibiti ab Ecclesia Mediolanensi in solemnibus Sacris,
 est Beroldus Cæremoniarum Ecclesiæ Ambrosianæ accu-
 ratus Scriptor circiter annum MCXXX., cujus lucu-
 brationes edidit Muratorius post Dissertationem LVII.
 Antiquitatum Italiæ Medi Ævi. Is in paragrapho in-
 scripto: *Incipit Ordo qualiter denarii omnium Festivitatum*
dividuntur, Festos dies recenset, in quibus Archiepi-
 scopus denarios erogare tenebatur; ordine sequenti:
 „In primis Nativitas Innocentium, Circumcisio Do-
 „mini,

SANCTI BARNABÆ APOSTOLI CAP. VIII. lxxix

„ mini , Purificatio Sanctæ Mariæ , Ascensio Domini ,
 „ Sancti Barnabæ Apostoli &c.

In calce ejusdem Dissertationis sæpius laudatus Muratorius Codicem Ambrosianæ Bibliothecæ refert , saltem ante annos DC. , nempe Seculo circiter XII. scriptum , videlicet : „ *Manualis de singulis Dominicis , & Festivitatibus in circuitu anni* . Inter cetera ad diem „ Sancti Barnabæ tres (duæ ibidem solùm leguntur) „ tantùm Orationes assignantur „ sed postmodum subdit : „ nihil aliud peculiare ibi occurrere ; quod indicio esse potest , eo tempore nondum invaluisse opinionem de fundatione Ecclesiæ Mediolanensis , per „ ipsum (Apostolum) , ut a multis Seculis traditur , „ facta „ . Equidem animadversio ista , a tam erudito claroque Viro scripta & vulgata , nondum nempe invaluisse opinionem de fundatione Ecclesiæ Mediolanensis per Sanctum Barnabam facta , non parum nos percellit ; ad recentiores namque ætates Traditionem nostram amandare videtur . Sed quis jure possit exigere , ut in Sacris Ecclesiæ precibus aperta tunc fieri deberet mentio de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum ; cùm etiam in præsentiarum nullum de hac re verbum ferant quatuor Orationes , quæ in Missa atque Horis Canonicis recitantur ? Imo in Præfationibus ipsis , in quibus possemus hîcce Seculis Acta Sanctorum , de quibus Festum

agi-

agitur, referuntur, nihil antiquitus omnino exprimebatur. Hujus rei testem habeo MS. Missale Ambrosianum, a septingentis & amplius annis in pergamenæ exaratum, in quo, cum omnibus Sanctis per annum decurrentibus suæ Præfationes addantur, nihil umquam de eorum gloriosissimè gestis describitur, sed tantum de illis, quæ ad genericam vel Martyrii vel Fidei confessionis laudem pertinent, mentio habetur. Validius confirmatur hic ritus Præfationibus Missarum Sancti Ambrosii & Sancti Augustini, quæ in memorato Liturgico Codice exaratæ leguntur: In illis enim omnino silentur, quæ acta ab ipsis fuere in hac Civitate, & per universum terrarum orbem erant adeo celebria. Profero Præfationem Missæ de Sancto Ambrosio, prout ibidem jacet: „ Per Christum Dominum nostrum. In cu-
 „ jus salutifera opportunitatis resurrectione magnis exul-
 „ tationibus atque gaudiorum lætitia totius mundi or-
 „ bis exultat. Quo etiam sacratissimo sinceritatis die,
 „ almsificus Antistes Ambrosius ætherium migravit ad
 „ regnum. Quem infantum caterva sacri baptismatis
 „ perfusione dicata tribunali throno decibiliter conse-
 „ dentem suis digito parentibus insignabat. Et quia
 „ jam ætate vergentes oblecta piaculis lumina gestabant
 „ natorum munda corda ferentium creduli demonstra-
 „ tione pariter & animo existerant. O quam digna.

„ pa-

„ pastoralis actio declaratur in populis, quæ glorioſius
 „ in vita fulgidis prædicationum uſibus rutilabat. Et
 „ ideo cum Angelis.

Hoc poſito antiquiſſimo teſtimonio, quis nobis jure obſistere valeat ſilentiura de adventu Sancti Barnabæ Liturgicorum Codicum, veluti argumentum, quo ſpes omnis intercідatur propugnandæ intrepido vultu Traditionis Mediolanenſium? Interim admiramur, tam accuratum celebremque Scriptorem minimè advertiſſe ad ea quæ jam profeſſus fuerat in Præſatione ad Opusculum *de Situ Civitatis Mediolani*, Traditionem nempe noſtram evulgari cœpiſſe antè Seculum IX. vel ſaltem X., quo ſcribebat prædicti libelli Auctor Anonymus. Ut verò ad controverſiam noſtram redeamus, plurimum ad enervandam opinionem recentis Barnabæ cultûs, inſtituti ab Eccleſia Ambroſiana, confert etiam hic Codex a Ludovico Muratorio memoratus, cùm illum a ſextentis ante annis, non incœptum apud nos (quemadmodum ſuperiùs comprobavimus) ſed perſeverantem oſtendat.

Atherum Liturgicum Mediolanenſis Eccleſiæ librum cuſtodit Ambroſiana Bibliotheca, manu in pergamena exaratum Seculo XI., & quidem antequam hæreſim ſuam Berengarius evulgaret circa annum ML.; id enim colligimus ex Canone Miſſæ, a quo prorsus abeſt formula illa, qua ad Conſecratorium nunc utimur: *Corpus*

tuum frangitur Christe ; quæque inducta in Canonem fuit , postquam Nicolaus II. Pontifex Maximus ad omnes Italiæ , Galliæ , & Germaniæ Ecclesias transmissit exemplar *Juris jurandi* , manu propria subscripti a Berengario in Concilio Romano , quo inter cetera profitebatur , Corpus Christi *in veritate manibus Sacerdotum trahari , frangi , & Fidelium dentibus atteri* , ut testatur Sanctus Lanfrancus eidem Synodo præfens. Aliud etiam indicium , quo antiquitas memorati nostri Codicis comprobatur , est Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum , quæ instituta est sub initium Seculi XII. in Ambrosiana Ecclesia , atque affixa Feriæ II. post Dedicationem Ecclesiæ Majoris , nempe post Dominicam III. Octobris , cùm Mediolanensem Insulam gereret Jordanus Archiepiscopus , anno MCXX. e vivis ereptus . Quanta solemnitate ista celebraretur , narrat coævus Beroldus , cujus verba refert Puricellus in Dissertatione Nazariana Cap. XCVI. ; cujusque opus typis evulgavit Muratorius post prædictam Dissertationem LVII. Antiquitatum Medii Ævi : „ siquidem præcedente die omnia tintinnabula Ecclesiarum pulsabantur , & Matutinum Defunctorum publicè cantabatur . Simili etiam modo , facto mane , Missa ubique Defunctorum tantum , voce excelsa celebrabatur . His verò finitis , & sonito signo , universus Clerus Urbis conveniebat in „ Ec-

„ Ecclesiam Ætliam cum Præsule suo, ut valeret cum
 „ Processione in Ecclesiam Hyemalem „. De hoc ta-
 men solempni Instituto. Liturgicus iste Codex omnino
 flet, cum Calendaria subsequen-
 tium temporum ad diem
 prædictum illud enuncient. Itaque in hoc antiquo Am-
 brosiani Ritûs volumine legitur Missa in Sancti Apo-
 stoli Barnabæ honorem condita, cum quatuor Oratio-
 nibus & Præfatione; Epistola verò, & Evangelium
 idem sunt cum iis, quibus utitur etiam in hodiernum
 diem Mediolanensis Ecclesia.

Plura alia hic attexere prætermittimus. (ne proluxa
 enumeratione tedium creetur Lectoribus) testimonia
 veterum Codicum Seculi XII. XIII., aliorumque subse-
 quentium usque ad nostram ætatem, in quibus non-
 tam Barnabæ nomen descriptum in Calendariis, sed
 etiam statutus precum ordo ad Horas Canonicas persol-
 vendas, & Sacra facienda, in Anniversario ejusdem Na-
 tali die, adnotatus occurrit. Aliquos eorum nobis ob-
 tulit Bibliotheca Ambrosiana; nonnullos alios inspexi-
 mus asservatos in Sacrariis Ecclesiarum hujus Urbis, ac
 præsertim in prædite antiquorum voluminum Biblio-
 theca Metropolitana-Basilicæ. Unum memorare sat erit,
 Calendarium nempe Sionianum, publici juris. jam fa-
 ctum in secunda Parte Tomi II. Rerum Italicarum a
 Clariss. Muratorio, qui eidem antiquitatem septem cen-

tum annorum tribuit, adeoque Seculo saltem XII. est adscribendum. In eo Sancti Barnabæ Natalis dies annuntiatur ad III. Idus Junii his verbis: *Sancti Barnabæ Apostoli in domo Archiepiscopi*. Eadem verba *in domo Archiepiscopi* refert alterum Calendarium, præfixum Missali pergameni Bibliothecæ Ambrosianæ, circa Seculum XIV. conscripto. Ut verò compertum fiat, cur formula prædicta apposita sit in relatis Calendariis, aliisque in Bibliotheca Ambrosiana extantibus post nomen Sancti Barnabæ, lubet hic referre, quod Gothofredus de Bussiero Seculi XIII. Scriptor adnotavit in prægrandi volumine MS. de Viris Sanctorum, in memorata Bibliotheca Metropolitani Capituli custodito, ubi agit de Sancto Barnaba; Ejus autem verba hæc sunt: „ Sanctus „ Barnabas habet quinque Ecclesias, & Altaria quatuor, „ scilicet: Ecclesia Sancti Barnabæ inferior & superior „ *in domo Domini Archiepiscopi* unâ cum Sancto Anatalone: item ad Canonicam in Brolio apud Hospitalium Guisfredi: item in Monasterio de Gratafolio: „ item in Loco Valentrasca de Canobio: item in Loco „ Cremellina de Garlate. Item Altare ad Sanctum Joannem in Conca: item & Altare ad Sanctum Georgium in Palatio: item & Altare ad Sanctum Naborem, ubi est Caput ejusdem Apostoli: item & Altare in Ecclesia Sancti Sepulcri de Berenio „: Hinc verò

verò discimus, celebriorem hujus Sancti Apostoli Festivitatē, quæ Mediolani tunc vigeret, peractam esse in Ecclesiis Archiepiscopalis Palatii. Diximus *celebriorem*, nam in Calendario pergameno Bibliothecæ Ambrosianæ, scripto anno MCCCLXXXI. ad diem XI. Junii ista adnotantur: *Sancti Barnabæ Apostoli: Ad Sanctum Naborem est Festum*. Neque omittendum est, Gothofredum de Bussero duxisse ortum suum Mediolani anno MCCXX., ut ipse testatur in Memoria Sanctæ Pelagiæ ad numerum CCCXXXIV. sui Operis; quam ob rem cum tot Ecclesias atque Altaria in Mediolanensi Urbe ac ditione enumeret, quæ certè ante illius ætatem condita fuisse dubitare non possumus, manifesti erroris coarguuntur, qui ob recentē inductum in hanc Metropolim Sancti Barnabæ cultum, Traditionem nostram enervare contendunt.

Neque cultus iste Sancto Barnabæ præstitus ab Ecclesia Mediolanensi ea celebritate, quam nuper retulimus, umquam defecit; quinimo incrementum accepisse intelligimus ex pergameno Missali, quod minio auroque eleganter depictum olim Lateranensibus Clericis Regularibus, Sancti Barnabæ Templum situm extra muros Mediolani incolentibus inserviebat, emptumque fuerat ab illius Cœnobii Præposito anno MCCCCLXXI. pretio non modico, ut ipsemet in prima pagina adnotatum

tatum reliquit ; & nunc in Ambrosiana Bibliotheca servatur : In hujus namque Calendario adnexo dies Natalis Sancti Barnabæ , non secus ac ceteri Festi dies de præcepto , rubro caractere ab aliis distinguitur . Eodem colore descriptum reperitur in altero Calendario Ambrosiani Missalis , prælo impressi in pergamina anno MDXXII. , quod pariter in memorata Bibliotheca custoditur . Item in Breviario Ambrosiano , edito Venetiis anno MDXXXIX. ; nec non in altero Mediolani impresso , anno MDLVII. : quæ omnia tenet Ambrosiana Bibliotheca . Quinimo in Manuali juxta Rñum Ambrosianæ Ecclesiæ , inter ceteros Natalis etiam Sancti Barnabæ Apostoli dies hoc signum ☩ præfert , subjunctâ hujusmodi adnotatione *Mediolani tantum* . Quapropter credere par est , hisce exemplis permotum Sanctum Carolum Borromeum voluisse , ut quod in Urbe Mediolanensi jam invaluerat , in omnes quoque Ecclesias suæ Provinciæ propagaretur , ita ut Festum Sancti Barnabæ de præcepto recolerent . Proinde in Concilio Provinciali VI. Titulo *De diebus Festis* Decretum edidit : „ Dei „ munere beneficioque cum Ecclesia Mediolanensis præ- „ dicatione Sanctissimi Apostoli Barnabæ primùm Fidei „ mysteriis imbuta , tum aliæ pleræque hujus Provin- „ ciæ Civitates , Evangelii lumine illustratæ , causam „ omnem Festi illius diei præcipuè colendi habent . „ Quam-

SANCTI BARNABÆ APOSTOLI CAP. VIII. LXXXVII

„ Quamobrem dies ejus Natalis , qui est III. Idus Ju-
 „ nii , ut de more aliorum dierum Festorum , qui a
 „ Clero Populoque ex præcepto coluntur , piè ac reli-
 „ giosè sanctificetur , Episcopus curet , ubi in sua Dice-
 „ cesi non colatur sanctificeturve „ . Porro etiam Fran-
 „ ciscus Picolpassus Mediolanensis Archiepiscopus , pietate
 & doctrina spectatissimus , in Constitutione superius in-
 dicata circa *Reformationem Officii gloriosissimi Pontificis ,*
 & *Patroni nostri Ambrosii* , supra centum ante annos
 inter cetera Decreta hoc condidit , ut in vigiliis dierum
 solemnium Vespertina Officia decantarentur in Basilica
 Cathedrali , & in aliis etiam Ecclesiis ; recensens verò
 Sanctorum præcipua Festa , in quibus agendæ erant vi-
 gilix , includit Natalem diem *Sancti Barnabæ primi Ar-
 chiepiscopi Mediolani* .

Hinc autem facilè quivis intelliget , quàm parum
 de rebus nostris edoctus esset (aliàs ob eruditionis am-
 plitudinem commendatissimus Scriptor) Jo. Mabillon ,
 qui in altera sui Musæi parte pag. CIX. hæc habet :
 „ In Missali anni MDLX. , & deinceps extat Missa
 „ propria de Sancto Barnaba Apostolo , de quo in Præ-
 „ fatione legitur : *Hic Ecclesia Mediolanensis primus Ponti-*
 „ *fex tam miraculis insignivit &c.* , sed tamen in Canone
 „ Missæ nulla ejus mentio „ ; quibus verbis innuere vi-
 detur , serò admodum inductum fuisse in Liturgicos Am-
 bro-

brofianos libros cultum Sancti Barnabæ; præfertim cùm statim subdat: „ In Catalogo (quem integrum refert) „ Mediolanensium Antistitum perantiquo, manu recentiori Barnabæ nomen primo loco positum est „. Si quidem non modò in vetustissimis Codicibus ad res Liturgicas peragendas manu conscriptis, quos huc usque produximus, sed etiam in Missali Zirouti, primùm in lucem typis emissio anno MCDLXXV. aliisque subsequentium ætatum, propria de Sancto Barnaba Missa, oculis omnium percurrenda exhibetur, ad diem XI. Junii. Nec Missalia tantùm, sed Breviaria quoque Seculo XV. prælo excusa, proprias de Sancto Barnaba Canonicas Horas præferunt. Unum servat Bibliotheca Ambrosiana in pergamenta, impressum anno MCDLXXXVII., in quo tres Lectiones, Orationes quatuor, & Hymnus in hujus Sancti Apostoli laudem confectus, die Natali ejusdem, ad divinum Officium persolvendum, Mediolanensi Clero præscribuntur. Quod verò ad Canonem attinet, minimè inficiamur, non nisi in Missali anno MDXCIV., edito a Gaspare Vicecomite, Mediolanensi Archiepiscopo reperiri Barnabæ nomen; Id tamen in recentissimi cultus argumentum trahi non potest, cùm Ecclesiæ Romanæ, & aliarum antiquus fuerit ritus, eos tantùm Apostolos in Canone invocare, quos propria voce Dominus Jesus ad excelsum illud mu-

nus

nus gerendum assumpsit designavitque. Quamobrem nullus datus est locus Sancto etiam Matthiæ in precibus ante Consecrationem, in quibus, post Sanctos Petrum & Paulum Ecclesiæ Principes, alii singillatim Apostoli enumerantur. Romana postmodum Ecclesia adjecit Litanis post Consecrationem recitandis Sanctum Matthiam & Barnabam: Ambrosiana tamen, quæ non nisi labente Seculo XVI. Sanctum Barnabam (ut diximus) Canonis inseruit, nomen Sancti Apostoli Matthiæ ibidem adhuc omittit. Ceterum Litanæ præscriptæ ad Triduanas agendas supplicationes post Ascensionem Domini, inter alios Sanctos, quorum patrocinium imploratur Sanctum Barnabam recensent in vetustissimis MSS. omnibus Codicibus, non secus ac in earumdem Rogationum libris, seorsim prælo in lucem eductis, centum & amplius annis ante Archiepiscopum nostrum Gasparem Viccomitem, qui primus Sanctum hunc Apostolum in Ambrosianam Liturgiam invexit.

Jam verò ut vela tandem contrahamus, cum omnium Martyrologiorum silentium ante Bedam, vel *parvum Romanum* clarè indicet, Seculo tantum VIII. incœpisse cultum Sancti Barnabæ in iis etiam Ecclesiis Asiæ, quæ certo certius noverant, se ab hoc Apostolo fuisse institutas; cum Gallicanæ Ecclesiæ visæ fuerint sequi exemplum Mediolanensis in colendo celebrius San-

cti Barnabæ Natali, idque etiam ante Ecclesiam Romanam, ut Papebrochius superius relatus verisimiliter tradit; cùm nostræ Urbis ac Diœcesis Liturgici Codices, qui ceterorum miserrimam cladem (ob temporis edacitatem, aut Custodum incuriam) evaserunt, a remotissimis Seculis diem Sancto Barnabæ dicatum, Missæ propriæ Sacro, Divinisque Officiis solemniter apud nos celebratum fuisse testentur: profectò ignoramus, quid validi argumenti ad nostram convellendam Traditionem, capi valeat ex huiusmodi cultûs tarditate, quæ per octo Secula universo Orienti atque Occidenti communis fuit; cuiusque labem (si quæ possit excogitari) vel prima, vel saltem inter primas ab Aris suis depulit Mediolanensis Ecclesia. Quin etiam ad eam roborandam, novum hinc præsidium suppetere Mediolano putamus. Pater Honoratus a Sancta Maria in Dissertatione II. Tom. II. Art. IV. *de Critica regulis* hæc scribit: „Fontes Traditionum Ecclesiasticarum appello Auctores Ecclesiasticos, qui nobis illas tradiderunt, Martyrologia, Breviaria, aliosque Libros, Ecclesiæ usui delectos „. Sanè hisce Fontibus Mediolanensem Ecclesiam minimè carere jam vidimus, cùm ejusdem Seculi IX. (cui affigit laudatus Muratorius memoratum sæpius Anonymi Opusculum *de Situ Civitatis Mediolani*) Liturgicus quoque Codex a nobis productus fuerit, Missam

San-

Sancti Barnabæ cum duabus propriis Orationibus referens. Itaque cœvi sunt Libri Historici & Sacri, Traditionem hanc nostram, & cultum illius Apostoli in Ambrosiana Ecclesia enunciantes. Num verò superiore ad IX. Seculum tempore nomen Sancti Barnabæ in Missalibus, aut Breviariis insertum jam foret, absumptis senio aut ætatum injuria Libris huic Ecclesiæ inservientibus, nec nos divinare, nec Adversarii possunt manifesto argumento refellere. Id certò constat, testimonio Sacrorum Codicum, quos obvios facere cuilibet possumus, honorem in Templis a summa vetustate, Conditori suo prælitum, & conservatum in Ecclesia Mediolanensi, imò etiam solemniori celebritate auctum, in hodiernum usque diem perseverasse. Quam ob rem Traditio Mediolanensis ex hac parte in tuto prorsus est posita.

Coronidis loco attexere lubet, quæ Metropolis nostræ Magistratus statuere, ut Sancti Apostoli Barnabæ venerationem cultumque a Majoribus acceptum publicè testarentur. Ultra enim supra memoratas a Gothofredo de Bussero Seculi XIII. Scriptore Ecclesias & Altaria (ante illius certè ætatem Patrono & Institutori suo, a Mediolanensibus dicata) altera postmodum Seculo XIV. ædificari cœpit Ecclesia in Mediolanensis Urbis consitiis, Sancto Barnabæ sacra; eaque custodiæ Canonico-

rum Lateranensium tradita est (neque enim Benedicti-
nos Monachos ibidem inhabitasse, ut aliqui opinantur,
ullum in præclarissimi illius Ordinis Historiis vestigium
occurrit). Perstare in adnexo Cœnobio Regulares Ca-
nonici usque ad annum MD., quo tempore in Com-
mendam abiit, donec liberali Alexandri Taëgii, Præ-
positi Commendatarii, cessione oblata est anno MD-
XXXVIII. nascenti Clericorum Regularium Sancti Pauli
Decollati Congregationi, qui ab eadem Ecclesia nomen
Barnabitarum accepere.

Nec desiderari venerationis suæ erga hunc Sanctum
Apostolum publicum testimonium passi sunt Mediolanen-
ses Principes, ac Generale Decurionum Civitatis nostræ
Concilium. Siquidem in veteribus Statutis legitur cele-
bratus hujus Sancti dies festus more peculiarium Civi-
tatis Festivitatum, nempe cum ejusdem Oblatione. Ex-
tat in Ambrosiana Bibliotheca Codex MS., in quo con-
tinentur *Statuta Communis Mediolani*, promulgata a Jo-
anne Galeatio Vicecomite, primo Mediolani Duce, ,
anno MCGCXCVI., & nuperrimè illustrata in peculiari
eruditissima lucubratione de *Ottu & Progressu Juris Me-
diolanensis*, typis edita a J. C. C. ac Reg. Fisci Patrono
(nunc in Amplissimum Senatorium Cœtum cooptato)
Comite Gabriele Vetro, non minus sanguinis quàm in-
genii claritate spectatissimo, mihiq; nexu singularis
ami-

amicitiæ conjuncto. In prædicto autem manu exarato Volumine, ubi de diebus festivis celebrandis agitur, adnotatum est: *Die XI. de mense Junii, Sancti Barnabæ Apostoli*. Cum verò Oblationes, quæ per Commune Mediolani fieri debebant, Statuta designent, inter alias ea recensetur, quæ in Patroni nostri honorem præstatur, his verbis: *Fratribus Minoribus* (idest in Basilica Sanctorum Naboris & Felicis, nunc Sancti Francisci) *pro Fisco Sancti Barnabæ die XI. Junii, libra quinquaginta tertiorum*. Religiola hæc institutio, cujus originem ignoramus, usque in hodiernum diem perdurat: nisi quod Præfectus Urbis & Ædiles non amplius procedunt ad illud Templum; sed ad Sancti Barnabæ Fontem prope Eustorgianam Basilicam, subsequentibus Artium Universitatibus cum earum Vexillis, solemni ritu se conferunt: Ex quo enim Cardinalis Federicus Borromeus hanc curam Primoribus Civitatis injecit, ut locum illum ornamentis augerent, ædificata est publicis expensis ibidem Ecclesia, & quotidianum Sacrum institutum.

Sed jam opus est anchoram in portu figere, & (navigantium more, qui in litore confidentes emensum feliciter mare scopulis & syrtibus frequens sibi invicem gratulantur) faustum quoque nobis diem illum auspiciari, quo clarescente ad quilibetiarum tenebras Apostolicæ Originis Traditio, reliquarum quæ jam receptæ sunt

confortio restituatur. Nec inani spe ducimur: Cùm enim palam fecerimus, *antiquissimæ* Titulum jure ipsi deberi; nullo umquam tempore obsolevisse apud nos Sancti Barnabæ cultum; inextricabiles prima fronte difficultatum nodos facili manu posse dissolvi; nihilque ex Hilaris tum Sacris tum profanis erutum hætenus fuisse, quod eam proterere valeat aut enervare: quod fieri potest, hanc solam Mediolanensium, tot præsidis testimoniis documentisque roboratam, infelicis adeo conditionis putari, ut caput attollere in Literatorum choro nequeat absque verecundia? Præsertim cùm nihil inverisimilius videatur, Apostolum Barnabam, sui juris relictum a Paulo, cum quo diurnam Missionis Evangelicæ societatem habuerat, tamdiu voluisse morari apud Cyprum, parvi ambitus Insulam, quæ non primò Christi vexillo adscribenda erat, sed tantùm confirmanda in sanctis hujus militiæ præceptis; quin eum alliceret amplissimus Italiæ, penè sub oculis jacentis campus, ut eum fecundo Divinæ Fidei semine impleteret, divitemque messem Magistro suo consecrandam pararet. Sanè Genuensis Civitas, maribus hisce finitima summæ gloriæ loco habet, se a Sancto hoc Apostolo aquis baptismalibus fuisse resperfam.

Verùm, ne a superius præpositis amittamus, sincerè iterum profiteamur, orationem nostram, tamquam
in-

indifferentis veritatis oraculum, minimè a nobis venditari: Quamobrem iisdem doctissimi Episcopi Novariensis Caroli a Basilica-Petri verbis Dissertationem istam absolviaraus, quibus eandem inchoavimus, nempe:

„ Sanctum Barnabam Apostolum in Urbe Mediolani
„ Jesu Christi Evangelium primum prædicasse, Eccle-
„ siæque Mediolanensis fundamenta jecisse, neque ex
„ tam certis argumentis affirmare possum, ut certiora
„ non cupiam; neque rursus (ut mihi quidem videtur)
„ ex tam incertis, ut ea quis, licèt gravis Historiæ
„ certæque cupidus, sit aspernaturus.

F I N I S. ;

SERIES CAPITUM.

CAPUT I.

Traditio Mediolanensium proponitur, & propugnatur. pag. vii

CAPUT II.

De antiquitate hujus Traditionis. xii

CAPUT III.

Exploditur opinio, quæ initium Traditionis Mediolanensium antiquo Schismati Angilberti affigit. xviii

CAPUT IV.

An Traditioni Mediolanensium quidquam officiat silentium Sancti Ambrosii. xxix

CAPUT V.

An Traditionem Ecclesiæ Mediolanensis de Sancto Barnaba infringat Epistola Decretalis Innocentii I. Summi Pontificis. xli

CAPUT VI.

An omisso nominis S. Barnabæ in Catalogo antiquo Episcoporum Mediolanensium, nostram Traditionem evertat. xlv

CAPUT VII.

Quid evincat contra Mediolanensem Traditionem Sermo Sancti Petri Damiani Episcopi, & Cardinalis. liii

CAPUT VIII.

An sermo indultus in Urbem Mediolanensem Sancti Barnabæ cultus, commentitium arguat ejusdem Adventum. lxxii

SYL.

SYLLABUS

Rerum Memorabilium.

A

- A**CTA SS. Nazarii & Celsi
quo tempore conscripta fue-
rint . pag. lxx. & seq.
- S. AMBROSII** ætate, adventus S.
Burnabæ Mediolanum memo-
ria condecorat. xxxi.
- Quemadmodum** etiam SS. Prota-
sii & Gervasii martyrium igno-
rabatur . ibid.
- Sicut** et tempus, quo Sancti Na-
zarius & Celsus martyrio fue-
rant coronati . xxxii.
- S. AMBROSII** silentium non officit
Traditioni Mediolanensium de
institutione Ecclesiæ, a S. Bur-
naba peracta . xxxix. & seqq.
xxxix. & seq.
- S. AMBROSII** sermo de Sanctis Na-
zario & Celso, an verè eidem
Antistiti adscribatur . lviii.
& seq.
- S. AMBROSII** Epistola AD FRA-
TRES ITALIÆ, an sit genui-
nus ejusdem Præfatus fœtus. lxi.
- S. AMBROSII** ad Marcellinam
Sororem scriptis, cum SS. Pro-
tasii & Gervasii Corpora invē-
nit . lxi.
- Synodum** Mediolani habet, in-
qua Jovinianum damnat. lxxii.
- Sarmationem**, & Barbatianum
persequitur . lxxiv.
- Tom. I.

- Falsò dicitur Monogamiam Sa-
cerdotibus suis permisissè . lxx.
& seq.
- ANGILBERTUS** Mediolani Ar-
chiepiscopus Concilium Ticini
celebrat anno DCCCL. xx.
- In** eo Canones condit ad morum
disciplinam spectantes . ibid.
- Anno** DCCCLV. aliud Concilium
Ticini convocat . ibid.
- ANSELMUS** Lucensis Episcopus
Mediolanum mittitur Legatus a
Nicolao H. Summo Pontifice .
lxx.
- Ad** Cathedram Apostolicam eve-
ctus, nomen Alexandri II. as-
sumit . ibid.
- ANSPERTUS** Mediolani Antistes
Synodum Papæ quo anno, &
qua de causa celebraverit. xxi.
- In** ea subditum se Romanæ Sedis
profitetur . ibid. & seq.
- Obedientiam** postmodum erga
Summum Hierarcham abjicit .
xxii.
- Ab** Episcopali dignitate deponi-
tur . ibid.
- Iterum** Sedi suæ restituitur. xxiv.
- APPULSUS** Sanctæ Mariæ Magda-
lenæ in Gallias sola Traditione
propugnatur . xi. & seq.
- ARBORUM** libri a Sancto Carolo
conscripti ubinam afferuntur .
xxv.
- ARNULPHI** Mediolanensium re-
n

rum Scriptoris verba referuntur . lvi.

Ejundem exprobratio facta Mediolanensibus , quomodo intelligi debeat . lxxii. & seq.

B

Bacchini enatam esse VIII saltem Seculo non negat Traditionem Mediolanensem de Sancti Barnabæ adventu . xlii.

S. BARNABAS Apostolus Mediolanensem Metropolim ad Fidem Catholicam primus convertit . vii.

Ideo Mediolanensem Apostolus dicitur . viii.

In Insula Cypro ortus , Salaminæ Martyrium subiit . ibidem etiam sepulcro datus . xxxv.

Anthemio Salaminæ Episcopo in somnis revelat locum sui Sepulcri . xxxvi.

Salaminæ Ecclesiam , *Apostolicam* dicendam esse admonet . ibid.

S. BARNABAS ferò coli cepit in Ecclesia tum Orientali , tum Occidentali . lxxii. & seqq.

Quis primus ejundem nomen Sacris Codicibus inseruerit . lxxiv.

S. BARNABÆ Caput a Mediolanensibus per Legitos impetratur ; & quo Seculo . xvii.

S. BARNABÆ Cineres a Mediolanensibus obtinentur . xvii.

Ejundem Corpus integrum , quo anno inventum fuerit Salaminæ in Cypro . ibid.

S. BARNABÆ Caput & Cineres

quando fuerint Mediolani solemniter per Urbem translati . xvii.

S. BARNABÆ Festum qua celebritate Mediolani vigeret Seculo XIII. , & subsequentibus . lxxxiii. & seqq.

Ejundem nomen quando in Missæ Ambrosianæ Canone positum fuerit . lxxxviii.

Quare illud olim omitteretur . ibid. & seqq.

In Litaniis ad Triduanas Rogationes præscriptis , antiquitus relatum inter alia Sanctorum nomina reperitur . lxxxix.

BARONIUS (Cæsar) Mediolanensem Ecclesiam a Sancto Barnabæ fundatam tradit . vii.

a BASILICA - PETRI (Carolus) quid sentiat de adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli . ix.

BERENGARIUS quo Seculo hæresim suam vulgaverit . lxxxi.

BEROLDUS quo anno lucubrationes suas scripserit . lxxviii.

Sancti Barnabæ diem , inter Festos Mediolani ætos dies recenset . ibid.

de **BUSSERO** (Gothofredus) Vitæ Sanctorum Mediolani descripsit ex antiquis Historiis . xv.

Ecclesias & Altaria enumerat , Sancto Barnabæ dicata . lxxxiv.

Quo anno & loco ortum suum duxerit . lxxxv. & xci.

C

CALENDARIUM Sironianum, Seculo XII. scriptum, qua formula exprimat Festum Sancti Barnabæ. lxxxiii. & seq.

S. CAROLUS Borromeus Caput & Cineres S. Barnabæ solemniter transfert. xvii.

Diem Sancto Barnabæ sacrum de præcepto coli in Provinciæ Ecclesiis iussit. lxxxvi. & seq.

CATALOGUS Mediolanensium Episcoporum a Mabillonio vulgatus, quo Seculo fuerit conscriptus. xlvii.

Cur in eo non legatur eadem antiqua manu exaratum nomen Sancti Barnabæ Apostoli. xlvii. xlix. & seqq.

CATALOGUS vetustior Antistitum Mediolani, a Muratorio editus, plurimum confert firmandæ Mediolanensium Traditioni de adventu S. Barnabæ. xlviii. & l.

CLIVATI Cœnobium in Mediolanensi Diœcesi a quo conditum fuerit. lxxvi.

COMMEMORATIO omnium Fidelium defunctorum quo tempore fieri cœperit in Ambrosiana Ecclesia. lxxxii.

Cui diei primitus affixa fuerit. ibid.

Qua solemnitate in nostra Ecclesia perageretur. ibid.

CONCILIUM Romæ convocatur a Siricio PP. contra Jovinianum; & quo anno. lxi. & seq.

CONFRACTORIUM Canonis additum in Missa Ambrosiana. Vid. *Formula*.

CORII (Bernardini) Historia, quare fuerit proscripita. lxxvi.

CUPERUS (Gulielmus) quid sentiat de Epistola Decretali Innocentii PP. I. ad Decentium. xlv.

D

S. DIONYSIUS Areopagita quo Seculo vocari cœperit primus Galliarum Apostolus. xl.

DOROTHÆUS Tyrius Episcopus & Martyr. Vid. *Synopsis*.

E

ECCLESIA Sancto Barnabæ facta, quo Seculo extra Urbem nostram ædificari cœperit. xci.

An eadem Benedictinis Monachis, vel Canonicis Lateranensibus fuerit tradita. xcii.

Quo anno in Commendam transferret. ibid.

Quando Clericis Regularibus Sancti Pauli, vulgò *Barnabitis* cesserit. ibid.

ECCLESIA S. Barnabæ ad Fontem Mediolani, ubi sita sit. xciii.

Qua ætate fuerit exornata sumptibus Urbis Mediolanensis. ibid.

ECCLESIA Salaminæ, *Apostolica*, declaratur, & quomodo. xxxvi.

ECCLESIA Mediolanensis an *Quatuor Temporum* jejunia antiquitus observaret. li.

Exemplo aliis fuit, ut sacrum Sancto Barnabæ cultum præstarent. lxxviii.

n a Quo

Quo tempore ejusdem S. Apostoli
nomen Canoni Missæ inserue-
rit lxxxix.

ECCLESIAE quot essent Seculo XIII.
a Mediolanensibus Sancto Bar-
nabæ dicatæ . lxxxiv.

ENGELTRUDES Butonis uxor ,
de adulterio accusata in Syno-
do Mediolanensi judicium subit.
xx. & seq.

S. ENNODIUS Ticinensis Episco-
pus SS. Martyres Nazarium &
Celsum metrico carmine lau-
davit . lxx.

Quam fidem apud Eruditos habeat.
lx.

EPISTOLA ad Fratres Italiae San-
cto Ambrosio tributa, ad sup-
posititias nunc rejicitur . lxi.

EPISTOLA Decretalis Innocentii
PP. I. ad Decentium non offi-
cit Traditioni Mediolanensium
de adventu Sancti Barnabæ .
xli. & seq.

Quomodo a Bollandistis explicetur .
xlii. & seqq.

Sensu circa eandem Caperi Gu-
lielmi referuntur . xlv.

S. EUGENII Martyris & primi To-
letanæ Urbis Apostoli Corpus
quo anno repertum sit . xxxvii.
Eundem fuisse illius Ecclesiæ in-
stitutorem ignorabatur usque
ad XII. Seculum . ibid.

An verè Toletanæ Civitatis Epi-
scopus fuerit . xxxviii.

Ejus memoria in illa Ecclesia so-
lemniter recolitur . ibid.

Quo anno augusta sacri ejusdem
Corporis Translatio petacta
fuerit . ibid.

F

FEDERICUS Cardinalis Borro-
meus Ecclesiam Sancti Barna-
bæ ad Fontem exornari curat .
xciii.

FORMULA Contrafactorii : *Corpus
suum frangitur Christo* , quan-
do in Canonem Missæ Ambro-
sianæ fuerit investa . lxxxvi. &
seq.

FULLO Antiochenus , Salamina
Ecclesiam Constantinopolitanam
subditam esse contendit . xxxvi.
Sed tamen incassum . ibid.

G

GALVANEUS Flamma veterum
Mediolani Historicorum Cata-
logum attexit . xiv. & seq.

GENUENSES Cives baptismum a
Sancto Barnabæ se recepisse
gloriantur . xcv.

H

HERIBERTUS Mediolani Epi-
scopus, an usum petendi Ro-
mæ Pallii primus renovaverit .
xxv.

HILDUINUS Mediolanensis Urbis
Antistes Romæ delatum a Ra-
therio Pallium recipit in nostra
Metropoli . xxvi.

I

INNOCENTIUS PP. I. in De-
cretali sua ad Decentium Epi-
stola

sola quomodo interpretari va-
leat. xli. & seqq.

JOANNES VIII. Summus Hie-
rarcha Anspertum Mediolanensem
Archiepiscopum, ejusque Præ-
decessores commendat. xxii.
Synodum Romæ habet, in qua
mox memoratum Anspertum
Episcopali Sede deponit. xxiii.
Epistolam de hac re ad Clerum
Mediolanensem mittit. ibid.
Eundem postmodum Anspertum
pristinæ suæ Ecclesiæ restituit.
xxiv.

JORDANUS Mediolani Archiepi-
scopus, quo verius anno dece-
serit. lxxxii.

JOVINIANUS Nicolaitarum hære-
sim quo in loco, & quo tem-
pore iterum excitaverit. lxi.
& seq.

Falsò dicitur e Mediolanensi Cœ-
nobio prodixisse. lxxii.

Hujus hæresi non fuit infecta Urbs
Mediolanensis, tempore Siricii
PP. ibid.

L

LANDULPHUS Senior, incon-
tinentium Clericorum Medio-
lani patronus. lvi. & seq.

Traditionem Mediolanensium de
adventu S. Barnabæ, suo tem-
pore vigentem refert. lxxiii.
& seq.

LAUNOYUS primus fuit, qui ap-
pullum S. Mariæ Magdalænæ in
Gallias, ad Commenta rejecit.
xi.

Ob hoc a Bollandistis meritis re-
prehenditur. ibid.

M

MABILLONIUS (Joannes) Ca-
talogum Mediolanensem An-
tistitum e MSto Codice Am-
brosianæ Bibliothecæ descrip-
tum Parisiis vulgat. xlv.

Ejusdem animadversio, ad ipsum
Catalogum facta. ibid.

Refellitur. lxxxv. & seq.

S. MARIÆ MAGDALENÆ ap-
pullus in Gallias, qua ratione
a Natali Alexandro propugna-
tur. x. & seq.

Quomodo a Bollandi Sædatoribus
sustineatur. xi.

MARTYROLOGIUM Romanum,
parvum, quo Seculo conscrip-
tum fuerit. lxxiv.

S. Barnabæ nomen recenset. ibid.

S. MATTHIÆ Apostoli nomen,
quare antiquitus non recitaretur
in Missa. lxxxviii. & seq.

Hoc etiam in præsentiarum omit-
titur in Missa Ambrosiana.
lxxxix.

MEDIOLANENSIS Ecclesia qua-
de causa cultum dare Sancto
Barnabæ distulerit. lxxiv. &
seq.

Aliis tamen Ecclesiis exemplo ve-
rosimiliter fuit, ut eundem
Apostolum colerent. lxxvii.
& seq.

MEDIOLANENSES Salaminam in
Cypro Legatos suos mittunt,
ut Sancti Barnabæ Caput obti-
neant. xvii.

Et qua de causa. ibid. & seq.

MISSA propria de S. Barnaba ante
annum MDLX in Liturgicis
Ambrosianis Codicibus legeba-
tur;

tur; quiddid vulgaverit Ma-
billonius . lxxxvii. & seq.

MISSALE Ambrosiano-Monasticum
Seculo IX. conscriptum refer-
tur . lxxvi.

MONOGAMIA a Clericis Medio-
lanensibus propugnata, an a
S. Ambrosii facultate profluxerit . lxx. & seq.

Quid de ea scripserit Landolphus
Senior . ibid.

MURATORIUS (Ludovicus An-
tonius) quid sentiat de Tradi-
tione Mediolanensium circa
S. Barnabæ adventum . xii.
& seq.

Laudatur . xlviii. & lxxix.

Catalogum Archiepiscoporum Me-
diolani, e MSto Codice Biblio-
thecæ Metropolitani Capituli
Mediolanensis in lucem edit .
xlviii.

Ejusdem animadversiones ad ip-
sum vulgatæ referuntur . ibid.
& seqq.

In quadam sua opinione refelli-
tur . lxxix. & seqq.

N

NATALIS ALEXANDER San-
ctam Mariam Magdalenam
Massiliam appellasse contendit .
x. & seq.

SS. NAZARII & CELSI Marty-
rium quo tempore peractum
esset, Sancti Ambrosii ævo Me-
diolani proflus ignorabatur .
xxxii.

Eorum Acta quando scripta fue-
rint, & quam fidem merean-
tur . lxx. & seq.

S. NAZARIUS Martyr an a S. Li-
no baptizatus fuerit . lvi.

An a S. Petro Apostolorum Prin-
cipe Mediolanum missus . ibid.
& seq.

NICOLAITARUM hæresis quo
tempore in Italia revixerit .
lxii.

NICOLAUS I. Summus Pontifex
Thadonem Mediolani Archiepi-
scopum laudat . xx. & seq.

NICOLAUS PP. II. Sanctum Pe-
trum Damiani Legatum suum
mittit Mediolanum . lxi. & seq.

Ad quas Ecclesias transmisit
exemplar jurisjurandi, a Be-
rengario præstiti in Synodo Ro-
mana . lxxxi. & seq.

O

OBLATIO Civitatis Mediolani,
a Statutis præscripta die Feste
Sancti Barnabæ, in qua Eccle-
sia primitus fieret . xciii.

Ubi verò in præsentiarum fiat,
& qua de causa . ibid.

OFFICIUM proprium de S. Barna-
ba in Breviariis Seculi XV. im-
pressum legitur . lxxxviii.

OPUSCULUM de Situ Civitatis
Mediolani, inter Italice Scripto-
res vulgatum, quo Seculo fue-
rit conscriptum . xlii.

P

PAMELIUS (Jacobus) Sanctum
Barnabam, Mediolanensium
Apostolum vocat . vii. & seq.

PAPEBROCHII opinio de Schi-
smate Mediolanensis Ecclesiæ re-
fer-

fertur , & impugnatur . xxiv. & seqq.

S. PETRUS DAMIANI, quo anno apud Mediolanenses , & qua de causa , Pontificia Legatione functus fuerit . lxi. & seq

Sermonem habet ad Clerum Mediolanensem . liv. & seq

PICOLPASSUS (Franciscus) Archiepiscopus Mediolani Constitutionem edit circa Officium Ambrosianum . lxxvi. & seq.

Ejusdem ævo omnes Regularium Ecclesiarum intra ambitum Mediolanensis Diocesis sitæ Ambrosianum Ritum profiteri debebant . lxxvi.

Vigiliam Sancti Barnabæ inter Vigiliis præpuorum Festorum enumerat . lxxxvii.

PRÆFATIO, in Missa Sancti Ambrosii olim recitata , refertur . lxxx.

PRÆFATIONES Missarum nihil de rebus gestis Sanctorum , quarum memoria colebatur , antiquitus exprimebant . lxxix & seq.

PRECES pro Imperatore , & Rege Franciæ ab antiquo in Canone Missæ effundebantur . lxxvi.

PROFECTIO S. Jacobi in Hispanias a quibus , & quomodo propugnatur . x.

SS. PROTASII & GERVASII Martyrium , tempore S. Ambrosii apud Mediolanenses penitus ignorabatur . xxxi.

SS. PROTASII & GERVASII ab Sanctum Paulum Apostolum habuerint præceptorem . lxi.

An eorundem Vita & Martyrium

a Philippo descriptum , ad spocrypha amandandum sit . ibid. Domicilium Mediolani habebant . xxxiii.

Eorum Parentes in hac Urbe Martyrii coronâ decorati fuerunt . xxxiii.

R

RATHERIUS Veronensis Episcopus Archiepiscopale Pallium Romæ desert ad Hilduinum Mediolani Antistitem . xxvi.

RAYMUNDUS Toletæ Episcopus quo anno , & loco Corpus Sancti Eugenii Toletanæ Ecclesiæ Apostoli repererit . xxxvii.

RITUS AMBROSIANUS in omnibus etiam Regularium Ecclesiis , in Archiepiscopi Mediolanensis ditione positus , antiquitus servabatur . lxxvi.

Quandonam coepit in eadem Ritum Romanum induci . ibid.

S

SALAMINÆ Ecclesia a Constantinopolitana exempta esse , in plena Episcoporum Synodo declaratur . xxxvi.

SARMATION , & Barbatianus quo in loco Joviniani hæresim disseminaverint . lxiv.

A S. Ambrosio describuntur , & Mediolano ejiciuntur . ibid.

SCHISMA ab Angilberto Mediolani Archiepiscopo excitatum , a quibus referatur . xix.

Quam falsò Mediolanensis Ecclesia

ſua ſchiſmate ſordata per duo
ſecula dicatur . *ibid.* & ſeqq.

SERMO de SS Nazario & Celſo ,
olim Sancto Ambroſio tributus ,
nunc ad ſuppoſititios rejicitur .
lviii. & ſeq.

SIRICIUS PP. Concilium Romæ
convocat , & qua de cauſa .
lxii.

Litteras ad Eccleſiam Mediola-
nenſem mittit per Legatos .
lxiii.

STATUTA Communis Mediolani
Natalem Sancti Barnabæ diem
inter feſtos dies recensent . xcii.

Eo die Oblationem fieri a Civita-
te præſcribunt . xciii. & ſeq.

SYNOPSIS de Vita & morte Pro-
phetarum , Doſothæo attributa ,
quo anno fuerit contexta .
xxvii. & ſeq.

Ejuſdem Auctor , Græcus erat
origine . xxviii.

T

THADO Angilberto Mediola-
nenſi Archiepiſcopo ſuccedit .
xx.

Ejuſdem obedientia Sedi Apoſto-
licæ præſtita , falſi arguit de-
cantatum ſchiſma . *ibid.* & ſeq.
A Nicolao I. Summo Pontifice
commendatur . *ibid.*

TRADITIO de profeſſione Sancti
Jacobi in Hiſpanias eſt inme-
morabilis . x.

TRADITIO inmemorabilis quam
habeat auctoritatem . *ibid.*

TRADITIO Mediolanenſium de
adventu Sancti Barnabæ eſt in-

tiquiſſima . ix. & xii.

Inventum recentium Scriptorum
perperam ab aliquibus reputa-
tur . xii. & ſeq.

An ante VIII. ſeculum repeti
poſſit ejusdem origo . xvi. &
ſeqq.

An ortum habuerit ab infecta
radice ſchiſmatis , Angilberto
appiſti . xviii. & ſeqq.

TRADITIONES antiquæ humanæ ,
qua ratione probentur . lii. &
ſeq.

TRADITIONES antiquas oppu-
gnare impium eſt . xi. & ſeq.
Eiſdem defendere , Catholici of-
ficium eſt . xi.

TRADITIONUM fontes , quinam
ſint . xc.

TRIVULTIUS D. Carolus lauda-
tur . lxxv. & ſeq.

V

VERRUS (Gabriel) Comes lau-
datur . xcix.

Lucubrationem de ortu & pro-
greſſu Juris Mediolanenſis ty-
pis vulgavit . *ibid.*

VICECOMES (Gaſpar) Medioli-
Antiſtes nomen S. Barnabæ Li-
turgicis libris primus inſerit .
lxxxix.

WIDO Mediolani Archiepiſcopus
anno MLIX. lrv.

VITÆ primorum Mediolanenſium
Antiquitum , cum eorumdem Ca-
talogo , quem Papebrochius edi-
dit in lucem , quo ſeculo ſue-
riat conſcriptæ . xvi.

ANTISTITUM OMNIUM
SANTÆ MEDIOLANENSIS ECCLESIAE
HISTORIA
CRITICO-CHRONOLOGICA.

Tom. I.

CVII
IN ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIVM
HISTORIAM

JOSEPH ANTONII SAXII
PRÆFATIO.

Piscopalis Ecclesiæ Mediolanensis Dignitas quàm altæ originis sit, quantoque insignium ornamentorum splendore, semper refulserit, nemini Ecclesiasticæ Historiæ pervolvendæ studio amoreque vel leviter succenso incompertum esse arbitramur. Acce quidem bellum motum est sub exitum Seculi XVI., vexillum attollentibus Viris in Literariâ Republica celeberrimi nominis famæque immortalis Mabillonio, Tillemontio, Bacchinio, aliisque, ut Cives nostros ab avitæ gloriæ possessione depellerent, quæ per Majorum manus tradita, Sancto nempe Apostolo Barnaba Duce Evangelicam facem in hac Metropoli primò illuxisse, jactaque ab ipso fuisse fundamenta Ecclesiæ Mediolanensis, inviolatâ temporum serie ad nos usque pervenerat. Enerves utique nifus erant, qui-

CVIII P R Æ F A T I O.

bus defixam hanc in adjacentium Ecclesiarum atque Exterorum mentibus persuasionem quater ac diruere contendebant; cum nonnisi fallacibus conjecturis, atque argumentis minimè vim facientibus certamen istud institueretur. Verùm quia iam insignium Scriptorum auctoritas cæco quodam ductu eò quamplures pettraxerat, ut Apollolicam Ecclesiæ nostræ originem etiam in derisum injuriosè traducerent, necesse fuit *Vindicias de Adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli* e Bibliothecæ Ambrosianæ prælo in publicam lucem proferre, ut impactam immeritò calumniam excogitati recenter ad superbam ostentationem splendidi hujus honoris, constantissimā supra decem Secula Traditione prorsus a nobis abraderemus.

Sed omissis hisce controversiis molestiā invidiæque refertis, certo certius est, Metropolitanam Mediolanensem Ecclesiam maximā apud omnes nationes in existimatione, quavis ætate extitisse. Neque defuere antiqui recentisque Antislites nostri, cunctis iis egregiè implendis muneribus, quibus primariæ huic Insubrum Sedi reverentiam simul amoremque remotarum etiam gentium conciliarent. Porro, si Sanctimoniam spectemus, quoto numero, quantisque illustrium virtutum exemplis sacros Fasces implevere! cum usque ad triginta quinque Sanctorum albo adscriptos universa ferme colat Ecclesiæ,

præ-

præter eos, qui privatis Martyrologiis, *Beati* laude ac titulo, inserti leguntur, duosque alios *Laurentium*, ac *Thomam*, quos inveteratâ consuetudine, ab Archiepiscopis in Visitationibus approbatâ, tamquam Sanctos Laurentiana hujus Urbis Basilica, quo die natalis eorundem memoria recurrit, solemni Officiorum Sacrorumque veneratione prosequitur.

§. II.

Quàm verò vigiles fuerint Mediolanenses Præsules in repellendis ab electa hac Domini vinea Hæresum monstris, ne ad ea tempora recurramus, quibus impeterritus ille Gregis hujus Pastor Ambrosius admirabili constantiâ, furentibus ipsis Cæsaribus, trucisque minas spirantibus frontem objecit, longèque a sinibus illis Arianam lœm fugavit exturbavitque, unum sat est memorare Sancti Galdini Archiepiscopi exemplum; qui, cùm animadvertisset, Catharorum collusionem unâ cum militum turmis secretò in Metropolim illam irrepsisse, tantâ in eos sermonum acrimoniâ in-
vectus est, ut depascente viscera Apollolicæ declamationis fervore, inflammatum caritate spiritum emisit, atque animâ pro Ovibus suis conservandis positâ, in ipso suggestu ad perenne Domini sui gaudium evolaverit.

rit. Neque præclaram hanc solitudinem Catholice tutandæ Religionis passi sunt Archipræsules Mediolanenses, ut in angustiis tantum Dœccesis nostræ limitibus eluceret. Celebre est in Historiis, exceptum admiratione bonorum omnium, Sancti Dionysii testimonium, qui ab Arianorum Patrono Imperatore in Armeniam exilio pulsus, ibidem propiore Martyribus loco (ut eum laudavit Ambrosius) vitam deposuit. Quoddam si Secula etiam viciniora perscrutemur, quid illustrius, quam Obertum Archiepiscopum, simul cum primoribus Metropolitanæ Ecclesiæ Mediolanensis Canonicis in foedissimo Ænobarbi Schismate, legitimo Pontifici Alexandro profugo comitem se dedisse, ac quinquennem in Galliis voluntarium recessum pati, mortemque extra Patriam, Beneventi obire elegisse, ne de vultu quidem Cæsaris Idolum agnosceret, aut eidem obsequi cogere-
tur? Hic autem irasci merito fas est nonnullis nostris, nec infimi subsellii Scriptoribus, qui nimis præfidenter, inexploratâ Causâ sententiam e trivio certè hauritam in nitidissimas alioquin paginas suas intulere, Ecclesiam nempe Mediolanensem per longissimum ducentum annorum spatium, contra Romanam Sedem teterrimum Schisma conflasse, eidemque obedientiam perfrictissimè denegasse. Iniquam injustamque hanc famam optimè dispulit falsique coarguit Puricellus, notque etiam suo
loco,

loco, & in *Vindiciis de Sancto Barnaba*, luce meridiana clarioribus documentis prorsus contrivimus; ibique etiam exile illud fulcrum infregimus, quo sustentare aliqua ex parte ruentem hanc fabellam nixus est doctissimus Papebrochius in *Exegesi*, asserens, Schisma Mediolanensium non fuisse *festivum*, sed *negativum*.

§. III.

Ceterum quam fideli obsequio Apostolicam Sedem coluerint Antistites nostri, abundè docent susceptæ in arduis Ecclesiæ negotiis nomine Summorum Pontificum Legationes ad Reges Cæsaresque, ac felicissimè expletæ; propugnata in Conciliis eorundem auctoritas, necnon præstita quoque armorum subsidia, cum tyrannicâ rabie a Schismaticis Principibus infestissimè opprimerentur. Horum autem exempla non rarò Lectoribus offeret præsens Historia. Illud peculiari ac æternâ etiam dignum est memoriâ, ad nutum Urbani II. Pontificis Maximi, Crucem contra Turchas Catholicis omnibus regionibus indicentis, Anselmum IV. Archiepiscopum ducem se fecisse quinquaginta mille Italis milibus, ab ipso collectis improbo labore, inter quos septem mille Mediolanensium numerabantur; initoque in Oriente cum Infidelibus prælio, pro Catholica Fide gloriôsè ibidem occubuisse.

§. IV.

HActenus tamen ea tantum connotavimus, quibus Mediolanenses Archiepiscopi sese strenuos Orthodoxæ Religionis propugnatores, Sanctæque Matris Ecclesiæ obsequentissimos Filios comprobavere. Verum non minore supra ceteros præstantiâ eminuerunt in manutenenda aut restituenda quæ decidisset Ecclesiasticâ primorum temporum disciplinâ. Facile omitimus præclara illa nostrorum Præfulum Acta seorsim enarrare, qui continuatâ ferme usque ad octavum Seculum serie, ita virtutum omnium & Sanctimonix splendore effulserunt, ut ab illorum met obitu Sacris Aris donari, & Coelitus Catalogo inscribi meruerint: Ipsi enim, uti procul dubio notum cuilibet esse potest, tantâ vigilantia diligentiâque ad excolendum Dominicum hunc agrum incubuere, infundendis æternæ vitæ seminibus, atque succrescentibus extirpandis zizaniis semper intenti, ut (quantum vires ferrent in calamitosa Barbarorum irruptione) numquam passi sint, ad eum salutaris fructibus refertum servandum, solitudinem suam desiderari. Admiranda certè subsequantium Mediolani Archiepiscoporum sedulitas fuit, qua impensè curavere, ut Cælus præsertim Ambrosianæ Ecclesiæ, candore morum, cul-

cultuque vitæ ad sacras omnes Canonum Leges composuæ, familiarem ac perennem sibi redderent laudem, olim a Sancto Basilio Magno tributam Sacerdotibus hujus Metropolis, in Armeniam missis a Sancto Ambrosio, ob transferendum inde Mediolanum Corpus Decessoris sui Sancti Dionysii; rescribens namque ad eundem, illos tamquam Clericalium virtutum magistros & exemplaria commendavit.

§. V.

Porro in hac morum integritate perseverasse Clerum hujus Metropolis Seculo XI., testis est Landolphus Senior, editus inter *Scriptores Italiæ* Tom. IV., qui in nostra Urbe degens, eodemque tempore Historiam suam scribens, Lib. II. Cap. XXXV. post plura in ejusdem commendationem relata, sic prosequitur: *Quid multa? Omnes ita vivebant in Domibus propriis, quasi in alienis; circa Divina Officia solliciti, circa usus Ecclesiæ & suorum accuratissimi. Intantum enim in Clericali habitu longâ Seculi vetustate ac usitatione multis transactis temporibus, vultu, habitu, incessu erant nutriti, ut si aliquem Chori Ambrosiani totius in Burgundia, aut in Teutonica, aut in Francia Literarum studiis deditum invenires, etiamsi non ultra vidiisses, de hujus Ecclesiæ usu*

bus aliquantulum notus, sine mora hujus esse Ecclesiam affirmare. Illius testimonium nobis reliquit Cardinalis Ostiensis Sanctus Petrus Damiani, qui Legatus Mediolanum missus Anno MLIX. a Nicolao II. Pontifice Summo, cum primò ingressus est Templum Maximum, admiratus decorem & majestatem Myrtarum psallentium & Sacra peragentium, exclamasse traditur a Tristano Calcho ad eum Annum: Nufquam, testor Deum, tam honestum, tam venerandum Sacerdotum Collegium agnovi.

§. VI.

GLoriam hanc non modicè denigravit protervia plurimum Clericorum, qui falsò prætendentes acceptam a Sancto Ambrosio facultatem, sese illicito connubio Fæminis adstringebant. Non omnes tamen Altaribus adiectos Dei Ministros illa incontinentiæ pestis infecerat; memoratus namque Landolphus, licèt acerrimus Sacerdotum uxoratorum Patronus, sincerè fateatur, alterum in hac Urbe eorundem genus tunc extitisse, qui inviolatam castimoniam profitebantur & propugnabant. Inter eos autem celeberrima est Atrialdi memoria, qui sæpiùs exprobratâ publicè indignâ eâ Connubiorum licentiâ, tandem truci sed gloriosâ morte, per Sicarios illatâ occubuit, atque Anno MLXVI. ab Alexandro II.

Pon-

Pontifice Maximo, Mediolani morante, Sanctorum Martyrum Catalogo est adscriptus. Vitam hujus Sancti Martyris, & Herlembaldi Cottæ vulgavit Puricellus, multa referens, quæ in illa etiam morum depravatione Ecclesiam Mediolanensem, ejusque fideles Ministros plurimum exornavere.

§. VII.

EVulsis radicitus ab hoc feracissimo Domini agro zizaniis, quæ superseminaverat hostis antiquus, nihil omittere subsequentes Antistites, ut primæva viriditas Ecclesiasticæ disciplinæ, bonorumque operum fecunditas Mediolanensi Clero restitueretur. Et sanè, quònam respexere tot edita ab ipsis Decreta & Constitutiones, tot celebrata Concilia ac Synodi, quarum numerus usque ad septimam supra trigessimam jam excrevit, nisi ut pars illa in primis Dominici gregis, Clericalis nempe, Ordo, detergatur omni rubigine ac depravatâ Seculi contagione, in speculum purioris sanctimonix efformaretur, atque in imitationis exemplum populis eluceret? Nulla tamen nitidior hac in re lux refulsit eâ, quam Magnus ille veteris disciplinæ instaurator Carolus Borromeus in nostram Ecclesiam invexit. Is enim Clerum suum præclaris admodum Sanctionibus, omnimodam sancti-

moniam spirantibus, instruxit, Regulis communivit, vitæque ab ipso integerrimè ductæ exemplis informavit, atque insuper pretioso Doctrinæ quovis in genere patrimonio ditavit, ut jam nomen ipsum hujus Ecclesiæ venerationem ingerat Exteris omnibus; illudque aureum. Volumen a Sancto Carolo editum, inscriptumque *Alta Mediolanensis Ecclesiæ*, in quo simul cum aliis saluberrimis Pastoralibus admonitionibus descriptæ sunt Clericales Institutiones, ac quidquid excogitare valuit mens indefessa tanti Præfatis, ad rectam præscribendam Ecclesiasticorum munerum administrationem, a peregrinarum etiam nationum Episcopis summâ sollicitudine ac sumptibus comparetur.

§. VIII.

DEerat hoc unum implendis Sancti Caroli votis, ut nempe vigens in Clero primis Ecclesiæ Seculis Communis vita, in Canonicorum saltem Collegiis refloret. Acuebat illius animum, in egregium hoc Opus latis jam superque propensum, inductæ in Ambrosianam, Nazarianam, Laurentianam, aliasque Mediolani Basilicas hujus praxis, exemplum præcedentium Archiepiscoporum expirante Seculo decimo; multoque magis pio imitationis desiderio succendebatur, inspectis Brevibus

bus Literis, ab Eugenio III. expeditis ad Obertum Archiantistitem nostrum Anno MCXLIX., quibus summo-
 moperè laudans Summus ille Pontifex captum consilium
 instituendæ in primario Metropolitani Templi Clero vitæ
 Communis, facultatem impertitur colligendi in unum,
 redditus omnes Canoniorum eidem inservientium, ut
 simul cubare, mensæque simul valeant assidere: Itaque
 opportunam occasionem nactus restitutæ salubritatis aëri
 post teterrimam Luis cladem, agere cum Canonicis Or-
 dinariis Borromeus Antistes cœpit; eosque in plena Con-
 cione ferventissimè adhortatus est, ut in hanc commen-
 datissimam utilemque fraternæ caritatis communionem,
 convenirent. Verùm, cùm gravia objici difficultatum
 momenta a potiori eorundem parte intelligeret, a pro-
 posito desistit, Divinæque voluntati, ut refert Glus-
 sianus Libro V. Cap. II. propriam obloquentissimo sacrifi-
 cio dicavit. Non ita facilè exaruerè jacta a Sanctissimo
 Patre semina Ecclesiasticæ perfectionis; quinimmo
 transmissa veluti in Successores omnes hæreditate spiri-
 tûs Caroli, Clerus Mediolanensis semper vividius efflo-
 ruit, fructusque uberrimos edidit, ad pingua Ovibus
 tum Metropolis, tum Diœcesis, æternæ salutis pascua,
 paranda.

§. IX.

PRæter egregias res gestas in propugnanda Catholica Fide, instaurandoque cultu Ecclesiasticæ disciplinæ, plura alia splendida honestamenta propriæ Dignitati conjuncta illustre Archiepiscoporum Mediolanensium nomen quovis tempore reddidere. Et sanè, quàm insigne Antistitum nostrorum decus fuit, antiquissima ea consuetudo, qua recèns instituti hujus Ecclesiæ Episcopi, non præsentibus a Summo Pontifice, sed per Legatum transmissis Mediolanum Pallio decorarentur? Memorat hunc morem Seculo VI. vigentem Sanctus Gregorius Magnus; scribens enim ad Constantium, nuper electum in Ecclesiæ Ambrosianæ Antistitem, hæc ait in Epistola, quæ est prima libri IV. Editionis Parisiensis: *Præterea Pallium, ad Sacra solemnia utendum, ex more transmittimus*. Gloriosius est, quod Urbanus II. Pontifex Maximus suæ inseruit Epistolæ, ad Arnulphum III. Mediolani Archipræfulem missæ, & a Papebrochio in *Exegesi* reiatæ; inquit enim: *Pallium Fraternitati Tuae, præter consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, quæ nulli hoc Dignitatis genus, nisi præsentibus concedit, Literis Tuis exorati, ex Apostolicæ Sedis benedictione transmittimus*. Equidem de singulari hujusmodi honore conservando plurimum solliciti

citi fuere Mediolanenses Antistites. Inter alia, quæ hoc loco ianui possent exempla, referre placet illud Robaldi Archiepiscopi, utpote majori celebritatis strepitu editum. Post arreptam a Sancto Bernardo Carævallesi Abbate fugam ab ipsi oblata Insula Mediolanensi, suffectus fuerat Cleri suffragiis memoratus Robaldus, Albanensis Episcopus; cùmque Pisas profectus ad Generale Concilium intellexisset, Innocentium II. ibidem morantem, velle illum propriis manibus Pallio insignire, noctu inde excessit, Mediolanum reversus. Ægerrimè tulit hunc secretum recessum Pontifex Maximus, minasque intentabat. Verùm Sanctus Bernardus, eodem pacatiore per Epistolam reddito, obtinuit, ut ad Robaldum ab Innocentio Pallium transmitteretur, quemadmodum ipsemet Sanctus Abbas in Epistola tunc scripta ad Mediolanenses testatur, inquiens: *En ad complementum, Pallium præstò est, plenitudo honoris*. Nemo tamen pompa solemniore Pallium a Clemente VI. Summo Pontifice, per duos Episcopos Cumanum, & Cremonensem missum recepit Anno MCCCXLII., quàm Joannes II. Vicecomes; indictà namque peculiari utriusque Cleri Supplicatione a Templo Maximo, ad Basilicam Sancti Ambrosii, ipse collo illud appensum gestans præcessit, comitantibus Episcopis, atque innumeris Nobilium Civium & exterorum turmis in plausus effusis.

Non

Non minori splendore exornavit Dignitatem Mediolanensium Præfulum, vetustissimum jus sessionis ad dexteram Summi Pontificis, cum ipso præsentē Concilia celebrarentur. Nota ex Historiis sūt ea Concilia, quæ convocavit Pontifex Maximus Symmachus, apud Theodoricum Regem Gothorum de falso crimine accusatus. Iisdem Romæ interfuit Laurentius Episcopus noster circa Annum D., primoque loco sedit atque subscripsit. Obstitere quidem postmodum Episcopi Aquilejenses & Ravennates, hunc sibi locum ex privilegio uterque vindicare studens; sed irritō semper conatu, ut eruditè docet Puricellus in *Vita* ejusdem *Laurentii*, Cap. XXIV., nosque compertum fecimus, ubi de Heriberto Archiepiscopo Mediolani egimus.

§. X.

Citra omnem dubitationis aleam versatur excessum decus illud, quo per longum ævum insigniti fuerē Mediolanenses Archiepiscopi, præsidendi videlicet Comitibus Italicorum Principum & Procerum, cum de eligendo Italiæ Rege consilia agerentur, illumque suffragio suo designandi confirmandique. Nota hæc aded sunt, ut de iis testimonia congerere idem foret, ac in meridiana luce facem accendere. Difficilius est fontem indi-

indicare, unde in Antiquitates nostros tantæ honorificentiae jus dimanaverit. Sigonius ad Annum DCX., Mediolanensium Annalium fidei innixus, hujus splendoris Privilegii Sanctum Gregorium Magnum auctorem facit; sed falsò, ut in *Annotationibus* ibidem demonstravimus. Fusiùs opinionem hanc solidis argumentis evertit Clariss. Muratorius Tom. II. *Anecdotorum*, ubi agit de *Corona Ferrea*, Cap. XV. Alii Privilegium hoc profectum esse a liberali Caroli Magni beneficentia erga Præfules Mediolanenses asserunt; sed nullo allato sinceræ fidei Documento, aut Scriptore. Itaque cum in obscuro vagemur, tutius nobis videtur opinari, ex consensu ipso Optimatum Italicorum jus illud tributum fuisse Ambrosianæ Ecclesiæ Archiepiscopis, qui potentia, divitiis & auctoritate supra ceteros tunc excellabant. Extat in Collectione *Scriptorum Italiae* Tom. II. Concilium Ticinense, c. octum Anno DCCCLXXVI., quod integrum ex MSco Codice Bibliothecæ Ambrosianæ, Præfatione & Annotationibus a nobis illustratum primò evulgavimus. In eo Anspertus Mediolanensis Antistes eligit in Regem Italiae Carolum Calvum, præstitis invicem juramenti fidelitatis, quæ ibidem leguntur: Cum autem neminem enunciet, cujus beneficio aut privilegio hæc auctoritas in ipsum defluerit, conjici posse satis dilucidè arbitramur, ab iisdem met Proceribus & Episcopis Comitibus

constantibus, fuisse jus illud Ansperto, tamquam omnium Primati concessum.

§. XI.

AN verò Archiepiscopus hic noster Regem illum Ferreo quoque diademate redimiverit, quemadmodum Scriptores plures contendunt, cùm Acta memorati Concilii, & alterius Pontigonensis, in ejusdem confirmationem celebrati, nihil de hoc innuant, mutæque etiam sint cœvorum Historiæ, ab eo asserendo abstinemus. Quomodolibet autem ista se habuerint, certum est, Berengarium I., ab Anselmo Antistite Mediolanensi in Regem Italiæ Anno DCCCLXXXVIII. electum, fuisse ab eodem Ferreâ Coronâ præcinctum; ac deinceps omnes Mediolani Archiepiscopos hoc jure fruitos esse, etiam cùm depulso Arduino, Arnulphus II. Italiæ Regnum in Germaniam transfudit, electo in Regem Henrico I., illius Provinciæ Rege, ac postmodum Imperatore. Præclarum hujus rei testimonium est Diploma Nicolai V., relatum a Raynaldo ad Annum MCDLII., num. II. Fridericus III. ad Imperium delectus, Romanum iter aggressus fuerat, ut Augustalem Coronam reciperet de manu Summi Pontificis. Verùm quia, vetere Instituto, præire debuerat Langobardici Regni Co-

P R Æ F A T I O. CXIII

Corona, ab Archiepiscopo Mediolani Regiæ cervici imponenda, ipse verò ob justas causas, præsertim pellis per Insuëricam regionem serpentis, ad nostram Urbem accedere nollet, supplicem Libellum obtulit Nicolao, ut ab eodem, utroque diademate redimiretur. Ne tamen ullæ moverentur querelæ, Pontifex Maximus Breves Literas expeditivit Anno præcedente MCDLI, XV. Calendas Aprilis, in quibus post enunciatum benignum a se præstitum assensum jussis Friderici petitionibus, ista subjungit: *Per hanc tamen traditionem & assignationem nostram, non intendimus juri aut consuetudini dicti Regni Lombardiæ, aut prædicto Archiepiscopo (Nicolao Amidano) quo ad solum dictæ Coronationis, nisi pro hac vice dumtaxat in aliquo esse derogatum; immo illud illasum, inviolatumque manere decernimus per præsentem.*

Neque tantum jus præcingendi Ferreâ Coronâ Reges, in Italicis aut Germanicis Comitibus electos, sed etiam alterum offerendi Summo Pontifici Principes promotos ad Solium Regale, Archiepiscopo Mediolanensi competeat, ut Romæ aureo Imperii diademate ab illo redimirentur. In hujus honoris certissimum documentum, non aliud proferimus, quam testimonium Conradi, qui post Henricum I. Augustali Coronâ donandus, in alma Urbe atque in Episcoporum Concilio ibidem collecto residebat. Audito enim tumultu, excitato a

Ravennensi Episcopo, ut superius inuimus, illum his verbis sedavit: *Certum quidem est, quia sicut privilegium est Apostolicæ Sedis, Consecratio Imperialis, ita Ambrosiana Sedis privilegium est, electio & consecratio Regalis. Unde ratum videtur, ut manus quæ benedicit & prius Coronam Regni imponit, si præsens fuerit, repræsentet Regem ad Imperium promovendum Sancto Petro & ejus Vicario; quatenus Ambrosiano testimonio jure possit imperare, qui ab Ambrosiana Consecratione didicit & cepit regnare; ut refert Arnulphus coævus Libr. II. Cap. IV., editus Tom. IV. Rer. Italicar.*

§. XII.

AD augendum Archiepiscopalis hujus Dignitatis splendorem accessit Civile regimen & imperium in hanc ipsam Metropolim, atque amplam illius ditionem. Quando autem primò coeperint Antistites nostri tam illustri generis jus exercere, si Puricellum in antiqua Eruditione præstantissimum consulamus, Diploma indicabit, ab ipso in *Monument. Basil. Ambr.* recitatum, in quo Carolus Magnus universæ hujus Metropolis plenam dominationem Petro Archiepiscopo ac Successoribus liberali dono elargitur. Verùm, cum Papebrochius in *Exegesi*, aliique ætatis nostræ Viri eruditi hujusmodi Char-
tam

tam ad apocrypha retrudant, tutum in ea pedem figere non valemus. Itaque, ut securiùs Epocham istam statuamus, ad ea tempora recurrendum est, idest ad Se- culum XI., circa quod Italicæ Civitates, absentibus, seu parùm de Italia sollicitis Germanis Regibus, sese in Reipublicæ speciem composuere, Municipalia Statuta condentes: Cùmque in Urbe Mediolanensi nemo inter Cives dignitate aut opibus æquari Archiepiscopo valeret, illum Reipublicæ Caput constituerunt, qui præsideret communibus Consiliis, aliorumque nomine jura in populum distribueret, & fræno quodam publicæ privatæque auctoritatis seditiones compefceret, enatis præter- tim paucos post annos Civilibus discordiis, quæ Patriæ sinum miserrimè lacerabant. Dissidia tamen ista, anno- rum decursu acerbius recrudescencia, novum Antiliti Mediolanensi decus peperere: Cùm enim acerrima con- tentio exarsisset inter Plebem ac Nobiles, atque utra- que Pars suos Patronos & Duces haberet, Plebeja Pars victoriam supra æmulos adepta, quamplures Nobiles Me- diolano expulit, ipsumque relegavit Archiepiscopum Leo- nem de Perego, qui pro illis stabat; nec umquam re- visere potuit Sponsam suam Ecclesiam, defunctus post exilium ferme septenne, in Palatio sui juris, extra Ur- bem Mediolanensem. Fervente igitur Civili hoc bello, Otto Visconti, delectus a Summo Pontifice in Me- dio-

diolani Archiepiscopum, sed a Turrianis qui Plebi fa-
vebant repulsus, armorum vi opus habuit, ut sibi viam
ad Ecclesiæ suæ solium aperiret. Inita est pugna Anno
MCCLXXVII. ad Oppidum Decii, fractisque copiis
Turrianæ Familiae, ipsoque etiam Duce capto, victor
Mediolanum ingressus, universo plaudente populo, suam
Sedem recepit. Præmium autem diuturni exilii, prospe-
rique postremi certaminis fuit, absolutum in hanc Me-
tropolim Provinciamque imperium, quod per non mo-
dicam annorum seriem in Archiepiscopis subsequen-
tibus perseveravit, ut suis locis liberiore calamo enarrabi-
mus.

Recenferi quoque hic fasè posset splendidissimum
aliud decus, quo insignita fuit postremo hoc Seculo
Ecclesia Mediolanensis, facultas nempe ab Apostolica
Sede benignissimè collata singulis ex Primario Metro-
politane Basilicæ Clero, Insulam & reliqua Episcopalia
indumenta deferendi in Sacris Solemnibus peragendis,
publicis Supplicationibus, aliisque Ecclesiasticis impen-
dis muneribus tum in hac Metropoli, tum in Diocesi
universa. Verùm cum fulgor iste honoris planè eximii
excellique, in omnium oculis obversetur, satis esse cen-
suimus, illum hoc loco indicasse: Inde enim argueret
cuiuslibet fas est, quot illustribus prærogativis eniuverit
semper Ecclesia Ambrosiana, quam Supremus Hierar-
cha

cha Clemens XI. dignam existimavit, ut tanto munere donaretur.

§. XIII.

PRæmissis turbulentis Rerum publicarum negotiis, superius relatis, quibus intermissa fuit Ambrosianæ Ecclesiæ administratio, arbitrari quispiam posset, defuisse Præsulibus nostris tempus aut animum, seriam constantemque diligentiam impendendi, ut Grex ipsdem a Domino commissus, subsidiis, institutionibus, exemplisque instructus, ad æternæ vitæ quietem securo tramite progrediretur. Quàm gravi tamen præjudicatæ mentis errore laboraret, qui hanc sibi cogitationem obrepere, sineret, universa hæc evincit Historia. De Ecclesiastica Disciplina, quavis ætate ab Archiepiscopis nostris in Clerum inductâ confirmatâque, aliqua sub initium hujus Præfationis inuimus: Ex hac verò Sacerdotum castigatæ vitæ ratione quantum pendcant populi mores ac salus, nemo est qui ignoret. De altera verò Pastoralis Officii cura, quæ pauperes respicit, vix enarrari, vel etiam credi potest, quàm profusâ largitate eorundem indigentiae tum animarum, tum corporum semper subvenerint Mediolanenses Antistites. Unum vel alterum exemplum huc revocare sat erit; cùm plura alia insignia

CXXVIII P R Æ F A T I O.

gna paternæ erga egenos caritatis nostrorum Præfulum testimonia , sicuti etiam reliqua omnia , quæ ad implendam optimi Pastoris provinciam spectant , aut desiderari queant , admirabili sedulitate ab ipsis prælitata , hæc paginas evolventibus passim occurrent .

Obstinata viginti annorum annonæ penuria sub initium Seculi XI. miserâ vastitate Italiam omnem perculerat . Promotus ad hanc Sedem Heribertus Archiepiscopus , ne Oves suas teterrima fame consumi videret , horrea & Arcas aperuit tam effusâ liberalitate , ut singulis diebus summo mane octo mille panes , octoque leguminum modios distribui in pauperes jussisset ; singulis verò mensium Calendis propriâ ipse manu largam nummorum stipem , novasque vestes iisdem sit elargitus . Quodque admirationem ac laudem plurimum augeat , non modico temporis spatio , sed per octennium sui regiminis , quo pertinax ea calamitas subsistit , in eâdem subsidiorum largitione constantissimè perseveravit . Narrat hæc coævus Scriptor Landulphus Senior in *Historia Mediolanensi* , editâ Tom. IV. *Scriptor. Italiae* . Non minori significatione animi ad relevandam egestatem Civium propensissimi emicuit caritas Joannis II. Vicecomitis , Archiepiscopi simul & Domini Mediolani ; in æquali namque propemodum famis per Urbem hanc tristissimè defævientis infortunio , quadraginta pauperum

rum millia quotidie, publici ærarii impensis, ali mandavit: Restituta autem agris fecunditate non refriguit in Antillite Vicecomite erga inopes amor & cura; continuato enim more, quoadusque in vivis superfuit, sexaginta pauperibus dietim in Archiepiscopalibus Ædibus victualia & nummos subministravit. Quamvis verò temporum inconstanti vicissitudine a Principatu hujus Metropolis deciderint Archiepiscopi, nobilis tamen hæc consuetudo, veluti pretiosa Majorum hæreditas, aded immota Successorum animis inhæsit, ut ferme neminem ex iis, qui diutius apud nos moram duxere, reperias, cujus nomen, aliquo insigni edito liberalitatis in pauperes experimento, seu constructo in eorundem gratiam Ædificio illustratum in posterorum memoria non perennaverit.

§ XIV.

JAm verò ut ad ea, quæ nos impulere ad hanc spartam adornandam, sermonem convertamus, illud in primis incitamento nobis fuit, nullum hætenus prodisse Scriptorem, qui fideli calamo, plenâque & compositione ad rectum temporum ordinem narratione, res præclarissimè quavis ætate ab Archiepiscopis Mediolanensibus gestas, eorumque splendidissima decora complecte-

retur. Etenim si antiquissimos consulamus Catalogos, vix nudum nomen, annique regiminis ac mortis occurrunt. Quæ autem subsequæ annorum descripta in pergamenis Codicibus historica monumenta ad nos pervenerunt, cum parè de Præsulibus nostris loquantur, diluendis remotæ antiquitatis tenebris, explendoque desiderio Lectorum uberiora expetentium, tenuem admodum faciem prætulere. Conati postremis hisce Seculis quamplures sunt, fusiores Elenchos, ac etiam Vitas Mediolanensium Antistitum latino italicoque idiomate contexere; verum, cum multa, proprii ingenii meditatione excogitata, aut ex vulgari falsa opinione, & minime probatæ fidei documentis Historiisque deprompta in lucem produxerint, modicam sane apud eruditos Viros auctoritatem ac laudem sibi conciliaverunt. Duos præterire non possumus, verè doctrinâ optime instructos, & famâ percelebres, *Petrum Galestinum*, & *Ferdinandum Ughellum*: Primus enim a Sancto Carolo Borromeo jussus, *Tabulam Archiepiscoporum Mediolanensium* digere, inferendam *Allis Mediolanensis Ecclesiæ*, ex Decreto Concilii IV. Provincialis ab ipso celebrati, eandem concinnavit: Cum tamen illa ætas inopiâ MStorum Codicum adhuc in privatis scriniis latentium plurimum laboraret, in chronologicis notis, Factisque etiam nostrorum Præsulum, minus appositè ac strictim relatis, passim

P R Æ F A T I O. CXXXI

sim cœpitavit. Accuratiore libriorique stylo intulit *Ughellus* in magnum ac laudatissimum illud Opus *Italia Sacra*, quod ipse incredibili labore perfecit evulgavitque, Vitas Mediolanensium Antistitum, adjectis etiam ad eas illustrandas pluribus documentis nondum editis Summorum Pontificum, Regum, & Præsulum. Attamen cum in tam ampla rerum per tot Seculorum seriem gestarum messe versaretur, neque is unus, præsertim natione alienus, longeque ab hac Urbe domicilio sejunctus, universam materiem colligere potuerit, atque ad exactas veritatis lances ea quæ scribebat expendere, mirum non est, si dignissimus ille conatus, non vulgaribus certè historicis mercibus dives, permultis quoque nævis, præcipuè in Epochis statuendis inspersus prodierit, & delicatis nostri ævi oculis eliminationis scriptiois desiderium reliquerit.

Hac igitur tempestate, qua cujusvis regionis Incolæ, excussis publicis privatisque Archivis, atque eductis in lucem, e ruderibus reconditæ antiquitatis, solidioribus monumentis, Ecclesiam & Patriam quisque suam, compulsum exornatam in publicum conspectum profectre gloriosâ quadam æmulatione contendit, nobis pudori vertebamus, solam Ambrosianam Ecclesiam, ubique gentium celebratissimam, inculto laceroque amictu adhuc neglectam jacere; nemine propitiam manum ad-

movente, ut fulgor eximius, quo illam cumulavere, præstantissimi ejusdem cultores Archiepiscopi, pompam suâ ficeret; disjectoque velo incuriæ vetantis, ne integer omnino prodiret, reverentiam a populis, & imitationem a posteris Præsulibus promereretur. Proinde inspirari nobis alacres spiritus sensimus, ad hoc præstandum grati animi obsequium Ecclesiæ ac Metropoli nostræ, universam Archiepiscoporum Mediolanensium Historiam condendo; licet conscii optime essemus tenuitatis ingenii nostri, viriumque diuturnis laboribus, provectoque senio jam attritarum.

§. XV.

UT autem quid egerimus in præsentī Opere (qualecumque demum illud sit) parando, Deoque benignè annuente ad umbilicum pene deducto, paucis exponamus: In primis ad securiorem adstruendam fidem rebus enarrandis, curæ nobis fuit, Archiva præsertim Cœnobiorum diligenter scrutari, ut si quæ superfuere, Injuriis bellorum & temporum, seu potius rudium ætatum negligentiae atque inscitiae, Diplomata & Chartæ, in publicam lucem produceremus; quanti enim in re historica pretii sint hujusmodi merces, eruditi ævi nostri Viri manifestum reddunt, quorum genio nihil gratius

P R Æ F A T I O. CXXXIII

tius aridet, quàm eas e secretioribus latebris erutas, iustisque Voluminibus comprehensas, in commune Literariæ Reipublicæ bonam prælo evulgare. Præterea abstinuimus a Cognominibus Familiarum apponendis ad nomina veterum Antistitum. Quamvis enim exemplo suo præverint Galefinius, Ughellus, alique Scriptores nostri, eadem intrepidè referentes, sequi tamen maluimus antiquum Ecclesiæ morem, quo etiam in Dyptichis, Sacris Codicibus, aliisque historicis monumentis, nudo tantùm nomine baptismali, Ecclesiæque cui præsidebant, Episcopi recensentur. Insignis certè doctrinâ & Insulâ Novariensi Carolus a Basilica-Petri, ubi de Familia sua in *Fragmentis* agit, Sanctum Geruntium Mediolanensem Antistitem, eidem gratuidò assignatum, se minime inter Gentiles suos agnoscere candidè profitetur. Immo Libr. II. *Novariæ Sacræ*, loquens in *Sancti Agabii Vita*, de Tabella Episcoporum illius Urbis, Prædecessoris sui Francisci Bossii jussu descriptâ, temeritatis damnat eos, qui cognomina in illam intulerant, subjungens, *quæ neque Inscriptionibus, neque in Scriptis ullis, neque in Novariensibus, neque in aliarum Urbium Episcopis probari possunt.*

Multò minus insequi voluimus Ughelli vestigia, qui ut peculiari aliquo testimonio diligentiam suam comperitam faceret, gentilitia Scuta incidi curavit, ac singulis Epi-

CXXXIV P R Æ F A T I O.

Episcopis præposuit: In nostris autem exordium cepit a Sancto Mona, sub exitum Seculi II. delecto in Mediolanensem Antislitem. Quàm longè tamen a vero dillet opinio ista, eruditi nostri temporis Viri optimè norunt. Siquidem seriùs admodum invaluere hujusmodi Familiarum tesserae, institutæ circa Seculum XI., quemadmodum inter ceteros Araldicos Scriptores docuit celeberrimus P. Menetrierius; seu potius restitutæ post irruptionem Barbarorum, ut eruditè contendit Clarissimus sanguine & doctrinâ Comes Gabriel Verrus, nunc in Amplissimum Senatorium Ordinem meritò cooptatus, in suo Tractatu *de Titulis & Insigniis temperandis*, recentissimè in hac Urbe typis vulgato.

Pari adducti ratione, Antislites nostros usque ad Seculum VIII. *Episcopi* solummodo nuncupatione produximus; quamvis ab ætate saltem Sancti Ambrosii Metropoliticum jus exercuerint, ipso manus ultro dante Bacchinio, qui in Dissertatione *de Ecclesiasticis Originibus* nonnisi eo tempore institutas fuisse Metropoles omni eruditæ contentionis nisu evincere studet. Quod ad rem nostram attinet, antiqui MSi Mediolanensium Episcoporum Catalogi, in Ambrosiana Bibliotheca atque alibi aservati, quorum aliquos Papebrochius in *Exegesi*, & Mabillonius in *suo Musæo Italico* typis evulgavere, in iis recensendis *Episcopi* tantum nomen adhibuerunt. Quin
etiam

etiam postremus hic Auctor animadvertit, a Gallicanis Præsulibus *Archiepiscopi* titulum sævè quoque fuisse passim usurpatum; licèt nonnulli ex Scriptoribus eodem multò antea illos aliquando decoraverint.

§. XVI.

DEmum sedulitatem omnem impendimus, ut Chronologicæ notæ, quæ Historiarum veluti oculi sunt, enunciatis eventibus, præsertim electioni ac morti nostrorum Anustitum rectè adaptarentur: Hactenus enim absque Duce probatæ fidei vagati sumus, ignari, cui ex tot temporis recentioris Scriptoribus & Catalogis invicem diversa tradentibus manum daremus, ut tutò incedere nobis liceret. Itaque cœvorum MStos Codices, necnon Diploniata & Chartas, quotquot propitia fors obtulit, consulimus, ut ex genuinis iis fontibus puriorem Chronologiam hauriremus. Nec infelicitè cessit hic labor; inde enim nonnulla eruimus, quorum opæ diligentissimi etiam Papebrochii Catalogum plurium veterum Archiepiscoporum Mediolanensium, ab aliquibus mendis in annorum computo expurgare valuimus. Quidquid hac in re pro viribus nostris actum sit, unico intuitu Lector intelliget in Tabella, hujus Operis fronti præfixa, ubi annos Electionis, Regiminis, & Mortis

Ar-

Archianistitum Ecclesiæ Ambrosianæ scorsim designavimus, addito etiam Sepulcri loco.

§. XVII.

Admonere insuper Lectorem, necessarium ducimus, in hac describenda Historia minimè nobis placuisse eam methodum, quæ familiaris ac propria est condensium Elenchos aut Synopses, ut videlicet pressò succosoque calamo referant Acta, posterorum memoriæ consignanda. Nos, ut quemlibet, cui gratus esse queat labor hic noster, molesto incommodo levaremus aliò divertendi, ad uberiores relatæ rei notitiam captandam, liberiores narrationem latius excurrere sivismus, ex Ecclesiasticis profanisque Annalibus decerpentes quæ opportuna videbantur, ut primo aspectu de origine ac circumstantiis tot repentinarum vicissitudinum per annorum seriem occurrentium, satis superque Legentes instruerentur. Non ideo tamen hujusmodi libertate utentes, quidquam de Instituti nostri ratione detraximus; sed potius existimavimus, susceptum a nobis tramitem brevibus hisce eruditis morulis planiorem amoenioremque per eum incedentibus reddendum fore.

§. XVIII.

§. XVIII.

IN eorundem quoque Lectorum gratiam, alterum nobis innasci desiderium persensimus, videlicet exorandi hunc nostrum laborem jam ferme absolutum novo, nec alieno prorsus a semita quam terebamus, apparatu Ecclesiasticæ eruditionis. De illo confcios privatum fecimus quamplures ex doctis hujus Metropolis Viris, qui non modò favorabilem calculum suum meditationis nostris præbuere, sed etiam stimulos addiderunt, ut quod mente conceperamus, calamo quoque perficeremus. Quænam nobis mens esset, facillè palam deprimimus. Cùm de Archiepiscopis Mediolanensibus ageremus, obviam se nobis semper exhibuit peculiaris solitudo, qua adlaboravere, ut mysticus iste Ambrosianæ Ecclesiæ campus sedulò a selectis Colonis excoleretur; amplificatis autem Urbis hujus mœniis, & succrescente Christianifidelium numero, memores Evangelicæ a Patrefamilias prolatae querelæ: *Massis quidem multa, Operarii autem pauci*, in Cleri subsidium Regularium Ordinum Alumnos aut advocavere, aut sese ultro offerentes extensis brachiis sunt amplexi, ut sudores suos unà cum illo, ad uberiores Sanctorum operum & prænitentiæ fructus maturandos, impenderent. Itaque non-

nisi rem Civibus nostris gratam, & in non mediocrem laudem gloriamque Mediolanensium Antistitum redunduram nos facturos censuimus, si, cui ex illis accepta hæc ad animæ proventum auxilia debeantur, enunciaremus. Nulli ideo diligentiae & labori pepercimus, ut ex penitioribus Archivis Regularium Familiarum, quibus nunc affluit Metropolis ista, edoceremur, quo Seculo, quoque Anno huc penetravissent; inde enim compertum illico reddebatur, quis Archiepiscopus eas certa Sede donaverit, & in auxiliares veluti copias admiserit, ad repellendam ab Ovili suo, publicis Concionibus, privatisque exemplis, ac precibus diu noctuque, ad Deum effusis, infernalium Luporum infestissimam rapacitatem. Neque omnino reconditæ Eruditionis fructu caruit suscepta a nobis hæc cura: Nonnullos namque Regulares Cœtus in lucem educere licuit, *Basilianos Armenos, Pauperes Catholicos, Fratres de Penitentia*, vulgò appellatos *de Sacco*, seu *Sacchetos*, quos omnes diuturnissimo contubernio incolas & Sacrorum Ministros in Ecclesiis Cœnobitiisque suis habuit Civitas Mediolanensis; cum tamen nulla in Patriæ Historiis mentio illorum occurrat, nomenque ipsum mage eruditus nostri temporis Civibus peregrinum aliquid insonare videatur. Hac verò occasione, ut justis Lectorum votis obsequeremur, non refugimus laborem exquirendi indi-

indicandique obscuriores fontes horum, aliorumque remotæ ætatis Ordinum Religiosorum; recentiorum namque clara cuilibet, modicè quamvis in Libris versato, innotescunt exordia & Institutores, quin ista singillatim recensentes, inutiles pondere Chartas oneraremus.

Consulò etiam omisimus ea omnia excellentium virtutum & Sanctimonie Acta, quæ privatam Antistitem Mediolanensium vitam Deo acceptissimam, atque admirabilem populis præstiterit; in illum enim unicum scopum curas nostras intendimus, ut, quid præclari egerint tamquam fideles Dei Ministri in Archiepiscopali Ambrosianæ Ecclesiæ regimine, in publicam lucem educremus, ad excitandam gratam Civium recordationem, nobilemque stimulum gloriosâ eadem semitâ semper incedendi Successoribus adjungendum. Ceterum nisi Opus istud quavis sui parte Dignitati argumenti responderit, saltem animum & conatum inserviendi, usque ad ultima senectutis confinia, gloriæ Mediolanensis Ecclesiæ ac Metropolis, in pretio futuros, nobis non inani spe pollicemur.

ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIIUM
CHRONOLOGICA TABULA
EMENDATA.

S. BARNABAS APOSTOLUS

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Anno	menf.	dieb.
S. ANATALON.	53.	—	. —	8.	—	. —
S. CAJUS .	61.	—	. —	24.	—	. —
S. CASTRITIANUS.	97.	—	. —	41.	—	. —
S. CALIMERIUS Martyr .	138.	—	. —	53.	incomplet.	
S. MONAS .	193.	—	. —	59.	incomplet.	
S. MATERNUS .	282.	circiter .		22.	incomplet.	

ECCLESIAE MEDIOLAN. INSTITUTOR.

OBIIIT			TUMULUM	VACANTI SEDES
An.	menf.	die	recept	Ann. menf. dieb.
61.	Septem.	24.	Brixia in Ecclesia S. Floriani in Monte; postmodum in Ecclesia Cathedrali.	
85.	Septem.	24.	In Hortis Philippi; postmodum in Basilica Naboriana.	12. circiter.
138.	Decem.	1.	In Cæmeterio Romano; postmodum in Ecclesia S. Joannis ad Concham.	
191.	Julii	31.	In Cæmeterio Caji; postmodum in Ecclesia S. Calimerii.	1. 6. —
251.	Mart.	25.	In Cæmeterio Caji; postmodum in Ecclesia S. Vitalis; demum in Basilica Metropolitana.	32. circiter.
303.	Julii	17.	In Basilica Naboriana, seu S. Francisci.	

S. MI.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIŦ		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
S. MIROCLES:	303.	—	—	12.	—	—
S. EUSTORGIUS I.	315.	—	—	16.	Incomplet.	
S. PROTASIUS:	331.	—	—	22.	incomplet.	
S. DIONYSIUS.	352.	—	—	4.	incompl. Mediol. 10. in Exilio.	
S. AMBROSIUS.	374.	Decem.	7.	23.	incomplet.	
S. SIMPLICIANUS.	397.	—	—	3.	4. circiter.	

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
315.	Novem.	30.	In Basilica Portiana, seu S. Victoris.	
331.	Septem.	18.	In Basilica Regum, seu S. Eustorgii.	
352.	Novem.	24.	In Basilica Portiana, seu S. Victoris.	
365.	in Exilio.		Ex Armenia transla- tus est in Ecclesiam S. Dionysii; postmo- dum ad Basilicam Me- tropolitanam.	9. occupata ab Au- xentio Ariano, us- que ab Anno 355, quo in exilium pul- sus est S. Dionysius.
397.	April.	4.	In Basilica Martyrum, seu S. Ambrosii.	
400.	August.	15.	In Basilica Virginum, seu S. Simpliciani.	
Tom. I.				S. VE-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
S. VENERIUS.	400. August. —	8. incomplet.
S. MAROLUS.	408. Maji —	15. incomplet.
S. MARTINIANUS.	423. — . —	13. incomplet.
S. CLICERIUS.	436. Januar. —	3. incomplet.
S. LAZARUS.	438. — . —	11. incomplet.
S. EUSEBIUS.	449. — . —	17. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	menf.	die.	recepit.	Ann. menf. dieb.
408.	Maji	4.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.	
423.	April.	23.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.	
435.	Decem.	29.	In Basilica S. Stephani.	
438.	Septem.	20.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.	
449.	Mart.	14.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.	
465.	Auguft.	6.	In Basilica Laurentiana.	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	An.	menf.	dieb.
S. GERUNTIUS.	465.	—	. —	5.	incomplet.	
S. BENIGNUS .	470.	—	. —	8.	incomplet.	
S. SENATOR .	477.	—	. —	3.	incomplet.	
THEODORUS I.	480.	—	: —	10.	incomplet.	
LAURENTIUS I.	490.	April.	—	22.	3.	circler .
S. EUSTORGIUS II.	512.	—	: —	6.	incomplet.	

TABULA CHRONOLOGICA:

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	menf.	die	recepit	An. menf. dieb.
470.	Maji	5.	In Basilica S. Simpliciani .	
477.	Decem.	13.	In Basilica S. Simpliciani .	
480.	Maji	29.	In Ecclesia S. Euphemiae .	
490.	Mart.	27.	In Basilica Laurentiana , ad S. Hyppoliti Sacellum .	
512.	Julio exeunte.		In Basilica Laurentiana , ad S. Hyppoliti Sacellum .	
518.	Junii	6.	In Basilica Laurentiana , ad S. Xisti Sacellum .	

S. MA:

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDI
	An. mens. die	An. mens. dieb.
S. MAGNUS.	518. — . —	13. incomplet.
S. DATIUS.	530. — . —	22. incomplet.
VITALIS.	552. — . —	4. incomplet.
S. AUXANUS.	566. — . —	2. incomplet.
S. HONORATUS.	568. ineunte.	2. incomplet.
LAURENTIUS II.	573. — . —	19. 7. —

TABULA CHRONOLOGICA

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
530.	Novem.	1.	In Basilica Regum, seu S. Eustorgii.	
552.	Januar.	14.	In Basilica S. Victo- ris, translatus ab Ur- be CPlitana.	
	vel post Nonas Februarii, juxta Pagium.			
555.	— . —	—	In Ecclesia S. Vitalis; nunc diruta.	11. circiter, occupa- ta ab Episcopo Schis- matico, Paulini A- quilejensis ordinato- re.
567.	Septem.	3.	In Basilica S. Stepha- ni.	— . 4. circiter.
570.	Februar.	26.	Genuæ; trāslatus post- modum ad Ecclesiam S. Georgii ad Noxe- tam, dein ad Basilicam Eustorgianam.	3. circiter.
593.	incunte,		Genuæ, in Ecclesia Sancti Syri.	

CON-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA.	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
CONSTANTIUS.	593.	—	—	8. incomplet.		
DEUDEDIT.	601.	Septem.	16.	28.	1.	14.
ASTERIUS.	630.	Januar.	28.	10.	5.	7.
FORTIS.	641.	—	—	3.	—	—
S. JOANNES I.	645.	—	—	10. incomplet.		
S. ANTONINUS.	655.	—	—	2.	—	—

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recepit	An.	mens.	dieb.
600.	Septem.	3.	Genuæ in Ecclesia Sancti Ambrosii.	1.	—	13.
619.	Octobr.	30.	Genuæ in Ecclesia Sancti Syri.	—	2.	29.
640.	Julii	4.	Genuæ in Ecclesia Sancti Syri.	—	6. circiter.	
644.	—	—		—	6. circiter.	
655.	Januar.	2.	In Ecclesia Sancti Mi- chaelis ; postmodum in Basilica Metropo- litana .			
657.	Octobr.	31.	In Basilica S. Simpli- ciani .	—	1.	—

Tom. I.

u

S. MAU.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDI		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
S. MAURICILLUS.	657.	—	—	10.	4.	—
S. AMPELLIUS.	668.	—	—	5. Incomplet.		
S. MANSUETUS.	672.	—	—	9. Incomplet.		
S. BENEDICTUS I.	681.	—	—	44.	—	—
THEODORUS II.	725.	—	—	14.	—	—
S. NATALIS.	740.	Mart.	—	1.	2.	—

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
668.	Mart.	31.	In Ecclesia Sancti Sa- tyci .			
672.	Julii	8.	In Basilica S. Simpli- ciani .			
681.	Februar.	19.	In Basilica S. Ambro- sii ; postmodum in Basilica S. Stephani .			
725.	Mart.	11.	In Basilica S. Ambro- sii .			
739.	—	—	In Ecclesia Monaste- rii Auronæ, nunc Mo- nasterium S. Augustini in Porta Nova .			
741.	Maji	13.	In Basilica S. Georgii ad Palatium .	—	3.	—

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS		SEDIT	
	An.	menf. die	Ann.	menf. dieb.
ARIFREDUS.	741.	Auguft. —	— . 9.	—
STABILIS :	742.	Auguft. 12.	2.	4. —
LÆTUS :	745.	Maji —	13.	11. —
THOMAS .	759.	Septem. 23.	24.	— : 8.
PETRUS I.	784.	Mart. —	22. incomplet.	
OLDEPERTUS :	805.	— . —	8.	7. —

TABULA CHRONOLOGICA:

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	menf.	die	recepit	Ann. menf. dieb.
742.	—	—	In Basilica Sancti Nazarii .	— . 3. —
744.	Decem.	13.	In Basilica S. Ambrosii .	— . 5. —
759.	April.	4.	In Basilica S. Ambrosii .	— . 5. 19.
783.	Octobr.	1.	In Basilica S. Ambrosii ; postmodum in Laurentiana .	— : 5. circiter.
805.	Maji	15.	In Basilica S. Ambrosii .	
814.	—	—	In Basilica S. Ambrosii .	

AN:

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Anno.	menf.	dieb.
ANSELMUS I.	814.	—	—	5.	incomplet.	
BONUS.	818.	—	—	4.	incomplet.	
ANGILBERTUS I.	822.	Julii	18.	1.	2.	22.
ANGILBERTUS II.	824.	Junii	—	36.	—	—
THADO.	861.	Novem.	9.	8.	incomplet.	
ANSPERTUS.	869.	—	—	13.	incomplet.	

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM		VACAVIT SEDES	
An.	menf.	die	recept		Ann.	menf. dieb.
818	depositus	Aquil-	In Basilica S. Ambro-			
	grani;	postea Me-	fii.			
	diolanum	reduz an-				
	no 822.	obiit die				
	11. Maji.					
822.	Januar.	25.	In Basilica S. Ambro-	— . 5.	23.	
			fii.			
823.	Octobr.	9.	In Basilica S. Ambro-	— : 8. circiter.		
			fii.			
860.	Decem.	13.	In Basilica Sancti Na-	— : 10.	27.	
			zarii.			
869.	Maji	26.	In Basilica S. Ambro-			
			fii.			
881.	Decem.	7.	In Basilica S. Ambro-	— : 3. circiter.		
			fii.			

AN:

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
ANSELMUS II.	882.	Martii	6.	14.	6.	22.
LANDULPH.	896.	Octobri	ineunte.	3.	incomplet.	
ANDREAS.	899.	Novem.	30.	6.	3.	—
ATTO.	906.	—	—	12.	6.	circiter.
GARIBERTUS.	918.	Decemb.	—	2.	8.	—
LAMPERTUS.	921.	Octobr.	4.	9.	8.	15.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACANTI SEDES
An.	menf.	die	recepit	Ann. menf. dieb.
896.	Septem.	27.	In Basilica S. Ambrosii.	
899.	—	—	In Basilica S. Ambrosii, ad S. Marcellinæ Sacellum.	
906.	Februar.	28.	In Basilica S. Ambrosii.	
918.	Septem.	—	In Basilica Metropolitana, fortè Romæ translatus.	— : 3. circiter.
921.	August.	—	In Ecclesia S. Stephani ad Fontem, prope Basilicam Metropolitanam.	— : 2. circiter.
931.	Junii	19.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana.	

Tom. I.

x

HIL.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
HILDUINUS.	931.	Junio	exeunte.	5.	—	26.
ARDERICUS.	936.	August.	13.	12.	2.	—
ADELMANUS.	948.	—	—	5.	—	—
VALPERTUS.	953.	—	—	18.	—	—
ARNULPHUS I.	971.	Decembri	ex- eunte.	3.	4.	—
GOTHIFREDUS.	975.	Julii	28.	5.	1.	22.

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	menf.	die	recepit	Ann.	menf.	dieb.
936.	Julii	24.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana .	— . — .		19.
948.	Octobr.	13.	In Basilica Nazariana, ad S. Lini Sacellum.			
953.	Archiepiscopa- tum dimisit ; & an- no 956. obiit .					
971.	Novem.	6.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana .	— .	2.	circiter.
975.	April.	16.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana .	— .	3.	12.
980.	Septem.	19.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana .			

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
LANDULPHUS II.	980. Septem. —	18. — . —
ARNULPHUS II.	998. Septem. 18.	19. 9. 6.
HERIBERTUS.	1018. Junio exeunte.	27. incomplet.
WIDO.	1046. Julii 18.	26. incomplet.
GOTHOFREDUS.	per simoniam intrusus.	numquam resedit.
ATHO.	1071. Januar. 6. legitimè.	numquam consecrationem recipere potuit.

TABULA CHRONOLOGICA:

OBITU		TUMULUM	VACANT SEDES		
An.	mens. die	receptit	Ann. mens. dieb.		
998.	Septem. 14.	In Ecclesia S. Celsi.			
1018.	Junii 23.	In Basilica Portiana, seu Sancti Victoris.			
1045.	Januar. 16.	In Basilica S. Diony- sii.	1.	6.	2.
1071.	— . —	In Bergolii Oppido apud Derthonam.			
1075.	anathemate percutus, obit ex- torris & profugus.				

THE-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDI		
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.		
THEDALDUS.	1075. intrusus.	10. incomplet.		
ANSELMUS III.	1086. Julio ineunte.	7.	5.	4.
ARNULPHUS III.	1093. Decem. 6.	3.	9.	19.
ANSELMUS IV.	1097. Novem. 2.	3.	10.	28.
GROSSULANUS.	1102. — . —	9.	4.	—
JORDANUS.	1112. Januar. 1.	8.	9.	3.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
1085.	Maji	25.	In Aronæ Oppido , ad oras Verbanæ Lacus.	1. circiter.
1093.	Decem.	4.	In Basilica Nazariana.	
1097.	Septem.	24.	In Monasterio Clivatenfi , Diœcesis Mediolan.	— . 1. 7.
1101.	Septem.	30.	Constantinopoli , in Monasterio S. Nicolai .	1. circiter .
1112.	Januar.	1.	Romæ , in Monasterio Sancti Sabæ .	
1117. 6. Augusti .				
1120.	Octobr.	4.	In Basilica S. Ambrosii .	— . 2. 13.

OLRI-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS		SEDI		
	An.	menf. die	An.	menf. dieb.	
OLRICUS.	1120.	Novem. 17.	5.	6.	11.
ANSELMUS V.	1126.	Junii 30.	10.	1.	14.
S. BERNARDUS.	1134.	deposito Anselmo V.	fugâ elapsus oblatam dignitatem recusavit.		
ROBALDUS.	1135.	Julii 29.	10.	4.	26.
OBERTUS I.	1146.	Januar. 22.	20.	2.	6.
S. GALDINUS Vallorius de Sala, S. R. E. Cardinalis.	1166.	April. 18.	10.	—	—

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACANTI SEDES		
Ann.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
1126.	Maji	28.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropolita- na .	— .	1.	2.
1136.	August.	14.	Romæ , ubi captivus detinebatur ; In Ec- clesia S. Jo: Lateran.			
	postquam dejectus fuisset a Sede , an- no 1133.					
1145.	Decem.	30.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropolita- na .	— .	— .	23.
1166.	Martii	28.	Beneventi , in Eccle- sia Sanctæ Sofiæ .	— .	— .	20.
1176.	April.	18.	In Ecclesia S. The- clæ ; postmodum in Basilica Metropolita- na .	— .	2.	13.
Tem. I,				y	AL-	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
ALGISIUS.	1176.	Julii	2.	8.	4.	26.
UBERTUS I. Cribellus, S. R. E. Cardinalis, postmodum Urbanus III. Pont. Max.	1185.	Januar.	9.	2.	9.	10.
MILO de Cardano.	1187.	Decem.	5.	7.	8.	8.
OBERTUS II. de Tertiago.	1195.	Septem.	8.	—	9.	5.
PHILIPPUS I. de Lampugnano.	1196.	Julii	10.	10.	4.	7.
UBERTUS II. Pirovanus, S. R. E. Cardinalis.	1206.	Decem.	11.	4.	3.	2.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT		TUMULUM	VACAVIT SEDES	
An.	menf. die	recepit	Ann.	menf. dieb.
1184.	Novem. 28.	In Ecclefia Hyemali, feu Bafilica Metropo- litana .	— . 1.	11.
1187.	Octobr. 19.	Ferrariæ, in Ecclefia Cathedrali .	— . 1.	16.
1195.	Auguft. 13.	In Ecclefia Hyemali, feu Bafilica Metropo- litana .	— . — .	26.
1196.	Junii 13.		— . — .	26.
1206.	Novem. 17.	In Ecclefia Hyemali, feu Bafilica Metropo- litana .	— . — .	24.
1211.	Martii 13.	In Ecclefia Hyemali, feu Bafilica Metropo- litana .	— . 1.	20.

y 2:

GE-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
GERARDUS de Sessa, S. R. E. Cardinalis.	1211.	Maji	4.	—.	7.	11.
HENRICUS I. Septala.	1213.	Novem.	4.	16.	10.	12.
GULIELMUS Ruzzolius.	1230.	Octobr.	14.	10.	5.	15.
LEO Valvassorius de Perego.	1241.	Junii	15.	22.	4.	1.
OTTO MAGNUS Vicecomes.	1263.	ab Urbano IV. Summo Pontifice.		31.	incomplet.	
RUFINUS Frixetus.	1295.	Octobr.	21.	1.	1.	16.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recēpit	Ann.	mens.	dieb.
1211.	Decem.	15.	Cremonæ.	1.	10.	19.
1230.	Septem.	16.	In Oppido Brebbiæ; postmodum in Basi- lica Naboriana.	—.	—.	28.
1241.	Martii	28.	In Monasterio Caræ- vallenfi.	—.	2.	18.
1263.	Octobr.	16.	In Oppido Lignani, in Ecclesia S. Ambro- sii.	—.	—.	—.
1295.	August.	8.	In Basilica Metropo- litana.	—.	2.	13.
1296.	Decem.	7.				

FRANZ.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
FRANCISCUS I. Parmensis.	1296. — . —	12. incomplet.
CASSONUS Turrianus.	1308. — . —	9. — . —
AYCARDUS Antimianus.	1317. Septem. —	22. incomplet.
JOANNES II. Vicecomes.	1342. August. 6.	12. 2. —
ROBERTUS Vicecomes.	1354. — . —	7. incomplet.
GUILIELMUS Pusterla.	1361. — . —	9. 4. incompl.

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM		VACAVIT SEDES		
An.	menf.	die	recepit		Ann.	menf.	dieb.
1308.	—	—	In Basilica Metropo- litana .				
1317.	Archiepiscopa- tum dimisit; dein- Insulâ Aquilejæ or- natus obiit an. 1319. mense Augusti .		Florentiæ , in Eccle- sia Fratrum Mino- rum .				
1339.	Augusti .	10.	In Basilica Naboria- na , nunc S. Franci- sci .		2.	11.	26.
1354.	Octobr.	5.	In Basilica Metropo- litana .				
1361.	Augusti .	8.	In Basilica Metropo- litana .				
1370.	Decemb.	—	Avenione , in Eccle- sia PP. Ordinis Præ- dicatorum ,				

SF.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
SIMON de Borfano, S. R. E. Cardinalis.	1370. Decembri ex- cunte.	10. incomplet.
ANTONIUS de Salutio.	1380. — : —	21. — : —
PETRUSILFILAR- GUS S. R. E. Cardi- nalis; dein Alexan- der V. Pont. Max.	1402. — : —	7. incomplet.
FRANCISCUS II. Creppa.	1409. Novem. 23.	5. incomplet.
BARTHOLO- MÆUS Capra.	1414. Februar. 7.	19. 7. 23.
FRANCISCUS III. Piccolpassus.	1435. — . —	7. 3. 5.

TABULA CHRONOLOGICA.

<i>OBIIT</i>	<i>TUMULUM</i>	<i>VACANTI SEDES</i>
An. mens. die	recepit	Ann. mens. dieb.
1380. Archiepiscopus forte spoliatus; obiit anno 1381. Augusti 27.	Nicæ in Provincia.	
1401. — . —	In Basilica Metropolitana.	1. — . —
1409. Junii 26. electus in Summum Pontificem; obiit 4. Maji 1410.	Bononiæ, in Ecclesia Fratrum Minorum.	
1414. ineunte.		— . 1. circiter.
1433. Septem. 30.	In Urbe Basileensi.	2. circiter;
1443. — . —	In Basilica Metropolitana.	

Tom. I.

2

HEN.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
HENRICUS II. Rampinus, S. R. E. Cardinalis.	1443. August. 24.	6. 10. 10.
JOANNES III. Vicecomes.	1450. August. 3.	2. 7. —.
NICOLAUS Amidanus.	1453. Martii 26.	— . 11. 23.
TIMOTHEUS Maffeus.	1454. Martii 29.	Archiepiscopatum a Nicolao V. sibi de- latum repudiavit.
GABRIEL Sfortia.	1454. Junii 21.	3. 2. 22.
CAROLUS I. de Forlivio.	1457. Octobri in- cunte.	4. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
Ann.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
1450.	Julii	4.	Romæ, in Ecclesia S. Clementis.	— . 1. circiter.
1453.	Martii	3.	In Basilica Metropolitana.	— . — . 22.
1454.	Martii	21.	In Basilica Metropolitana.	— . — . 8.
				— . 2. 23.
1457.	Septem.	12.	In Ecclesia B. V. Mariæ Coronatæ.	— . — . 20. circiter.
1461.	— . —	—	In Ecclesia S. Celsi.	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
STÉPHANUS Nardinus, S. R. E. Cardinalis.	1461. —. —	23. —. —
JOANNES IV. Arcimboldus, S. R. E. Cardinalis.	1484. —. —	4. incomplet.
GUIDO ANTONIUS Arcimboldus.	1488. Aprili exeunte.	9. 6. circiter.
OCTAVIANUS Arcimboldus.	1497. Octobri exeunte.	nondum exacto mense.
HYPPOLITUS I. Erfensis, S. R. E. Cardinalis.	1497. Novem. 18.	23. incomplet.
HYPPOLITUS II. Erfensis, S. R. E. Cardinalis.	1520. —. —	30. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA:

<i>OBIIT</i>	<i>TUMULUM</i>	<i>VACAVIT SEDES</i>
An. mens. die	recepit	Ann. mens. dieb.
1484. Octobr. 22.	Romæ, in Basilica Vaticana.	
1488. Archiepiscopus dimisit; & Romæ obiit anno 1491. 2. Octobris.	Romæ, in Ecclesia S. Augustini.	
1497. Octobr. 18.	In Basilica Metro- politana.	
1497. Novem. —	Romæ.	
1520. Archiepiscopus dimisit; & eodem anno obiit die 3. Septembris.	Ferrariæ, in Ecclesia Cathedrali.	
1550. Archiepiscopus dimisit cum jure regressus; & obiit anno 1572. die 2. Decembris.	Ad Urbem Tiburti- nam, Romam transla- tus, in Ecclesia San- cti Francisci.	

JOAN:

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
JOANNES ANGE- LUS Arcimboldus.	1550.	Februar.	5.	5.	2.	1.
PHILIPPUS II. Archintus.	1556.	—	—	2.	circiter.	
S. CAROLUS Borromeus, S. R. E. Cardinalis.	1560.	Februar.	11.	24.	8.	23.
GASPAR Viceco- mes.	1584.	Novem.	29.	10.	1.	13.
FEDERICUS I. Borromeus, S. R. E. Cardinalis.	1595.	April.	24.	35.	4.	27.
CÆSAR Montius, S. R. E. Cardinalis.	1632.	Novem.	28.	17.	8.	18.

TABULA CHRONOLOGICA:

OBIIT			TUMULUM	VAC AVT SEDE		
An.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
1555.	April.	6.	In Basilica Metropolitana .			
1558.	Junii	21.	Bergomi ; postmodum in Basilica Metropolitana, ad S. Catharinæ Sacellum .			
1584.	Novem.	3.	In Basilica Metropolitana .	— ; — .	25.	
1595.	Januar.	12.	In Basilica Metropolitana, ad S. Agnetis Sacellum .	— .	3.	12.
1631.	Septem.	21.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore .	1.	2.	7.
1650.	August.	16.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore .	1.	10.	circiter.

ALc

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
ALPHONSUS Litta, S. R. E. Cardinalis.	1652.	Junii	—	27.	2.	circiter.
FEDERICUS II. Vicecomes, S. R. E. Cardinalis.	1681.	Junii	25.	11.	6.	12.
FEDERICUS III. Caccia, S. R. E. Cardinalis.	1693.	April.	11.	5.	9.	3.
JOSEPH I. Archintus, S. R. E. Cardinalis.	1699.	Maji	18.	12.	10.	22.
BENEDICTUS II. Herba Odefcalcus, S. R. E. Cardinalis.	1712.	August.	18.	24.	5.	incom- plet.
CAROLUS CAJE- TANUS Stampa, S. R. E. Cardinalis.	1737.	Martii	31.	5.	8.	23.
JOSEPH II. Fucebonellus, S. R. E. Cardinalis.	1743.	Junii	15.	quem Deus diu ser- vet incolumem.		

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM		VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recepit		Ann.	mens.	dieb.
1679.	August.	28.	Romæ, in Ecclesia S. Caroli ad Cursum; dein in Basilica Metropolitana.		1.	9.	28.
1693.	Januar.	7.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.		—	3.	4.
1699.	Januar.	14.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.		—	4.	3.
1712.	April.	9.	In Basilica Metropolitana, ad S. Catharinæ Sacellum.		—	4.	8.
1737.	Januar. ineunte		In Ecclesia S. Joannis ad Concham.		—	3.	circiter.
	Archiepiscopatum dimisit; & an. 1740.						
	13. Decembr. obiit.						
1742.	Decemb.	23.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.		—	5.	23.

PRÆSULUM NOMENCLATURA;

QUOS A NONNULLIS SCRIPTORIBUS

IN MEDIOLANENSIVM ANTISTITVM NUMERVM RELATOS,

NOS IN HAC SERIE HISTORICA

Ab eorundem Tabula expunximus.

- M**ARINUS, post S. Monam intrusus An. 251. ad implendam
lacunam annorum 32. Sedis vacantis. Tom. I. pag. 35.
- OROSIUS**, post Sanctum Miroclem An. 315.
a Galefinio & Ughello falsè enumeratus. Tom. I. pag. 50.
- JULIUS**, post Sanctum Eustorgium I. An. 331.
etiam a Baronio admissus. — — — Tom. I. pag. 56.
- AUXENTIUS** Arianus, inuasor ab Anno 355.
post pulsum Sanctum Dionysium, usque
ad Annum 374. — — — — — Tom. I. pag. 70.
- NATALIS** Episcopus Toletanus, qui exulan-
te S. Dionysio dicitur vicario nomine Ec-
clesiam Mediolanensem administrasse. Tom. I. pag. 71.
- AUXENTIUS** junior, seu **MERCURINUS**,
ope Justinæ Imperatricis, tempore S. Am-
brosii, intrusus. — — — — — Tom. I. pag. 80.
- S. GUNDULPHUS**, a Papebrochio post Vi-
talem admissus An. 555. — — — — — Tom. I. pag. 179.
- SABINUS** a Petro Paulo Bosca post eundem
Vitalem intrusus, ad lacunam imple-
dam. — — — — — Tom. I. pag. 180.
- S. ARSATIUS**, post Sanctum Auxanum An-
no 367. donec clariora emergant Docu-
menta. — — — — — Tom. I. pag. 182.

- FRONTUS, qui Anno 570. Sedem simonia-
cè invasit, usque ad Annum 581., quo
obiit Genuæ captivus. — — — — Tom. I. pag. 190.
- OLDOBERTUS Marionius, a Galefinio ad-
ditus, post Thomam Anno 783. — — — — Tom. II. pag. 274.
- MANASSES Episcopus Arelatensis, post Ar-
dericum An. 948. intrusus a Berengario
Rege. — — — — — — — — — — Tom. II. pag. 347.
& seqq.

AR-

ARCHIEPISCOPORUM

MEDIOLANENSIIUM

INDEX ALPHABETICUS.

A

A DELMANUS. — — — —	Tom. II. pag. 347.
ALGISIUS. — — — —	Tom. II. pag. 591.
S. AMBROSIUS. — — — —	Tom. I. pag. 76.
AMIDANUS NICOLAUS. — —	Tom. III. pag. 898.
S. AMPELLIUS. — — — —	Tom. I. pag. 237
S. ANATALON. — — — —	Tom. I. pag. 4.
ANDREAS. — — — —	Tom. II. pag. 317.
ANGILBERTUS I. — — — —	Tom. II. pag. 281.
ANGILBERTUS II. — — — —	Tom. II. pag. 283.
ANSELMUS I. — — — —	Tom. II. pag. 276.
ANSELMUS II. — — — —	Tom. II. pag. 310.
ANSELMUS III. — — — —	Tom. II. pag. 443.
ANSELMUS IV. — — — —	Tom. II. pag. 456.
ANSELMUS V. — — — —	Tom. II. pag. 495.
ANSPERTUS. — — — —	Tom. II. pag. 300.
ANTIMIANUS AYCARDUS. —	Tom. II. pag. 780.
S. ANTONINUS. — — — —	Tom. I. pag. 233.
ARCHINTUS PHILIPPUS II. — —	Tom. III. pag. 1009.
ARCHINTUS JOSEPH I. — —	Tom. III. pag. 1171.

AR-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

ARCIMBOLDUS JOANNES IV. —	Tom. III.	pag.	944.
ARCIMBOLDUS GUIDO ANTON. —	Tom. III.	pag.	949.
ARCIMBOLDUS OCTAVIANUS. —	Tom. III.	pag.	956.
ARCIMBOLDUS JO. ANGELUS. —	Tom. III.	pag.	980.
ARDERICUS. — — — —	Tom. II.	pag.	342.
ARIFREDUS. — — — —	Tom. I.	pag.	255.
ARNULPHUS I. — — — —	Tom. II.	pag.	359.
ARNULPHUS II. — — — —	Tom. II.	pag.	381.
ARNULPHUS III. — — — —	Tom. II.	pag.	449.
ASTERIUS. — — — —	Tom. I.	pag.	226.
ATHO. — — — —	Tom. II.	pag.	434.
ATTO. — — — —	Tom. II.	pag.	321.
S. AUXANUS. — — — —	Tom. I.	pag.	181.

B

S. B ENEDICTUS I. — — — —	Tom. I.	pag.	242.
S. BENIGNUS. — — — —	Tom. I.	pag.	129.
S. BERNARDUS. — — — —	Tom. II.	pag.	509.
BONUS. — — — —	Tom. II.	pag.	279.
BORROMEUS FEDERICUS I. — —	Tom. III.	pag.	1080.
de BORSANO SIMON. — — —	Tom. III.	pag.	825.

C

C ACCIA FEDERICUS III. — —	Tom. III.	pag.	1166.
S. CAJUS. — — — —	Tom. I.	pag.	10.
S. CALIMERIUS. — — — —	Tom. I.	pag.	21.

CA-

INDEX ALPHABETICUS.

CAPRA BARTHOLOMÆUS. — — —	Tom. III. pag.	849.
de CARDANO MILO. — — —	Tom. II. pag.	608.
S. CAROLUS BORROMEUS: — — —	Tom. III. pag.	1017.
S. CASTRITIANUS. — — — —	Tom. I. pag.	15.
S. CLICERIUS. — — — —	Tom. I. pag.	115.
CONSTANTIUS. — — — —	Tom. I. pag.	199.
GREPPA FRANCISCUS II. — —	Tom. III. pag.	846.
CRIBELLUS UBERTUS I. — —	Tom. II. pag.	599.

D

S. DATIUS. — — — —	Tom. I. pag.	169.
DEUSDEDIT. — — — —	Tom. I. pag.	221.
S. DIONYSIUS. — — — —	Tom. I. pag.	60.

E

ESTENSIS HYPPOLITUS I. — —	Tom. III. pag.	958.
ESTENSIS HYPPOLITUS II. — —	Tom. III. pag.	964.
S. EUSEBIUS. — — — —	Tom. I. pag.	122.
S. EUSTORGIUS I. — — — —	Tom. I. pag.	52.
S. EUSTORGIUS II. — — — —	Tom. I. pag.	153.

F

FILARGUS PETRUS II. — —	Tom. III. pag.	836.
de FORLIVIO CAROLUS I. — —	Tom. III. pag.	928.
FORTIS. — — — —	Tom. I. pag.	228.
FRIXETUS RUFINUS. — — —	Tom. II. pag.	759.

S. GAL.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

G

S. G	GALDINUS VALVASS. DE SALA.	Tom. II.	pag.	556.
	GARIBERTUS . — — — —	Tom. II.	pag.	326.
S.	GERUNTIUS . — — — —	Tom. I.	pag.	125.
	GOTHIFREDUS . — — — —	Tom. II.	pag.	362.
	GOTHOFREDUS . — — — —	Tom. II.	pag.	340.
	GROSSULANUS . — — — —	Tom. II.	pag.	466.

H

H	ERBA ODESCALC. BENED. II.	Tom. III.	pag.	1184.
	HERIBERTUS . — — — —	Tom. II.	pag.	398.
	HILDUINUS . — — — —	Tom. II.	pag.	335.
S.	HONORATUS . — — — —	Tom. I.	pag.	185.

I

S. J	OANNES I. — — — —	Tom. I.	pag.	229.
	JORDANUS . — — — —	Tom. II.	pag.	478.

L

L	ÆTUS . — — — —	Tom. II.	pag.	257.
	LAMPERTUS . — — — —	Tom. II.	pag.	328.
de	LAMPUGNANO PHILIPPUS I. —	Tom. II.	pag.	624.
	LANDULPHUS I. — — — —	Tom. II.	pag.	314.
	LANDULPHUS II. — — — —	Tom. II.	pag.	365.
	LAURENTIUS I. — — — —	Tom. I.	pag.	137.
	LAU.			

INDEX ALPHABETICUS.

- LAURENTIUS II. — — — — Tom. I. pag. 192.
 S. LAZARUS. — — — — Tom. I. pag. 117.
 LITTA ALPHONSUS. — — — Tom. III. pag. 1143.

M

- M**AFFEUS TIMOTHEUS. — — Tom. III. pag. 901.
 S. MAGNUS. — — — — Tom. I. pag. 164.
 S. MANSUETUS. — — — — Tom. I. pag. 239.
 S. MAROLUS. — — — — Tom. I. pag. 109.
 S. MARTINIANUS. — — — — Tom. I. pag. 111.
 S. MATERNUS. — — — — Tom. I. pag. 38.
 S. MAURICILLUS. — — — — Tom. I. pag. 235.
 S. MIROCLES. — — — — Tom. I. pag. 48.
 S. MONAS. — — — — Tom. I. pag. 29.
 MONTIUS CÆSAR. — — — Tom. III. pag. 1122.

N

- N**ARDINUS STEPHANUS. — — Tom. III. pag. 934.
 S. NATALIS. — — — — Tom. I. pag. 250.

O

- O**BERTUS I. — — — — Tom. II. pag. 537.
 OLDEPERTUS. — — — — Tom. II. pag. 273.
 OLRICUS. — — — — Tom. II. pag. 487.

Tom. I.

b ij

PAR.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

P

- P**ARMENSIS FRANCISCUS I. — Tom. II. pag. 761.
 de PEREGO LEO VALVASSORIUS. Tom. II. pag. 696.
 PETRUS I. — — — — — Tom. II. pag. 264.
 PICOLPASSUS FRANCISCUS III. — Tom. III. pag. 858.
 PIROVANUS UBERTUS II. — — Tom. II. pag. 630.
 S. PROTASIUS. — — — — — Tom. I. pag. 58.
 PUSTERLA GUILIELMUS. — — Tom. II. pag. 819.
 PUTEOBONELLUS JOSEPH II. — Tom. III. pag. 1208.

R

- R**AMPINUS HENRICUS II. — Tom. III. pag. 882.
 ROBALDUS. — — — — — Tom. II. pag. 516.
 RUZZOLIUS GULIELMUS. — — Tom. II. pag. 682.

S

- de **S**ALUTIO ANTONIUS. — — Tom. III. pag. 831.
 S. SENATOR. — — — — — Tom. I. pag. 132.
 SEPTALA HENRICUS I. — — Tom. II. pag. 640.
 de SESSA GERARDUS. — — — Tom. II. pag. 638.
 SFORTIA GABRIEL. — — — Tom. III. pag. 921.
 S. SIM-

INDEX ALPHABETICUS.

- S. SIMPLICIANUS. — — — — Tom. I. pag. 94.
 STABILIS. — — — — — Tom. I. pag. 256.
 STAMPA CAROLUS CAJETANUS. Tom. III. pag. 1201.

T

- de **T**ERTIAGO OBERTUS II. — Tom. II. pag. 620.
 THADO. — — — — — Tom. II. pag. 296.
 THEDALDUS. — — — — — Tom. II. pag. 438.
 THEODORUS I. — — — — — Tom. I. pag. 135.
 THEODORUS II. — — — — — Tom. I. pag. 246.
 THOMAS. — — — — — Tom. II. pag. 259.
 TURRIANUS CASSONUS. — — Tom. II. pag. 769.

V

- V**ALPERTUS. — — — — — Tom. II. pag. 352.
 S. VENERIUS. — — — — — Tom. I. pag. 105.
 VICECOMES OTTO MAGNUS. — Tom. II. pag. 716.
 VICECOMES JOANNES II. — — Tom. II. pag. 793.
 VICECOMES ROBERTUS. — — Tom. II. pag. 813.
 VICECOMES JOANNES III. — — Tom. III. pag. 891.
 VICECOMES GASPAR. — — — Tom. III. pag. 1061.

b b 2

VI-

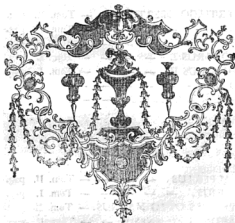

ARCHIEPISC. MED IOL. IND. ALPHAB.

VICECOMES FEDERICUS II. — Tom. III. pag. 1159.

VITALIS. — — — — — Tom. I. pag. 176.

WIDO, — — — — — Tom. II. pag. 419.

INDEX

INDEX CHRONOLOGICUS

ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIIUM,

Qui in hoc primo Volumine continentur.

S. A NATALON. - pag. 4.	S. BENIGNUS. - - pag. 129.
S. CAJUS. - - - pag. 10.	S. SENATOR. - - - pag. 132.
S. CASTRITIANUS. - pag. 15.	THEODORUS I. - - pag. 135.
S. CALIMERIUS. - - pag. 21.	LAURENTIUS I. - - pag. 137.
S. MONAS. - - - pag. 29.	S. EUSTORGIUS II. - pag. 153.
S. MATERNUS. - - pag. 38.	S. MAGNUS. - - - pag. 164.
S. MIROCLES. - - pag. 43.	S. DATIUS. - - - pag. 169.
S. EUSTORGIUS I. - pag. 52.	VITALIS. - - - pag. 176.
S. PROTASIUS. - - pag. 58.	S. AUXANUS. - - - pag. 181.
S. DIONYSIUS. - - pag. 60.	S. HONORATUS. - pag. 186.
S. AMBROSIUS. - - pag. 76.	LAURENTIUS II. - pag. 192.
S. SIMPLICIANUS. - pag. 94.	CONSTANTIUS. - - pag. 199.
S. VENERIUS. - - pag. 105.	DEUDEDIT. - - - pag. 221.
S. MAROLUS. - - pag. 109.	ASTERIUS. - - - pag. 226.
S. MARTINIANUS. - pag. 111.	FORTIS. - - - pag. 228.
S. CLICERIUS. - - pag. 115.	S. JOANNES I. - - - pag. 229.
S. LAZARUS. - - - pag. 117.	S. ANTONINUS. - - pag. 233.
S. EUSEBIUS. - - - pag. 122.	S. MAURICILLUS. - pag. 235.
S. GERUNTIUS. - - pag. 126.	S. AMPELLIUS. - - pag. 237.
	S. MAN-

INDEX CHRONOLOGICUS.

S. MANSUETUS. - - pag. 239.	S. NATALIS. - - - pag. 250.
S. BENEDICTUS I. - pag. 241.	ARIFREDUS. - - - pag. 255.
THEODORUS II. - - pag. 246.	STABILIS. - - - pag. 256.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS

ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIIUM,

Qui in hoc primo Volumine continentur.

A

- S. **A**MBROSIIUS. - pag. 76.
 S. AMPELLIUS. - - pag. 237.
 S. ANATALON. - - pag. 4.
 S. ANTONINUS. - - pag. 233.
 ARIFREDUS. - - pag. 255.
 ASTERIUS. - - - pag. 226.
 S. AUXANUS. - - - pag. 181.

B

- S. **B**ENEDICTUS I. - pag. 242.
 S. BENIGNUS. - - pag. 129.

C

- S. **C**AJUS. - - - pag. 10.
 S. CALIMERIUS. - - pag. 21.
 S. CASTRITIANUS. - pag. 15.
 S. CLICERIUS. - - pag. 115.
 CONSTANTIUS. - pag. 199.

D

- S. **D**ATIUS. - - - pag. 169.
 DEUSDEDIT. - - pag. 121.

E

- S. **E**USEBIUS. - - pag. 122.
 S. EUSTORGIUS I. - - pag. 52.
 S. EUSTORGIUS II. - pag. 153.

F

- F**ORTIS. - - - pag. 128.

G

- S. **G**ERUNTIUS. - pag. 116.

H

- S. **H**ONORATUS. - pag. 186.

I

- S. **I**OANNES I. - - - pag. 129.

L

- L**AURENTIUS I. pag. 137.
 LAURENTIUS II. - pag. 192.
 S. LAZARUS. - - - pag. 117.

S. MA-

INDEX ALPHABETICUS.

M.

- S. **M**AGNUS. - - pag. 164.
 S. MANSUETUS. - - pag. 239.
 S. MAROLUS. - - pag. 109.
 S. MARTINIANUS. - pag. 111.
 S. MATERNUS. - - pag. 38.
 S. MAURICILLUS. - pag. 235.
 S. MIROCLES. - - pag. 48.
 S. MONAS. - - - pag. 29.

N

- S. **N**ATALIS. - - pag. 250.

P

- S. **P**ROTASIUS. - - pag. 58.

S

- S. **S**ENATOR. - - pag. 132.
 S. SIMPLICIANUS. - pag. 94.
 STABILIS. - - - pag. 256.

T

- T**HEODORUS I. pag. 135.
 THEODORUS II. - pag. 246.

V

- S. **V**ENERIUS. - - pag. 105.
 VITALIS. - - - pag. 176.

ME-

MEDIOLANENSIVM¹ ANTISTITVM HISTORIA CRITICO-CHRONOLOGICA.

DE SANCTO BARNABA.

lematâ satis superque (ut nobis videtur) in Vindiciis de Adventu Mediolanum S. Barnabæ jamdiu in lucem editis Traditione antiquissima institutæ ab eodem Apostolo Ecclesiæ Mediolanensis, superest statuenda Epochâ tantæ gloriæ, qua nos donavit egregius ille Præco, Evangelii, ut inde chronologicam succedentium Episcoporum Mediolanensium Historiam contexere valeamus. Verùm cum omnia obrita sint densa caligine, nec Scriptis de Sancto Barnabæ per ea tempora confectis, utpote in apocryphorum classem passim rejectis, minime adhibenda sit fides, nonnisi conjectando verisimilius aliquid nobis figendum relinquitur. Varias in hac re opiniones protulere Patriæ nostræ Scriptores: Alii enim Sancti Apostoli Barnabæ adventum in hanc Metropolim, secundo Claudii Imperatoris anno adscribunt; alii verò quarto, aut quinto. Carolus a Basilica-Petri (a) pro ea, qua semper se gessit,

A

pru-

(a) In *Hist. Prov. Mediol.*, & *Vitis XI. prior. Episcopor. Mediol.*, ubi agit de S. Barnabæ.

prudencia in scribendo, ubi de hoc Sancto Apostolo agit, ita loquitur: *Quo anno fuerit adventus Barnabæ, equidem dicere non possum; sed tamen sub Claudio fuisse, facile nostris affirmantibus concesserim*: Baronius verò in Annalibus, nonam Claudii annum designat.

Nos, qui mortem Christi Domini affigimus Anno XXIX. Æræ vulgaris, juxta Chronologiam, quam recentiores Scriptores Henschenius (1), Papebrochius (2), Emmanuel a Scheletrate (3), Cardinalis Norisius (4), & Pagius (5) amplexi fuere, altius rem exordimur. Certum est ex Apostolicis Actis, directos fuisse a Domino Nostro Jesu Christo Apostolos suos primò *ad Oves Israël, quæ perierant* (6); adeoque janua ad prædicandum Gentibus Evangelium minimè reſerata est, nisi Anno XL., quo Sanctus Petrus Romam se contulit, duodecim nempe annis post Christi obitum, quibus præceptum fuisse Apostolis a Domino, ne discederent ab Jerosolymæ confiniis, tradit Apollonius Martyr, iis temporibus proximus. His positis, quamvis a tempore in Almam Urbem delati Principis Apostolorum pateret aditus ad hæc nostras regiones, nihilominus adventum Sancti Barnabæ Mediolanum statuere non possumus, nisi Anno LII.: Siquidem ex iisdem Actis Apostolorum colligimus, individuum comitem illum fuisse Sancto Paulo in suis itineribus; donec ob causam ibidem assignatam Cap. XV., sese invicem disjungere Anno Christi LI., Paulo in Asiam proficiscente, Sancto verò Barnabæ Cyprum adnavigante. Ex hac

autem

(1) In *Act. SS. ad diem XXV. Martii.*

(2) In *Act. SS. ad diem XXIX. Janii.*

(3) In *Antiquitatib. illustrat.*

(4) In *Cenotaphiis Pisanis.*

(5) In *Critica Baronii.*

(6) *Matth. X. v. 6;*

HISTORIA.

3

autem Insula in Italiam facile trajicere potuit, & Mediolanum proficisci Anno sequente.

Etiam de tempore, quo moram duxit in hac Metropoli Sanctus Barnabas, secuta non suppetunt monumenta. Communis tradidere Scriptores nostri, degisse hunc Sanctum Apostolum apud nos annis VII.; sed cum hic numerus annorum desumptus sit ex falso Dorotheo, non facile admittitur ab Eruditis; Præterquam quod repugnaret Epochæ Anatalonis, & subsequæ Episcoporum, ut progrediendo videbimus. Pauciori itaque tempore Mediolani conlitiſſe Sanctum Barnabam nos opinamur, cum more Apostolico, institutâ istâ Ecclesiâ, eique Episcopo relicto, credibile sit, illum aliò excurrisse ad disseminandum Evangelium ceteris Urbibus ac Provinciis, in fœcundo præsertim Italiæ solo, & flexili iacolarum indole. Verùm, tacente Scripturâ reliquum itinerum, quæ suscepit Apostolus Barnabas, postquam sejunctus est a Sancto Paulo, ac Cyprum adiit, nec tutum aliquod lumen suppeditantibus antiquis Historicis, nihil tamquam certum fundamenti loco hic statuere volumus. Imo miramur, Ughellum in Catalogo Mediolanensium Episcoporum intrepidè affixisse Sancti Barnabæ adventum in Insulam Anno Christi XL., ejusque Sedem extendisse usque ad Annum LIII., quo consecratum in hujus Ecclesiæ Antistitem asserit Sanctum Anatalonem, cum tamen nullo id testimonio confirmet.

SANCTUS ANATALON.

Rimum, qui Episcopali auctoritate in Mediolanensi Ecclesia refederit, fuisse Sanctum Anatalonem, unanimi consensu Scriptores nostri, atque Exteri tradidere; quod enim Sanctus Barnabas ante illum adscribi debeat nostris Catalogis Episcopi titulo, si rem æqua lance expendere volumus, evinci minimè potest; ex Apostolico namque Instituto, qui missi fuerant ad prima Fidei fundamenta jacienda, se minimè ut Episcopos Ecclesiarum gerebant, sed consecrato in Antistitem Sacerdote alio, ad inferendum in reliquis regiones Evangelii lumen progrediebantur, solusque Apostolorum Princeps Petrus Sedem fixit Antiochiæ primò, dein Romæ, utpote Caput Orientalium atque Occidentalium Ecclesiarum, a Christo Domino constitutum. Non alià igitur ratione in Catalogis Mediolanensium Episcoporum legitur primò adnotatus hujus Urbis Antistes, Sanctus Apostolus Barnabas, nisi ut ad posteros transmitteretur memoria, ab ipso fuisse institutam Ecclesiam istam, quæ subinde inter omnes Occidentis, post Romanam, in tantam gloriam excrevit.

Antequam quidquam de Sancto Anatalone loquamur, præmittendum est, recentissimum Scriptorem Historiæ Brixianæ Joannem Mariam Biemmi, accuratum sanè atque eruditum, in dubium revocasse, an Sanctus Anatalon verè fuerit Episcopus Brixie, ac etiam Mediolani; censet enim, unum eum fuisse ex iis Episcopis, qui vagi, & nulli Ecclesiæ affixi, ab Apostolis

ad

ad Nationes mitterentur, ut cæcæ Gentilitatis tenebras a populis dispellerent, lucemque illis Evangelii, prædicationibus impertirentur. De hisce tamen Apostolicis Missionibus in Langobardiæ Urbes directis nullum testimonium affert; Traditio autem nostra antiquissima refert, unâ cum Sancto Barnabâ Mediolanum venisse Sanctum Anatalonem ejusdem Discipulum; & ista prius convellenda erat, antequam opinionem suam palam exponeret. Fundamentum, cui innititur, est fallax persuasio, quòd fama de Sancto Anatalone Episcopo & Mediolani & Brixix emerferit solummodo tempore Sancti Caroli Borromei; quævis subinde asserat, traditam fuisse a Jacobo Malvecio (?), Scriptore multò anteriore ad Sanctum Antistitem Borromeum, tamquam securam in Brixienfibus Chronicis. In hac controversia, quam movet eruditus Biemmius, nostri non est, illius Urbis Patronum agere, præsertim cum non longè abludat ab ejusdem sententia P. Franciscus Antonius Zacharias Societatis Jesu, Vir eximii ingenii profundæque eruditionis, in Serie Episcoporum Cremonensium, ab ipso egregiè illustrata. Tantum dolemus, dejectum primo Auctore de Sede sua fuisse Sanctum Anatalonem, quem concors omnium Scriptorum calamus, & vetustissima primorum nostræ Ecclesiæ sex Antistitem. Historia, sexto circiter Seculo contexta, antiquissimo Catalogo Bibliothecæ Ambrosianæ adnexa, atque edita Tom. I. Part. II. *Scriptorum Italiæ*, inter Mediolanenses Episcopos primum enunciant. De Sancto autem Barnabâ, quem ambo isti Scriptores repellant a nostrâ Ecclesiâ, tamquam minimè ab ipso instituta, nolumus hic inani labore verba prodigere, cum hanc nobis gloriam

(a) *Inter Rev. Italiæ, Script. Tom. XII. Dissert. III. Cap. III.*

riam abundè afferuimus, difficultates omnes in aduersum allatas diluentes, in *Vindiciis de Aluente Mediolanum Sancti Barnabæ Aqstoli, &c.* in lucem typis emissis Anno MDCCXLVIII.

Sed, ut primi nostri Antistitis Anatalonis Historiam retexamus, fuit ille natione Græcus, & Sancti Barnabæ Discipulus. Quantà autem sanctimonie & virtutum laude floruerit, facem aliquam nobis præfert Auctor Historiæ sex priorum Mediolanensium Episcoporum superius relatus; ait enim, ipsum *caritatis igne fervidum, virtutum nitore splendidum, jugis parsimonie ac vigiliarum instantiâ, Deique verbo indefinenter intutum, id effecisse, ut commissum sibi Gregem & assiduis orationibus ad alta subueheret, & admonitionibus saluberrimis, ex profano simulacrorum ritu eruere non cessaret.* Cum autem copiosam esse messem videret, paucos verò Operarios, præter Cajum condiscipulum, & Magistrum Barnabæ cohæredem, quem semper suo lateri in opus verbi promulgandi comitem adscivit, & Presbyterum consecravit, aliquot etiam *ex iis, qui crediderant, Fidei Christianæ decore ornatos, & omni morum honestate probatos, instituit Diaconos.* Moram ipse trahebat in suburbano Civitatis Loco, ob Paganorum rabiem ac fœditatem evitandam, ibique administrando Sacri Baptisimatis Sacramento, & Missarum, orationumque solemnia cum his, qui Fide juncti erant, sub dio celebrabat. Dum autem Pastor iste Sanctissimus ad amplificandum Crucifixi Domini regnum ferventissimè insisteret, crudelissimè Neronis persecutio contra Christianos acerbius incruduit, adeo ut qui sacro lavacro intincti fuerant, latebras & cavernas quætere debuerint, ubi excubias suas agerent in Divinis rebus, & furorem savientium Præfectorum saltem ad tempus vita-

vitarent. In ista debacchantium Infidelium ferali barbarie, Scriptores aliqui tradidere, Sanctum Anatalonem fuisse pro Christi Fide martyrio coronatum. Carolus a Basilica-Petri in ejusdem Vita illos innuit, sed calculum suum minimè adjicit; & rectè, cum Auctor antiquissimus prædictæ Historiæ, qui sumus Sancti hujus Pastoris refert, de relicta sub Carnificum ferro vita, ne verbum quidem protulerit.

Mediolanensem Ecclesiam simul cum Brixienſi rexit usque ad obitum, qui contigit VIII. Calendas Octobris; ibique sepulcro datus traditur in Sancti Floriani Monte. Sacrum ejus Corpus a priori tumultu translatus est ad Ecclesiam Majorem Anno MDLXXII., nuncque in eadem colitur, piâ Brixienſium veneratione. Ambrosiana Ecclesia, quæ Sanctum hunc Episcopum suum Officio tantum *Pontificis & Confessoris* prosequitur, minimè recolat solemnem ejus memoriam die, quo obiit, sed subsequenti; translatus enim est ejusdem cultus ob Sanctæ Theclæ sacrum eum diem, cujus nomini dicata erat Ecclesia Cathedralis Æstiva. Innuere tantum opus est, lubentissimè a nobis omitti Epigramma, quod Sancto huic Episcopo contexuisse Sanctum Miroclem, inter illius Successores septimum, tradunt Ughellus, Bosca, aliique passim Mediolanenses Scriptores, tamquam jubente ipso descriptum sub picta Imagine Sancti Anatalonis; illud namque, veluti commentum recentiorum temporum, ad fabularum classem rejiciunt Viri omnes nostræ ætatis Eruditi.

Tempus, quo Ecclesiæ Mediolanensi præfuit Sanctus Anates Anatalon, si consulamus antiquissimum Catalogum Bibliothecæ Ambrosianæ, editum & illustratum a Daniele Papebro-

chio

chio Societatis Jesu, ante Tomum VII. Maji, in Aëis Sanctorum, annos tresdecim absumpsit. Auctorem hujus Catalogi sexto Seculo vixisse, idem eruditus Scriptor asseruit. Multo recentiorem ætate illum fecit Clariss. Ludovicus Antonius Muratorius Tom. I. Part. II. *Scriptor. Italise*, in Præfatione ad Opusculum *de Situ Civitatis Mediolani*; difficultates tamen, quas objicit celeberrimus iste Auctor, ut opinionem Papebrochii convellat, ad lancem veritatis librata non ita nos commovent, ut recedere a prolato illius judicio debeamus; a postremis namque adnotatis in Catalogo Episcopis Mediolanensibus, in quorum Chronologia palmares occurrunt errores, argumentum capit, minimè adscribendam esse Anonymo Catalogi Scriptori antiquitatem illam, quam venditat Papebrochius. Non hac viâ incescit insignis hic ejusdem Commentator, sed ad pronuncianclum sententiam suam de tam remota a nostris temporibus illius ætate, se adductum ait ex diversis formulis antiquioribus, quibus is utitur in exprimendo Sepulcri loco, in quo uniuscujusque Antistitis Corpus tumulatum fuit; inviolatâ enim lege semper hanc vocem adhibet *Depositus est*, usque ad Seculum sextum: Hinc verò occasionem capit judicandi, fuisse diversum Catalogi Auctorem, qui ab eo Seculo prosequens Mediolanensium Præfulum Seriem, hac semper recentiori formulâ utitur *sepultus est*. Nihilominus hunc numerum annorum Sancto Anataloni tributum cæcis oculis amplecti minimè valemus; siquidem cum superius comprobaverimus, Epocham adventûs Mediolanum Sancti Barnabæ figi non posse, nisi Anno Christi LII., Historia verò primorum sex Mediolanensium Antistitum, adnexa eidem Catalogo, fortè ab

eodem Auctore contexta, & eodem caractere in pergamena conscripta, clariùs indicet initium & finem Sedis Anatalonis, idest ab Anno VII. Claudii, nempe Æræ vulgaris XLIX., usque ad VIII. Neronis, scilicet ejusdem Æræ LXI.; intelligi nequit, quomodo, antequam Sanctus Barnabas Crucis vexillum in hac Metropoli defigeret, Episcopus sederit in Mediolanensi Ecclesia Sanctus Anatalon. Hunc scopulum animadvertens Papebrochius, in Commentariis suis ad memoratum Catalogum hanc clausulam apponit: *Quis autem spondere in rem antiqua, sub fide testis tantò posterioris auferis?* quo loquendi modo videtur erroris arguere Auctorem Catalogi, in primis annis computandis. Itaque decurtandam censemus notam Chronologicam annorum XIII., & revocandam ad annos VIII., commutatâ litterâ X, in V. (qui error facilè irreperere potuit in calamus amanuensis) videlicet ab Anno LIII. ad LXI., quo Sanctus Anatalon traditur obiisse. Sed hæc nonnisi ad proferendum quod nobis verisimilius videtur, scripta fuisse candidè profitemur; cum in nocte concubia ambulemus, nullâ historicâ face rectam viam indicante.

S A N C T U S C A J U S .

Romana in Urbe genitus Sanctus Cajus (quid-
quid afferant Scriptores aliqui, a confectis
Flavii Dexter Chronicis decepti, natione
fuisse Hispanum) Sancti Barnabæ Apostoli Di-
scipulus fuit; ejusdemque per Italiam itinerum
Socius, Mediolanum unâ cum illo adiit,
multumque profuit in iis Christianæ Fidei primordiis, ut Evan-
gelii lumen per hanc Metropolim propagaretur. Post obitum
Sancti Anatonis, regendi hujus Gregis curam suscepit, Clero,
quem instituerat Prædecessor, & parvo eorum Christifidelium
cœtu, qui Evangelio parebant, adnitentibus. Cœpit itaque De-
cessoris sui vestigia sanctissimè relegere, numquam desistens a
Divini verbi prædicatione, exhortationibus ac precibus ad Deum
effusus, ut Idôlis inservientium corda flecteret ad Fidei obe-
dientiam præstandam, excutiendumque ignominiosum tyrannidis
jugum, quo Dæmon illos premebat, ut gloriosam filiorum Dei
libertatem consequerentur. Solatus est Deus ejusdem vota ac so-
licitas preces; siquidem plures ex Civibus, sanguine ac opibus
claros, sacro baptismo ablutos Christi vexillo descripsit. Inter
eos recensentur Vitalis & Valeria nobilissimo ex genere orti,
eorumque filii Protasius & Gervasius. Illorum exemplum secu-
tus est etiam Philippus (cui Oldanæ Familiæ cognomen tradi-
dere nostrates Historici) unâ cum filiis Portio & Fausta, Vir
ob pia officia nascenti huic Ecclesiæ præstita celeberrimi apud
nos nominis. Ejusdem Domum, Urbis mœnibus adjacentem.

San-

Sanctus Cajas in Ecclesiam commutavit, quæ primò dicata fuit SS. Martyribus Nabori & Felici, nunc sub Seraphici Patris Sancti Francisci nomine in magnificum Templum evasit: Hortum, verò eidem Domui adnexum, in Cœmeterium Christianissimum convertit, appellatum postmodum *Polyandrium Martyrum*. Advenientibus autem Paschalibus solemnibus, ut eos, quos Evangelio acquisiverat, sacris undis ablueret, ad vicinum Fontem perrexit, peractoque jejuniorum cursu, solemnæ ceremoniæ ipsum benedixit, cunctosque Cathecumenos, invocato Trinitatis nomine, Baptismatis lavacro intinxit, ac manus impositione sanctificavit. Divinis subinde libatis Mysteriis, ac prece iterum fullâ, supremo Pastori novum hunc Gregem commendavit. Peracta hæc sunt in Ecclesia ab ipso benedicta in Domo Philippi, cum in Neroniana sævissima persecutione minime locus daretur palam exercendi Apostolici officii ministeria.

Præclara hæc initia felici exitu coronavit Deus; siquidem Vitalis, quem Auctor Historiæ vocat *Givium Mediolanensem maximum*, Ravennam profectus martyrii palmam recepit, & ejusdem religiosissima uxor Valeria in reditu Mediolanum gravissimè cæsa, in hac Metropoli martyrium consummavit. Protasius autem & Gervasius comprehensi jussu Præfecti Urbis, equuleis & flagellis acerbissimè torti sub ferro carnificum gloriôsè cervices reliquere; eos verò, Corporibus deinde inventis, in Defensores hujus Ecclesiæ nostræ sibi adscivit Sanctus Ambrosius. In hisce defævientium Tyrannorum turbæbus constitutus Cajas suscepti Pontificatus Sedem firmiter tenuit, & nunc Idololatrias divini exardens caritate avocare ab inani cultu contendens, nunc inviens latibula, ubi se condiderant infirmæ adhuc Ecclesiæ tene-

la membra, nunc suavissimo sacrae lectionis atque in longum tempus productae orationis pabulo Oves suos pascens, nihil facies vitae periculum, cujus dispendium pro Christi Fide enixè potius optabat, quidquid Pastoralis sui muneris esset, diligentissimè implebat.

Captus amore ac desiderio invisendi Apostolorum Principes Petrum & Paulum, qui Romae tunc degebant, iter ad illam Urbem iniit Cajus, quinto Episcopatus sui anno; sed cum non longè abesset, Divino lumine interiùs effulgente intellexit, crudelissimi Neronis jussu, martyrii coronâ fuisse jam redimitos. (Contigit illustris iste Natalis Apostolorum Anno Christi LXV.) Romam tamen progressus est, ut cum Sanctis Lino, Clemente, aliisque Fidei primis Athletis, & Apostolorum Discipulis pia colloquia misceret, atque ab ipsis constantiam in Evangelio propagando, ac in laboribus sui muneris patientiam edificeret; quemadmodum Historia nostra enarrat.

Mediolanum reversus Divino plenus spiritu sollicitam Gregis sui curam exercere profectus est, alios Idôlis servientes ad veri Dei cultum capessendum invitans, alios (ut jam egerat) sub Crucis vexillo militantes ad pugnam pro Fide Catholica impigrè subeundam confirmans. Sanè impius Nero per omnes Urbes saevissimae persecutionis Edicta promulgaverat, Mediolani verò Anolino Praefecto Caesaris mandata crudelissimè exequente, in ea opinione fuit Ughellus, etiam Sanctum Episcopum Cajum exquisitis tormentis tentatum, inter Martyres Christi gloriosâ cœde fuisse connumeratum. Ambrosiana nihilominus Ecclesia illius memoriam *Pontificis & Confessoris* tantum titulo quotannis veneratur. Auctor sanè noster refert, Sanctum Cajum ab Aëditis Idolorum

Iorum fuisse fustibus maceratum, eumque Paganos persepe necariis manibus ab Urbis mœnibus violenter abstraxisse; sed de martyrio prorsus silet.

Consummato itaque Episcopalis sui Officii cursu, post actam sollicitam curam non tam Gregis Mediolanensis, sed etiam Urbium adjacentium, quievit in osculo Domini, sepultusque est in Horto Philippi.

Diem mortis Sanctissimi hujus Praefulis multò discordes retulere Historici nostri; neque mendo caret etiam Ughellus, qui Anno LXXXIX. eum martyrii palmâ insignem in pace obdormivisse testatur die XXVII. Septembris. Nos, qui Bibliothecæ Ambrosianæ Catalogum præ oculis habemus ac sequimur, constanter affirmamus, Papebrochio etiam approbante, expletum fuisse a Sancto Cajo vitæ curriculum die XXIV. Septembris Anni LXXXV. Neque de hoc ambigi potest, cum vetusta Historia sæpius memorata primorum Antistitum Mediolanensium, clarè asserat, Sanctum Cajum decessisse *quinto Domitiani anno*, qui minime incœptus est, nisi mense Septembri Anni LXXXV.

Tempus etiam regiminis hujus Episcopi in dubium vocatur; quidam enim duos supra viginti annos eidem attribuunt; alii verò XXVII., inter quos Carolus a Basilica-Petri, qui per errorem ab Eusebio haustum censuit, quintum Domitiani annum, nonnisi Anno Christi LXXXVIII. decurrisse. Catalogus noster XXIV. annos Sedis huic Episcopo assignat; ab Anno nempe LXI. ad annum LXXXV., cui nos subscribimus contra Galesium, tresdecim tantum annos eidem assignantem.

Jacere sacra hujus Praefulis ossa ubi primum deposita fuerant, usque ad Annum MDLXXI., quo Sanctus Carolus Bor-

romeus solemnī supplicatione eadem tranſtulit die XIV. Septembris, & in ea ipſa Baſilica, quæ jam decorabatur nomine Sancti Franciſci, depoſuit. Feſtum tamen diem Sancti Caji Ambroſiana Eccleſia celebrat V. Calendas Octobris, cùm dies ejuſdem Natalis, & ſequens impediuntur a Sanctæ Theclæ, & Sancti Anatalonis annuâ memoriâ ac cultu.

SAN-

SANCTUS CASTRITIANUS.

Erò admodum in Sede Mediolanensi datus est Successor Sanctus Castritianus. Hujus tam diuturnæ vacationis annorum XII. in causa, fuit sævissima rabies, qua post sublatum e vis Neronem Domitianus exarsit, omnesque conatus intendit, ut Christianum nomen e terris eraderetur. In hoc tam ferali discrimine Grex Mediolanensis vigilantissimo suo Pastore orbatus dispergi cœpit, ac sese in latebris, ubicumque tum intus, tum foris occultavit, ac longius etiam se proripuit, ne Sacra Divina Myſteria ab impiis conculcarentur, ipſique Chriſtiſideles præda infelix ſerent inhiantium eorum ſanguini Tyrannorum. Perduravit hæc immanis Perſecutio uſque ad tempora Nervæ ad Imperium eveſti, qui cùm mitioris indolis eſſet, barbara Domitiani Ediſta abolevit, libertate etiam datâ iis, qui in exilium acti fuerant, Urbes proprias adeundi. Exiluit Clerus ac populus Mediolanensis, Deoque gratias agentes e latibulis prodire, qui profugi hinc inde diſperſi erant, atque in hanc Metropolim confluxerunt. Primum igitur quod aggreſſi ſunt, id fuit, ſibi Rectorem deligere, a quo ſalutis paſcus ſuſciperent. Inter Eccleſiaſticos autem Viros majori virtutum ſplendore fulgebat Caſtritianus, quem Sanctus Cajus juvenem ſagacis animi, ac doctrinæ ſacræ intentum perſpicieus, in Clericorum cœtum adſciverat, eumque in omni morum honeſtate ac inconvulſæ Fidei conſtantia præclarum, gradatim ad Sacerdotalis officiî culmen evexerat. Hunc ergo, veluti in certa-

taminibus pro tutando Evangelio exercitatum, in optimum Christiani praelii Ducem uno pariter consensu Clerus omnisque Christianicolarum coetus sibi enixis votis poscebat. Restitit ille quamplurimum, profundâ animi demissione illius gravissimi oneris fuggam suadente. Eludere nihilominus haudquaquam valuit fervida desideria collecti Gregis, qui oculis in ipsum semper intentis eò devenit, ut, cùm precibus Castritianum flectere minimè posset, vim adhibuerit. Itaque volens nolensque capitur, trahitur, Deo disponente Mediolanensis Ecclesiæ Præsul effectus Anno XCVII.

Statim ac clavo regendo manum admovit, in pleno Fidelium conventu habitam fuisse a Castritiano Orationem omni Divinæ caritatis in ipso ferventis gratiâ redundantem, refert vetustus Auctor ejusdem Vitæ. Cùm verò interfecto nequissimo Cæsare Domitiano suavius imperium gereret Nerva, Divini cultûs amplificandi curam suscepit Castritianus; proinde Domum Philippi jam superius laudati, quam Sanctus Cajus orationis Sedem fecerat, ad immolandum Deo hostiam, & consicienda pro Fidelibus Sacramenta consecravit. Neque satis habens, aperuisse Oribus suis sacrum christianæ Religionis asyllum, duas alias Aedes Portii & Faustæ, Philippi filiorum, in Ecclesias convertit. Postmodum, quæ Portii erat, in insignem Basilicam transit, quam Sanctus Ambrosius incoluit, cùm Arianae perfidiæ protervia illam invadere conaretur, nunc *Sancti Victoris* appellata; Faustæ autem Ecclesia usque ad ætatem Sancti Caroli stetit, prope Templum Sancti Francisci.

Breve nimis tempus datum est clementiori in Catholicos Cæsari Nervæ, ut regnaret; quocirca iterum timor invaserat pecciora Sæctatorum Christianæ Legis, ne Trajanus Successor, in
filium

filium a Nerva sene adoptatus, equuleos, cruces, atque ignes denno contra eosdem expediret. Contigit tamen, ut fremente jam ipso ac minitante carceres, & mortem iis, qui cultum Idôlis præstare respuebant, a crudeli hoc proposito removeretur ab Epistola Plinii Asiæ Proconsulis, qui de placida Christi-fidelium conversatione, vitique omnium scelerum experte eundem certiotem faciebat. Quamobrem illâ acceptâ mitigatus Imperator iussit, ne iis vis inferretur, ac tantummodo, si accusarentur, in illorum delicta Judices sententiam proferrent. Opportuna fuit Castritiano Lex ista, securitibus namque servidi animi sui desideria explere potuit in abstrahendis a cæta superstitione Idololâtris, in augenda caritate erga Deum suis in Ovis, liſque frequentium concionum robore armandis ad omnes Gentilium insultationes impigrè tolerandas. Et sanè non deerat occasio, garrientibus undique, & minitantibus Infidelibus faces etiam subdere novis Christianorum Ecclesiis; iis præsertim, quibus profanarum Ædium cura incumberebat, ne cultus Deorum imminueretur. Adjuvit Pastoralem Castritiani sollicitudinem Deus, eidem sanitatum gratiam impertiens; adveſti namque ad Sanctum hunc Præfulem non tantum ex Urbis mœnibus, verum etiam ex Suburbanis, & Subriensibus viculis Infirmi quique, restitutæ sospitatis donum protinus recipiebant. Addita sunt quoque miracula, quibus orante Castritiano, cæcis visus, surdis auditus, mutis loquela reddebatur; spiritibus quoque immundis de obsessis corporibus exire coactis, atque ad infernales suas domos propulsis; stupente Gentilium turbâ, quæ ignara mysteriorum Dei, Apollinem descendisse in terras impiè blasphemaſſet. Narrat hæc omnia antiquus Auctor Viæ Castritiani, quem jam superius in-

nimus; quique prosequitur referre, Beatissimum hunc Sacerdotem mirificis effuluisse virtutibus, quarum exemplo commoti plurimi, verum lumen adepti sunt, & abdicatis superstitionibus patriis, sese Christi vexillo adjunxere, suavissimo odore summæ sanctimonie, caritatis frugalitatisque a Castritano diffuso unumquemque ad optimam Christianæ vitæ frugem adtrahente.

Præsentens Præsul iste proximum obitus sui diem, Presbyteros & Diaconos, quos de omni credentium multitudine selectos consecraverat in ministerium Ecclesiarum quas crexerat, convocavit, atque enixè cohortatus est, ut stabiles firmique in Fide persisterent, præfagiens etiam sæviore ultra quàm credi poterat, adversus Dei Ecclesiam Persecutiones, non modico post tempore excitandas; & futurum etiam, ut furibundi Tyrannorum Ministri non solum vivos, sed quoque mortuos insectarentur, tumulos subruentes, & arida busta flammis consumenda tradentes, ne ulla Christianifidelium vestigia in terris relinquerentur. Obiit itaque Sanctus Castritanus Anno CXXXVIII., Calendis Decembris, quo die Ecclesia Ambrosiana ejusdem memoriam semper celebravit; postquam rexisset Mediolanensem Ecclesiam, ut tradit Auctor memoratus, *Annis XI.I.*; *sepultus a Discipulis in Cæmeterio, quod dicitur Romano, eâ scilicet viâ, qua Roman tenditur, haud longe ab Arcu triumphali.* De Arcu isto sermonem habet Acerbus Morena, jam editus inter *Scriptores Italiae*, in narratione excidii ab Ænobarbo Imperatore huic nostræ Metropoli illati.

Hunc Sepulcrî locum censuere Scriptores nostri, fuisse *Cæmeterium Peregrinorum*, eâ in arcâ patens, ubi nunc surgit Ecclesia appellata *Sancti Joannis ad Concham*. Verùm, cum a vetusto

tutto nostro Autore non longè ab Arcu triumphali stetit dicatur hoc Cœmeterium, diversum procul dubio fuisse videtur ab altero Cœmeterio, dicto *Peregrinorum*; Arcus enim triumphalis inchoabat ab eo campo, quem nunc occupat Cœnobium Monialium Sancti Lazari, atque in longum protendebatur, usque ad Nosocomium Leproforum; Cœmeterium verò Romanum in eo jacebat terra spatio, quod excurret a Basilica Nazariana, ad Sancti Calimerii Templum. Ista prorsus non congruunt Cœmeterio *Peregrinorum*, quod recentiori postmodum tempore Advenis tumultandis apertum fuisse dici debet, cum nota sit Eruditis omnibus *Lex Romanorum de non sepeliendis Corporibus intra Urbem*, renovata etiam ab Adriano. Istud autem Cœmeterium intra Urbis tunc angustioris mœnia extabat, non longè a Romana Porta, ubi nunc colitur Sanctus Victor in parva sua Ecclesia. Itaque testimonio tam antiquo freti asserere possumus, non primò sepultum fuisse Sancti Castritiani Corpus in hoc *Peregrinorum* Cœmeterio, sed translatum ab altero jam dicto, ad Sancti Joannis ad Concham Ecclesiam, subinde adificatam, quando primum *locum hominibus diu incognitum Deus tandem notum fecit*, sexto videlicet Seculo, quo Autor ille vivebat.

Ex hacque allatis corrigendi sunt Galestinus in Tabula Episcoporum, Actis Ecclesiæ Mediolanensis inserta, & Ughellus; primus enim annos tantum XII. Sedis Castritiano adscribit; imò peiori errore Ecclesiam ipsam Sancti Joannis ad Concham ab eodem constructam tradit; Templum enim palam erigi non cœpere, nisi tertio Seculo sub Philippis Imperatoribus, qui aut Christiani erant, aut Christianis faventes: Superiori autem ætate nonnisi in privatis Domibus consecrabantur Oratoria, quæ

Domus, *Ecclesiae*, idest Congregationes Fidelium appellabantur; hoc verò nomen *Domus* usque ad nostra tempora servatum fuit in Cathedralibus Urbium Basilicis, quæ antonomasticè *Domus*, vulgò *Duomo* nuncupantur: Id autem ex Scriptoribus Ecclesiasticis Justino, Eusebio, aliisque constat. Ughellus verò Anno CXXXI. defunctum hunc Episcopum Castritianum scribit. Quod tamen nobis admirationem ingerit, est, sub initium Vitæ Sancti Castritiani doctum certè Scriptorem istum, sequentem periodum exarasse: *Hi: primus fuit, qui post Domitiani Imperatoris excidium, quod Christianis Templis intulerat, eadem Tempia, novaque iterum excitanda curavit*. Etenim Domitiano imperante Christiana Religio vix e cunabulis emergere incipiebat, atque ideo nulla exstabant publica Tempia. Lapsus est in nomine optimus Vir, Domitianum scribens pro Diocletiano, a quo verè eversa sunt Tempia Christiana; sed ob longam temporis intercapedinem ab uno ad alterum Cæsarem excusari non potest, ut cuilibet vix de cortice Historias libanti patet.

SAN-

SANCTUS CALIMERIUS.

Dedituta Sanctissimo Pastore ac Patre Castritano infans adhuc Ecclesia Mediolanensis, anxius precibus a Domino expetebat, ut, moto jam ab Adriano Cæsare in Christianos bello, eum Antistitem elargiretur, qui tenello timidoque Gregi cœlestem ingereret spiritum ad fortiter perferendos ignes, equuleos, cruces, ac bestias pro Fidei Catholicæ integritate propugnanda, cùm jam Persecutionis turbo & procella Cisalpinas has terras concutere minaretur. Post diutinas igitur effusas in conspectu Domini orationes, nemine ex modico eo Cœtu quemquam proponente, Divino procul dubio afflatu permoti omnes, Calimerium sibi in Episcopum constituendum, acclamavere.

Progenitus fuerat Calimerius ex Græca gente; cùmque fu-
reret Gentilium insana tyrannis in patriis Locis, Romam adoles-
cens profugerat, ibique Telephorum Summum Pontificem vir-
tutum omnium splendore ornatum nactus, ab eo veluti filius
habitus, atque Divinis informatus fuit Mysteriis. Plurimam ibi-
dem addiscendis sacris præsertim scientiis operam dedit hospes
Calimerius, tantumque profecit, ut exemplo foret præclaræ vir-
tutis omnibus, qui sub Telephori disciplina castigatissimam vi-
tam ducebant. Per decennium in ea Metropoli commoratus est,
donec increbescente sævissimâ Adriani Cæsaris Persecutione, in
qua, post patratam plurium illustrium Christianidelium stragem,
Telephorus ipse, utpote eorum Antistes præcipuus, a Deorum

ina-

inanium Sacrificiis petebatur ad necem, quam etiam paulo inde generosè obivit martyrio coronatus, sese illinc proripere statuit Calimerius. Profugus igitur ac nescius quò pergeret, Deo iter dirigente, Mediolanum advēnit, ubi illum benignè Castritianus excepit, ac non multò post, probatà ejusdem constantiā in omni patientiā & Fidei documentis, adoptavit in Clerum Ecclesiæ, quæ a memorata superius Philippi conditoris filia, Faustæ nomen acceperat. Quanta ibi sollicitudine in Divinis obsequiis, quantoque mutæ caritatis affectu in fraternis præstandis officiis se exercuerit, verbis exprimi minimè possit Auctor nosse profitetur. Itaque, cum (ut in exordio narrationis hujus retulimus) Calimerium universus Clerus & populus in Episcopum deposceret, ad ipsum accessere supplices, ut in solatium lacrymarum, quas hætenus effuderant, onus hoc gratanter suscipere; repugnante autem illo pertinaciter, more insignium Virorum, qui honores veluti pestem refugiant, atque in data repulsā perseverante, opus fuit, ut catenis revinctus ab Ovibus suis in Ecclesiam traheretur, Episcopali benedictione sacrandus, eaque susceptā vinculis est absolutus Anno CXXXVIII.

Neque frustratus est Calimerius opinionem ab universo illo Christianorum cœtu conceptam de optimè sudoribus suis excolenda Vineā, quam plantaverat Dominus. Siquidem (ut profequitur Auctor prædictus) ubique præfens erat eripiendis a Diaboli laqueis Idolorum cultoribus, accendendis ad sanctarum rerum amorem Christianis, inflammandisque ad alacriter suscipiendam pugnam contra Idololatrias, crudelissimis cruciatibus ac cædibus conantes, eos abducere a Crucifixi Domini militia & cultu, atque insolenter adigere ad thura incendenda fictitius Deorum

rum simulacris, iisque impia sacrificia immolanda. Demum narrationem suam claudit asserendo, linguam nullam retexere posse, quot per ipsum Baptismi lavacro abluti fuerint, quotque simul animæ & corporis integram salutem receperint. Cum autem iusta minimè effugere possent oculos Paganorum, adeoque in odium eorum, vindictæ desiderio flagrantium, incidisset Calimerius, ait memoratus Scriptor, non jam, ut aliàs Antistitem nostrum in latebris delituisse, sed intrepidè & palam exprobrasse profanos ritus, atque aliquando ad arguendam Gentilium insaniam Tribunalia ipsa penetrasse, paratum dura quævis & aspera perferre pro Christo. Quamobrem sæpe accidit (quemadmodum subinde prosequitur verus Auctor), ut, cum in carcerum angustias sese insinuaret, ad Christi militum ibidem degentium animos acuendos ad omnium poenarum tolerantiam, ipse quoque victus cum illis detineretur; Flagellis etiam non rarò acerbissimè casus est, aliisque cruciatuum generibus durissimè tortus. Sed Deo extremum impediens supplicium, ne perterrefactas Oves, absque Duce immatura adhuc mors Calimerii relinqueret, effectum est, ut fremens impietas, cum minarum terrore inflictiisque etiam verberibus ejusdem Antistitis constantiam in incæptis frangere nequivisset, carpento superimpositum simul cum aliis Christifidelibus longè relegatis in exilium abigeret.

Contempto nihilominus odio & furore Gentilium, post aliquam in exilio moram ductam, ad suum Mediolanensem Ovile reversus est Calimerius; quapropter exacerbatis vehementius animis eorum qui Idola colebant, per Urbis Præfectum Literas ad Commodum Cæsarem transmissæ, ut consocium eum facerent, adesset Mediolani quemdam nomine Calimerium, maleficorum.

omnium principem , Deos per plateas temerariè blasphemantem , ac totam penè Liguriam ab eorum debito cultu avertentem : *dedecus esse Reipublicæ , si ab uno diris omnibus devovendo Sente , Deorum magna potentia derideatur , atque ab uno jugiter derisa , turpiter ab omnibus derideatur* . Allatum est Imperatoris rescriptum , quo præcipiebatur , ut *ubicunque inventus fuisset , sine mora puniretur* . Evulgatâ per Urbem hujusmodi sententiâ , sese Calimerius recepit in Cœmeterium Romanum ; sed quamvis in recipditis latibulis positus Sicariorum rabiem elusisset , cohibere tamen minimè potuit æstuantem Divina caritate animum linguamque , quin ad proximum Apollinis Fanum excurreret , ut Sacerdotes , qui Idôlo illi sacrilega adolebant thura , acerrimè objurgaret , omniq; conatu studeret , a superstitioso eo cultu illos abstrahere , & ad veri Dei cognitionem amoremque traducere . Attamen illi eundem apprehensum multis undique plagis perfodère ; imo memores , plurimos ex Collegis suis ad Fidem Christi attractos , aquâ salutaris fontis , propria Calimerii manu ablutos fuisse , ut vindictam agerent de tam turpi probro , (quemadmodum ille blaterabant) Sanctum Præfulem adhuc senioecem , ante illorum pedes jacentem , in proximi putei profundum inversis immersum , pedibus barbarè interemerunt . Refert hæc omnia sæpius laudatus Auctor ejusdem Vitæ .

Extractum e puteo a Discipulis , sepultum fuisse in Cœmeterio Gaji tradunt Papebrochius & Ughellus , ex Ferrario in Catalogo Sanctorum . Cur autem tam longè a loco mortis transfulerint Sancti Calimerii Martyris Corpus , qui ejusdem funus tunc curavere , cùm sub oculis esset Cœmeterium Romanum , in quo illud condi facillè poterat , non alia ratione id peractum fuisse cen-

censemus, nisi ob prælagium a Castritano moriente antea prolatum, scilicet Deorum cultores etiam sepulera Martyrum everfuros, ut cum sacris ossibus eorum pariter memoria omnino aboleretur; timeri autem prudentissimè id poterat ab efferatis contra Calimerium Sacerdotibus vicinæ Ædis Apollini sacræ, nunc Sancto Apollinari dicatæ.

Ut verò ad Calimerium revertamur, acceptam Episcopale munus summa cum laude administravit *per curriculum annorum circiter quinquaginta trium*, idest ab Anno CXXXVIII, usque ad pridie Calendas Augusti, Anni CXCI, quo in computo multùm aberravit Ughellus, qui ejusdem obitum statuit pridie Nonas Augusti, & annum designat CLXXXVI. Ædificata postmodum fuit Ecclesia, quæ gloriosum hujus Sancti Episcopi & Martyris nomen & Corpus etiam in præsentia retinet; sed quo tempore, designare non possumus. Certum est, multò antequam regimen Ecclesiæ Mediolanensis teneret Laurentius I. Episcopus, illam fuisse extractam, cùm Sanctus Ennodius Ticinensis Antistes in altero ex Epigrammatis ad ejusdem laudem conscriptis narret, ipsum Laurentium restaurandæ illi Ecclesiæ jam vetustæ & fatiscenti manum admovissè; vivebat autem Ennodius sub initium Seculi sexti, quo etiam Laurentius. Itaque verisimiliter credi potest, circa finem Seculi quarti, vel initium quinti erectum fuisse Templum, Sancto Calimerio dicatum, quod deinde Seculo sexto incipiente resectum fuerit a Laurentio, qui sedit ab Anno CDXC., ad Annum DXII., ut suo loco dicemus.

Carolus a Basilica Petri in Vita Sancti Calimerii, testem asserens Donatum Bossium in Chronicis Mediolanensibus ad Annum CLXXXIV. scribit, Corpus Beati hujus Martyris sub Francisco

D

Sfor-

Sfortia Mediolani Duce inventum fuisse *in puteo quodam in Con-
fessione*, sive Sacello subterraneo Ecclesiae ipsi Martyri dicatae ex-
tra Portam Romanam. Hoc testimonium Bossii libenter ample-
ctimur, si de inventione hujus sacri Corporis *in Confectione* lo-
quamur; non ita, si de loco loci, idest *in puteo*, sermo sit; hoc enim quàm falsò prolatum fuerit ab hoc Auctore, confun-
dente Martyrii locum cum Sepulcro, Calimerii corpori alibi a
suis Discipulis dato, ex allatis constat. Fidem autem omnem
excedit, Ossa Sancti Calimerii, eruta a Cœmeterio Caji, cùm
transferrentur ad Ecclesiam illius nomini dicatam, iterum in pu-
teo recondita fuisse. Id procul dubio memoriâ dignum est, tan-
tam fuisse erga sanctissimum hunc Martyrem suum Ambrosianæ
Ecclesiae venerationem, ut Thomas Archiepiscopus in perenne
sui erga ipsum cultûs testimonium, VIII. Seculo Aram majorem
Ædis Calimerio sacrae, aureo, ut vocant, pallio donaverit. Car-
dinalis verò Federicus Borromeus in Concilio Provinciali VII.,
solemnem Corporis Translationem celebravit Anno MDCIX., ac
sub eodem Altari recondidit. Extat hujus rei memoria lapidi in-
sculpta his verbis:

COR-

CORPUS S. CALIMERI EPISCOPI MEDIOL. ET MARTYRIS
SUB HOC ALTARI QUONDAM RECONDITUM
EX VARIIS LAPIDEIS ÆNEISQUE INSCRIPTIONIBUS
ACCURATE RECOGNITUM
FEDERICUS CARDINALIS MEDIOLANI ARCHIEPISCOPUS
INDE AMOTUM
SOLEMNIQUE PROCESSIONE CIRCUMLATUM
PRÆSENTIBUS EPISCOPIS PROVINCIALIBUS
IN CONCILIO PROVINCIALI SEPTIMO
SUB HOC EODEM ALTARI HONORIFICE COLLOCAVIT
ANNO MDCIX. DIE XXXI. MAJI.

Antequam susceptam de rebus præclarissimè gestis ab hoc nostro Episcopo narrationem absolvamus, recensendum hic est, quod laudatus proximè Carolus a Basilica-Petri, in ejusdem Vita scriptum reliquit, nempe *Sanctum Calimerium Christi Fidem ad Transpadanos propagasse, iisque eo tempore Fidem recipientibus, ad eos confirmandos, eorumque progressum adjuvandum, Martianum, comitem Discipulumque suum, Derthonam legavisse*. Potro, si vetera monumenta scrutemur, multò ante Sancti Calimerii ætatem Derthonensibus Evangelii lumen affulserat; Sanctus enim Martianus, qui illis, nondum elapso Seculo Christi primo, datus Episcopus fuit, & Baronio ac Bollandistis testibus obiit Anno CXX., in longo, quo fedit, temporis spatio, eos Divinis omnibus My-

steriis imbaerat . Attamen , ne fidem doctissimo huic Scriptori omnino denegemus , ista innuimus , videlicet fieri potuisse , ut ferventibus ubique Caesarum in Christianos Persecutionibus , & debacchante in hisce regionibus Infidelium proteevia , primævus Grex ille Christianus hinc inde dispersus , locum Idololatriæ dederit , Transpadanas oras profanâ eorum superstitione iterum inficiendi ; adeoque opus fuerit nostro Antistiti illuc mittere alterum Martianum discipulum suum , ad eas ab hac pestifera face expurgandas . Ceterum , cûm nulla nobis in hac re fax historica illuceat , de hujusmodi conjectura judicium Lectori relinquimus . Certè hanc Calimerii legationem prorsus siluit Auctor noster antiquus .

SANCTUS MONAS.

Cum nondum subsidisset ira Gentilium, qua contra Calimerium efferbuerant, ejusque memoriam passim execrarentur, ob relatam ab ipso, in tot contra Idololatrias certaminibus gloriose actis, palmam invictæ constantiæ, abstinuit quoque Christifidelium Cœtus per annum unum cum dimidio, a novo Antistite sibi deligendo. Pacatis postmodum aliquantulum rebus, extinctoque etiam nequissimo Cæsare Commodo, in Sacram Portii Ædem convenere Clerus & Populus, ut Deum deprecarentur, eoque auspice dignum Calimerii Successorem huic Ecclesiæ præficerent. Aderat inter Ecclesiasticos Viros, Presbyteros, & Diaconos, Monas. Hunc a teneris usque unguiculis, nobili ac Consulari genere ortum, Ecclesiasticæ disciplinæ studiis informaverat Calimerius, præsertim cum Parentes ipsi eundem adhuc infantem Altaribus obtulissent, ac consecrassent. Præclarissimam indolem fortitus Monas scientiis addiscendis totum se addixit, adeo ut Philosophica facultate instructus, inter aequales suos excelleret. Multò autem magis ad Divina penetranda Mysteria animum convertit, præsentem se assidue faciens in primævis Ecclesiis, cum Sacræ psalmodiæ a Christifidelibus decantarentur, aut peragerentur a Sacerdotibus Immaculati Agni sacrificia. Incontaminatam interim vitam ducebat, ceteris factus exemplum patientiæ in laboribus, pudicitæ in moribus, ac religionis in omnibus, quæ ad Divinum cultum spectabant. Ornatum itaque hunc Virum tot virtutibus, viræque

int-

integritate conspicuum, censuit Præsul Calimerius, promovendum esse ad Ecclesiasticos gradus, eumque Diaconi officio consecratum, Ecclesiæ Portianæ ministeriis addixit. Nulla proinde dubitationeangebantur collecti Christi-fideles, quin in unum Monam electionis suffragia conferrent. Dum verò prosequerentur inceptas preces psalmosque, ac Sacra Hostia immolaretur, Deus ipse manifesto signo comprobavit, quàm placitus eidem foret Monæ in Mediolanensem Episcopum delectus; siquidem *auro quodam nitore circumfusus*, & veluti nubis umbraculo tectum undique *splendore vallari* universus ille Christi-fidelium Cœtus Monam aspexit. Tum verò stupore correpti quotquot aderant, invicem de hoc miraculo fermocinabantur. Quid multa? Una vox inclamantium auditur; *Dignus honore Monas*. Pavidus ad hunc clamorem Monas, atque ignorans, quid circa ipsum ageretur, paulisper constitit; sed cùm voces allatæ ingeminarentur, intellexit, se deposci ab universo Grege in Pastorem. Igitur ex imo pectore alta trahens suspiria *immeritum sese atque inefficium* profiteri cœpit; instantium tamen Fratrum precibus victus, ac de cœlesti signo edoctus, Dei arbitrio se commisit, & in Episcopum passus est consecrari.

Quæ fuerint primordia hujus Sancti Antistitis, quàmque splendida insignium operum serie regimén suum illustraverit, describere superfedemus, cùm satis sit dicere, eundem, Deo assante, suamque voluntatem manifestè prodente, fuisse delectum. Peculiare illud est, quod ad nos transmisit ejusdem Vitæ Auctor antiquus, videlicet, mortuis clarissimis Monæ Parentibus, cùm hæreditario jure devoluta ad ipsum fuissent prædia, & opimi inclytæ suæ Domûs Censûs, statim eorum partem divenditâ ab hoc

hoc Sancto Præfule fuisse, ut illam in eleemosynam pauperibus erogaret; reliquâ verò Matrem suam Ecclesiam, cuius erat excubiter, donasse, ut redditus inde sumendi, Confratrum usibus, & eorum necessitatibus communes existerent; atque ideo cunctos in tribus Ecclesiarum, quæ tunc extabant, Ordinibus distributos Dei Ministros ad sui præsentiam congregavit, subrogavitque iis, quos aut mors aut ferrum absumpserat, novos sacros Operarios, qui Altaribus inservirent, & opus Dei uno corde atque animo administrarent. His in Urbe nostra peractis, sese ad extramuranas Oves suas in rectam semitam dirigendas convertit; cùmque eas verbi Dei pabulo, Mensæque Eucharisticæ pretiosis dapibus deficientes inspiceret ob inopiam Sacerdotum; implorantibus ab ipso Christifidelibus, ut Ducem aliquem illis assignaret, qui eos Divina Mysteria doceret, & necessariis ad animæ salutem spiritualibus cibis reficeret, libentissimè Monas assensit, & Parœcias erexit, Magistros Ministrosque Sacros distribuens, qui eorundem curam gererent, atque ad Aras operarentur, *subministratis etiam sumptibus*, ad hoc grande Opus perficiendum necessariis; cùm subinde, retento primitivæ Ecclesiæ more, qui tunc a Dæmoniaca servitute redempti, iugo Christi suavissimo levissimoque colla submitterent, quæcumque possidebant dividentes, receptum pretium & census suos *communi usui libentissimè exponerent*. Adnotari hoc loco debet, nostrates Historicos institutionem Parœciarum a Sancto Mona peractam, transulisse ad nostram ipsam Metropolim; Galestinus verò & Ughellus enormi exaggeratione eas excrefcere faciunt usque ad numerum CXV., cùm tamen notum sit, Mediolanensem Urbem eâ ætate admodum angustam fuisse; omnesque intelligant, christrepentibus undique Persecutio-

rum

num Edictis, minimè credibile esse, tot Ecclesias erectas, tantumque Dei Ministrorum populum hic adstitisse, qui illis regendis assignarentur. Auctor noster vetuit de tribus tantummodo Ecclesiis in Urbe extantibus mentionem agit, cùm ait, congregatum fuisse a Sancto Mona in unum corpus Clerum illarum; & de Forensibus tantum Parœciis, ad Christifidelium in Vicis Pa-
gisque dispersorum commodum divisum institutis memoriam reliquit.

Apostolico subinde servens spiritu, „ circumquaque positos „ Pagos, Oppida, Castellaque peragrans (verba sunt memorati Auctoris, digna quæ hic inferantur) „ maximus Idololatrarum „ prædas Sponsæ Christi, ac Reginæ reportabat Ecclesiæ. Et „ jam non tam Mediolanensibus Civibus, sed universis etiam Pa- „ stor is operam dabat Liguribus, prædicando sedulè & Evan- „ gelicam sementem indifferenter largus fœnerator omnibus com- „ modando; baptizando passim quoscumque suaserat, & Christi „ populum Censor illustrissimus recensendo; profana demum toto „ conamine destruendo, & Christi Sacraria dedicando, (ita ut) „ Oppidanorum seu Agricolarum non parva multitudo Christi „ per eum signaculo insigniretur.

Præter Idololatriæ funditus extirpandæ laborem, altera perniciosior lues emerfit, ad quam avertendam ab hac Mediolanensi Metropoli plurimum sudorum curaque impendere debuit Sanctus Monas: „ Valentinus & Cerdon, Hebion, Cerinthus, alique „ complures veritatis inimici, in ipsa etiam Romana Arce viris „ suum evomuerant, & diversis in locis zizaniorum dolo pura „ verbi Dei semina macularant, & areas Dominicas adulterini „ lollii admixtione fœdaverant. Itaque Sanctus Monas cum com-

vis

„vis atque Confratribus suæ Metropolis, more vigilantis Agri-
„colæ, excutere ac proturbare de suorum Collegio manipulo-
„rum mala semina procurabat. Ino ut Pastor eximius, insidia-
„tores Gregis Christi clamoribus simul atque infectionibus
„præveniens, longius effugabat, commonens & instruens suos
„sequeces, cum hujusmodi nullam habere communionem. Quin
„etiam, sicubi aliquos fortè ipsorum obvios habuisset, digna-
„objurgatione refellere, & cominus perurgendo prosternere sa-
„tegebat „. Hucusque Auctor memoratus.

Antequam e vita migraret Sanctus Monas, solari voluit
Deus egregium hunc Præfulem, ac gloriæ suæ fidelem Ministrum
inexpectato melioris fortis dono, Philippis Patre & Filio Au-
gustis ad Cæsareum thronum evectis, qui, nisi firmam pacem
Ecclesiæ attulere, saltem paucis iis septem incompletis annis
Imperii, aliquantulum respirare Christifideles ab anteaactis Ty-
rannorum vexationibus permiserunt. An autem publicè professi
fuerint Catholicam Legem hi Cæsares, nostra non est hic dis-
cutere. Fervet apud Eruditos controversia, eorumque com-
munior sententia est, illos secretò quidem, non tamen apertè
Religionem nostram amplexatos fuisse. *Ostrogomar*ius erat Mo-
nas, *referentibus iis, qui paterna illud nosse traditione potue-
runt*, quemadmodum tradit Auctor Historiæ prædictæ. Non
multò tamen longius vitam produxit: Quamobrem præfagiens
vicinum obitum suum, Discipulos coram vocavit, de proxima
nova Persecutione (Decii nempe pessimi Cæsaris) com-
muniuit, armavitque fervido sermone ad tutandam etiam inter
Cruces & gladios Christianam Fidem, qua, Deo largiente, de-
corati hæctenus fuerant; ac post aliquod tempus, iis vix per-

sentientibus, senio resolutus obdormivit in Domino, VIII. Calendas Aprilis, Anni CCLI.

Mediolanensem Ecclesiam rexit annis LIX. incompletis. Papebrochius in Commentariis ad antiquum Catalogum Bibliothecæ Ambrosianæ, Sancti Monæ obitum figit Anno CCXLVIII.; sed quo documento decurtet illius Sedis tempus, in Catalogo assignatum, quem ipse illustrat, ubi adnotantur Anni LIX., prorsus nobis ignotum est; nihil enim ibidem ad hanc firmandam sententiam suam exaratum legitur. Itaque, cùm nihil obftet, integrum eidem Antistiti hunc annorum numerum tribuimus, ab Anno nempe CXCHII., usque ad Annum CCLI. Galefinius Monam sedisse ait sub Eleutherio Pont. Max., qui jam obierat, multò antequàm ipse in Episcopum deligeretur.

Auctor Historiæ sæpius adductæ asserit, Sancti Monæ Corpus fuisse *Prædecessorum suorum tumulis adjunctum*, idest in Cœmeterio Caji, seu in Hortis Philippi; subjungitque, sepulcri illius locum, tempore, quo scribebat, Christianis adhuc fuisse ignotum. Heribertus de Antimiano Archiepiscopus noster Sanctum Monæ Corpus postea invenit, deposuitque in Ecclesia Sancti Vitalis Anno MXXX., IV. Idus Octobris; ex qua Translatione arbitramur eum Carolo a Basilica Petri, Ecclesiam Ambrosianam desumpsisse occasionem statuendi eundem, ad memoriam solemnem Sancti Monæ celebrandam. Aliam celebriorem Translationem hujusmodi Sacrorum Ossium peregit Sanctus Carolus Borromeus, cùm, dirutâ Æde Sancto Vitali sacrâ, illa in Metropolitanam Basilicam innoxit; eique sacræ pompæ se interfuisse testatur prædictus Episcopus Novariensis. Acta est sollemnis ista Supplicatio a memorata Ecclesia
ad

ad Templum Maximum, Sacram Arcam, in qua Sancti Monæ Offi pridie condiderat propriis manibus Sanctus Carolus, gestante ipso, unâ cum Famaugustano Episcopo, Visitatore Apostolico, die VI. Februarii, Anno MDLXXVI. Statim ac verò deposita hæc fuit in Ara Majore, idem sanctus Antistes Concionem e suggestu habuit, in laudem sancti hujus sui Prædecessoris; vespere autem, antequam in Confessione reconcileretur, altero eloquenti Sermone Famaugustanus Præful populum accendit ad exhibendam Sancto huic Mediolanensi Episcopo & Civi peculiarem venerationem. Narrat hæc fusiori calamo Glulianus in Sancti Caroli Vita, ad annum prænotatum.

Omittere non debemus, post obitum Sancti Monæ intrusum fuisse ab aliquibus in seriem Mediolanensium Antistitum quemdam MARINUM; occasionem captantes amplissimi hiatûs Sedis vacantis, qui inter Monam, & Maternum ab antiquis etiam Catalogis adnotatur. Hermannus Chroubachius, vindex acerimus undecim mille Virginum, cum Sancta Ursula Colonia Agrippinæ interfectum, speciosam fibellam cerebro suo dictante adornavit; ait enim, Anno CCXXXV. hæc Virginum cohortem cum ipsarum Duce Ursula Romanum iter suscepisse, ubi exceptæ a Cyriaco Summo Pontifice, Pontiani Successore, martyrium earum faumque divinitus præsentiente, Coloniam postmodum adierunt; subjungitque, in itinere Italico comites se illis dedisse nonnullos Episcopos hujus Provincie, inter quos MARINUM Mediolanensem enumerat. Equidem a pluribus antea Seculis invaluerat opinio de tanto Virginum numero; nec displicuerat Mediolanensibus Scriptoribus mentio MARINI Episcopi, utpote quæ apta videbatur imple-

dæ lacunæ, quam superius enunciamus, teste Papebrochio in Exegeti: Itaque Hermannus Chrombachius, Vir alioquin eruditissimus, eam totis lacertis propugnare contendit, duobus in locum emissis Voluminibus; sed infelici conatu: MARI-NUS enim ab ipso in scenam protactus, ignotus omnino fuit omnibus antiquis ac etiam recentibus Catalogis Mediolanen-sium Antistitum; sicuti etiam Pontifex Maximus Cyriacus, cum certo certius sit (ut ait Pagius ad Annum CCCLXXXIII.) Pontino Summo Hierarchæ defuncto, statim successisse San-ctum Antherum. Præterea commentitium esse Episcopum Me-diolanensem MARINUM, prorsus evincit Series Chronologica nostrorum Antistitum, ex qua constat, Sanctum Monam Anno CCXXXV., & multò etiam post, Ecclesiæ nostræ præfuisse. Demum lapsus est Chrombachius, enormi anachronismo præ-veniens annum, quo verè Sancta Ursula cum sociis Virginibus martyrii palmam recepit; Eruditi enim Viri omnes, inter quos Pagius, gloriosam earum mortem consignant Anno CCCLXXXIII., vel biennio post: Tunc verò notum toti ter-rarum Orbi est, in Mediolanensis Ecclesiæ Solio celebratissi-mum Sanctum Doctorem & Episcopum Ambrosium confedis-se. Quapropter explodi omnino debet a numero nostrorum Antistitum fictitius iste MARINUS. Refert Petrus Paulus Bos-ca in Martyrologio Ecclesiæ Ambrosianæ ad diem XXIII. Julii, Eminentissimum Alphonsum Littam Mediolani Archie-piscopum incensum fuisse desiderio obtinendi Corporis Sancti Marini, quem audierat inter Episcopos nostros connumerari. Scripsit itaque Anno MDCLXXIV. ad Coloniensem Nuncium Apostolicum, qui ut obsequens esset Cardinalis Littæ petiti-onibus,

nibus, curam illius inquirendi memorato Patri Hermanno Chrombachio se dedisse respondit. Verum spes ista optimi nostri Pastoris prorsus evanuit, ut ex Literis, quas recitat idem Bosca, a Chrombachio datis ad Apostolicum Nuncium constet, cum, omni adhibita diligentia, se nihil de hisce Reliquis in Colonienfibus Ecclesiis reperisse testetur.

SANCTUS MATERNUS.

Ost Sanctum Monam, usque ad Sanctum Ambrosium perturbatam admodum Historiam Episcoporum Mediolanensium in recentioribus Catalogis atque Scriptoribus, non sine iusta aliqua indignatione & inspicimus, & dolemus. Perculit non parum historica hæc labes etiam oculos Caroli a Basilica Petri, sæpius laudati; quamobrem in Vita Sancti Materni ita scribit: *alii Episcopos silentio prætereunt, alii adijciunt falsos, neque in eorum ordine constituendo conveniunt.* Attamen ipse quoque in texenda Chronologica Serie succedentium Antistitum non modicè lapsus est, ut manifestum progrediendo faciemus. Quod in rem præsentem e tenebris erui debet, id est, quamplures Sancto Monæ successorem adscribere Sanctum Miroclem, inter quos esse videtur quoque Tillemontius in Notis ad SS. Naborem & Felicem, ac etiam antiquus Catalogus, a Papebrochio illustratus ante Tomum VII. Maji, quamvis id *contigisse* opinetur idem Papebrochius non Auctoris nostri culpâ, sed erroneâ alicujus Scholi interpolatoris sententiâ. Itaque rectius sensit prædictus Carolus a Basilica Petri, qui Sanctum Maternum, primum post Monam Episcopum Mediolanensem enumerat. In hanc opinionem conveniunt Clariss. Papebrochius, & Gulielmus Cuperus Societatis Jesu, in Vita Sancti Materni ad diem XVIII. Julii, in Actis Bollandianis; nosque etiam his adhæremus. Siquidem, cum certum sit, interfuisse Sanctum Miroclem Concilio Romano, cele-

celebrato Anno CCCXIII., & etiam Arelatenſi ſubſcripſiſſe. Anno ſequentē, ut conſtat ex Harduini Conciliis, nimis longum iter conſciendum eſſet, ut ad Sancti Monæ obitum, quem Anno CCLI. aſſiximus, perveniremus. Neque ſuffragari poteſt iis, qui contrariam ſententiam de Sancto Mirocle Succeſſore. Sancti Monæ tuentur, diuturna viduitas Eccleſiæ Mediolanenſis, antequam Mirocles in Epiſcopum eligeretur, neſariis Imperatorum Ediſtis Catholicam Fidem tunc temporis divexantibus. Primò enim in hac ſerie Tyrannorum, ſerena aliquando pax Chriſtianis aſſulſit, ſub remotis etiam Principibus poſt Decii mortem, Tacito nempe, Floriano, & reliquis ante Diocletianum & Maximianum; eo autem tempore dari poterat Eccleſiæ Mediolanenſi Sponſus; Secundò, de hac vacatione tam prolixa nullum in veteribus Catalogis, Hiſtoriſque verbum offendiſſus; ea verò complexa fuiſſet ultra quinquaginta annos, ſi Monæ Succeſſor ſtatuatur Mirocles; cùm enim eiſdem assignari nequeant niſi duodecim anni Sedis, viveretque Anno CCCXIV., ut proximè diximus, deligi debuit circa Annum CCCII., imo etiam ſeriùs, juxta noſtram Chronologiam. Sed de his alibi agemus.

Quæ foret Materni Patria, minimè prodidere Acta ejusdem, ſive a Mombrizio, ſive a Gulielmo Cupero in lucem producta. Auctor noſter antiquus, Catalogo vetuſto Bibliothecæ Ambroſianæ a Papebrochio commentariis illuſtrato, & vacationem Sedis Mediolanenſis ad Annos XXXVI. protendenti, conſenſiſſe videtur; ait enim, Mediolanenſem *Plebem diutina abſentia Paſtoris* (nempe Monæ defuncti) *viduatam, cùm de eligendo Epiſcopo ageretur, graviter ſuſpiraviſſe*, neſciam, quem

vacuæ jamdiu Sedi nostræ præficeret; Siquidem *Sacerdotum nemo erat hujusce honoris dignus, vel potius on- tis capax, quantò minus Clericorum quorumvis inferioris gradus*. Hanc autem inopiam in Clero fecerat adeò in longam protracta Ecclesiæ Mediolanensis viduitas, & Gentilium protervia, quæ in Cæsarum nefandis Persecutionibus, invexerat in hanc Metropolim antiqua superstitionis suæ monstra; tradit enim idem Auctor, *Clerum & populum, quotquot Carnificum manus evaserant, cùm primum in Philippi Basilicam convenire, ut Cali Dominum suppliciter exorarent, quatenus hereditati huius suæ miseretur ac indulgentiam præstaret, expurgandæ a sordibus Idolorum, quibus Ecclesiam illam iterum contaminaverant eorumdem Cultores, sollicitam operam impendisse*. Prosequitur subinde enarrare, quòd, hærentibus illis in ea ambiguitate, quis deligi deberet, *quidam ex Sacerdotibus, quem longæva sanctitas, & meritorum gratia, insigniebat, Divino lumine illustratus, ceteris omnibus simul collectis Successorem Monæ designaverit, nempe Miternum, tunc Primicerium Lectorum, qui pietate multimoda & benignissima caritate præstabat, atque ideo ab universis diligebatur*. Nullà itaque morâ interjectâ, hunc veluti Divinâ revelatione datum Pastorem amplexi, eundem supplices deprecati sunt, ut Episcopale officium assumere non renueret. Ille verò, utpote tenerissimo corde præditus, licet illacrymans, Cleri simul & populi insistentis precibus annuit, seque ad hoc onus recipiendum inflexit. Hoc autem, si calculum ineamus, contigit circa Annum CCLXXXIII., cùm in re obscura & implexa nihil certi figere nobis liceat.

Antequam sermonem ulterius producamus, fateri debemus,

mus, miratos nos etiam fuisse cum Gulielmo Cupeco in Vita Sancti Materni, Placidum Pucinellum, in *Zadino Ecclesia Mediolanensis*, pia cerebri sui meditatione pueritiam & virtutes Sancti Materni ante Episcopatum retulisse, atque exornasse rhetoricis phaleris, ne videlicet hanc Vitam acephalam daret. Quis enim in tanta antiquitatis caligine minores hanc notitias valeat expiscari, nullâ Auctoris illorum temporum face, præeunte? Ut autem ad Maternum redeamus; incidit Pontificatus hujus Sancti Praefulis in ea tempora, quibus gemina illa humani generis pestis, Diocletianus, & Maximianus Hercules ad Imperium erecti, teterrimam contra Christianos infectionem, cruentissimis ubique stragibus editis, excitavere. Quoniam verò ferinum hoc odium primò in Milites, Christi religionem profitentes exarsit, refert Auctor noster vetustus, inter alias Pastoralis muneris curas, hanc quoque fuisse a Materno susceptam, „ ut positos in ergastulis Christi Milites patientiæ ar-
„ mis indueret, certandi audaciâ imbueret, ac triumphandi fidu-
„ ciâ recrearet; Eorum si qui fortè (mortem) oppetissent aut
„ gladiâli sententiâ detruncati, aut acrioribus tormentis exani-
„ mati, condignè corpora sepulturae mandaret, jugibus excubis
„ pernoctanter invilere satagens, ne minimæ quoque ex ipsis
„ particulæ, veluti pretiosæ celestis thesauri margaritæ disperi-
„ rent, inventasque condignis illico thecis reponeret „ . Piam hujus sollicitudinis luculentum testimonium præbent Acta celeberrimi in universa Ecclesia Sancti Victoris Militis & Martyris, a Bollandistis illustrata ad diem VIII. mensis Maji; cum enim diutnâ in carceribus inedia tentatus, virgis acerbissimè cæsus, liquatoque plumbo percussus, ac tandem securi percussus

sanctus hic Martyr, gloriose de insana Caesaris crudelitate triumphasset, sevitum est etiam in exangue Corpus, eodem noctu in densum nemus abjecto ad pabulum silvestrium bestiarum. Aduit tamen Maternus, qui illo invento duabus capiti ac pedibus Feris excubantibus, post earundem recessum, religiosissima veneratione sublatum idem Corpus tumulo dedit: Ex adhuc apud nos perseverat pretiosum hoc pignus in Portiana Basilica, nunc Sancti Victoris; translata solemni pompa a Sancto Carolo Borromeo Anno MDLXXVI., atque in eadem magnifica Aede reconditum. Plures alios Sanctos Milites Martyres, erga quos idem pietatis officium exercuit Sanctus noster Antistes, enumerat Carolus a Basilica Petri, in Vita Sancti Materni.

Verum ne longius abeamus, Auctor antiquus, quo utimur, post relata vesaniam huiusmodi tyrannorum barbariem, ad superiora tempora sermonem convertit, seriemque texit Caesarum, qui a Decio usque ad Diocletianum Imperii diademate caput praecinere; narrat autem, Valerianum sub exordia sui Principatus, *humano multum Dei famulis, ac benignissimum extitisse, intantum ut venerationi apud ipsum habiti essent, & sua Domus familiam, Christi efficeret Ecclesiam; sed postmodum a quodam Mago dementatum, Christianos persecutum esse, & exterminari praecipisse*. Transiit subinde ad Gallienum, inquam, illum *dati confessum Decretis, inhibuisse supplicia, persecutionesque extinxisse*. Alios Caesares postmodum enumerat, sub quibus usque ad decimum Diocletiani annum, per sex circiter lustra, *lucis sub obscura ac tepenti pace, Ecclesiarum Christi Persecutio cessavit*; atque ista subiungit: „ Per idem tempus gloriosissimus „ Antistes Dei Maternus omni studio invigilans, suas Oves

„ pascuis necessariis adhibitis elegantissimè saginabat, peragrans-
„ que cunctas Metropolitane Sedi subditas, juxta & procul
„ extentas Italicorum Parœcias, Ecclesiasticis officiis imbuebat,
„ propriis jamdudum Pastoribus destitutas, præelectis tum de-
„ mum ex Clero earundem Ecclesiarum Magistris, morum
„ dignitate ac Fidei vigore refectis, recreabat ut pia Mater, &
„ suâ quodammodo diligentia animabat „ . Carebat eo tempo-
re Episcopo suo Derthonæ Civitas; quamobrem illuc profectus
Maternus, ex Diacono Meliodorum, summæ Sanctitatis Levi-
tam, Episcopali ministerio decoravit, plebique poscenti Pasto-
rem tribuit. Denique fusè describit Auctor memoratus vorax
incendium Persecutionis, succensum a pessimis Cæsaribus Dio-
cletiano & Maximiano, quo per Orientem atque Occidentem,
in cinerem redigere quidquid Christianam Religionem redole-
bat, tentavere, Ecclesias Dei funditis exitirpantes, *Præsules*
ipsos & Christi Ministros, rerum more, catenarum nexibus alli-
gando, atque in horreudis carceribus includendo, Virosque illu-
stres ac Matrones nobiles inverecondè & inbanstè in publicum tra-
bendo, & palam denudatos, Latronum lege, virgis plumbatis ac
fustibus cædi jubendo; quoque dolendum est, Divine Scripturæ
Libri in medio platearum igne cremati sunt, & in Urbibus,
Dei Laudibus silentium impositum, cum in carceribus nullus va-
cuus Cleri Ordinibus locus adesset. In hoc functo Ecclesiæ in-
fortunio viscebantur juges lacrymæ depluere ab oculis Materni,
& ora pectusque rigare, etiam cum munera sua exerceret, &
ad Gregem sibi commissum concionaretur. Interrogatus verò a
Discipulis, quam ob causam ita ploraret, respondit, se non
terram damna fragilium, sed animarum miserias lugere, cum

qui a Conditore omnium in summam libertatis gloriam creati essent, Dæmonum obsequiis se mancipator plauderent; proinde ab assidua Oratione numquam desistebar, Deum exorans, ut constantiam Christifidelibus in equaleis, flagris, metallis, exiliis, adustionibus impertiretur. Imo pro ipsis Tyrannis ac Carnificibus sollicitas preces Cœlesti Patri affundebat, ut a profane superstitionis tenebris, in filiorum lucis sortem illos evocaret. Non expers tamen fuit furoris Gentilium ipse etiam. Maternas; claudens enim compendium illius Vitæ Auctor hucusque laudatus, ait, Sanctum hunc Antistitem sæpe inter alios vinculum fuisse catenis, Principi nequissimo præsentatum cum reliquis, interdum quoque carceris ergastulo includi iussu, & flagris atrocibus quàm toties afflictum; inter quos tamen cruciatus, Christi semper clypeo protellus & galea, hostiles illius egregius hic Miles propulsiat, obtundebatque.

Obiter hic describere libet quæ de nostra Metropoli Scriptor idem antiquus Materni Vitæ inseruit, cum in maximam illius gloriam vergant; delectum videlicet fuisse a Maximiano Mediolanum, in Imperii sui Sedem, atque ibi *Augustale Palatium* collocasse, Urbemque istam præ omnibus, qui ante ipsum *Romani Regni Principes* extiterant, fovisse, auxisse, ac dilexisse, adeo ut ad maiorem hujus Urbis amplitudinem, non parvum muri ambitum addiderit, diversis quoque eam schematibus ornaverit, & antiquæ *Romæ cognatam* effecerit.

De Anno obitus Sancti Materni minimè concors est Scriptorum opinio. Nos in hac Historicorum dissensione statui-
mus, illum decessisse circa Annum CCCIII., cum enim Tra-
ditio & Acta Sancti Victoris Martyris referant, ejusdem San-

cti

At Corpus sepulturæ datum fuisse a Sancto Materno, cumque Martyr ille non occubuerit, nisi in gravissima Persecutione Maximiani, excitata prædicto Anno CCCIII., comperitum sit, nonnisi post Sancti Victoris caëdem, fuisse a Sancto nostro Antistite vitam depositam. Gulielmus Cuperus supra relatus opinatur, Sanctum Maternum defunctum fuisse Anno CCCV.; cum sub Maximiano Imperatore, qui eodem Anno ab Imperio se abdicavit, dicatur obiisse in antiqua Historia. Verum hæc non a Scriptore hacufque a nobis allato, sed a Mombrizio addita est ex aliis Exemplaribus, teste Clariss. Muratorio. Hoc autem etiam omisso, ratio doctissimi Cuperi minime nobis arridet; potuit enim Sanctus Maternus obire sub Maximiano, Anno CCCIII., quo ille Persecutioni initium dedit, postquam pium officium exerceat erga Sanctum Victorem, hujus Martyris Corpus sepulturæ tradendo; atque id facile autumare nobis licet, fuisse nempe illum, tot cruciatibus supra relatis malè affecto corpore, quantocumque vivo epreptum.

Difficilior nodus exolvendus emergit, in assignando temporis spatio, quo Sanctus Maternus Mediolanensem Ecclesiam administravit; alii enim illius regimen ad brevius tempus contrahunt, ut Galestinus, alii longius, quàm par est, protrahunt. Catalogus a Clariss. Muratorio editus Tom. I. Part. II. *Scriptor. Ital.*, duodecim tantum annos Sedis Materno assignat; Carolus verò a Basilica Petri in Vita hujus Sancti Præfatus statuit, illum sedisse ab initio Deciani Imperii, ad Maximianum, intervallo nempe XXXV. annorum circiter. Papebrochius in Catalogo nostro, quem illustravit, duos supra vi-

ginti annos Sedis Sancto Materno tribuit, ab Anno scilicet CCLXXXII., ad Annum CCCIII.; ejusque opinioni nos subscribimus, tum quia incidit electio in Annum, quo Ecclesia Catholica sub mitiori Caesarum imperio paululum respirabat, tum quia ejusdem obitus optimè componi potest cum Martyrio & Depositione Sancti Victoris, quam Maternus peregit. Sententiæ huic minimè acquiescit laudatus Gulielmus Cuperus, qui paulò post mortem Sancti Monæ electum tradit in Episcopum, Sanctum Maternum, eidem tribuens LII. annos regiminis. Negari tamen nequit, ab Auctore Catalogi Bibliothecæ Ambrosianæ, inter Monam & Maternum XXXVI. annos Sedis vacantis adnotari. Clariùs etiam loquitur Anonymus Scriptor Historiæ antiquæ, hæcenus a nobis memoratæ, quam ipse Clariss. Cuperus in Vita Sancti Materni Actis Sanctorum Bollandianis inseruit; ait enim sub initium, Clerum, simul & populum, qui evaserant Carnificum manus, ad Philippi Basilicam convenisse, & eam expurgasse idolorum facibus, quæ injectæ fuerant, *plebemque viduata diutius absentia Pastoris, jamdudum cum Christo sociari, graviter suspirasse*. Hæc verba procul dubio indicant, vacasse Mediolanensem Sedem non parvo temporis spatio, & idololatriæ apertum fuisse campum inferendi in Christifidelium Ecclesiam profanos cultus, illamque miserè contaminandi. Quo posito corruit omnino fundamentum a Cupero allatum statuendi annos LII. regiminis Sancto Materno; præsertim cum ille nullam vetustum Codicem proferat, quo ejusdem opinio firmetur, & tantum conjectando culpam rejiciat vel in amanuensem, vel in ipsam etiam Catalogi Auctorem, qui loco scribendi annos LII. vigintiduos adnotaverit.

Se-

Sepultus est Sanctus Maternus in Ecclesia tunc Philippi, postmodum SS. Martyribus Nabori & Felici dicata. S. Carolus Borromeus XVIII. Calendas Octobris, Anno MDLXXI. Corpus Sancti hujus Antistitis in eadem Ecclesia quiescem recognovit, ac solemni pompa transtulit, simul cum Sacris Lypsanis SS. Naboris & Felicia, quæ ibidem recondebantur.

Ecclesia Ambrosiana Natalem hujus Sancti Episcopi celebrat XV. Calendas Augusti, quo die in antiquis Catalogis legitur, vitam deposuisse.

Adnotare postremo hoc loco necessarium ducimus, extrasse doctissimum Cardinalem Baronium, qui Maternum Episcopum nostrum, unum eundemque fuisse censuit cum Julio Firmico Materno, cujus extare ait in Vaticana Bibliotheca *Commentarium de Erroribus profanarum Religionum*; nemo enim ex Scriptoris hunc Julium Firmicum Episcopis connumeravit. Neque congruit ætas; Julius enim Firmicus longo post Maternum nostrum tempore floruit, mortuus Anno CCCXXX., sub Constantio & Constante Augustis Fratribus. Ripamontius & Bollandistæ ad diem XVIII. Julii, in Vita Sancti Materni, hoc mendum in Annalibus Baronii detexere, ac etiam emendavere.

SANCTUS MIROCLES.

Uccessor Sancti Materni datus est Sanctus Mirocles; idque statuimus contra Auctorem Catalogi inscripti; *Succesores Sancti Barnabæ*, editique ex Bibliotheca Varicana ab Eugenio Cattaneo, & Galefinum in *Tabula Antistitum Mediolanensium*, Actis nostræ Ecclesiæ inserta, qui, ut adnotavimus superius, Miroclem Protasio & Materno præponunt. Carolus a Basilica Petri, qui optimè illos emendaverat, substituens Monæ Maternum, in designando hujus Successore seriem Præsulum Mediolanensium iterum perturbavit, post Maternum enumerans Eutorgium, dein Miroclem. Quibus fundamentis innitatur doctus hic Auctor, Capite sequenti enarrabimus.

Cum ipso quidem dolemus, nihil de Miroclis Vita proferri posse, eò quòd rerum præclarissimè gestarum ab ipso in nostrâ Ecclesiâ notitiam nobis prorsus invidit antiquitatis silentium. Unicum tamen sat est Elogium Sancti Ambrosii, qui in Oratione *de Tradendis Basilicis* Episcopos Prædecessores suos recensens, a quibus opulentam sanctitatem & gloria hæreditatem receperat, Miroclem enunciat. Opratus quoque Milevitanus, celebris IV. Seculi Scriptor, Historiam texens Schismatis Donatistarum, nomina eorum refert, qui pro Catholica Ecclesiâ contra Schismaticos pugnare, primumque Miroclem enumerat; quod magnum est argumentum virtutis atque existimationis hujus Episcopi, ut idem a Basilica Petri adnotavit. Sanè duobus Conciliis, adver-

adversus illos coactis, Romæ primum sub Melchiade Summo Pontifice, Anno CCCXIII, dein Arelate sub Silvestro I. Melchiadis Successore, Anno CCCXIV. Mirocles interfuit. Hujus autem Concilii Synodicam Epistolam ad Summum Pontificem, refert Labbeus Tom. I. Conciliorum, in ejusque fronte legitur nomen Miroclis Episcopi Mediolanensis, ac in calce inter alios Antistites subscriptus invenitur idem Mirocles, quemadmodum, etiam in Romano Concilio.

Egregium quoque tanti Præfatis decus est, Pax Catholica Religioni data, Constantini Magni & Licinii Decreto, in hac Metropoli expedito Anno CCCXII., dum ipse Mediolanensem Ecclesiam administraret; Ea enim uberrimum gaudium peperit universæ Civitati nostræ, quod hinc in ceteras omnes Ecclesias propagatum, calamitatum præteritarum lacrymas & moerorem absterfit.

Ughellus in ejusdem Vita scribit, statutum a Mirocle fuisse, ut Clerus designatis horis ad psallendum in Ecclesias conveniret; Joseph verò Vicecomes in suis Observationibus Ecclesiasticis tradit, Divinum Officium, quod postea *Ambrosianum* appellatum est, ordinem ab ipso accepisse: Sed ista ex Traditione tantum proficiuntur. Quod admirationem aliquam ingessit Mabilionio & Viris eruditis, est assertio intrepida memorati Ughelli, qui ait, conditum fuisse a Sancto Mirocle Cœnobium Monachorum, prope Basilicam Sancti Victoris; etenim nemo ex Scriptoris peculiarem hanc laudem nostræ Urbi assignavit; quæ si vera foret, in gloriam non modicam Mediolanensium cederet, cum nullum aliud antiquius Cœnobium ostendere posset Occidens universus; & sententia Baronii prorsus elideretur, qui

traductum ab Oriente in Occidentem Ordinis Monastici Institutum circa Annum CCCXL. Sancto Athanasio constanter adscribit. Sed Monasterium istud tam citò Mediolani erectum, nullo adducto vetusti alicujus documenti fundamento, facillè corrui.

Anni XII. ~~Sedis Mirocli~~ tribuuntur a Papebrochio, qui eum e vivis ereptum affirmat Anno CCCXV.; & nos hanc eandem Epocham amplectimur, contra Ughellum, qui juxta Ripamontii calculum, veriozem ab ipso appellatum, Miroclem obuisse eodem anno, quo rediit a Concilio Romano, idest Anno CCCXIII., profitetur; non advertens, hunc ipsum Antistitem subscriptum legi Concilio Arelatenfi, Anno sequenti celebrato. Eriam Galefinius in numerandis annis Sedis hujus Episcopi lapsus est, vigintiduos annos eidem assignans.

Antiqui Catalogi concordēs, hunc Sanctum Antistitem depositum referunt in Basilica Portiana, nunc appellata *Sancti Vitalis*, pridie Calendas Decembris: Nostra tamen Ecclesia eundem colit III. Nonas Decembris.

Post Miroclem Ferdinandus Ughellus & Galefinius loco jam dicto, in Seriem Antistitum Mediolanensium quemdam OROSIUM intrudunt, quem nullus ex nostris Catalogis & Scripturis unquam agnovit. Occasionem huic errori dedit falsa subscriptio, quæ legitur in Concilio Arelatenfi II., his verbis concepta: *Ex Provincia Italia, Civitate Mediolanensi, Orosius Episcopus, Nazareus Lector*. Sed decepti sunt Auctores avi recentioris, qui ex uno Concilio Arelatenfi, duo fecere, cum tamen utrumque, unum sit, Anno CCCXIV. celebratum. Legitima autem subscriptio, quæ jacet sub memorato Concilio, hæc habet: *Mirocles Episcopus, Severus Diaconus de Civitate*.

Me-

Mediolanensi, *Provincia Italia*. Post hunc verò subscribunt:
Orosius Episcopus, *Nazarius Lector*, *de Civitate Massiliensi*,
Provincia Viennensi. Confusionem hujusmodi Conciliorum Eru-
diti nostræ ætatis Viri adnotavere.

De Carminibus ab hoc Sancto Amalite confectis in laudem
Sancti Anatalonis, egimus in Vita ejusdem ~~non~~ ulterius vacat
differere, cùm doctis Scriptoribus notum jam sit, ea esse com-
mentum recentium Auctorum.

SANCTUS EUSTORGIUS I.

Anctum Eustorgium Miroclis Successorem affirmamus, reclamante licet Carolo a Basilica Petri, qui, ut proximè innuimus, primorum Mediolanensium Antistitum Seriem diversimodè texit. Itaque opus est expendere hoc loco, cujus roboris sint adducta ab ipso argumenta, ut inde veritas innotescat.

Primò itaque ait, Tristitum Calchum, omnesque nostros Auctores in enumerandis Mediolanensibus Episcopis, statim post Maternum, Eustorgium referre. At pace tam docti Viri, auctoritas eorundem contra ipsum pugnat; illi enim, quotquot vidimus, concordì testimonio Sanctum Miroclem non tam Eustorgio, sed etiam Materno præponunt, Quamvis ergo erraverint in assignanda ætate Materni, ut nos etiam professi sumus, cur, quæso, Eustorgius quoque trahendus est ante Miroclem?

Validior videri posset ratiocinatio, quam desumit ex verbis Sancti Ambrosii in Oratjone *de Tradendis Basilicis*; in ea namque Sanctus ille Præsul vocat Eustorgium *Confessorem*, inquit: *Assit, ut tradam hereditatem Patrum, hoc est hereditatem Dionysii, qui in exilio, in Causa Fidei, defunctus est, hereditatem Eustorgii Confessoris, hereditatem Miroclis, atque omnium retrò Episcoporum*: Inde verò arguit, vixisse Eustorgium eo tempore, quo fervebant Persecutiones, adeòque ante Miroclem, sub cujus regimine tranquillâ pace fruebatur Ecclesia; Utque robur addat sententiæ suæ, disciplinam allegat, quæ illo & superioribus

ribus Seculis in Ecclesia vigeat, quod nempe ii tantum *Confessores* appellarentur, qui minis ac cruciatibus Tyrannorum minime territi, Christum, veramque Religionem nostram confessi essent; proinde eos Tertullianus vocabat *Martyres designatos*, & Gregorius Nazianzenus *Martyres viros, victoria sua superstites*. Sed desumpta hæc ab antiqua eruditione ratiocinatio facile dissolvitur, si illorum temporum conditionem attendamus; quamvis enim deleta tunc foret in Occidente Tyrannorum barbaries, Constantino Magno auctore, supererant tamen Gentilitatis reliquæ, quas postmodum abolevit Magnus Theodosius. Præterea Schismata & Hæreses, Ariana præsertim, invaluerant, quæ novo Persecutionum genere Catholicam Ecclesiam ejusdemque propugnatores improbe divexabant: Sanctus verò Eustorgius non tam voce quàm Scriptis contra Arianos pugnaverat, ut constat ex Epistola Encyclica Sancti Athanasii Alexandrini, ad *Episcopos Aegypti & Lybiæ*, in qua recensens insignes Viros, qui superioribus annis scripserant, inquit: *Itaque si quæ scribunt, ea scriberent Orthodoxi, ut magnus Confessor Hosius*; alios autem enumerans, post plures Catholicos Antislites Orientis atque Occidentis, nostrum Eustorgium iisdem accenset his verbis: *Cecilianus Africa, Eustorgius Italia*. His autem positis, quid verisimilius est quàm credere, plura pro vera Fide tutanda vel ab Idololatriæ, vel ab Hæreticis perpeßum fuisse Eustorgium; atque ad hæc respexisse Sanctum Ambrosium, dum illum appellavit *Confessorem*? Testimonium verò ejusdem Sancti, quod affert in defensionem suæ opinionis laudatus a Basilica, Petri, contra ipsum militat; siquidem ordine retrogrado proximos Prædecessores suos Ambrosius enumerans, postremum facit Miro-

Miroclem, & Eustorgio anteriorem. Quid itaque fortius ad illam enervandam, quàm ipsa auctoritas tanti Doctòris, qui eodem Seculo & in eadem Urbe scribens, eorum successione tam apertè designat? Poero gravis injuria fieret sapientissimò huic Præsuli, si retinendo propiorum sibi præcedentium Antistitum Seriem, vel ignorantia eam laborasse diceremus, vel tumultuario confusoque ordine illos recensuisse.

Alterum non leve fulcimentum addit Sententiæ nostræ Epistola Sancti Athanasii *ad Episcopos Aegypti & Lybie*, proximè ætata (1), in qua, ut eos confirmet in Fide Nicæna, contra Arianos constanter tenenda, *Eustorgium Italia* iisdem proponit. Vivebat igitur Eustorgius Mediolanensis Episcopus post Nicænam Synodum, adeoque multò post defunctum Miroclem, si in exemplum exhiberi debuit memoratis Episcopis, ut la Orthodoxa Nicæna confessione perseverarent.

Demum adjungimus, ob hanc novam conceptam opinionem, opus fuisse Carolo a Basilica Petri subvertere chronologiam Episcoporum Mediolanensium, statutam Sedi eorum in antiquis Catalogis, brevem reddendo Episcopatum Eustorgii, longum Miroclis, ut ipsemet fateretur. Quamobrem cum hucusque viderimus, argumenta ab eodem producta nihil evincere, perspicuum sit, locum Eustorgio dandum esse post Miroclem, & annos diuturnioris Sedis eidem conservandos.

Merito dolet prælaudatus Auctor, etiam insignis hujus Episcopi monumenta periisse, nihilque superesse, quod ad illustrandam ejusdem Vitam præferat faciem opportunam. In recentioribus Catalogis, & in Historia Patriæ Andreæ Alciati legimus,

(1) Editionis Parisiensis Anni 1692. num. VIII, scripta Anno CCCLXI.

mus, Eustorgium in Græcia claro genere natum, & militiæ adscriptum, versatum fuisse in Aula Constantiniani Magni Imperatoris, atque ab eodem missum Præfectum ad regendam Mediolanensem Provinciam, in qua, cum inuncto sibi muneri optimè satisfaceret, delectus est in Antistitem hujus Metropolis. Traditur etiam, nomine Mediolanensium Legationem obiisse Eustorgium ad eundem Constantinum, a quo subinde donatus est Corporibus Sanctorum Magorum, quæ octo ante annis e Perside Constantinopolim advecta, ibidem jacebant.

Papebrochius in Exegesi sapius laudata hanc Traditionem erroneam credit, censuitque melius assignari posse prædictam Translationem Eustorgio II. seu alteri ejusdem nominis, sed diverso a duobus hisce Episcopis, sub Imperio Phocæ, hominis impii, & de Sanctorum Reliquiis nihil solliciti, sub finem Seculi VI. Verùm hujusmodi conjectura enervatur ab iis, quæ in Dissertatione *de Corporibus SS. Martyrum Protasii & Gervasii* protulimus; nullum namque vestigium legitur tam in antiquis, tum in recentioribus Historiis tam serò delati Mediolanum Sacri hujus Thesauri. Contra verò Hermannus Cromptachius in Historia trium Magorum, testimonia refert Auctorum suprà triginta, Eustorgio I. hanc laudem tribuentium. Itaque & nos eidem adhæremus, donec certiora producantur ad diem XII. Novembris, quo Bollandistæ se hanc controversiam pertracturos promittunt; nec dubitamus, eosdem tunc animadversuros, Eustorgium II. ferme centum annis a Phocæ distasse; & alterum Eustorgium, quem Papebrochius nominat, ignotum, prius esse omnibus Historiis.

Ecclesia Portæ Ticinensî proxima, in qua deposita fueret

Sacra

Sacra Magorum Corpora, *Basilica Regum* olim appellabatur; sed illato in eam Eustorgii I. Corpore, hujus Episcopi nomen accepit; clarum indicium, quod ab ipso in eandem Ecclesiam inductæ fuerint Sacre Magorum exuvie. Ab Ænobarbo Imperatore, instante Raynaldo Colonienſi Archiepiſcopo, ereptum nobis fuit pretioſum trium Regum pignus Anno MCLXII., atque Coloniam translatum; nec aliud relictum fuit tantæ jacturæ veſtigium, niſi Arca marmorea, in qua jacebant, viduitatis ſuæ doloriſque noſtri perpetuum monumentum.

Sedit Eustorgius annis XVI., nempe ab Anno CCCXV., ad Annum CCCXXI. Galeſinius liberalior eidem tribuit annos XIX. Vitam depoſuit XIV. Calendas Octobris, quo die ab Eccleſia Ambroſiana ejuſdem Feſtum agitur; ac ſepultus eſt, ut diximus, in Eccleſia ſui nominis, quemadmodum Catalogi antiquiſſimi noſtrorum Antitiſtitum teſtantur.

Ferdinandus Ughellus & Galeſinius locis jam adnotatis poſt Eustorgium recensent JULIUM, tamquam ejuſdem Succeſſorem in Eccleſia Mediolanenſi. Huic opinioni fundamentum præbuere Acta ſuppoſititia Concilii Romani, celebrati Anno CCCXXXVII., ſub Julio I. Pontifice Maximo. Baronius illam amplexus eſt tantæ conſtantiâ, ut aſſerat, mirari ſe, omiſſum fuiſſe Julium a Panvinio Viro docto, dum Seriem texeret Mediolanenſium Episcoporum, inquires: *Si alicujus Eccleſia antiqui quarantur Episcopi, illi certiores erunt, quos veterum Conciliorum Acta ſuppeditant*; adeoque cenſet, hunc Julium non alium fuiſſe, quàm Julium Firmicum Maternum, Scriptorem inſignem ſeculi IV., qui donatus ſit Infulâ Mediolanenſi. Carolus quoque a Baſilica Petri, licet dubius hæreat

hæreat de hoc Julio, utpote ignoto toti Mediolanensi antiquitati, illum tamen expungere veretur a numero nostrorum Praefulum: Imo de Sancto Protasio agens cit, se libenter mentionem de illo fecisse, ut veteris hujus Antistitis memoriam intermortaam revocaret ad lucem.

Attamen omnia hæc falsa esse Viri eruditi jam agnoverunt; ac primò Pagius ad Annum eundem CCCXXXVII. aperte professus est, Synodum Romanam sub Julio I. Summo Pontifice aliud non esse, quàm farraginem, quamdam ab Isidoro Mercatore collectam ex Historia tripartita, aliisque Scriptoribus, & in formam Concilii redactam, cum nullæ ejusdem mentio fiat in Libello Synodico. Subinde Benedictus Bacchini in Pontificali Agnelli de Episcopis Ravennat. Dissertationem instituit, in qua, rebus omnibus quæ in his Actis recitantur ad examen vocatis, eadem Acta suppositia esse, dilucidè ostendit.

SANCTUS PROTASIUS.

IN Catalogis antiquis & Historiis accuratis conscripsis, post Sanctum Eustorgium in Episcopali Sede sufficitur Sanctus Protasius, quem Mediolani e nobili Familia progenitum scribunt Auctores nostri. Magnam Athanasium ab Arianis in Oriente exagitatum, atque coactum se transferre in Italiam, ut coram Summo Pontifice Julio I. aliisque Episcopis in Concilio collectis se a nefariis Adversariorum calumniis expurgaret, Mediolani hospitio recepit noster hic Antistes, ac etiam comitatus est in Gallias, ad colloquium cum Imperatore Constante. Postmodum profectus ad Sardicense Concilium Anno CCCXLVII, ibidem tum Athanasii causam, tum Fidem Nicenam constantissime propugnavit, eidemque Synodo nomen suum apposuit, his verbis: *Protasius ab Italia, de Mediolano.*

Scriptores nostri silentio prætereunt Synodum Mediolani celebratam, præsentibus Romanæ Ecclesiæ Legatis, eodem Anno, quo coacta est Sardicensis proxime relata. Hanc fuisse Occidentalibus Catholicis Episcopis confertam scribit Sanctus Hilarius in Fragmentis Synodicis, cum ageretur de Metropolitano, Hæresis impicto, ac etiam deponendo. Itaque in hoc pleno Sacro Confessu primâ vice damnatus est Paganus, teste Pagio, qui eruditè contra illustres Scriptores depugnat, pro eadem huic anno figenda. In hac quoque Synodo Ursacius & Valens Arianam hæresim ejurare, atque ideo

ideo in Fidelium communionem recepti fuere . Alterum Mediolanense Concilium collectum fuisse in nostra Metropoli Anno superiore , idest CCCXLVI. refert Labbeus . Laudatissimus Pagius, disiectis tenebris quibus illud Scriptores involverant, hoc idem illustravit ad Annum CCCXLIV. ; Cum enim in Antiochena Synodo Episcopi Orientales formulam Fidei obtulissent, quæ Occidentalibus minimè arridebat, eam in hoc Conventu expenderunt, simulque etiam rejecere . Dolendum est, hæc tanti momenti Synodos perisse . Ceterum ambigi nequit, in iis primas egisse Sanctum Protasium Antistitem nostrum, utpote Fidei Orthodoxæ strenuissimum propugnatores .

Per Annos XXII. incompletos Ecclesiam hanc rexit Protasius, nempe ab Anno CCCXXXI., ad Annum CCCLII. ; oblit enim VIII. Calendas Decembris, depositus in Basilica Portiana, nunc Sancti Victoris . Ejus solemnem memoriam agit Ecclesia Ambrosiana eodem die, quo vitam absolvit . Sacras hujus Antistitis Reliquias, simul cum aliis plurium Sanctorum, Sanctus Carolus Borromeus e veteri Portii Ecclesia in novam Sancti Victoris nobilior extructam transtulit VII. Calendas Augusti, Anno MDLXXV., teste Giussiano .

Carmina quædam ad Fontem Sancti Barnabæ, in quibus adventus Mediolanum ejusdem Apostoli memoratur, posuisse Sanctum Protasium tradit Alciatus, qui alia etiam a Sancto Mitocle Episcopo condita in idem argumentum refert, tamquam in antiquis lapidibus sculpta . Sed hæc marmora numquam lucem viderunt, ut eorum antiquitas possit dignosci ; nosque in nostra Dissertatione, in qua *vindicat* egimus de *Sancti Barnabæ Adventu*, ne illa quidem innuere voluimus, cum securum Auctorem desiderent .

SANCTUS DIONYSIUS.

Ost Sanctum Protasium Mediolanensis Ecclesie regimen suscepit Sanctus Dionysius. Annos XIV. Sedis eidem assignat antiquus noster Catalogus; constat nihilominus, quatuor tantum annis incompletis huic Ecclesie illum praeuisse, ab Anno nempe CCCLII., ad LV., quo pulsus est in exilium a Constantio Imperatore, ob intrepidè propugnatam Nicænam Fidem, atque denegatam Athanasii condemnationi suffragium in Mediolanensi ejusdem Anni Concilio, de quo mox loquemur. An verò reliquos decem annos exul absumpserit, non ita securè asserere possumus. Papebrochius in Vita Sancti Dionysii ad diem XXV. Maji statuit, illum obiisse saltem Anno CCCLXI., quo Julianus Apostata facultatem omnibus relegatis Episcopis fecit, redeundi ad suas Ecclesias; Id autem, confirmat ex Vita hujus Sancti Episcopi a Mombrizio jam vulgata, in qua narratur, præceptum ab Imperatore Constantio fuisse, ut Dionysius Episcopus *omni cum honore Sedis sue restitueretur*; sed *Virum Dei votis exegisse, ut vitam in exilio poneret, ne regressus, confusa Infidelium Institutis studia plebis aut Cleri inveniret*. Porro cum nos de hac Constantii indulgentia erga Sanctum Dionysium nihil enunciatum viderimus aut a Sancto Ambrosio, a quo desumpta sunt postrema hujus textus verba, aut ab alio vetusto Scriptore, non ita facile Papebrochio subscribimus; nec intelligimus

ginus, cur solo Mombricii testimonio minuendi sint anni, quos exegisse in exilio Dionysium innuit Catalogus memoratus. Quocirca censemus, id quod Sanctus Ambrosius scribit, referendum esse ad favorabile Juliani Decretum, quod ille acceptare noluerit, Auxentio & Arianis in Ecclesia Mediolanensi tyrannidem exercentibus; præsertim cum Baronius etiam ultra decennium ejus Vitam protendat, asserens, hunc Sanctum Episcopum decessisse Anno CCCLXXI.

Quid actum sit a Dionysio, & Eusebio Vercellensi in concertatione habita cum Arianis in Concilio Mediolanensi, coacto anno CCCLV. præstat referre, ut ratio ob quam ad exilium damnatus fuit, magis innotescat. Synodus illa, missa Legatione ad Constantium, Liberius Summus Pontifex in votis habuerat, ut Imperatoris auctoritate colligeretur, ad definiendam per Episcopos Athanasii Causam. Convenere tercentum & ultra Antilites Occidentis, ex Orientalibus verò pauci aut morbo aut itineris difficultate detenti, ut tradunt Severus, Socrates, & Sozomenus. Verum prævalentibus Arianis Synodus ista, referente Labbeo, non Concilium, sed *tyrannica consultatio, Diaboli Synagoga, Conventus malignantium, conjuratio Arianorum, fallio Scleratorum, conspiratio impiorum*, ac demum *publicorum Latronum violenta grassatio* appellata est. In ea damnatus est Athanasius, & rejecta vox *Consubstantialis*, statuta a Concilio Nicæno. Post multum clamorem re deductâ in Piebis conscientiam, verentes Ariani illius judicium, ab Ecclesia in Palatium se receperunt, Epistolam ad Populum inde dirigentes sub nomine Imperatoris. *Sed tunc enituit magna cum laude sincera Fides, atque inflexa constantia*

stantia Populi Mediolanensis, cum non solum lectam in Ecclesia Epistolam Imperatoris averfatus fit, verum semper in eadem sententia persistarit, licet eidem ablatu fuisset Episcopus Catholicus, & Arianus suffectus; verba sunt Baronii apud Spondanum ad hunc Annum. Contigit eo tempore quod legitur in Operibus Sancti Ambrosii, Sermone LXIX., qui verè Ambrosii non est, sed cujusdam Anonymi, tamen antiqui Scriptoris, Maurinis Monachis testantibus; Siquidem, cum Dionysius Mediolanensis Episcopus, deceptus ab Arianis subscripsisset damnationi Athanasii, ea tamen conditione, ut in reliquis Catholicæ Fidei consultum foret, requisitus etiam Eusebius Vercellensis Episcopus, ut Dionysii exemplo subscriberet, renuit inquit, nolle se nomen suum pergamens apponere post Episcopum ipso juniorem; quapropter statim expuncta Dionysii subscriptione, intrepidè obstitit Arianorum votis, nobili hac fraude Dionysium eximens ab illorum fallaciis, atque invictum Athanasii innocentiam se vindicem probans; licet qui Concilio præsidebat Constantius Imperator eundem & Socios Episcopos Dionysium, & Luciferum duro exilio damnatos ab improbe illius Synodi conspectu ablegaret.

Cum Ughellus in amplo Volumine de Suffraganeis Episcopis Mediolanensis Metropolis, nonnullis aliis sacris Insulis insigniat Dionysium nostrum, antequam hujus Ambrosianæ Ecclesiæ regimen caperet, necessarium esse arbitramur, aliqua discerere de hisce splendidis mercibus Ecclesiasticæ eruditionis, quas doctus ille Scriptor in publicum protulit, ut quanti valeant expendatur. Primum enim Dionysium Albensem Episcopum fuisse asseruit, creatum circa Annum CCCLII., dein Antistitem quoque

que Laudensem constituit. Priusquam quidquam de hac re pronunciemus, candidè profiteamur, nolle nos honori invidere, aut Traditionem elidere, qua fortasse gloriantur memoratæ Ecclesiæ, habuisse videlicet inter superiores Episcopos suos connumeratum hunc Præsulem, ob excellentium virtutum splendorem invictamque in propugnanda Catholica Fide constantiam, toto terrarum Orbe celebratissimum. Quod attinet ad Albensensem Episcopatum, nos ab onere quidquam proferendæ exemit Papebrochius, qui in Vita Sancti Dionysii hæc scribit ad diem XXV. Maji: „Ferdinandus Ughellus asserit, ab Albensi apud Insu-
„Episcopatu, ad vacantem Mediolani Sedem fuisse translatum.
„Dionysium; sed nimis alienum ab ejus temporis usu fuit, præ-
„sertim in Occidente nostro, ejusmodi translatio ab una Eccle-
„sia ad alteram; & sponsalicio contractui similis censebatur Sa-
„cerdotalis Ordinatio, ut non minus absurdum videretur, si
„Episcopus Ecclesiam commutaret, quàm si, vivente Sponsa,
„ad alia vota transiret Vir quispiam. Quare malim innomina-
„tos censerì quotquot ante Lampadium Romanæ Synodo sub-
„scribentem Anno CCCCXCVIII. (sequenti anno celebratam
„fuisse Pagius contendit) Albæ præfuerunt. Hæc tantum
adjungimus; Quantum in re ista laborat Ughellus, conjici ex eo
potest, quòd assignet huic Translationi annum CCCLVII., cùm
illo anno jam pulsus in exilium foret Dionysius a Metropoli Me-
diolanensi, cui jam a pluribus annis Episcopus præsidebat.

Non ita facillè expedire nos possumus, si de Laudensi Episcopali Sede sermo institatur. Siquidem Scriptor iste in suæ opinionis præsidium refert Sancti Athanasii Apologiam ad Constantinum Imperatorem, in qua mentio fit Dionysii Laudensis Episcopi,

scopi. Sane non desunt qui hujusmodi lectionem ex eadem Apologia desumptam tueantur; existimant enim, scripsisse Sanctum Athanasium, dum alios Episcopos recenset, qui eam comitati sunt ad Constantii Augusti colloquium, loco Laudæ, *Dionysium Leidis*; quocirca Dominus Bruzen la Martiniere in suo Dictionario magno Geographico inquit, quæ foret hæc Civitas, Laudem Pompejam designat. Attamen recentissimus Auctor magni Operis, inscripti *Oriens Christianus*, Michaël le Quien opinionem hanc prorsus refellit; referens namque Apologiam Sancti Athanasii, ubi fuisse dicitur socius ejusdem *Dionysius Leidis*, legendum esse asserit *ab Elide*; Elis autem est Achajæ Civitas, quemadmodum memoratus le Quien agens de Ecclesia Elidis tradit. Quomodo ergo poterat esse hic Dionysius, Episcopus Laudæ in Italia? Certè in genuina scriptione Apologiæ prædictæ Maurini Monachi, Operum Sancti Athanasii Editores eandem vocem retinere *Leidis*, quam Elidem Civitatem Achajæ esse P. la Quien invicè propugnat. Cur autem transferri debeat ad Laudem Pompejam, deficientibus vetustis monumentis, & Scriptorum testimoniis, nos ignorare fatemur. Omittimus, eandem difficultatem, quam Albensibus objecit Papebrochius, poni posse etiam contra Laudenses; esse videlicet contra morem antiquæ Ecclesiæ hæc Episcoporum Translationes. Nihilominus Laudenses Sanctum hunc Dionysium Martyrologio suo Manuscripto insertum ostentant sub die XXV. Maji, sed ætas, qua Codex iste exaratus fuit, & quando illatum sit in eundem, Sancti Dionysii nomen, non exprimitur; nisi forte conscriptus fuisse dicatur, jubente Gregorio XIII. Pontifice Maximo, loco Martyrologii Romani Anno MDLXXXIV. Insuper addunt Laudenses

denſes, a vigilantiffimo Antiftite Joſeph Gallarato, nunc Laudenſem Eccleſiam egregiè adminiſtrante, impetratam fuiſſe facultatem a Sac. Rit. Congregatione extendendi ad univerſam Diœceſim cultum, & ſacra Officia in memorati Sancti Dionyſii honorem. Verùm facultas iſta evincit quidem poſſeſſionem cultûs perennis, ex quo induceta eſt in Laudenſe Martyrologium Sancti Dionyſii memoria, non tamen definit, eum verè fuiſſe Eccleſiæ illius Episcopum. Ceterùm, quemadmodum ab initio profeſſi ſumus, huiusmodi gloriam, qualis ea ſit, Laudeniſibus libentiſſimè relinquimus, cùm non alia ratione moti, de hac re diſſeruerimus, niſi ut veritatem e ſuperiorum ſtatuum tenebris, quantum nobis licebat, crueremus, & ne injuriæ eſſe huic Præſuli videremur, ſi collata meritis, & compertæ jamdudum per Italiam ſingulari ejuſdem Sanctimoniz, Episcopalia iſtluſtrium Eccleſiarum decora, quæ ab aliis Scriptoribus memorantur, ingrato ſilentio præteriſſemus.

Non abs re erit, referre hoc loco præclarum Elogium, quod in duobus MSS. antiquis Codicibus, Mediolanenſi & Blandunenſi deſcriptum Papebrochius edidit in Vita Sancti Dionyſii: „ Vir ſæpe memoratus Episcopos Dionyſius apud „ Mediolanenſem Civitatem erat, immanis a vitis, conſpi- „ cuns caritate, humilitate facilis, patientia atque benigni- „ tate mirabilis; ſtebat cum ſlentibus, gaudebat cum gau- „ dentibus, aderat operantibus, opem ſerebat miſeris, ale- „ bat egentes, operiebat nudos . . . . Ita Beati Viri no- „ men enituit, ut qui Sanctus ab omnibus habebatur, ſerè „ ſit Apoſtolus haberetur „ . Idem autem repetit Auctor MS. Codicis memorati; loquens enim de Sancti Dionyſii mo-

ra in exilio, hæc habet. „ Ita autem sanctitatis ejus cumulus per totam Armeniam provinciam effloruit, ut nemo cum dubitaret Apostolorum esse consortem; quisquis enim infirmorum eum visere potuisset, procul dubio sanus abibat, & plerique, ab eo benedictionis mandata, convalescebant.

Nunc de Translatione Corporis Sancti Dionysii ad hanc Urbem est differendum. Scriptores Mediolanenses laudem istam adscribunt Sancto Aurelio Redicianensi, seu (ut verius se emendare vocem hanc putat Papebrochius ex Geographia Sacra Pauli a Sancto Carolo) Araratensi, in Armenia Episcopo. Scimus tamen, rogatum fuisse a Sancto Ambrosio Basilium Magnum, de hoc Sancto Corpore Mediolanum transferendo, illumque vota ejusdem implevisse; Id autem constat ex Literis ejusdem Basilii, missis ad Sanctum Ambrosium, in quibus asserit, se dedisse comitem Sacerdotibus illis, qui ad ipsam Mediolano advenerant, Therasium compresbyterum suum, ut facilem redderet Sacri Thesauri asportationem, & Custodes inflecteret ad eum concedendum; laudans summopere Mediolanensium Presbyterorum concinnitatem in moribus, modestiam, & communem omnium gravitatem, quibus reliquo Clero nostro existimationem conciliaverant. Extat hæc Epistola in postrema Parisiensis Editione, num. CXCVII. Tom. III. Operum Sancti Basilii Græco-latine, quam, prout ibidem jacet, dabimus ad calcem hujus Vitæ. Proinde Præfides delecti ad Breviarium Ambrosianum recte in rebus historicis instituendum, hoc animadvertentes, antiquam Lectionem de Sancto Dionysio, in qua solus Aurelius Auditor

Etor hujus facti pignoris ad nos deducti memorabatur, in alteram commutantes, utrumque his verbis conciliare crediderunt; *Ejus Corpus Mediolanum ad Beatum Ambrosium ab Aurelio Episcopo translatum est, cui p[ro]p[ri]a athoni officium quoque Sancti Basilii Magni accessisse traditur.*

In Historiis Patriæ nostræ unanimi consensu Scriptorum legimus, delatum fuisse Sacrum hoc Corpus rectè in Urbem Mediolanensem, atque obviam processisse Sanctum Ambrosium extra muros, unà cum Clero & Populo, ut illud exciperet. Incolæ Cassani (quod Oppidum est, decimosexto ab hac Metropoli lapide distitum) mordicus tenent, Sanctum Ambrosium, divino afflatum Spiritu Mediolano illuc profectum esse cum Sacerdotio & plebe, ut deducto per Abduæ Flumen sacro huic pignori obviaret; cùmque Arcam aperiri jussisset, ut Prædecessori suo complexum daret, Dionysium surrexisse, & post amicam salutationem, cum Ambrosio paululum ambulasse disserendo de Fide & Christi Divinitate; demum eundem rogasse, ut in Æde Salvatoris Ossâ illius reconderet, ac statim in Arca se composuisse: Qua re peracta, ac iterum curui impositâ Capsâ, dum Mediolanum versûs iter instituere, substitisse immota jumenta, quin ullo modo ulterius possent urgeri; quævisse autem Ambrosium, an aliqua Sacra Ædicula Salvatoris eo loco extaret, inventumque fuisse inter vepres stirpesque erectum Sacellum, quod Oppidani asserabant fuisse a Sancto Barnaba conditum ac consecratum in honorem Salvatoris; atque in eo decentius ornato depositum esse Corpus Dionysii, simulque Oppido commutatum antiquum nomen, atque imposterum dictum a Cassâ CASSANUM.

Ut hanc Traditionem tueatur Joannes Baptista Castillioneus , qui peculiari Libello typis edito Historiam hujusmodi omnem describit , profert auctoritatem MS.ti Codicis , reperti sub initium Seculi XVII. in Arcula ferrea Cornobii Mediolanensis , Sancto Dionysio dicati , in quo ista narrantur . Attamen quæ ætate scriptus sit ille Codex , ac quo tempore Mediolanum delata sit ferrea Arcæ ipsum continens , minimè indicat , sicuti neque antiquitatem Picturarum , quas olim extitisse affirmat in Ecclesia Cassani .

Porro , quot fulcimentis indigeat hæc narratio ut fidem inveniat , nemo non videt . Mirum nobis est , tam sèdenter asseri , ædificatam in Oppido Cassani Ecclesiam sub nomine Salvatoris a Sancto Barnaba , eamque ita citò in tantam negligentiam & oblivionem Incolarum decidisse , ut fortuitò inter dumeta reperiretur & tribulos : Mirum , quòd de tanto miraculo nec Ambrosius , nec Paulinus , nec alii veteres Scriptores verbum umquam protulerint : Mirum , quòd tanto tempore occlusa remanserit Arcula ferrea , quæ certè Cassani adefse priùs debuit , antequam unà cum Corpore Sancti Dionysii Mediolanum transferretur ; nec ulli umquam in mentem venerit curiosa cogitatio inquirendi , quid in ea clauderetur . Demum admirationem ingerit silentium omnium Auctorum , nihil prorsus inuentium de Translatione Sancti hujus Corporis ab Cassani Oppido Mediolanum . Omittimus ridiculam eam fabellam , quod , mutato nomine , locus ille , a Sancti Dionysii *Cassa* ibidem immotà , ut traditur , CASSANUM sit appellatus . Nihilominus cùm ista cuique pateant , Daniel Papebrochius in S. Dionysii Vita , ad diem superius memoratum in

in Actis Bollandi, Traditionem hanc ambabus manibus amplectitur, & temeritatis audaciæque notam inurit illis, qui contraire velint antiquæ huic Historiolæ, quam fortasse Eruditi Viri ad fabulas ablegabunt. Nos in tam docti Scriptoris reverentiam judicium nostrum proferre nolumus; constantes tamen nos esse profiteamur in affirmando, Sacras Dionysii Reliquias statim ab earundem advectione ex Armenia, Mediolanum fuisse rectè viâ translatas, illique erectum Templum a Sancto Ambrosio, qui illud in Sancti Dionysii & omnium quoque Confessorum honorem dedicavit, quemadmodum Scriptores nostri hæcenus tradidere.

Ut autem aliqua etiam de Sancto Aurelio attingamus, referenda sunt, quæ Carolus a Basilica Petri decerpit ex Historia Trithemii, Scriptoris Seculo XIV. florentis: Ait enim, ille, Sanctum Aurelium, cùm ad suam redire Ecclesiam cogitaret, officiis Ambrosii precibus victum hic constitisse, & orationibus quotidianis cogitationem suæ peregrinationis Domino commendasse, ut ab eo dirigeretur; post annum verò, quo Mediolanum venerat, eidem apparuisse Sanctum Dionysium, qui proximum ejus obitum, & sepulturam apud suum Corpus recipiendam nuntiavit; quemadmodum etiam contigit, Sancto Ambrosio extremam illi opem ferente, atque Orationem illam in Aurelii Exequiis pronunciante, quæ incipit: *Amisimus Fratrem & Pastorem dulcissimum, imo præmissum Advocatum* &c. Sermo hic ad nos non pervenit, sed aliquod ejusdem exemplar delatum fuisse in Irsaugiam verisimile est simul cum aliqua Reliquiarum Sancti Aurelii parte, quæ Ludovico Pio regnante Anno DCCCXXX. collocatæ sunt in

Irsau-

Irsaugienti Cœnobio, ut testatum reliquit idem Trichemius. Non tamen verum est quod aliqui asserere, abductum hinc fuisse integrum Corpus; prædictus namque a Basilica Petri testatur, a se conspectum fuisse Caput, & quasdam alias Reliquias in Ecclesia M.jori.

Ut verò ad Dionysium redeamus, postquam is Patriâ expulsum, in Armeniam secessit, AUXENTIUS monstrum immane in Cappadocia ortum ac pluribus ibidem sceleribus actis inquinatum (Sanctus Athanasius (a) eundem vocat *hominem nudum linguae Latine, sed solius impietatis peritum*) favore Constantii Imperatoris in Insubriam delatus, Sedem Mediolanensem invasit. Quas turbas excitaverit in afflicta hac Ecclesia, quantique crudelitate in Catholicos Sacerdotes invehitus sit, illos a Templis expellens, atque ordines omnes præteritæ disciplinæ subvertens, animus nobis non est hic referre; præterea Sanctus Hilarius duobus Libris in Auxentium scriptis, nefaria ejusdem gesta narravit. Insurrexit ferme universus Occidens Oriensque, celebratis in Gallia, Hispania, Pamphylia, Isauria, & alibi Conciliis, in quibus Episcopi, Auxentio damnato, sese ab illius communione sejunxere. Athanasius item per Literas Damasum sollicitavit, ut illum deponeret; sed quamvis sanctus hic Pontifex id præstiterit, insilio eidem anthemate in Concilio Romano, depelli nunquam potuit a possessione hujus Sedis: Tantâ enim versutia, pro tempore & locorum opportunitate, utebatur, ut Catholicum se simulans, Valentinianum ipsum, piissimum alioquin Imperatorem, propitium sibi reddiderit. Sola mors, quæ repenti-

na

(a) In *Historia Arianorum ad Monachos.*

na ipsi contigit, ut tradit Papebrochius, liberare hanc Metropolim valuit a fœda tyrannide, quam per viginti ferme annos Auxentius exercuit; expunctus meritò a numero Mediolanensium Antistitum. Imo cum olim ejusdem nomen in Sacris Dypticis descriptum foret, Sanctus Ambrosius Libr. III. *de Spiritu Sancto*, Cap. XI., acerrimè conqueitus est, falsum hoc & sacrilegum simulacrum in Ecclesiasticis Codicibus expressum fuisse.

Obiter hic recensere placet lepidam fabellam, quam Placidus Pucinellus in Libro inscripto: *Zodiaco della Chiesa Milanese*, credule hausit a falsis Chronicis Liurprandi, editis & illustratis ab Hispanicis Scriptoribus, iisdem faventibus; nempe, exulante Dionysio, Sanctum NATALEM Episcopum, qui tunc forte redux ad Sedem suam Toletanam Mediolani commorabatur, fuisse delectum in Episcopum nostræ Ecclesiæ a Clero populoque Catholico; sed eum reverentiæ gratiâ erga Dionysium, Vicarii tantum nomine res Sacras administrasse. Commentum hujus Episcopi, Catalogis nostris prorsus ignoti, quod etiam agnovit Ughellus, faciliè exsuatur, si hujus Natalis obitum expendamus; siquidem ab iisdem conficti Chronici Liurprandi illustratoribus traditur, decessisse Anno CCCLIV., cum nempe adhuc Mediolani Ecclesiasticæ munera perageret Dionysius, Anno tantum sequenti in Armeniam relegatus. Propius ad veritatem accedit quod innuit Tillemontius, videlicet Clerum Mediolanensem, qui parère Ariano Auxentio recusabat, seipsum, velut vacante Ecclesiâ, rexisse, quæsitâ a finitimis Episcopis Sacerdotum consecratione.

Supereſt enunciandum , quo tempore & qua occasione Dionyſii Corpus translatum ſit ab antiqua Eccleſia ſui nominis , ad Metropolitano Templum . Paucis hæc reſect ſæpius laudatus a Baſilica Petri , innuens , id fortasſe accidiffe , cùm Eccleſia illi ab Abbate & Monachis , temporum calamitate eſſet deſerta . Clariùs tamen nobis enunciat hujus Translationis tempus Franciſcus Caſtellus , qui in ſuis Miſcellaneis MSS.tis , in Ambroſiana Bibliotheca ſervatis , ſequens monumentum reliquit .

„ MDXXXVIII. die Veneris primo Martii . Nota , quòd die
 „ ſupraſcripto reſoſita fuerunt Corpora Sancti Dionyſii Archie-
 „ piſcopi Mediolani , & Aurelii Epifcopi in partibus Armeniæ ,
 „ poſt Altare Mijus Eccleſiæ Mediolanenſis , prope tumulum .
 „ Sancti Galdini , videlicet verſus Meridionalem Sacriſtiam .
 „ præſentibus Rev. Dño Joanne Maria Tonſo , Vicario Archie-
 „ piſcopali (Hyppoliti II. Eſenſis Mediolani Archiepiſcopi)
 „ & toto Capitulo , & Officialibus Eccleſiæ , magnæque populi
 „ Mediolanenſis multitudinæ : de qua rogatum fuit Inſtrumen-
 „ tum per Speſt. Dñum Joannem Georgium Caſtanum , Joan-
 „ nem Petrum Bernadigium , Joannem Jacobum Moltenum , &
 „ Hieronymum Seregnium , Mediolani Notarios publicos , An-
 „ no & die ſupraſcriptis .

„ Et ita Ego Franciſcus Caſtellus , Mediolanenſis Eccleſiæ
 „ Ordinarius , qui prædictis omnibus interfui , ad futuram
 „ rei memoriam ſcripſi &c.

Sanctus Carolus Borromeus Anno MDLXXVIII. , dum aſſervatis in Metropolitano Templo Sanctorum Reliquiis nobiliorem cultum adſicere curaret , Sacrum Corpus hujus Antiftitis diligentiffimè recognovit , præſente & miniſtrante Carolo a Baſi-
 lica

lica Petri supramemorato, & in subterraneo Sacello prædictæ Metropolitanæ Basilicæ cum aliis Sacris Corporibus deposuit, quemadmodum ipsemet a Basilica Petri testatur.

Festum solemne Sancti Dionysii agitur in Ecclesia Ambrosiana, VIII. Calendas Junii.

Basilius, Ambrosio Episcopo Mediolanensi. (a)

„ **M**agna semper & multa Domini nostri dona, nec eo-
 „ rum magnitudinem metiri, aut multitudinem fas
 „ est numerare. Unum autem ex maximis donis, illud etiam
 „ est his, qui non sine sensu beneficia suscipiunt, quod nunc
 „ longissime nobis locorum intervallo distantibus dedit inter
 „ nos conjungi per Literarum alloquutionem. At cognoscendi
 „ quidem modum duplicem nobis impertivit: unum per con-
 „ gressum, alterum verò per Literarum colloquium. Quoniam
 „ igitur cognovimus ex his quæ loquutus es; cognovimus au-
 „ tem, non corporis figuram memoriæ nostræ imprimentes,
 „ sed hominis interni pulchritudinem ex sermonum varietate
 „ perspicientes, siquidem unusquisque nostrum ex abundantia
 „ cordis loquitur (b); glorificamus Deum nostrum, qui sin-
 „ gulis ætatibus elegit eos qui sibi placent, ac prius quidem
 „ ex ovium grege suscitavit Principem populo suo, & Amos
 „ ex caprelli corroboratum a Spiritu, in Prophetam evexit;
 „ nunc autem Virum ex Regia Urbe, gentis totius Recto-
 „ rem, animo sublimem, generis claritate, opum splendore,

K

di-

(a) *Data est hæc Epistola Anno CCCLXXV., ut ednotant Monachi Benedicte in Editione Parisiensi Anni MDCCXXX.*

(b) *Matthæi XII. v. 34.*

„dicendi facultate omnibus in Seculo degentibus conspicuum,
„ad gregis Christi curam pertraxit. Qui projiciens omnia
„Seculi ornamenta, eaque damnum existimans, ut Christum
„lucrifi-
„ciat, commissa gubernacula suscepit magnæ & ob Fi-
„dem in Deum celeberrimæ navis, Christi Ecclesiæ. Age-
„igitur, o homo Dei; quandoquidem non ab hominibus ac-
„cepisti aut edoctus es Evangelium Christi, sed ipse te Do-
„minus ex terræ Iudicibus ad Cathedram Apostolorum trans-
„tulit; certa bonum certamen; infirmitates populi cura, si
„quem fortè Ariannæ insanix lues attigit; renova veterum
„Patrum vestigia, & dilectionis erga nos fundamento, quod
„a te jactum est, da operam, ut superstruas frequentia sa-
„lutationum: Sic enim poterimus vicini inter nos esse spi-
„ritu, etiamsi habitatione terrestri plurimum sejungamur.

„Tuus autem in Beatissimum Dionysium Episcopum ar-
„dor animi, omnem de te erga Dominum amorem, reve-
„rentiam in Antecessores, & studium Fidei testatur. Animi
„enim erga fideles Conservos affectio refertur ad Dominum,
„cui servierunt; & quisquis eos, qui pro Fide decertarunt,
„honorat, eodem se Fidei ardore accendi ostendit, itaut una
„& eadem actio multiplicis virtutis testimonium habeat. No-
„tum autem facimus tuæ in Christo caritati, optimos Fra-
„tres, qui a tua pietate ad boni operis ministerium electi
„fuerunt, primum quidem toti Clero laudem conciliasse mo-
„rum suorum concinnitate; siquidem sui ipsorum modestiæ
„communem omnium gravitatem indicabant; deinde verò
„omni studio ac diligentia usos, hyemem imperviam non re-
„formidasse, ac omni constantia fidelibus Beati Corporis Cu-
„stodi-

„ stodibus persuasisse , ut ipsis suæ ipsorum vitæ præsidium,
„ concederent . Noveris autem , numquam futurum fuisse , ut
„ Principatus , aut hominum Potestates vim hominibus illis
„ asserre possent , nisi horum Fratrum animi firmitas eos fle-
„ xisset , ut cederent . Contulit autem plurimum ad optatam
„ rem conficiendam & carissimi ac religiosissimi filii nostri
„ Therasii Compresbyteri præsentia , qui laboribus itineris spon-
„ te susceptis , vehementiorem Fidelium illius Loci imperum
„ compressit ; & , cum reluctantes oratione sua flexisset , co-
„ ram Presbyteris , Diaconis , multisque aliis Deum timentibus,
„ sublatas cum debita reverentia Reliquias Fratribus ser-
„ vavit ; quas vos tanto cum gaudio suscipite , quanto cum
„ mœrore profecuti sunt illarum Custodes . Nemo dubitet ,
„ nemo ambigat : hic ille est invictus Athleta . Ossa illa no-
„ vit Dominus , quæ unâ cum beata anima dinicarunt . Hæc
„ cum ipsa coronabit in justa illa remunerationis ipsius die , uti
„ scriptum est : *Oportet nos stare ante Tribunal Christi , ut re-
„ ferat unusquisque , secundum ea quæ per corpus egit (a) .* Una
„ Arca erat , quæ venerandum illud Corpus excepit : nullus
„ prope ipsum jacuit ; insigne fuit Sepulcrum ; Martyris honor
„ ei delatus . Christiani , qui ipsam hospitio receperant , tunc
„ & suis manibus deposuerunt , & nunc extulerunt . Hi fleve-
„ runt quidem , tamquam a Patre & Parrono orbat ; sed tamen
„ profecuti sunt , gaudium vestrum suæ consolationi præferen-
„ tes . Pii ergo , qui tradiderunt ; diligentes , qui susceperunt .
„ Nusquam mendacium , nusquam dolus : testamur nos ; extra
„ calumniam sit apud vos veritas .

K 2

SAN-

(a) *Ad Roman. XIX. v. 10.*

SANCTUS AMBROSIIUS.

Octavo Auxentio Sanctus Ambrosius, a quo reparandum erat in omni Italia Fidei Catholicæ decus, noto jam miraculo Infantis ipsum in Episcopum acclamantis, ex Præfecto Italix delectus est in Mediolanensem Antistitem Anno CCCLXXIV. Parentem habuit alterum Ambrosium, nobilissimum Romanum Civem, missum in Gallias Præfectum Prætorio; Sed quo anno in lucem emissus fuerit Ambrosius noher, in incerto versamur, cum alii eidem tribuant vitæ annos LXIV., alii tantum LVII.

• Celebrius dubium est de Loco, in quo primas hausert auras; siquidem non secus ac de Homero, ita de Ambrosii solo natali plures Urbes contendunt. Scriptorum aliqui eundem Romæ natum asserunt, cum ipsemet Ambrosius Civitatem illam appelleret *Patriam suam*, ductumque in Gallias volunt adhuc infantem. Verùm hæc opinio faciliè refellitur, cum verè a Romana Urbe originem Familia habuerit, a qua nonnisi ad tempus aberat Pater, adeoque *Patria sua* dici ab Ambrosio Roma poterat. Itaque communis Auctores tradunt, ortum illi in Galliis contigisse. Sed, cum in ea Provincia tres Urbes sibi hanc vendicent gloriam, unaquæque sibi adscribit Sedem, in qua Præfectus Prætorio legem dabat, *Treveris* nempe, *Lugdunum*, & *Arelates*, atque adeò quælibet earum primos exceperit hujus Infantis vagitus gloriatur. Tillemontius extra omnem dubitationem statuit ejusdem

dein ortum in Urbe Trevirensi; Theophilus autem Rayn-
audus peculiari Dissertatione evincere conatur, Sedem Præfecti
Prætorio tunc constituisse Arelate, atque ibidem natalem suum
Ambrosium duxisse.

Postremus fuit Præsul noster ex Liberis Genitoris; primò
enim edita fuit Marcellina, dein Satyrus, appellatus etiam
Uranus; postmodum Ambrosius. Crescente illius dexteritatis
& prudentiæ famâ, missus est in Insubriam ad gerendum
munus Italiæ Præfecti; subinde Mediolanensis Ecclesiæ renun-
ciatus Antistes, patrimonium omne, quod amplum erat, ad
Ecclesiam & pauperes transtulit, curamque omnem domesti-
cæ rei in Satyrum Fratrem suum rejecit. Singulis Dominicis
diebus verba facere ad Populum Ambrosium consuevisse, te-
stis est Sanctus Augustinus Libr. VI. Confession. Cap. III.,
quamvis desiderari sermones suos passus non sit in Festis ce-
lebrrioribus, & etiam semel atque iterum eodem die, ut in
eiusdem Vita tradunt Monachi Maurini. Theodoretus auctor
est, Ambrosium, statim ac Episcopus fuit, Valentiniano I.
Imperatori, acri objurgatione objecisse, quæ malè a Magistra-
tibus suis, in ministeriis eorundem curæ ac fidei commissis,
gerebantur; Cæsarem verò respondisse, libertatem hanc gratam
sibi esse, proinde animæ suæ saluti medicinam opportunam
præstare imposterum non renueret. Sed citò Imperator ille,
vitam reliquit, defunctus Anno CCCLXXV.

Triennio post Ordinationem Sancti nostri Antistitis, Sa-
tyrus ejusdem Frater in Africam trajicere decrevit, reluctan-
te licet Ambrosio, ut debitam ipsi non modicæ pecuniæ sum-
mam redimeret a quodam Prospero, qui eam solvere detre-
ctabat,

stabat, avaritiæ suæ indulgens, & falsa opinione ductus, quod Ambrosius terrenarum rerum amorem a se ablegasset, despiceretque divitias. Cum reditum in Italiam maturaret Satyrus, ac navim conscendisset, exortâ repente violenti procellâ, ut tutius cum fluctibus luctaretur, quasiq. navi Eucharisticam salutarem Hostiam a Catholicis infortunii consortibus petiit, eamque in orario depositam collo appendens se in mare demisit, ac voto Sancto Martyri Laurentio nuncupato, incolumis ad litus evasit, atque ab Africano Catholico Episcopo (ut verisimilius tradunt Hermannus (a) & Tillemontius (b)) Baptismi & Eucharistiæ Sacramenta suscepit. Huic Metropoli restitutus Marcellinam Sororem Româ huc delatam invenit, ut Fratri Ambrosio ob gravissimum morbum vitæ periculo laboranti opem suam conferret. Quæ fuerit utriusque lætitia in adventu Satyri, refert ipse Ambrosius in funebri ejusdem Oratione. Citò tamen in lacrymas recidit gaudium; post breve namque tempus sex mensium creptus est e vivis dilectissimus Frater. Mortui laudes prosequutus est Ambrosius in gemino Sermone, quem publicè habuit tum in Solemnibus Inferiis, tum in septimo ab obitu die. In tam gravi orbitate vixit tenerum fraternæ dilectionis sensum in fracta Ambrosii constantia; quippe & feretro humeros supponere voluit, & præsentem cadavere e suggestu perorare. Acta hæc sunt Anno CCCLXXIX, quemadmodum concordēs asserunt Hermannus, Tillemontius, & Monachi Maurini (c).

Agitata celebris quæstio fuit, quo in loco Satyri Corpus

(a) In Vita Sancti Ambrosii gallicè scripta.

(b) In Notis ad Vitam ejusdem Ambrosii.

(c) In Vita Sancti Ambrosii chronologicè descripta:

pus deposuerit Sanctus Ambrosius; alii enim in Ecclesia Portiana, Sancto postmodum Victori dicata, apud hujus Martyris Corpus sepultum contendunt, alii in Ambrosiana Basilica, & in Sacello, quod olim dicebatur *Sancti Victoris in Cavo auro* tumulum habuisse testantur. Raphaël Moneta pro Basilica Portiana stetit, edito typis contra Puricellam integro Libro; hic verò quasi pro Aris & focis decertans, altero impresso Libro, ad refutanda Adversarii argumenta vindicem calamum impendit. Attamen si absque studio Partium rem hanc sincerè velimus expendere, primus lapis, quem sententiae suae firmandae jact Puricellus, sed valdè nutans, est Saryrum obiisse Anno CCCLXXXVII. Verùm Scriptores superioribus relati, ex verbis ipsius Sancti Ambrosii, uno omnes consensu statuunt, Saryrum decessisse octennio ante: Quo posito, quis non videt, ejusdem Corpus deponi minimè potuisse in Ambrosiana Basilica, quæ nondum extructa erat & consecrata? Siquidem illam a se conditam non dedicavit Ambrosius, nisi septimo post anno, nempe CCCLXXXVI., inventis, translatisque in illam Sacris Corporibus Protasii & Gervasii, ut constat ex eodem Ambrosio in Epistola ad Sororem. Nos tamen in hac Causa abstinemus a proferenda sententia, ne insignibus hiæce Ecclesiis inter se decertantibus de tam pretioso thesauro, aliquid decoris invidere videamur. Certè Sanctus Carolus hæc Sacra Corpora recognovit in Ecclesia Portiana, Anno MDLXXVI., eaque, solemni institutâ per Urbem supplicatione, sub Majori Ara recondidit, quemadmodum in ejusdem Vita Libr. III. Cap. IX. refert Gussianus, qui ait, securo testimonio compertum fuisse Corpus Sancti Saryri, Fratris

tris Sancti Ambrosii, ibidem jacentis; atque ob id summam ab ipso Antistite lætitiā fuisse conceptam.

Nota est omnibus Justinæ Imperatricis perfidia, quæ abutens auctoritate infantis Filii sui Valentiniani II., omnem lapidē movit, ut populum contra Ambrosium concitaret, illumque ab Urbe depelleret. Sed non ita perspicuum est nomen alterius Auxentii Ariani Episcopi, insensissimè contra Ambrosium furentis; a nonnullis enim confundi cum Auxentio seniore tradit Baronius; qui tamen in eo fallitur, quod asserat, hunc falsum Episcopum appellatam prius fuisse Auxentium in Patria sua, dein Mercurinum Mediolani, ut mutato nomine sese obtægeret, ac securius hic moraretur: Contrarium namque docent Tillemontius, & Monachi Maurini, scribentes, novam hanc pestem e Scythia Mediolanum delatam, ibidem nomen gessisse Mercurini; in Urbe autem nostra Auxentium se dici voluisse, ut Arianorum gratiam iniret, qui nomen Auxentii antesignani olim sui venerabantur. An is delectus fuerit in Episcopum ab affectis suis, statim ac decessit prior Auxentius, non satis liquet: Constat quidem, Justinam Augustam, non tam fœmineam suam rabiem & Aulicorum versutias, sed etiam vim militum adhibuisse, ut Basilica primum Portiana, dein Basilica Nova huic perfido Episcopo, suisque Clientibus ab Ambrosio dimitteretur. Quid Præsul noster invictissimus egerit in rebus adeo afflictis, narrat ipse in *Oratione de Tradendis Basilicis*, & in *Epistola ad Marcellinam Sororem*.

Inquirendum solummodo remanet, quanam foret hæc *Basilica Nova*, quam Arianis cedere Præsul noster jubebatur.

Por-

Porro Intramurana non fuit, quæ *Nova* & *Major* dicta est tum a Paulino, tum ab eodem Ambrosio; in ea enim tunc ipse Sacris operabatur, nec tanta erat Arianorum audacia, ut principem Ecclesiam occupare tentarent. Neque asseri potest, fuisse Ambrosianam Basilicam; cum enim ista acciderint Anno CCCLXXXV., Templum illud nondum Dedicationem acceperat, quam sequente tantum anno, ut diximus, Ambrosius peregerat. Itaque Tillemontius censet, fuisse Basilicam Apostolorum extra Portam Romanam, quam ipse Ambrosius paulo ante, idest Anno CCCLXXXII. construxerat, ditaveratque eorumdem Reliquiis, Româ huc traductis a Sancto Simpliciano.

Invaluerat Mediolani, ac ferme in omnibus Italiæ Ecclesiis prava consuetudo, quæ religionis specie obvelata in Sacrarum Ædium dedecus desciverat; deferebantur namque passim a Populo ad Sepulcra Martyrum, in Loco ipso precum & Sacramentorum, non secus ac ad Cœmeteria, panis vinum & dapies, velut in Martyrum honorem, & mortuorum solamen; revera tamen, ut plurimum vivorum erant tripudia, qui sese cibis potuque ad ebrietatem usque infarciebant. Superstitiosum hunc morem, Paganisque ritibus affinem Anno CCCLXXXIV. prorsus abolevit Ambrosius; illumque ceteri per Italiam Episcopi suis ab Ecclesiis proscribere curaverunt. Baronius censuit, hos Præfulis nostri & aliorum Antistitum Decretis sublata fuisse Convivia illa, quæ in usu erant primis Ecclesiæ Seculis, quibus, cum recurreret solemnis aliqua Christi aut Sanctorum dies, ad mutuam fovendam caritatem Clerus populisque in Sacris Ædibus mensas instruebat; eaque græco vocabulo *Agapes*

vocabantur . Verùm Tillemontius , ubi de Sancto Ambrosio agit Cap. XXXVI. , optimè animadvertit , confundi a doctissimo hoc Viro consuetudinem memoratam cum Agapis, Sanctum Augustinum hujus rei Testem adducens , qui licèt vires omnes intenderit , ut illam in Africa quoque vigentem extirparet , Agapes tamen contra Manichæos egregiè propugnauit Libr. XX. Cap. XX. contra Faustum . Imo ex eodẽ Sancto Augustino Libr. VI. Confession. Cap. II. discimus , quænam Convivia deleta fuerint a Sancto Ambrosio ; narrat enim , cùm Beata Monica Mater sua Mediolanum venisset Anno CCCLXXXIV. , *sobrium prandium more suo supra sacros tumulos ferre voluisse ; at fuisse eam ab Ostiario , quem idcirco ibi constituerat Ambrosius , prohibitam* . In nostra certè Ecclesia prandia illa , quæ Agapes appellabantur , multis post Sanctum Ambrosium Seculis inter Ecclesiasticos Viros perdurauerunt ; Beroldus enim Scriptor Seculi XII. , referens cæremonias & ritus Ambrosianæ Ecclesiæ qui tunc adhibebantur , & Festos præcipuos dies , dicatos Domino & Sanctis , sæpius adnotat prandia , quæ Archiepiscopus aut Abbates Cœnobiorum , Presbyteris , Diaconis , Lectoribus , aliisque ex Clero dare tenebantur ; idemque enunciatum legimus in multis antiquis Archiuiorum Chartis usque ad Seculum XV. Alibi maturis Convivia hæc defecerunt , saltem quoad Laicos , cùm apud intemperantem plebem , in luxum atque corruptelam degenerassent ; atque ideo ab Episcopis Conciliisque damnata fuere . Sed de his fusiùs suo loco differemus , cùm de Ritibus Ambrosianæ Ecclesiæ fermo erit .

Memorato Anno CCCLXXXIV. Mediolanum delatus est Augustinus , missus a Symmacho Præfecto Urbis , ad quem Civitas

vitae Mediolanensis Legatos destinaverat, ut eximium in publico Gymnasio Rhetoricæ Interpretem impetraret. Acta celeberrima hujus Viri legimus narrata a se ipso in Libris Confessionum. Quatuor ferme annis apud nos moram traxit, Ambrosii Sermonibus & consuetudine delectatus; atque a Simpliciano plurimum adjutus, ut Catholicæ Fidei nomen daret.

Superest discutiendum, quo anno, & quo in loco Sacrum Baptismatis Sacramentum a Sancto Ambrosio Augustinus suscepit. Opinio quæ in vulgus prodiit, quæque etiam insculpta fuit marmoris, posito sub finem Seculi XVII. in fronte Aedis Sancto Augustino dicatæ & Mediolani extructæ prope Ecclesiam & Cornobium Ambrosianum, ea est, Sanctum Augustinum baptismalibus undis expiatum ibidem fuisse Anno CCCLXXXVIII. Utrumque tamen falsum est; siquidem ex hoc ipso Sancto Doctore, in prædictis Confessionum Libris constat, eundem baptizatum fuisse Anno superiore, in Pervigilio Paschatis, post Inventionem Sacrorum Corporum Protasii & Gervasii, quemadmodum adstant Tillemontius, Monachi Maurini, aliique Scriptores. Quod verò in Loco, ubi in præsentia surgit Aedes Sancti Augustini proximè relata, Baptismum receperit, veteri Ecclesiæ disciplinæ omnino repugnat; Joseph namque Viëcomes in Libr. I. de Ritibus Baptismi, Cap. VI., Ludovicus Thomassinus de antiqua & nova Ecclesiæ disciplina, & recentissimè Ludovicus Antonius Muratorius in Anecdotis Latinis Tom. I. constanter tradunt, unum tantum in Urbibus Baptisterium tunc temporis existisse; Hoc autem, teste ipso Sancto Ambrosio, constructum erat prope Intramuranam Ecclesiam, quæ Major erat (neque enim intra Ecclesiam, sed foris ætate illa Baptismates

Fontes condebantur) quemadmodum aperte discimus ex Oratione de *Tradendis Basilicis* . Ecclesia Baptisterii prædicti appellabatur *Ecclesia Sancti Joannis ad Fontes* , ut scriptum reliquit in sua Historia Landulphus Senior , & media erat inter Ecclesiam Majorem , & Sanctæ Theclæ .

Anno CCCXC. contigit celeberrima simul & infausta Theſſaloniceſium cædes ſontium ſimul & inſontium , juffu Theodoſii Imperatoris peracta , ob ſeditionem illius Urbis Civium , qui necem intulerant Præſecto aliſque Cæſareis Miniſtris . Delato ad Theodoſium hoc nuncio , Sanctus Ambroſius eundem adiit , rogavitque ut veniam ſceleri daret , & a piſſimo Cæſare gratiæ petitiæ ſponſionem accepit . Verum Theodoſius Aulicorum perſuaſionibus victus , non admonito Ambroſio , præcepit ut a Militibus Cives Ludis Circenſibus adſtantes indifcriminatim occiderentur . Ingemuit hoc audito Ambroſius , & cum illo Epiſcopi omnes , qui tunc ad Concilium convenerant , ut Itachianos & Felicem Trevirenfem Epiſcopum ab ipſis conſecratum damnaverent ; cùmque Mediolanum adventaret Theodoſius , opportunitum duxit Sanctus Præful Urbe excedere . ne recens vulnus acerba manu tractatum exaſperaret , ſcripſitque ad eum Epiſtolam , in qua criminis gravitatem exponens ſubjunxit , ſe , ipſo adſtante , Sacrificium offerre non poſſe . Reverſus verò , cùm intellexiſſet Theodoſium ad Eccleſiam properare , obviuſ eidem factus , Imperatorem repulit ab ejuſdem ingreſſu .

Duo hinc emergunt expendenda , nempe a quo Templo , & qua ratione Ambroſius Theodoſium ingredi volentem rejece-rit . Nonnulli cenſuere , Baſilicam a noſtro Præfule ædificatam , atque appellatam ipſo adhuc vivente *Ambroſianam* , fuiſſe ab

co-

eodem auctam Metropolitanæ honore, necnon in illam commigrasse Primarium Clerum, vitamque communem cum Ambrosio ibidem duxisse; eam verò esse Basilicam, a qua Theodosius repulsam tulit. Verùm quàm inani fundamento hæc scripta sint, ostendere conati sumus in *Dissertatione ad vindicandam veritatem* &c. Cap. III., quam pro Metropolitano Primario Clero Mediolani edidimus Anno MDCCXXXIII., tum auctoritate Theodoretī, qui intra Urbem id contigisse narrat; Ambrosiana verò longè a muris distabat; tum Ambrosii & Paulini testimonio, qui Intramuranam Ecclesiam, *Majorem* appellant. Certè ibidem solemnioribus anni diebus Sacra ministeria se peregrisse, antequam Ambrosiana dedicaretur, disertis verbis testatur Ambrosius.

Quod spectat ad modum repulsæ, vulgata Traditio, quam etiam Baronius amplexus est in Vita Sancti Ambrosii, refert, eundem Theodosio adventanti postes Ecclesiæ clausisse. Nihil tale memorant antiqui Auctores, qui rem hanc distinctim enarrant; Theodoretus enim tradit, occurrisse Ambrosium ante vestibulum, eique imperasse, ne ulterius procederet; Sozomenus ait, obviam ivisse Ambrosium. Theodosio, cùm jam ad ostium pervenisset, & apprehensa illius purpurâ sistere gradum jussisse; Nicephorus Calistus eadem narrat de apprehensa Imperatoris purpura, & de indicto eidem præcepto, ne sacræ Ædis vestibulum tangeret; demum recentior etiam Scriptor Hermannus Sancti Ambrosii Vitam gallicè conscribens, eadem eruditè confirmat. Quidquid tamen de hoc sit, immortalī laude digni sunt tum Præsul noster, tum etiam Theodosius; alter, quòd admi-

admirabili fortitudine restiterit potentissimo Cæsari, alter, quoddam ignota Aulis demissione & præceptum & penam suscepit. Neque enim parvi huic conuitit, Ambrosio satisfacere; licet enim sæpius rogaretur a Principe, ut ipsi tandem libertatem illam elargiretur, qua infimi quique plebis gaudebant, secti renuit Ambrosius, atque per octo mensium spatium longè ab Ecclesia Theodosium detinuit. Annuit demum precibus afflicti Cæsaris Sanctus Antistes, illum admittens in Ecclesiam, eique Sacramenta ministrans in Natalitia Solemnitate, ut Theodoretus testatur; sed prius datâ sponcione publicè poenitentiam agendi, condendique Legem proprio nomine subscriptam, qua cavebatur, ne Reus ullus extremo supplicio afficeretur, nisi post diem a condemnatione trigessimum. Quàm obsequens fuerit Theodosius utrique Ambrosii præcepto, eorum temporum narrant Historici. Ingressus Templum, toto corpore in humum se dejecit, gemituque ac lacrymis veniam exoravit. Quocirca laudari meruit ob tam insignem pietatem a Sancto Ambrosio in Oratione ab ipso habita in ejusdem Cæsaris obitu. Quinque annos superiuit religiosus hic Princeps, nempe usque ad Annum CCCXCV., atque hoc temporis intervallo, ut ibidem ait Ambrosius, *nulius dies prateriit, quo non doleret commissum errorem.*

Neque unica tantum vice Theodosio Cæsari obstitit Sanctus noster Antistes; cum enim semel Divino Sacrificio interesset, & ad Aram Maximam dona sua de more obtulisset, atque in area Sacerdotalis Chori constitisset, ut Sacra Synaxi reficeretur, non tulit hanc licentiam in Laico homi-

homine, licet Occidenti atque Orienti universo imperante, Sanctus Ambrosius, Ecclesiasticæ disciplinæ vindex acerrimus; sed per Diaconum suum illum admonuit, ut inde recederet, *purpura enim, ut ipse aiebat, Reges & Imperatores facit, non Sacerdotes*. Paruit Theodosius, seque ad communem Eucharisticam Mensam extra cancellos recepit; cùmque iterum Constantinopolim adiisset, & a Nectario Patriarcha invitaretur, ut intra Sacerdotii septa confidèret, hanc vocem adeò Ambrosio gloriosam emisit: *Episcopum, excepto Ambrosio, novi nomen*. Rem hanc perpetui dignam memoriâ narrant Theodoretus & Sozomenus, atque ex iis Benedictini Monachi Parisienses in Viram hujus Sancti Præfatus intulere.

Constans fama est in nostra Ecclesia, Sanctum Ambrosium, dum ad Aras Sacrum faceret, interfuisse spiritu celebrandis Inferiis Sancti Martini Turonensis Episcopi, atque hujus rei vetustissimum testimonium superest in Odeo Ecclesiæ Ambrosianæ, in quo versicoloribus lapillis expressum visitur opere musivo sumus ductum memorati Martini ab Antistite nostro. Idem quotannis recitatur in nostro Ambrosiano Breviario, quod cùm emendare instituisset Federicus Cardinalis Borromeus, Viros sacra eruditione instructissimos consuluit, ut rem hanc maturè discuterent; auditis verò eorundem votis decrevit, nihil de hac narratione expungendum, præsertim cùm adfuit auctoritas Sancti Gregorii, Turonensis pariter Episcopi, qui monumenta & Traditiones in eadem sua Ecclesia vigentes noscere potuit, & historiam hanc Libris suis inseruit. Non acquievere recentis ævi Scriptores, qui nonnisi Anno CCCC., aut etiam biennio post, obiisse Martinum tradant. Tillemontius

tius quidem retrahit hanc mortem ad Annum CCCXCVII; nihilominus Mediolanensi Traditioni minimè favet, cum illa contigerit ad III. Idus Novembris, obitus verò Sancti Ambrosii, qui eodem anno decessit, pridie Nonas Aprilis affigatur. Nos tamen, cum videamus, incertum esse apud Scriptores etiam magni nominis annum mortis Sancti Martini, recedere nolumus a Traditione nostra, quæ testem habet Auctorem Seculi VI., in eadem Turonensi Urbe scribentem; præsertim cum alii etiam Auctores pro nostra stent parte, inter quos Caracciolus in *suis Controversiarum Biga* Dissertationem integram edidit, ad hanc tuendam Traditionem.

Cum proximè admirabilis illius Viri Sancti Martini nomen protulerimus, minimè reticendum censemus, non tam hospitem illum fuisse Mediolani, cum Sanctus Hilarius Pictaviensis Episcopus Anno CCCLVI. ab Arianis pulsus esset in exilium, sed etiam, teste Gregorio Turonensi ac Severo Sulpitio, primum apud nos Monasterium construxisse. Sanè Sancti Ambrosii ævo in hac Metropoli Monasterium extabat, illudque memorat Sanctus Augustinus in Libro Confessionum, inquit: *Erat Mediolani Monasterium plenum bonis Fratribus.* An verò illud idem fuerit, quod condiderat Sanctus Martinus, prorsus est in incerto. Porro non desunt, qui de hoc altero differentes, Conditorem ejusdem faciant Sanctum Ambrosium, a quo deinde appellati sint illud incolentes, *Fratres Ambrosiani* , postmodum per Italiam diffusi. Sanctus tamen Augustinus eundem Sanctum Ambrosium vocat illius Cœnobii solummodo Nutritorem, subjungens verbis jam relatis, *sub Ambrosio Nutritore; & ego nesciebam.* Nos in hæc veri-

veritatis indagatione, quam scrutari ex antiquitatis ruderibus conantur Scriptores aliqui, aliis perfractè negantibus, calamum nolumus immiscere, cum disceptationes istæ extra orbitam provinciæ nostræ divagentur, & fusè de his Fratribus loquatur Auctor Gallicus Historiæ Ordin. Religios. Tom. IV. Cap. X. Illud certè omittere piaculum esset, quod in summam perennem gloriam nostri Sancti Antistitis Ambrosii vergit, videlicet pugnassee illum Episcopalis animi robore contra Symmachum Romæ Præfectum, qui in ea Imperii perturbatione, junioris Valentiniiani puerili ætate abutens, restituerat ibidem Aram Victoriæ, & Paganos sacrilegos ritus in eam reduxerat; Literis enim ad Valentiniianum Cæsarem datis, & eloquentissima edita Oratione tantum egit, ut Tristanus Chalcus narrationem suam claudens, hanc epigraphen subdidit: *Oratione Ambrosii Vestales sublata, & æterni illi ignes omnino extincti sunt*; Quamvis verò sub Eugenio Tyranno iterum revixerint, eodem tamen victo casoque, foci Vestales in primævum cinerem sunt relapsi.

Diximus, Sanctum Præfulem nostrum Ambrosium obisse Anno CCCXCVII. Henschenius in Actis Sanctorum, peculiari Dissertatione ejusdem decessum differt in annum sequentem; sed hæc opinio sectatores non habuit. Maurini Monachi validissimis argumentis priorem sententiam tuerentur, præcipuè ob testimonium Paulini, qui in Vita Sancti Ambrosii illum superfuisse ait Theodosio serè per triennium; id autem falsum esset, atque ultra triennium post illum vixisset Ambrosius, si differri deberet ejusdem mors usque ad Aprilem Anni CCCXCVIII., cum Theodosius decesserit mense Januario Anni CCCXCV.

M

Se-

Sepulcri Locus nemini ignotus est; statim ac enim delatum est Sancti Ambrosii Corpus ad Ambrosianam Basilicam, quam ipse condiderat, & in qua tumulari voluerat vivens, ibidem usque ad præsentem diem requievit. Pridie Paschatis mortem obiit; nostra tamen Ecclesia, ut fixum diem teneret, memoriam ejusdem Natalis agit quarto die post Paschalem Solemnitatem; Festivum autem diem Sancti Ambrosii tamquam Patroni Metropolis ac Diocesis colit VII. Idus Decembris, quo ille Episcopalem Ordinationem recepit.

Ecclesiam Mediolanensem vigintitrium annorum spatio sanctissimè administravit.

De Ritibus ab eo inductis, in Opere, quod de hac re meditamur, loquemur.

Supereſt tollendus error, qui invaluit in hac Urbe, nempe Sanctum Ambrosium cum Arianis bello decertasse. Patrii Scriptores quamplures id asseruere, indicantes Loca, in quibus aut prosperè aut infeliciter pugnam gesserunt Mediolanenses cum hostibus Catholicæ Fidei, Duce sancto hoc Antistite; quinimo flagello fuisse contractos ab Ambrosio Adversarios venditant. Cum autem modus hic pingendi Sanctum Ambrosium equo insidentem non incœperit, nisi post victoriam relatam a Luchino in Vico Parabiagi, contra Affines suos Imperium Mediolani affectantes; flagellum verò, quod adhuc in piis Supplicationibus publicè defertur, Symbolum tantum sit benignissimi patrocini, quod erga nos gerit, Puricellus in *Dissert. Nazariana* rem hanc diligentissimè discuti, ostenditque ex ipsis Ambrosii Libris constare, non bello sed precibus sanctum hunc Præsulem, Fidem Catholicam propugnasse: Quamvis negari non possit, con-

concertationes aliquas inter Catholicos Arianosque tunc temporis actas fuisse; sed numquam Duce, aut imperante Ambrosio, qui in *Oratione de Tradendis Basilicis* scribit, cum ipsi Sacra facienti ad Altare nunciatum fuisset, aliquot Catholicorum aut detentos aut sauciatos male haberi a Militibus, seipsum victimam Deo obtulisse, paratum etiam, sanguinem effundere, dammodo alieno sanguini parceretur. Hinc autem manifestè deducitur, injuriosum esse mansuetissimo, plenoque Divina caritatis Antistiti nostro, credere, illum aliquando arma sumpsisse, caedesque suorum intrepidis oculis spectare voluisse.

De Scriptis Sancti Ambrosii non vacat quidquam referre, cum ejusdem Opera, Commentariis illustrata a Monachis Sancti Mauri, manibus omnium terantur, indicatis ibidem etiam annis, quibus conscripta fuere ab eximio hoc Ecclesiae Doctore. Id tantum adjungimus, ejusdem eloquentiâ non modicè incitatum fuisse Sanctum Augustinum, ut in hac Urbe sacundiâ Ambrosii allectus, Christi vexillum amplecteretur.

Addere quoque hoc liceat, fervidam questionem etiamnum inter Eruditos Viros agitari, quis fuerit Auctor receptissimi in universa Ecclesia Hymni *Te Deum laudamus*. Traditio nostra, plurius Codicum MS. torum & sacrorum etiam Librorum fide roborata, a remotis temporibus continuò illum adscripsit Sanctis Ambrosio, & Augustino, dum Baptifimalis lavacri salutaribus undis emergeret, unâ simul compositum. Recentiores nostri ævi ac superioris Scriptores id in dubium revocare, aliis illum referentibus ad Sanctum Sisebutum, aliis ad Sanctum Abundium, aut etiam ad Nicetam, postremo quibufdam ejusdem Auctorem fuisse Sanctum Hilarium affirmantibus. Cajeta-

nus Maria Merati Clericus Regularis, omni laude dignissimus, in suis ad Gavantium eruditissimis observationibus integram de hoc Hymno Dissertationem instituit, ac fundamenta omnia harum opinionum expendit; suam demum enunciat, sed suspicantis in modum, fuisse videlicet hanc Hymnum vel a Sancto Hilario Arelatenſi, vel ab aliquo Lirinenſi Monacho compositum. Nos in tam diversa concertatione ingeniorum, cum videamus, nullum hactenus certum hujus Hymni Auctorem, cui acquiescere securè possimus, fuisse productum, persutendum esse arbitramur in antiquissima Traditione; præsertim cum immortalis memoriæ Cardinalis Bona inter manuscriptas correctiones, quas Psalterio Romano, quo nunc Basilica Vaticana utitur, adhibendas adnotaverat, hæc asserat: *Quamvis Hymnus Te Deum Laudamus in Psalterio manuscripto Basilica Vaticana nomen præferat Sancti Sisibuti, non est tamen recedendum ab antiqua Traditione, quæ Sanctis Ambrosio & Augustino ipsum tribuit, cum sit communiter recepta*. Idem reponi potest ceteris Codicibus manu exaratis, qui alios hujus Hymni Conditores in fronte præferebant. Quousque igitur a cimeriis hæc tenebris veritas non extricetur, Metropoli nostræ gloriam hanc vindicabimus, quod vel a solo Ambrosio, ut in quibusdam MS. tis vetustis Codicibus legitur, vel ab utroque universæ Ecclesiæ Doctore Ambrosio & Augustino, primò hic conditus prolatusque sit celebratissimus iste Hymnus.

Ennodius in Sancti Ambrosii laudem carmina hæc scripsit:

Egit

*Egit quod docuit, meritis & honore superstes
Ambrosius Vates, moribus, ingenio.
Rasceida regifico cui fultit murice lingua,
Vere suo pingens germina quæ voluit.
Serta redimitus gestabat lucida fronte,
Distinctum geminis ore parabat opus.
Instituit populos gestu, probitate, pudore,
Fovit respiciens, pertulit, admonuit.
Vatis ut officium postrema pericula posunt
Sic teneras culpas qui tacet, insequitur.
Succinctus gladius, clypei de pondere tutus,
Pectora claudebat textilibus Chalybis.
Ensis habet vires vitiorum fellor & hostis.
Vipera non tangit squamea terga viri.*

SANCTUS SIMPLICIANUS.

Repto e vivis Ambrosio, susceptus est in Mediolanensem Episcopum Sanctus Simplicianus. De ejus natalibus primisque annis nihil a Majoribus nobis relictum fuisse Tillemontius quoque fatetur. Ferrarius in Annotationibus ad Catalogum Sanctorum Italix dubitare videtur, an Patria Mediolanensis fuerit, eo quod a Sancto Augustino appelletur *Prestbyter Romanus*. Nihil tamen id officit Traditioni Civium nostrorum, qui de illo tamquam de Civem suo hic nato gloriantur, cum Patriam habere potuerit Mediolanum, & Sacerdotium Romæ, ut optimè animadvertunt Bollandistæ ad diem XVI. Augusti. Vita Sancti Simpliciani a Mombrizio edita, Patrem etiam ejusdem nominat Ludovicum, & Matrem Senedragam, eumque natum in Pago Betuateni tradit. Parum tamen fidere possumus huic testimonio tum ob barbarum nomen Matris, tum ob ætivistis Locum, Scriptoribus nostris ignotum. Sicut neque subscribere debemus Ripamontio qui ait, illum produsse ex Familia, quam Cæsares ob honoris vocabulum *Cyprianæ* vocavere; nomina enim hujusmodi Familiarum longè scribis ab ea ætate audiri in hac Urbe cœperunt.

Romæ cum esset Sanctus Simplicianus celebrem se reddidit, ob conversum ad Catholicam Fidem Victorinum, eloquentissimum Rhetorem, totâ admirante alma illa Metropoli, quæ Statuam eidem crexerat in Foro Trajani, ad perenne moru-

men-

mentum existimationis conceptæ de flagulati Victorini doctrina. Colebat ipse Paganam superstitionem, thura sacrilega Idôlis incendens. Hunc adortus est Simplicianus, tam suavi ac industri patientiâ, ut illum tandem expugnaverit, & Christianæ Religionis propagatorem effecerit. Siquidem Victorinus, post susceptum publicè Baptismum, plures contra Paganos Arianosque Libros conscripsit, quos Sanctus Hieronymus aliique recensent.

Baronius narrat, Simplicianum a Damaso Summo Pontifice missum fuisse ad hanc Metropolim, ut Ambrosio, e Præfeto Italia in Episcopum renunciato, tamquam Magister & Monitor in rebus Sacris adstaret. Tillemontius id nullo fundamento scriptum dicit; attamen siue sponte sua, siue Pontificis Maximi mandato ad nos accesserit Simplicianus, certum est, a Sancto Ambrosio habitum fuisse tamquam suum Patrem; idemque professus est de seipso Sanctus Augustinus; ad ejus namque conversionem ad Catholicam Fidem familiaribus sermonibus exemploque plurimum ille contulerat.

Præfens fuit Sancto Ambrosio morienti Simplicianus; cumque in Cubiculo de Successore inter Domesticos sermo fieret, & a quibusdam designaretur Simplicianus, audita est Ambrosii penè spiritum agentis vox, ter hæc verbis expressa; *Senex, sed bonus*. Itaque post ejusdem obitum, suffragiis omnium in Episcopum est delectus. Ughellus scribit, Simplicianum ex Archidiacono Majoris Ecclesiæ Ambrosianum solum consensisse; verum a quo fonte id hauserit, latet. Cozvi Scriptores non alio eum titulo appellant, quàm *Romani Presbyteri*.

Hanc Ecclesiam tantâ doctrinæ & sanctimoniz famâ administravit, ut Patres Synodi Chartaginensis III. celebratæ illo-

met

met Anno CCCXCVII. Syricium Papam, & Simplicianum, consuluerint in dubia ea Causa, an admittendi essent ad Clericalem Ordinem illi, qui Baptismum a Donatistis susceperant. Addit Tillemontius, etiam Concilium Toletanum nihil decernere voluisse in Causa receptionis Priscilianistarum, antequam intelligeret, quid in hac re sentirent Syricius, & Simplicianus.

Hujus Episcopi tempore delatae sunt Mediolanum Reliquiae Sanctorum Martyrum Sisinii, Martyrii, & Alexandri, qui insigni constantia crudelissimam, per vulnera & flammam ab Idololatris illatam toleraverant mortem in Valle Ansuniae Tridentinae Diocesis, triennio ante, idest Anno CCCXCVII. Nec sine miraculo Caeci, ad illarum in hanc Urbem adventum oculorum usum recipientis perfecta est haec Translatio. Eas ad Simplicianum Episcopum dono misit Sanctus Vigilius, Tridentinus Antistes. Depositae fuerunt a Sancto nostro hoc Praesule in Ecclesia, quae constructa fuisse dicitur a Sancto Ambrosio, & ab ipso dicata Deiparae Virgini, atque omnibus Sanctis Virginibus, ac subinde Sancti Simpliciani nomen accepit post sepultum in ea Corpus ipsas, qui apud hosce Martyres tumulari voluit, non secus ac Praedecessor suus Ambrosius apud Martyres Protasium atque Gervasium. Patrocinium Sanctorum Sisinii, Martyrii, & Alexandri, magna Ossium parte in memorata Ecclesia quiescentium, experti sunt Seculo XII. Mediolanenses Cives; cum enim committeretur praelium contra Federicum Aenobarbum, visae sunt evolare ex eorum Tumulo tres columbae, atque in vertice Carroci consistere. Omen itaque victoriae inde capientes, tanto ardore

in

in hostem irrupere, ut eum prorsus deleverint. Contigit hæc felix pugna die XXIX. Maji, quo horum Martyrum memoria colitur: Quamobrem Civitas nostra diem illum, festum voluit, iussitque ut imposterum pia Supplicatio Primorum Urbis, & Artificum sub suis Vexillis ad eorundem Tumulum institueretur, Sigonio in Historia Italiæ, & Puricello in *Monument. Basilica Ambrosiana* id referentibus. Nunc auctoritate Apostolica, Sancto Carolo Borromeo, adnidente solemnibus istæ Civitatis cultus redactus est ad postremum mensis Maji Dominicam diem.

Antequam de Sancti Simpliciani obitu differamus, opus esse arbitramur referre, ab hoc Sancto nostro Antistite consecratum fuisse Sanctum Gaudentium, primum Novariæ Episcopum. Præsenferat illud Sanctus Ambrosius; cùm enim in occasum declinante jam Sole Novariâ pertransiret, Vercellas petens, repenti equus, quo ferebatur, immotus stetit, ultro progredi renuens; intellexitque Ambrosius, velle Deum, ut ad Gaudentium tunc ibi commorantem diverteret. Statim ac illum vidit, in amplexus ruit, atque oculos in ipsum figens prophetico affatus spiritu dixit: *Tu eris Episcopus, ut video*; Gaudentius verò eodem spiritu ætus respondit: *Utrique; sed ero sacrandus ab altero*, prædicens proximam Ambrosio mortem, suamque Successori Simpliciano reservatam inaugurationem in Episcopum. Narrat hæc Bollandus in Actis Sanctorum, ad diem XXII. Januarii.

Paucis tantum mensibus supra triennium Mediolanensis Ecclesiæ regimen tenuit Simplicianus, mortuus Anno CCCC., die XV. Augusti, quo antiquitus duplex Missa canebatur, al-

N

tera

tera de Sancti Simpliciani depositione & Martyrum quos retulimus, altera de Assumptione Beatissimæ Virginis Mariæ, ut constet ex Missali MS.to vetustissimo, apud nos asservato. Postmodum in diem sequentem Sancti Simpliciani Sacra & Officium dilata fuisse, ut integer cultus Assumptionis Cœli Reginae relinqueretur, quemadmodum etiam in præsentia, nostra servat Ecclesia.

Diximus obisse hunc Sanctum Antistitem nostrum Anno CCCC., contra nonnullos Scriptores, & etiam Catalogos, qui eidem tribuunt octo vel decem annos Sedis; id enim veritati omnino repugnat. Siquidem Concilium Chartaginense IV., vulgò V., Anno CCCCI. celebratum, Legationem ad Anastasium Summum Pontificem, Syricij Successorem, & Venerium Mediolani Episcopum direxit, ut infra videbimus. Imo Pagius animadvertit, Literas Concilii Toletani I. superius memoratis, quæ datæ sunt III. Idus Septembris Anni CCCC. invenisse Simplicianum jam mortuum mense superiori; quod Patres illi, cùm scriberent, rescire nondum potuerant.

Plura de Sancto Simpliciano ad nos transmisit Majorum. Traditio. Primum est, ab ipso delatas fuisse Romæ ad Beatum Ambrosium Reliquias Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli. Narrat hoc Landulphus Senior, Seculi XI. Scriptor, Libr. I. Cap. VII., qui subdit, Sanctum Ambrosium studiosè quasque aliorum Apostolorum Reliquias condidisse in Basilica, quam extra Portam Romanam ædificaverat, indito illi nomine *Basilica Apostolorum*. Certè Paulinus in ejusdem Vita refert, post inventa Corpora Sanctorum Martyrum Nazarii & Celsi, translatum fuisse a Sancto Ambrosio Corpus Sancti Nazarii

zarii ad Basilicam memoratam, ubi pridem Sanctorum Apostolorum Reliquiæ summa omnium devotione posite fuerant. Quæ autem forent istæ Reliquiæ, nec Paulinus, nec Landulphus enunciant. Carolus a Basilica Petri in *Vita Sancti Caroli Borromæi* Libr. V. Cap. VI. narrat, in Recognitione Reliquiarum prædictæ Basilicæ non inventa fuisse. Ossâ aliqua Apostolorum, sed Brandea & Velamina, quæ tamquam Reliquias Apostolorum a Fidelibus coli Sanctus Carolus voluit, id enim congruit antiquæ disciplinæ, quæ in Romana Ecclesiâ vigeat. Siquidem non aliqua Corporum parti e Tumulo Sanctorum Apostolorum extrahebatur, se Brandea tantum seu Velamina Sanctorum Corporibus superimposita dono mittebantur, ut ex Sanctis Leone & Gregorio Magno Summis Pontificibus constare ait idem a Basilica Petri. Ex immemorabili tamen tempore, & Majorum Traditione, in ea Basilica Fidelium venerationi exponitur quoddam Cranii fragmentum, cute adhuc capillisque hispidis, densis, ac canitie asperis obtectum, tamquam pars Capitis Principis Apostolorum Petri; idque separatim in Sacrario asservatur.

Secundum est illud, quod Galvaneus Flamma scriptum reliquit, nempe Beatam Simplicianum, statim ac Mediolanensi Ecclesiæ præfectus fuit, congregasse Provincialem Synodum suffraganeorum Antistitum, ipsisque consentientibus ita-
nuisse, ut singuli Episcopi suffraganei integræ hebdomadæ spatio Sacra facerent in Ecclesia Sancti Ambrosii, ob reverentiam ejusdem Corporis ibidem jacentis. Itaque ait, unumquemque eorum, Mediolanum proficiscentem pro suis adimplendis vicibus, consedisse in Palatio, tribus ferme millibus

passuum a Romana Urbis nostræ Porta distante & appellato *ad Noctam*, cui adjecta erat Ecclesia Sancti Georgii, cum Turri altissima. Cum autem æs Campanum Ecclesiæ Majoris Mediolani pulsaretur, consensu equo ad Urbem Templumque Sancti Ambrosii equitasse, ut in ejusdem honorem Divinum Sacrificium offerret. Paricellus in *Dissertatione Nazariæ* hoc Simpliciani Institutum longamque consuetudinem pro viribus tueri contendit, plura alia exempla similia tum Ravennæ, tum Romæ, atque Colonæ data, Summis Pontificibus id concedentibus, referens. Nos refragari huic Traditioni nolumus, cum vergat in gloriam Mediolanensis Ecclesiæ, quæ gratum animum erga tantum Doctorem & Patronum suum Ambrosium, continuatâ per plura Secula Sancti Simpliciani institutione profiteri non desit. Attamen approbare minimè possumus quod fidenter Galvaneus nobis obrudit, videlicet Episcopos ex longinquo advenientes, veluti relegatos extra Urbem per integram hebdomadam in memorato illo Palatio moram traxisse, atque iter trium mille passuum quolibet die conficere debuisse, ut Sacra ad Aram Beati Ambrosii operarentur; censemus enim errasse illum in designando Loco Episcopis constituto. Siquidem in Urbe nostra olim exstabat Ecclesia Sancti Georgii, dicta *ad Noctam*, ob parvam Nucis arborem ibi virentem, nunc autem appellatur *Sancti Georgii ad Putentum*, teste Joanne Baptista Castillioneo in Fasciculo Mediolanensium Antiquitatum; Ibi verò in Palatio Archiepiscoporum proximè condito domicilium habuisse Episcopos verisimilius est quisque fatebitur. Subdit Galvaneus, post longam temporum seriem tædio affectos Suffraganeos Antistites,

ritates, præsertim Augustanum & Curientem, ob itineris molestias, sese redemisse ab hac vexatione, aliquot patrimonialia Ecclesiastica constituentes, quæ Mediolanensi Ecclesiæ dono dedere, ut alii Sacerdotes ad onus hoc ferendum sufficerentur. Fama est, Canonicos Ordinarios munus illud, quod Episcopi detrectaverant, obuisse, quousque & ipsi grave reputantes ab Ecclesia sua abscedere, ut per hebdomadam Divina mysteria ante Altare Sancti Ambrosii perficerent, Monachos Sancti Benedicti inducere, ad præstandum quotidie Sacro Corpori cultum, Cœnobio iisdem constructo apud prædictam Basilicam, accedente Petri Archiepiscopi Mediolanensis consensu, & Canonicorum Metropolitanæ Ecclesiæ subscriptionibus Diploma firmantibus.

Tertium est, Sanctam Marcellinam Ambrosii Sororem, sepultam fuisse a Sancto Simpliciano prope Fratris Corpus; appostis ejusdem Tumulo in Epitaphii modum sexdecim carminibus, ab ipso confectis; sed, an verè hunc Præfulem auctorem habuerint, non satis est exploratum, ut etiam adnotant Bollandistæ in Vita Sanctæ Marcellinæ, ad diem XVII. Julii; Præsertim cum nemo hætenus designare potuerit annum, quo obierit Sancta illa Virgo; quinimo etiam Locus mortis in dubium vocetur. Bironius tradit, Marcellinam Romæ interiisse; Puricellas, aliique Mediolanenses Scriptores ejusdem obitum Mediolani contigisse asseverant. Ut istud statuatur Puricellus, pro certo refert, Sanctam Marcellinam post Satyri Fratris mortem numquam Romam repetiisse. Porro id asseri sine teste profitentur Bollandistæ, loco proximè indicato; qui etiam animadvertunt, hoc erui minimè

mè posse ex verbis Sancti Ambrosii, quibus innititur Puri-
cellus. Nullus dubio locus est, Sanctam Marcellinam sese
iterum contulisse Romam post adventum Sancti Satyri in
hanc Urbem; ad eam enim scripsit Sanctus Ambrosius quæ-
cumque ipsi acciderant in persecutione Iulinæ Augustæ, &
in Inventione Sacrorum Corporum Protasii & Gervasii, quæ
septennio a morte Sancti Satyri contigit. Supervacaneum
autem fuisset, Sororem consciam reddere per Epistolam de
rebus hisce, nisi absens Mediolano fuisset. Num verò de-
nuo e Romana Urbe profecta sit Mediolanum, incertum no-
bis reliquit antiquitas; & Baronius, ut diximus, apertè tra-
dit, mortales prædictæ Virginis exuvias depositas fuisse in
alma Urbe, quamvis non inficietur, ejusdem Corpus postmo-
dum Mediolanum potuisse transferri. Quidquid tamen de hoc
sit, nulla Ecclesiarum nobis invidet pretiosum hunc thesau-
rum.

Quantum est, Ritus & Ordines Ministrorum Ecclesiæ au-
ctos fuisse a Sancto Simpliciano. Landulphus Senior, editus
Tom. IV. *Scriptor. Italiae*, Galvaneus Flamma, & Fran-
ciscus Castellus Canonicus Ordinarius in suis Miscellaneis MS.tis
additamenta hæc retulere. Nos hic abstinemus ab iisdem ex-
ponendis; ista enim in Opere, quod paramus de Ritibus
Ambrosianis, fusius illustrare conabimur.

Quintò variæ proferuntur Sententiæ de prima institutione
Vitæ Sancti Simpliciani; alii enim eremiticam Regulam eum-
dem amplexum fuisse, ac Monasterium prope Ecclesiam sui
nominis ædificasse tradunt; alii Carmelitano Ordini eum ad-
scribunt; demum nonnulli ipsum inter Canonicos Regulares

San-

Sancti Augustini enumeratum volunt. Hæc omnia cum Bolandistis nos rejicimus, partim quòd nullo antiquo documento fulciantur, partim verò quod omnino erronea sint, ut de Carmelitis, & Augustinianis Canonicis eruditus quisque præfenti ætate satis intelligit.

Obiter saltem innuere necesse est novum decus, quo ornare voluit Sanctum Simplicianum Pater Christianus Lupus celeberrimi in Republica Literaria nominis, *De Origine Augustinens.* Cap. IX., videlicet *obtinuissè hunc Mediolanensem Antistitem à Syricio, ac Apostolica ejus Sede Vicariam Præfectorum supra omnes Ecclesias Hispanicas, atque Africanas.* Porro ampla hæc Dignitas ignota fuit antiquis omnibus Historiæ nostræ Scriptoribus; eamque somnium existimavit etiam doctissimus Cardinalis Norisius, qui in *Dissertatione de Synodo Quinta*, Cap. X. hæc scribit: *Hujus Dignitatis nullum, unquam vestigium vidi, nec Simplicianus eas regiones vistingit, nec Synodos indicebat:* Allatis autem exemplis plurimum Apostolicæ Sedis Vicariorum, qui hæc munera exercebant, fictitiam prorsus esse ait hanc Metropolitæ Mediolanensis potestatem.

Aliquid referendum hùc esset de Sancti hujus nostri Antistitis doctrina; satis tamen esse ducimus, habuisse illum æstimatores laudatoresque duos eos Doctores eximios Ambrosium & Augustinum, Ecclesiæ universæ lumina; præsertim cùm hic postremus Epistolam ad eundem direxerit, in qua deprecabatur Simplicianum, ut *non solum curam legentis impenderet, sed etiam censuram corrigentis assumeret* circa Libros a se confectos, quos ad ipsum miserat. Extat hæc Epistola

stola inter alios Sancti Augustini, edita sub num. XXXVII. Tom. II. Editionis Antuerpiensis Anni MDCC., quam Maurini Monachi scriptam circa Annum CCCXCVII. adnotant in margine.

De Sancto Simpliciano cecinit Ennodius.

*Ambrosius linguens viduata munia plebis,
Transiit ad curam Simpliciane tuam:
Successoris opes, spoliasti viscera regni,
Creverunt merito temporis alterius.
At velut annosam zefiris parentibus ornam,
Ne metuat bellum, longa quies solidas.
Tyro tamen felix cans ad rudimenta vocatus,
Non flexit priscum degenerans apicem.
Nil timuit gelidis anima fervente medullis
Pontificis virtus, flores habet sinium;
Æquora qui tellus pressit terrena parenti
Moribus & cultu sidera cùm tetigit.*

SANCTUS VENERIUS.

Sancto Simpliciano, quem diximus obiisse Anno CCCC. mense Augusto, Successor datus est Sanctus Venerius. Fuerat iste Diaconus sub Sancto Ambrosio, & præsens adstiterat eidem morienti, cum verba illa jam. relata proferret in commendationem Simpliciani: *Senex, sed bonus*. Quam castus moribus foret Venerius, compertum facit Ennodius, inquit:

*Forma pudicitiae juvenis sellanda Veneri,
Venit nominibus nil famulata suis &c.*

Præclarum autem testimonium sanctimoniae & fanae hujus Episcopi est Concilium Chartaginense, sub Aurelio Episcopo Anno CDI. celebratum, in quo decretum est de Legatione mittenda Romam ad Anastasium Summum Pontificem, atque Mediolanum ad Venerium ejus Sedis Episcopum, ut Africanæ Ecclesiae, Sacris Ministris maxime indigenti consulerent. Afferit Baronius Orationem Aurelii ad Patres Chartaginenses habitam, ex qua colligitur, quantâ penuria tunc Clericorum laboraret Ecclesia Africana. Fusius de hac Synodo differit Cardinalis Norisius, loco superius laudato; atque ibidem innuit aliam Synodum Mediolanensem, in qua vetitum fuit, ne Donatistæ ad Catholicam unitatem conversi, Sacris Ordinibus insignirentur; quæ Lex, ob Diaconorum penuriam,

O

nuriam,

nariam, ab Afris observari non poterat. Sed Acta hujus Mediolanensis Synodi prorsus perire. Ob hanc causam favit Afrorum Præsulum votis Sanctus Venerius, Paulinum, Vita Sancti Ambrosii Scriptorem illuc mittens; qui egregiam operam præstitit illi Ecclesiæ, cum primis omnium adversus Cœlestium, Pelagianæ hæresis præconem decertaverit, quem admodum ex Synodo Chartaginensi, habita Anno CDXII. annotat Baronius.

Sanctus Anastasius Romanus Pontifex eundem Venerium adscivit sibi adiutorem ad eliminandam translationem Operum Origenis, a Rufino Aquilejensi peractam, ut constat ex *Apologia* Sancti Hieronymi contra Rufinum Libr. II. num. VI. Scripsit quoque ad Venerium Epistolam idem Anastasius Pontifex Maximus; ea tamen perijt, Testibus Bollandianis Patribus in ejusdem Vita, ad diem IV. Maji. Alteram dedit Venerius ad Sanctum Paulinum, Nolanum Episcopum, de Ordinatione sua, ut patet ex alia, quæ est XVI. ejusdem Paulini.

Plurimum etiam operis impendit Antistes hic noster, unâ cum Innocentio I. Anastasii Successore, ut Sanctus Joannes Chrysostomus in exilium actus, ad Sedem suam Constantinopolitanam remitteretur; ipse verò Chrysostomus græcè Literas ad eundem dedit, in quibus ei gratias reddit pro sedulo ac diuturno in sui ipsius Causa studio impenso. Has Literas latine redditus primus edidit Baronius ad Annum CDV.; nos tamen ex postrema Parisiensi Editione, peracta Anno MDCCXXI. eisdem, positas sub num. CLXXXII. Tom. II. Operum memorati Sancti Doctoris, ad Lectorum commodum hoc loco subijcimus.

Vc

Venerio Episcopo Mediolanensi. (a)

„ **O**Mnes quidem fortitudinem vestram ac fiduciam, & pro
 „ veritate loquendi libertatem etiam antea noverant;
 „ sed accuratius fratrum vestrum amorem, caritatem, reli-
 „ gionem, commiserationem, sollicitudinem Ecclesiarum hoc
 „ tempore indicavit. Nam gubernatorem quoque maris tem-
 „ pestas præsertim indicat, & optimum Medicum graviores
 „ corporum morbi; sic & illum, qui religiosè vitam suam,
 „ traducere studuit, ac multa præditus est fortitudine, tem-
 „ porum difficultates ostendunt. Quod vobis etiam contigit,
 „ & quantum in vobis fuit, omnia bene successerunt, neque
 „ ulla pars officii vestri desiderata est. Sed quoniam illi, qui
 „ turbas excitarunt & excitant, eò dementia sunt progressi,
 „ ut non modò priora gessisse illos non pudeat, sed illis
 „ etiam graviora patrare contendant, omnes vos simul co-
 „ hortor, ut fortissimam alacritatem animi adhibeatis, neque
 „ de tanto studio quidquam remittatis, sed illud amplius
 „ etiam augeatis, licet innumerae difficultates occurrant: Qui
 „ enim pluribus cum sudoribus ac laboribus magnum ali-
 „ quod ac generosum facinus ediderit, uberiores illis, qui
 „ facillè ac nullo negotio idipsum gesserint, mercedem acci-
 „ piet. Siquidem *unusquisque*, inquit Beatus Paulus, *proprium*
 „ mercedem accipiet, secundum proprium laborem (b). Ne-

O 2

igi-

(a) *Datus est hæc Epistola Anno CDP1. quemadmodum Maurini Monachi
 observaverunt in Parisiensi Editione.*

(b) *1. ad Corinth. III. v. 8.*

„ igitur idcirco animam despondeatis, quòd multi vobis fue-
„ rint exantlandi labores; sed hoc ipsum magis vos exci-
„ tet: quantò enim major afflictionum sit accessio, tantò
„ magis augentur coronæ, ac multiplicantur ea præmia,
„ quæ vobis pro his præclaris certaminibus reconduntur.

Administratà ferme per octennium suâ Ecclesiâ obiit San-
ctus Venerius Anno CDVIII., IV. Nonas Maji, ut vult
Papebrochius ex Catalogo, quem illustrat, & cui nos etiam
adhæremus; quamvis Henschenius ejusdem Præfatis vitam ad
sequentem annum protrahat. In Ambrosiana Ecclesia celebra-
batur olim Sancti Venerii Officium die VI. Maji; qua de
causa, ignoramus. Sanctus Carolus Borromeus ei suum diem,
nempe IV. mensis Maji restitui jussit, quemadmodum adno-
tavit Papebrochius in Exegeti sæpius laudata.

Convocatam fuisse Mediolani Synodum a Sancto Vene-
rio contra Origenistas refert Ughellus; sed nihil de hac le-
gimus apud Labbeum, silentque omnino Bollandistæ in *Actis
Sanctorum*, ad diem memoratum. Itaque hujus rei fides pe-
net ipsam relinquatur.

Sepultus est in Basilica Apostolorum; ejusque Sacrum
Corpus solempni Translatione collocavit Sanctus Carolus sub
Ara Maxima ejusdem Ecclesiæ Anno MDLXXIX. Erravit
Ughellus in describendo Titulo prædictæ Basilicæ, eam vo-
cans *Ecclesiam Sanctorum Nazarii & Celsi*; cum Traditio
constans sit, Sancti Celsi Corpus in Æde suo nomini Sacra
usque ad præsentem diem remansisse.

SAN-

SANCTUS MAROLUS.

D Mediolanensem regendam Ecclesiam delectus est Sanctus Marolus, defuncto Venerio. Primam lucem in Syria viderat, Teste Ennodio, qui in ejusdem laudem Epigramma composuit, his carminibus conceptum:

*Marolus extrema potator Tygridis undæ,
Qui jubar in madidis viderat hospitii;
Quem labor in proprio Syria solidaverat axe,
Orditur Vatem dotibus innumeris &c.*

Missum fuisse ab Innocentio I., cui familiarissimus erat, ad hanc Metropolim Episcopum, legitur in Libro inscripto: *Successores Sancti Barnabæ*; verùm de hac missione silent monumenta antiqua, nec quidquam enunciat Henschenius, qui ejusdem Vitam inseruit *Actis Sanctorum*, ad diem XXIII. Aprilis. Eximia sanctimonie laude floruisse, dubitare non possumus, cum Sanctus Ennodius in memorato Epigrammate hæc scribat:

*Pervigil, intentus, jejunus, providus, ardens,
Quid morem tenuit, sat fuit officio.*

Quot annos vitæ exegerit in administranda Mediolanensi Eccle-

Ecclesia, variè numerant Scriptores, alij enim IX. annos, alij XIII. aut XIV. Sedis illi attribuunt. Communior tamen sententia, quam antiquis Catalogis fretus Papebrochius in Exegesi amplexus est, XV. eidem annos Sedis adscribit.

Mors hujus Sancti Præfultis assignatur Anno CDXXIII. Sepultus & ipse fuit in Basilica Apostolorum, nunc Nazariana: Ejus autem Festum in Ecclesia Ambrosiana die ipso agitur, quo decessit, nempe IX. Calendas Maji.

SANCTUS MARTINIANUS.

Nit Episcopatum Mediolanensem, post Sanctum Marolum, Sanctus Martinianus, (quem *Maternianum* etiam appellatum tradit Baronius in *Notis ad Martyrologium*) Anno CDXXIII. De ejusdem Familia loquens Petrus Paulus Bosca in *Martyrologio Mediolanensi* ad diem II. Januarii, ait, illum ab aliquibus credi profuxisse ex stirpe Sancti Materni, a qua postmodum Nepotes vocati sint *Materniani*, seu etiam *Matrignani*; ipse verò in eam opinionem propendet, fuisse hanc Familiam Maternam, quæ nunc dicitur *de Modernis*. Porro etymologiæ istæ genealogicæ in præsentia, tamquam futes rejiçiantur; Familiarum enim, quæ nunc vigent, origo multò est recentior. Certè hunc Sanctum Episcopum, *Martinianum* fuisse, nomine docet Sanctus Ennodius, ætate eidem proximus, qui condito Epigrammate ipsum laudavit. Hujus autem testimonio facilè asserere possumus, esse inter Cives Mediolanenses connumerandum; quos enim aliena tellus nobis Episcopos dedit, Ennodius declarat.

In memorato Epigrammate innuit Sacer hic Poëta, restaurata fuisse ab eo duo Tempia, hisque lucem, qua carebant, additam esse, hoc Distico:

Poëst,

*Post, geminas Sanctis construxit mundior Aëdes,
Lumine quas clauso jussit habere diem.*

Sed quænam fuerint Sacræ istæ Aëdes, divinare non possumus.

Joseph Ripamontius duo emendare conatus est menda, quæ in Lectionem Breviarii Ambrosiani irreperant. Primum est, missum fuisse a Martiniano Librum, a se conscriptum, contra Nestorianos, ad Honorium & Theodosium Augustos, cùm Honorius jam decessisset, antequam Nestorii Hæresis oriretur; Error iste sublatus jam fuit; loco enim Honorii substitutus legitur Valentinianus III., qui tunc præerat Occidenti. Alterum est, administratam fuisse a Martiniano hæc Ecclesiam per tres annos; cùm certum sit, vixisse hunc Episcopum etiam post Synodum Ephesinam, celebratam Anno CDXXXI. Siquidem Nestoriani in altera Synodo ab ipsis coacta contra OEcumenicum Concilium, Martinum Mediolanensem Antistitem, qui alius esse non potest quàm Martinianus, tamquam, hæresis suæ fautorem falsò nominaverit, cum appellantes *Sanctissimum, Deoque carissimum Mediolanensem Episcopum*. Atque hinc alter emendandus est error, qui in Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium, a Galefinio consecrâ occurrit; ibidem enim legitur: *Sanctus Martinianus, de quo in Concilio OEcumenico Ephesini Acta relatum est: Sanctissimus Deoque carissimus Episcopus*; non enim OEcumenicum Concilium, sed Conciliabulum Nestorianorum hæc verba dictavit, ut optime animadvertunt Patricellus in *Dissertatione Nazariana* Cap. LXIII., & Ri-

& Ripamontius laudatus: Carabant nempe Hæretici, quemlibet celeberrimum Italorum Antistitem, tanquam improbi eorum dogmatis fautorem in scenam trahere ac venditare, ut auctoritatem pertinaciæ suæ facerent, atque Hæresim confirmarent. Carpit postremò Ripamontius Lectionem Breviarii nostri, eò quòd in ea legantur hæc verba: *Vir fuit purissimæque mente* &c., *cujus imaginem vultu angelico præferulit*; ait enim, probari hoc non posse, cùm nulla extet ejusdem effigies, & difficile sit credere, Traditionem de lineamentis Martiniani vultus per tot secula perdurasse. Attamen subscribere nolumus huic Ripamontii censuræ, cùm habeamus Sanctum Ennodium Testem, qui loqui potuit cum Viris Sancto Martiniano coævis, & hæc in suo Epigrammate scripta reliquit:

*Mens nivei lactis, species manifesta columbae,
Astutis serpens, Martiniane vale.*

Quamobrem non sunt damnanda Lectionis nostræ verba, quibus *speciem columbae*, quæ certè in vultu clucere debebat, nobiliore titulo *angelicam* vocavit.

Obiit Sanctus hic Præsul circa Annum CDXXXV., juxta calculum Papebrochii, post annos ferme tresdecim Episcopatus. Puricellus censuit, illum vita decessisse die 11. Januarii, quo etiam in præsentia colitur. Sed in antiquo Papebrochii Catalogo Sancti Martiniani mors adnotatur IV. Calendas Januarii; cumque ea dies Octavis Natalitiæ Solemnitatis dicata sit, statuta est cultui hujus Sancti Episcopi dies XI. sequentis Anni.

P

Se-

Sepultus est in Basilica Sancti Stephani, quam aliqui censent, fuisse ab ipso constructam. Sacrum ejus Corpus solenni supplicatione Cardinalis Federicus Borromeus transtulit in Concilio Provinciali VII., Anno MDCIX., atque sub Ara Maxima Basilicæ prædictæ, cum aliis Sanctorum Reliquiis deposuit.

SAN-

SANCTUS CLICERIUS.

IN locum Sancti Martiniani. suffectus est Sanctus Clicerius, nobilis Mediolanensis Civis Anno CDXXXV. teste Papebrochio, seu sub initium sequentis, cum antiquus Catalogus ab aliquo Amanuensi valde fuerit perturbatus, ut fatetur ipse Papebrochius. De Actis ejusdem in Ecclesia Mediolanensi nihil nobis offerunt antiqua monumenta, præter illud, quod scriptum reliquit in suo Epigrammate Ennodius, nempe fuisse integerrimis moribus, ac præfetulisse virgineum vultum, indicem interni candoris, ardentisque in Deum & proximum caritatis. Ita enim exorditur Epigramma, in Clicerii laudem contextum:

*Suffusus minio, perque optima fassa rubescens,
 Virginei vultus Clicerius sequitur.
 Puram sanguineo maculat dum rore figuram,
 Picta genas facies simpliciter placuit.
 Candentem crocea gestans aspergine frontem,
 Lata verecundis tinxerat ora notis &c.*

Ughellus tradit, sedisse Clicerium in Ephesino Concilio OEcumenico, tamquam Martiniani Legatum; in Actis tamen illius Synodi, relatis a Labbeo, nullus subscriptus legitur Clicerius.

Eriam hujus Sancti Antistitis annos Sedis diversimode nu-

merant Scriptores; alii enim tempus Episcopatus ad annos octodecim, alii ad vigintiquatuor protrahunt. Breviarii nostri Lectio tantum octo designat; atque hanc opinionem in *Disfertat. Nazarian*, Cap. LXIII. amplectitur Puricellus, & ex eodem Ughellus. Papebrochius vix quatuor illi attribuit, si quos Sedis annos Lazaro successorì servare velimus. Itaque eundem e vivis ereptum verisimilius censet Anno CDXXXVIII. : Optimè tamen posuit vocem illam *vix*, cum revera, statuta Electione Clicerii sub initium Anni CDXXXVI., ejusque morte affixa Anno CDXXXVIII., nonnisi tres anni, & etiam incompleti, in exiguo hoc temporis spatio comprehendi possint. Porro brevis iste annorum numerus indicari videtur a memorato Sancti Eanodii Epigrammate, cui utpote ætate proximo potior habenda est fides: Is autem, juxta lectionem Puricelli loco laudato, pag. 378. hæc scribit;

Hunc habet & populus parvo vix tempore felix.

Sepultus est in Basilica Apostolorum, ejusque festiva memoria in Ambrosiana Ecclesia recolitur XII. Calendas Octobris, quo die e vivis traditur excessisse.

SAN-

SANCTUS LAZARUS.

Mortuo Clicerio, nonnulli ex nostris Scriptoribus vacationem Sedis per plures annos interponunt. Nos antiquos Catalogos consulentes, nullam hoc loco Episcopatus lacunam agnoscimus, nec admittere possumus, ut infra videbimus; quare fidenter asserimus, Sanctum Lazarum eodem Anno CDXXXVIII Clicerio successisse.

Fuisse illum hujus Metropolis Civem ferme omnes Scriptores tradunt. A Sancto Clicerio dicitur ordinatus Presbyter, & in Lectione Breviarii nostri *Primicerius* appellatur. Vox tamen ista intelligi nequit de illa Dignitate, quæ nunc viget in Templo Maximo; ea enim multò seriùs inducta, est in Metropolitanam Basilicam, Anno videlicet MCDXLI, ut constat ex publico Documento, typis vulgato in *Dissertatione ad vindicandam veritatem* &c., superiùs jam memorata. Itaque, si verè titulum hunc gessit Sanctus Lazarus, dicendum est, ei obvenisse juxta morem temporum antiquorum, quibus primi ex Presbyteris, Notariis, & Lectoribus, *Primicerii* vocabantur. De his agit Ludovicus Thomassinus de *antiqu. & nov. Eccles. disciplina* Tom. I. Libr. II. Cap. CIII. In Ambrosiana Ecclesia, altera erat Dignitas, *Primicerius* nempe *Cleri*, qui extra Templum Majus in universos Clericos jus exercebat. Verùm an ævo Sancti Lazari instituta hæc jam foret, incertum est. Seculo certè

XI.

XI. vigeat, prout vetusta Documenta testantur: Ea verò, ut jam diximus, Metropolitanæ Basilicæ accessit Seculo XV.

Institutorem fuisse Sanctum Lazarum Triduanarum Rogationum in Urbe Mediolanensi, idque ante Sanctum Mammercum Viennensem in Gallia Episcopum, Scriptores nostri unanimis asserunt, quibus calculum suum adjecit Godefridus Henschenius in *Actis Sanctorum* Bollandi, ad diem XI. Februarii: describens namque Sancti Lazari Vitam, integrum Paragraphum hoc Titulo impressit: *Litania Tridua, a Sancto Lazaro instituta*; ac tandem concludit: *Neque famam eam cum Ripamontio sequimur* (quòd scilicet Sanctus Lazarus exemplum sumpserit a Sancto Mammerco, cùm Præsul hic noster jam obisset viginti quinque annis antequam Sanctus Mammercus in Episcopum Viennensem eligeretur) *quam plures amplectuntur, sed quoniam, re accurate examinata, ratio cogit amplecti*. Et sanè, si hanc consulamus, conditio illorum temporum a Sanctissimo Viro & Antistite Lazaro exigebat, ut sollicitas publicas preces institueret, cùm imminens esset Italicis Provinciis, exciso jam Illyrico, Attila Rex Hannorum; atque in hunc prorsus finem a Sancto Lazaro fuisse indictas Triduanas Rogationes, dilucidè nos docent preces ipsæ, quibus in istum usque diem utitur Ambrosiana Ecclesia, quæque diriguntur ad Divinam compescendam iram lacrymis jejuniisque, ne appropinquare sineret moribus nostris ferale barbari hostis flagellum; sed potius miserationem ac clementiam suam respiciens Dominus excubatores Angelos in Portis collocaret, Divina benignitate paratos repellendis infidelibus copiis, divitem hujus Regionis prædam

dam inhiantibus: Ita enim in Sacris Codicibus jacent: *Pone in muris & portis ejus Angelorum custodiam, salutis ancilis, munitionem omnium Sanctorum tuorum &c.* Non eadem Sancto Mammeo occasio obtigit Rogationes suas indicendi, cum non Barbarorum metu, sed cervorum luporumque incurfionibus, tetræmotibus, ac flammis etiam cœlitis demissis Viennensis Urbs miserè obrueretur. Sed de his plura offeret Lectori peculiaris Dissertatio, in Historia Literario-typographica Mediolanensi, sub Anno MCDXCIV. pag. CCCLXXXII, a nobis vulgata Mediolani Anno MDCCXLV.

Traditur etiam, ab hoc Sancto Antistite constructum fuisse in hac Metropoli Cœnobium, pro recipiendis ibidem Alumnis Sancti Augustini. Ripamontius ex Libro inscripto *Successores Sancti Barnabæ* rem hanc ita refert: *Lazarus non modò Cæremoniarum instaurator fuit, sed Magister quoque severioris disciplinæ, & Ordinis Augustiniani Conditor prope alter. Primum quidem Ædes illis attribuit, quas psalmodiæ ceteroque cultu frequentarent, deinde Domicilium constituit, ut in unam congregati Sedem agerent, ubi nunc Virginis Coronatæ vetustissima stat Ædes.* Eadem e Ripamontio exscripsit Ughellus; Verùm de re tam antiquæ tanque fidenter narrata, sincera monumenta & veterum Scriptorum testimonia desiderantur.

Quæstio agitur non modica inter Mediolanenses Historicos, quo anno Sedem hanc inierit Sanctus Lazarus; cum enim Tabula Archiepiscoporum nostrorum a Galefinio confecta, diu vacasse Ecclesiam asserat, & Bossius per annos XI. vacuam fuisse Mediolani Sedem tradat, Puricellus colligit in

Disc

Differat. Nazarian. Cap. LXIV., debuiffe creari Sanctum Lazarum Mediolani Episcopum circa Annum CDL., ac fupereffe in vivis ufque ad Annum LXI. Papebrochius tamen optimè animadvertit in fua Exegefi, non poffe pretendi vitam Sancti Lazari, ultra Annum CDLI., cum eo Anno Concilium celebraverit Mediolani Sanctus Eusebius, ejufdem Succeffor, & fequente anno Epiftolam dederit ad Sanctum Leonem Summum Pontificem: Proinde, cum apud omnes conftet, Sanctum Lazarum annos XI. in Epifcopatu exegiffe, nullum vacationis tempus assignari poteft inter Clicerium, & Lazarum, cum mortuus dici debeat Lazarus ante Annum CDLI. Itaque ut chronologiam hanc emendet, mortis ejufdem annum ftatuit anno CDXLIX. Atque hanc fententiam amplexi funt Paricellus (quamvis differat hujus Antiftitis obitum ad Annum fequentem) & postmodum Henschennius ad diem XI. Februarii; cum certiffimum testimonium fuppetat Concilii Provincialis, & Epiftolæ Synodicæ, ad Sanctum Leonem miffa ab Eusebio Succelfore. Hinc verò Lectionem Breviarii noſtri, feſto Sancti Lazari die recitandam, parùm accurate fuiſſe a Ripamontio ejufdem Auctore digeſtam conjiciamus, cum ita exordiat: *Vaſtaſat ſerviſſimè Italiam Attila* &c.; quo enim tempore in Italiam Attila irrupit, non Sanctus Lazarus, ſed Eusebius Eccleſiæ Mediolanenſis adminiſtrandæ jam præerat, Anno nempe CDLII., ut omnibus eſt compertum.

Dies quoque mortis Sancti Lazari non ea eſt, quam ejufdem Officio celebrando assignavit Eccleſia Ambroſiana, idèſt XI. Februarii; obiit enim Antiftes iſte Præſide Idus

Mar-

Martii: Sed cum id tempus in Quadragesimam sæpissime cadat, præviè, juxta morem suum, memoriam hujus Sancti Episcopi colendam instituit.

Sepultus est in Basilica Nazariana, ubi nunc jacet; inque ejus laudem sequens Epigramma reliquit Ennodius:

*Lazarus ut diri premeret pede culmina Mundi,
Vocibus accitus frux venit in medium.
Quem frons lata parùm vitiiis depinxerat hostem,
Multantem culpas luminibus tacitis.
Respicens lapsus detergit nubila vita;
Curam sæpe dedit vulneris obsequio.
Non latuit, tellis facinus qui gessit in antris,
Absens criminibus tortor ubique fuit.
Innocuis placida vernabat luce serenus,
Ceu speculum noxis injiciens faciem.*

SANCTUS EUSEBIUS.

Oit Sanctum Lazarum Episcopalem hanc Sedem conscendit Sanctus Eusebius anno eodem, ut verisimilius videtur, quo ille decesserat. Natione Mediolanensem faciunt, & Paganicæ seu Paganæ Familiz adscriptum tradidere Fertarius, Ughellus, alique. Lectio etiam, quæ adhuc in Breviario nostro extat, ita incipit: *Eusebius Mediolani natus* &c.. Id tamen apertissimo testimonio suo falsi arguit Sanctus Ennodius, iis temporibus proximus, qui in Epigrammate, ab ipso Ughello, hac in re minimè excusando, post Sancti Eusebii Vitam, relato, ita carmen suum exorditur:

*Eusebius Ligurum successit finibus hospes,
 Ignota tractus gentis amicitia.
 Grajus erat, solito Titan quò respicit ortu,
 Flammigero lymphas vertice decutens &c.*

Diaconi Officium in Ecclesia Mediolanensi gessisse Eusebium, Historiæ nostræ testantur; quinimo addunt, cum semel ad Altare ministraret, dilapsum ipsi e manu crystallinum Calicem atque in fragmenta redactum, imploratâ ope Sancti Martyris Laurentii, integrum ab ipso fuisse receptum; qua de causâ Sanctum Laurentium in peculiarem Patronum sibi delegit. Bollandiæ controversiam de hoc miraculo minimè

nimè movent in Vita ejusdem, ad diem XII. Augusti : Tantùm mirantur, de hoc insigni prodigio nihil enunciasse in suis carminibus Sanctum Ennodium : Hoc tamen parùm evincit, cùm Ennodius ejusdem virtutes solùm attigerit, nec ad peculiare Eusebii res gestas describendas descendit. Præterea, illud distinctum retulit Gregorius Turonensis Libr. I. *de gloria Martyrum*, Cap. XLVI., subjungens, in perennem ejusdem memoriam ab Antistite nostro (Lazaro) institutam fuisse novam Solemnitatem annuam, ad vividius excitandam fovendamque Civium erga hunc Sanctum Martyrem religionem.

Inter cetera illustra ab hoc nostro Præfule acta, recensetur Concilium Provinciale Mediolanense, jussu Sancti Leonis Pontificis Maximi coactum Anno CDLI; id enim constat ex Epistola Synodica, ad eundem Sanctum Leonem missa anno sequente, quæ recitatur a Baronio, & legitur in Labbeo, subscripta a viginti Episcopis Provincialibus, inter quos Episcopus Ticinensis, Augustanus, Caricensis, Turinensis, Comensis, & Genænsis, qui nunc Metropolitano Mediolanensi non parent. In eo damnata est omnium suffragiis Hæresis Eutychiana; inde verò Summus Pontifex Legatos Chalcedonem misit, qui Occidentalium Episcoporum sententias referrent, ut moris erat, in Concilio OEcumenico. Horum unus fuit Senator, Presbyter Mediolanensis, de quo mentionem agit in suis Literis idem Eusebius.

Narratur in ejusdem Vita, ad diem memoratum in *Actis Sanctorum* descripta, fuisse a Sancto Eusebio restaurata Tempia Mediolani, quæ Gothi vastaverant; præsertim

verò illud Sanctæ Theclæ, quod incendio perierat, ut restantur sequentia carmina, ad Posteror transmissa a Petro Paulo Bosca in *Martyrologio Mediolanensi*, quæ olim in eadem Ecclesia sculpta legebantur :

*Prisca rediit confurgunt cūminis Templis,
In formam redire suam quæ flamma vorarat;
Reddidit hæc votis Christi qui Tempia novavit,
Eusebii meritis noxia flamma perit.*

Addit Castillionæus Fascicul. VII., Part. I., etiam mœnia & portas Urbis fuisse ab hoc Sancto Antistite resectas; sed de hac re apud ipsum sit fides. Ughellus refert, combustos Divini Officii Codices, fuisse ab Eusebio restitutos; eos fortasse, qui in Sanctæ Theclæ Basilica servabantur; idemque tradit Lectio Breviarii Ambrosiani, addens insuper, institutum ab ipso fuisse, ut Dedicationis Ecclesiæ Majoris Officium & Sacra tertio Dominico die Octobris in singulos annos solempni ritu celebrarentur; idque hæcenus perseverat. Sacris etiam Ritibus Ecclesiam nostram fuisse ab eodem exornatam memorata Lectio testatur: Sed quinam sint isti Ritus, nemo hucusque nos docuit. Quamobrem verisimilius esse putamus asserere, antiquam Cleri disciplinam & Ritus, qui Barbaris imperantibus non parùm exciderant, sub Eusebio revixisse.

Ughellus tradit, Sanctum Eusebium interfuisse Synodo Romanæ, ab Hilario Pontifice Maximo, quem ipse per errorem *Hilarium* nominat, Anno CDLXV. convocatæ. Sanè
in

in eo Concilio, ad quod convenere quadraginta octo Episcopi, legitur in Labbeo adnotatum: *Mediolanensis Provincia*, sed suppresso Antistitis nomine, duobus S. S. tantum designato. Verum, si dicamus cum Papebrochio, Tillemontio, & Joanne Baptista Solerio in Sancti Eusebii Vita, ad diem prædictum, obiisse ipsum Anno CDLXV., die VI. seu VIII. Augusti, interesse certè non potuit huic Concilio, quod celebratum quidem est eodem anno, sed ad XV. Calendas Decembris. Porro summi concordia antiquorum Codicum, seu Catalogorum, decem & septem anni Sedis Eusebio tribuuntur; qui si ab Anno CDXLIX. desumantur, in hunc annum desinunt.

Sepultus est ad Sanctum Laurentium; ejusque solemnem memoriam agit pridie Idus Augusti Ecclesia Ambrosiana.

SAN-

SANCTUS GERUNTIUS.

Ublato Sancto Eusebio, Sedem Mediolanensem obtinuit Sanctus Geruntius. Traditur hic, prodiisse e Familia a Basilica Petri, sive Burra, ut alii opinantur, teste Ughello. Carolus a Basilica Petri, Novariensis Episcopus Libr. II. *Novaria Sacra*, candidè fatetur, se non agnoscere in Genealogicis Tabulis hunc Sanctum Episcopum, tamquam e stirpe sua enatum; quinimo rejicit famam, quæ invaluit, nempe originem hujus cognominis emanasse a quodam Nobili Viro, qui aream domumque suam obtulerit, ut Basilica conderetur, Sancto Petro Apostolorum Principi sacra, atque ideo cognomen accepisse a *Basilica Petri*, sicuti etiam tradidit Ripamontius Decad. I. *Hystor. Ecclesiast. Mediolan.* Libr. II. ex vulgi opinione.

Nihil in monumentis nostris relatum legimus de rebus gestis hujus Sancti Antistitis. Superest tantummodo Epigramma, in ejus laudem contextum a Sancto Ennodio Ticinensi, qui virtutes ejusdem innuit, ita illud claudens:

Ocia non passus, virtutibus veheris.

Ex ejusdem autem initio colligere possumus, contigisse Geruntio, quod de Sancto Simpliciano narrat Paulinus, videlicet, cum morti proximus esset Eusebius, & a Clericis ad-

adstantibus ageretur de Successore eligendo, collaudatum fuisse Geruntium; ita enim exorditur:

Ecclesie postquam parva est tibi Salla, Gerunti,

Funera Deceffor non timuit moriens.

Te reparante redit, patitur fors pallida letum;

Vivit post obitum Discipu'li pretio.

Breviarii nostri Lectio, hæc de Sancto Geruntio recitat: *Geruntii maxima virtutes cum exemplis modisque aliis, tum præcipue claruere propter Barbarorum violentiam, qui sub Odoacre Rege Italiam ingressi, miserrime sevissimeque depopulabantur* &c. Porro ista componi non possunt cum ætate Sancti Geruntii, etiam in eorum sententia, qui asserunt, initam ab ipso fuisse Mediolanensem Sedem Anno CDLXVI., atque eidem præfuisse per VII. annos; multò enim ferius Odoacer in Italiam irrupit, Anno scilicet CDLXXVI., quo Augustulum, postremum in Occidente Cæsarem, ab Imperio deposuit, atque in exilium amandavit. Chronologia, quam nos cum Papebrochio sequimur, initium Sedis Geruntii figit Anno CDLXV., & mortem assignat Anno CDLXX., post quinque incompletos Episcopatus annos; adeoque omnino falsum est, illum sub Odoacre vixisse.

Tumulum habuit in Sancti Simpliciani Basilica, ad quam Sanctorum Maroli, Clicerii, & Lazari Reliquias transtulisse adnotavit Ughellus, sed citra verum; cum tres illi Mediolanenses Episcopi, ut vidimas, sepulti adhuc jaceant in Basilica Apostolorum. In eundem autem errorem lapsus est Ripa-

Ripamontius, ut animadvertunt Bollandistæ, ad diem V. Maji, quo obiit, & colitur etiam in præsentiarum ab Ecclesia Ambrosiana Sanctus Geruntius; idque manifestius constat ex Translatione solempni, a Sancto Carolo Borromeo peracta Sacrorum Corporum, in Basilica Sancti Simpliciani jacentium, scilicet Sanctorum Simpliciani, Benigni, Geruntii, & Ampellii. Congruentiùs loquitur Liber inscriptus *Sucessores Sancti Barnabæ*, in quo legitur, curasse Geruntium, ut Sanctorum ejusmodi Episcoporum Corpora decentiori loco in Basilica Romana reponerentur.

SAN-

SANCTUS BENIGNUS.

Odem anno quo ad Deum migravit Sanctus Geruntius, promotus est ad Sedem Mediolanensem Sanctus Benignus, Anno scilicet CDLXX. Lis magna orta est Seculo superiore, nempe XVII., e qua Familia prodiiſſet Sanctus iſte Antistes, *Benſis*, & *Bosſis* suum eſſe alternatim aſſerentibus. Romam delata est controversia; cùmque Proceres de Bosſis exhibuiſſent Sigillum Familiae suae, quod inventum fuerat in recognitione Sacri Corporis, a Sancto Carolo Borromeo peractâ Anno MDLXXXII., adjudicata est Causa in eorundem favorem. Imo Urbanus VIII. Pontifex Maximus plenariae Indulgentiae munus conceſſit omnibus Bosſiae Familiae, ubicumque degerent, ac ſeſe Divinis Sacramentis munirent perpetuò acquirendae, in Feſto ejuſdem Sancti Episcopi die, ut Bosca in *Martyrologio Mediolanensi* teſtatur, ad diem XX. Novembris. Nos intactum hoc decus nobiliſſimae huic Familiae relinquimus; ſed Sanctum Benignum absque ullo cognomine referimus, cùm ex plurimis Documentis antiquis, & Virorum doctrinâ inſignium teſtimonio ſciamus, occupantibus Italiam Gothis & Langobardis, oblitterata prorsus fuiſſe Familiarum cognomina, nec revivſcere coepiſſe in hac Provincia, niſi circiter XI. Seculum.

Inter cetera, quae in hac Ecclesia praeclare geſſit Sanctus Benignus, illud recenſetur, quòd Tempa Mediolani diruta aut combuſta, in vaſtatione Odoacri Herulorum Regis, re-

R

ſtituen-

stituenda curaverit. Ex Libro inscripto *Successores Sancti Barnabæ* discimus quoque, hujus Antistitis tempore inventos fuisse Cineres Sancti Barnabæ; Ughellus autem addit, deportatos Mediolanum, honorificentiori loco fuisse ab eodem collocatos. Sed de hoc vetera quæ fidem faciant Documenta non asseruntur. Porro id certò scimus, sacros hos Sancti Barnabæ Cineres, ex Sacello eidem dicato in Templo Sancti Francisci translatos fuisse solemnè ritu ad Altare Majus ejusdem Basilicæ a Sancto Carolo Borromeo postridie Idus Septembris, Anni MDLXXI, teste Carolo a Basilica Petri; qui etiam tradit, Sancti hujus Apostoli Caput multò antea in argentea theca fuisse repositum. Pretiosa hæc Sancti Barnabæ Lipsana inventa sunt sub altera ex columnis prædicti Templi, cum aliud magnificentius conderetur; idque constat ex MS.tis Codicibus Basilicæ Franciscanæ, quorum verba recitat Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XIV. Septembris; & etiam ex *marmore veteribus literis exarato*, quod in ea ipsa Ecclesia visebatur, ut tradit laudatus a Basilica Petri, ubi agit de Sancto Barnaba, in *Historia Mediolanensi*; demum ex Gofredi de Bussèro testimonio, qui Vitas Sanctorum, adhuc publica luce carentes, & apud Canonicos Ordinarios Mediolani servatas, conscribebat Anno MCCXX. Verùm, quo tempore ad nos delata sint sacra hæc pignora, incertum omnino sumus. Papebrochius censuit, missam fuisse a Mediolanensibus Civibus Legationem in Græciam ad ea obtinenda circa Seculum VII. Sed cum iste locus non sit, accuratius hæc inquirendi, verbis Caroli a Basilica Petri brevi nos expedimus: *Quomodo Mediolanensis Ecclesia Cineres &*

Ca-

Caput Sancti Barnabæ habuerit, scribere non possum; gaudeo tamen, eam Antloris sui præclara Pignora fuisse Dei clementiæ sortitam.

In Lectione Breviarü Ambrosiani dicitur Sanctus Benignus sedisse annis VI; Verùm octo anni incompleti eidem assignantur in Catalogo vetusto, a Papebrochio illustrato; adedque dicendum est, productam fuisse ab hoc Sancto Episcopo vitam ab Anno CDLXX, usque ad Annum CDLXXVII. Erravit Baronius, qui in Notis ad Martyrologium Romanum scribit, sedisse illum circa Annum CDLX, multòque magis Panvinus, qui omnino extra viam graditur, asserens, Sanctum Benignum interfuisse Synodo Chartaginensi, celebrata Anno CDL.

Delatum est Sacrum Corpus hujus Antistitis ad Sancti Simpliciani Basilicam. In ejus laudem extat Ennodii Epigramma; ex quo tamen nihil ad Vitam Sancti Benigni spectans colligi potest.

Memoratus Catalogus antiquus, quem sequimur cum Papebrochio, diem mortis Sancti Benigni figit Idibus Decembris; in nostra autem Ecclesia Festus illius dies agitur XII. Calendas ejusdem Decembris.

SANCTUS SENATOR.

Ediolanensis Ecclesiæ regimini post Benignum successus est Sanctus Senator. Etiam de hoc Antistite fervet controversia, e qua Familia prodierit; ea enim, quæ *Villanis* dicitur, stirpi suæ illum adscribit; *Septallia* verò inter suos Gentiles eundem constanter enumerat. Papebrochius in *Actis Sanctorum*, ad diem XXVIII. Maji Dissertationem integram instituit de *Antiquitate Septalliorum Familiae*, quam *Illustriissimam* quidem vocat, sed minimè approbat ejusdem Documenta publica, quæ usque ab Anno Dominicæ Incarnationis DLII. confecta esse dicuntur; illa enim pluribus mendis scatere ostendit, inter quæ illud est, quod *Annus Incarnationis* præferant, cum per ea tempora a Dionysio Exiguo inventus quidem fuerit, sed longè seriùs adhiberi cœptus, octavo scilicet Seculo, hujus Epochæ calculus: Secundò, quod nemo ante ætatem Caroli Magni Antistites Mediolani, *Archiepiscopus* nominavit; adeoque Chartas hujuscemodi conscriptas fuisse Anno MCLII. arbitratur, atque ad ostentationem antiquitatis translatas subinde fuisse ad annum prædictum, eò quod illo anno verè Indictio eadem decurrebat.

Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum sub die XXVI. Septembris vocat hunc Antistitem *Romanum Presbyterum*, eundem asserens missum fuisse Legatum a Sancto Leone Summo Pontifice Constantinopolim ad Concilium Chalcedo-

cedonense ; sed Mediolanensi Ecclesiæ fuisse addictum , manifestè eruitur ex Epistola Eusebii Episcopi nostri ad memoratum Pontificem Maximum , in qua eum appellat *Congregatorem suum* . Itaque tamquam Civem nostrum , eundem nos gloriose ostentamus ac veneramur .

Quo temporis spatio in Mediolanensi Ecclesia federit Senator , antiquum Catalogum perlustrans Papebrochius inquit , successisse illum Benigno Anno CDLXXVII. , ac per triennium circiter perdurasse in hac Sede usque ad Annum CDLXXX. . Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium , inserta hujus Ecclesiæ Actis , plurimum errat , dum ait , Sanctum Senatorem sedisse sub Gelasio Pontifice Maximo ; siquidem iste nonnisi Anno CDXCII. Pontificatum iniiit ; Item consecratum fuisse Episcopum die IX. Decembris , in Festo Sancti Ambrosii ; cum Sanctus iste Ecclesiæ nostræ Patronus colatur die VII. mensis ejusdem . Nos Papebrochio manus damus , asserentes Sanctum Senatorem post triennium incompletum Sedis , obiisse Anno CDLXXX. , die XXIX. Maji .

Ughellus refert , Sanctum Senatorem miraculis clarum , ab Anastasio II. Summo Pontifice meruisse , ut in Album Sanctorum referretur Anno CDXCVII. ; at Papebrochius subiungit , neminem sibi absque idoneo Teste probaturum , hoc muneris Romanos Pontifices iis Seculis sibi assumptisse extra Romam , exceptis Ecclesiis Suburbicariis . Id quoque irrepsit in Lectionem Breviarii nostri , concinnatam a Petro Paulo Bosca , teste Papebrochio , ad quem ille hanc Lectionem a se confectam transmisserat .

Sepultus est in Sanctæ Euphemie Templo , quod ipse

con-

condiderat in memoriam Templi Chalcedonenſis, eidem Sanctæ Martyri dicati; Sacra autem hujus Sancti Præſulis Celebritas in Ambroſiana Eccleſia peragitur V. Calendas Junii.

Præclarum Elogium huic Amiſtici contexuit Ennodius, ex quo colligimus miſſum eum fuiſſe Conſtantinopolim, ad Fidem Catholicam tutandam, & ab eo interpretationes accepiſſe Libros Prophetarum; nec non eloquentiâ & virtutibus eundem clariſſe: Ita enim cecinit:

*Qui vincit trabes, ſolium, cinſumque Gabinum,
Conſulibus præſtans, ecce Senator adest.
Ingenium velox, ſermonis cura rotundi,
Virtutum pretium, forma pudicitia.
Abſita Librorum myſteria claſſa Prophetæ
Quæ dedit in lucem, ſebemate quo voluit;
Orbis ad extremi miſſus ſecreta, verendis
Curavit ſtudiis quod fuerat lacerum.
Tunc Oriens viſum peregrino lumini ſaſſus,
Hæſit ad aſpectum lampadis alterius.*

THEODORUS I.

N locum Sancti Senatoris substitutus est Theodorus I., ex Mediolanensi Familia. De rebus ab eo gestis parè admodum loquuntur Historiæ nostræ. De illo nonnulla scripsit Puricellus in Vita Laurentii I., Episcopi Mediolanensis Cap. XXVI., ubi num.

XXIV. Epigramma in ejus laudem conditum a Sancto Ennodio refert; atque ex eo colligit, hunc nostrum Antistitem præstitisse prophetiæ dono. Plura etiam alia innuit Ennodius, quæ plurimum hujus Præfulis sanctimoniam ac doctrinam extollunt. Quamobrem illud integrum huc transferre necessarium existimamus. Carminibus autem suis titulum hunc præfixit Scriptor ille:

De Domino Theodoro, virtutum omnium Episcopo

*Tu lux certa tuis, spes tu fidissima rerum,
 Vatis Apostolici tu, Theodore, vigor.
 Virtutum cunulus, substantia lucida veri,
 Monstrat acervatis quem labor in studiis.
 Prascius, accinctus, fortis, tranquillus, amicus,
 Compositus, simplex, tu bonus, & sapiens.
 Fatidicus semper tibi confisa corda futuri
 Deprensam fluxit te referante malum.
 Quem timere feri caleantes culmina Mundi,
 Dilexit spernens dura supercilii.*

Ughel-

Ughellus addit, ab hoc Episcopo *mirabiliter aulam fuisse splendore ac censu Mediolanensem Ecclesiam, cum a Summo Pontifice omnis Civium bona decimandi facultatem obtinisset*; fortassis enim, ut opinamur, imminuti fuerant reditus Episcopalis Mensæ ob irruptionem Barbarorum. Sumpsisse hoc videtur Ughellus a Libro, cui titulus *Successores Sancti Barnabæ*; cujus tamen Auctor recentior est ætate Sancti Caroli Borromei.

Ecclesia Ambrosiana de hoc Episcopo Officium ac Festum diem non celebrat; attamen illud agitur in Basilica Sancti Laurentii, ad diem XXVII. Julii; ejusque memoriam recensuit in *Martyrologio suo Mediolanensi* Petrus Paulus Bosca, cum Titulo *Sancti*, quem etiam præferunt Catalogi antiqui. Plura autem ejusdem sanctimonie testimonia, quæ tum ex Scriptoribus, tum ex Visitationibus Sancti Caroli, & Cardinalis Federici Borromei constant, collegit Puricellus loco proxime laudato.

Sepultus est in Sacello Sancti Hyppoliti, quod etiam nunc extat adnexum Sancti Laurentii Basilicæ. Sedit annos X. incompletos, nempe ab Anno CDLXXX., ad XC., quo obiit die XXVII. Martii; cum tamen per sæpe dies iste in Quadragesimam incidat, quo tempore Ambrosiano ritu solemnia Sanctorum Officia interdiciuntur, translata est festiva hujus Antistitis memoria, ut diximus, ad diem XXVII. Julii in Laurentiana Basilica.

Emendandus est Ughellus, qui ex malè initis ab ipso chronologicis calculis, sex tantum annos regiminis Theodoro attribuit, ejusque mortem biduo distulit, ad diem XXIX. Martii eandem referens.

LAU-

LAURENTIUS I.

Vices Theodori defuncti in administranda Mediolanensi Ecclesia multa cum laude implevit Laurentius I., electus in Antistitem. Anno CDXC. Vitam Sancti hujus Episcopi fusè digessit Puricellus, res ab ipso gestas singillatim exponens. Nonnulla tamen in eo Volumine expressa legimus, quibus calculum nostrum addere recusamus.

Primo enim Sanctum hunc Praefulem e nobilissima *Littorum* Gente prodiisse, mordicus asseverat. Sanè hanc Illustram Stirpem a remotis temporibus claruisse in nostra Urbe, nemo inficiatur; protendisse tamen ramos suos usque ad eam ætatem, itaut ex eadem enasceretur, tamquam germen suum, Laurentius, Eruditis hujus temporis Viris Puricellus difficillimè persuadebit: Praesertim cum ipsemet pag. XV. ejusdem Libri, ingenuè fateatur, *primum omnium propria nostrorum Archiepiscoporum cognomenta & Familias Petrum Galsinium superaddidisse*. Quocirca illum modestè fugillat Papebrochius in Exegesi, fol. LXIX., inquit; *hac in re passim gratiosa Nobilitati, se non mirari, quod paucos Galsinius habuerit contraditores, assentatores plurimos*; subjungitque: *quibus vellem posse non accensere ipsammet Puricellum, Virum aliàs eruditum, & acris ad res examinandas judicii*.

Alterum, quod dimittere absque censura non possumus, illud est quod hoc loco narrabimus. Intraverat Anno

S

CDLXXXIX.

CDLXXXIX. Italiam Theodoricus Rex Gothorum, decertaturus contra Odoacrem Herulorum Regem, nomine Zenonis Imperatoris, cumque etiam tribus præliis victum, sub specie pacis in Urbe Ravennæ interfecerat Anno CDXCIII. Successerat in Imperium Zenoni Anastasius Anno CDXC.; quapropter sublato insensissimò hoste Odoacre, Legationem ad illum misit Theodoricus. Verùm Gothi cum eo militantes, non expectato Caesaris consensu, Theodoricum in Regem acclamavere, quemadmodum ex Anonymo Valesiano Pagius enarrat. Puricellus novum honorem huic Regi adungere, voluit, scribens postmodum, Theodoricum Ravennâ Mediolanum profectum, in Italiæ Regem fuisse institutum, ac Coronâ Ferreâ Italici Regni ab hoc nostro Antistite Laurentio propriâ manu redimitum in Ecclesia Sancti Michaelis, prope Basilicam Sancti Ambrosii. Quin etiam refert, edidisse hunc Regem Decretum, de ceteris Italiæ Regibus eodem diademate impofterum insigniendis. Quid verò impulerit tam exacti criterii Virum, nempe Puricellum, ut tantâ fiduciâ rem hanc antiquis omnibus Scriptoribus ignotam nostris obiceret oculis, ipsemet fileat, ac profiteatur, *se nullum vetustiorum invenisse Auctorem, in præsentî Causâ, hujus rei testem, præter Galvanicum Flammam*, Scriptorem Seculi XIV., qui antiquas Historias suas deque convolvens, gerras & fabulas quamplures posteris obtrusit, nec nisi in rebus ætati suæ proximis fidem meretur, ut omnibus notum est. De hac Ferrea Corona, quando instituta fuerit, ferbuere postremâ hac ætate acres disputationes inter Viros doctrinâ insignes. Nos sententiam nostram ediximus in Commentariis ad

Histo-

Historiam Italiæ Caroli Sigonii, nec locus iste est eadem repetendi.

Ut autem ad res præclarè gestas ab Episcopo Laurentio referendas calamum convertamus; indubium Testem proferimus Ennodium Ticinensem, qui huic Antistiti cœvus erat, & panegyricam Orationem habuit in Natali, nempe anniversario ejusdem Consecrationis die. Antiquitus enim iam more positum erat, ut, non secus ac Cæsares sua Quinquælia, Decennalia ac Vicenalia publicè ludorum hilaritate, effusæque in eorum laudes insignium Oratorum eloquentiâ celebrabant; ita Summus Pontifex, & Episcopus quilibet propria in Ecclesiâ Consecrationis suæ memoriam singulis annis recoleret; eaque occasione antiqui Patres intexere Sermones solebant in commendationem rerum ab ipsis egregiè gestarum, quorum plurimi adhuc supersunt. Religiosa autem ista festivaque pompa ab Ecclesiarum Præsulibus instituebatur, non ad inanem gloriam laudemque captandam, quemadmodum erat fastus Principum Augustorum; sed ne primigenium initi Episcopatus fervorem languescere sinerent, novosque potius animos sumerent ad gravissimi muneris sui onera alacrius ferenda. Extat præclarum de se ipso testimonium Sancti Augustini, relatum a Clariss. Thomassino (a): *cum dies anniversarius nostræ Ordinationis exoritur, tunc maxime honor hujus Officii, tamquam primò imponatur, attenditur.* Hujus antiquæ consuetudinis, quæ olim vivebat inter Episcopos, vestigium aliquod adhuc superest; quolibet nam-

S 2

que

(a) *De Antiq. & Nov. Ecclæs. Disciplin. Part. II. Libr. II. Cap. VIII. num. XIII.*

que anno, recurrente die Consecrationis Episcoporum, & etiam Summi Pontificis, sit ejusdem commemoratio in Missis quoque solemnibus per omnes Ecclesias.

Narrat igitur in ea Oratione Ennodius, infamata fuisse Laurentio sui Pontificatus exordia; ait enim: *novellis te, adhuc impositæ Dignitatis labantem vestigiis, ineluctati temporis suscepit adversitas*. Sirmondus in Annotationibus ad hunc Ennodii locum, hæc scripsit: *Successit Laurentius in Cathedra Mediolanensi Theodoro Episcopo. Paulo post secuta est direptio Urbis Mediolanensis, & exilium Laurentii, per Odoacrem opinor, quando Tufa Duce adversus Theodoricum rebellavit*. Paricellus Cap. VIII. Vitæ hujus nostri Episcopi, non tam in exilium pulsus, sed etiam captivum abductum Laurentium existimat, perpendens ea quæ Ennodius referre profequitur. Ut autem hoc clariùs pateat, præmittendum est, Theodoricum, cum, expulso Odoacre, Mediolano potitus esset, plures habuisse ex Italicis militibus, qui sese sponte eidem dedidere, & sub ejusdem vexillis militare spoponderunt. Cum verò Ticinum profectus ab Odoacre, obsideretur, plurimi ex iis, qui ejus castra sequebantur, instigante quodam prædone, appellato Tufa, qui se Ducem illis præbebat, a Theodorico Rege ignominiose defecerunt. Tentatus est etiam Laurentius Episcopus, ut cum suis Civibus in eorum partes concederet; eo autem generosè renuente, irruit hostis Tufa cum suis in hanc Urbem, & more pecudum populum per diversa distraxit, ipsumque Antistitem in captivitatem abduxit. Illum verò laudans Ennodius hæc habet: *Inter ista tamen fractum te non vidit adver-*

adversitas : hoc triumphis suis decerpi sensit inimicus , quod capti Sacerdotis animum non subegit ; & post pauca subjungit : Taceo inedia , frigus , & injurias , & illa quæ tibi inimici animus providit alimenta morborum . Occiso tandem Odoacre , dispersisque rebellibus , Laurentius Episcopus liberati restitutus , Urbem hanc præsentia suâ gaudio replevit , eamque a præteritis ærumnis afflictam quamplurimum recreavit .

Latri tamen sincerè non potuit reditu suo Laurentius , cum oves suas inspiceret miserrime squalentes ob pessimam depredationem illatam huic Metropoli in eo furentium militum impetu , qui sædâ rabidâque direptione cuncta vastaverant . Expressit hunc Laurentii nostri angorem animi Ennodius his verbis : *Latitiam ceteris tuo dedisti reditu , tu regressus ad lacrymas ; quæ tamen steriles minimè fuere , ociosæque in genis relictæ .* Siquidem erigendæ e ruinis Urbi liberalem manum admovit amantissimas Antiites , adeo ut Scriptor ille in has laudes eruperit : *Brevi post in antiquum statum , qui tibi post Drum debetur , Urbs jam sepulta revaluit ; & quæ non credebat , in se reparari posse quod fuerat , caput jam meliora amulari .* Tunc qui vitæ usus est , jam cernere erat , omnia ad latiore profectum bonis successibus invitari .

Supererat flecenda ad clementiam ira Theodorici , qui indignatione fervens contra Italos ob turpem defectionem , qua ab ipso recesserant ut se Odoacris & Tufæ castris adjungerent , eos privaverat Romano Jure testandi atque legandi . Hac Lege perculsi qui perduellionis reatu infecti erant ;

ad

ad Epiphanium Ticinensem Episcopum, Theodorico Regi acceptissimum confugere, extremis precibus eum exorantes, ut Legationem ad illum susciperet. Annuit Epiphanius, sed Socium quaesivit, cum se imparem obtinendas gratias expetitis, prae demissione animi reputaret. Itaque datus est eidem comes ad iter Ravennam aggrediendum Laurentius Episcopus Mediolanensis. Postquam illuc se contulere, *Beatus Laurentius* (ut ait Ennodius) *necessarium duxit, illi potissimum perorandi copiam dari, cujus vestigia frequentium Legationum laboriosus callis attriverat.* Sanè tanto apud Theodoricum eloquentiae robore peroravit Epiphanius, & post illum Laurentius, ut Rex facili benignitate acceptam injuriam condonaverit, reservatâ tantum sibi poenâ, in eos insigendam qui Auctores fuerant excitandae contra ipsum aliorum defectionis. Haec appositè ad Ennodii scripta fusiùs enarravit in Libro XVI. *de Occidentali Imperio* Sigonius.

Functus optimè hoc officio simul cum Antistite Ticinensi, paceque redonatâ Italiae, vocatus est Laurentius a Summo Pontifice Simmacho Romam, qui in Schismate ibidem gliscente accusatus fuerat de gravi crimine ab æmulis suis apud Regem Theodoricum; Ideòque Concilium convocaverat, ut hujus calumniae examen insisteretur a collectis in plena Synodo Patribus. Non praesedit eidem Summus Pontifex, primamque ideo Laurentius Sedem occupavit. Re autem exactè discussâ, depulsa fuit judicio omnium Antistitum infamis calumnia Pontifici Maximo affixa; sed nihil definitum, cum Pontifex Romanus a nemine in terris judicari possit. Quocirca professi sunt Episcopi, se Dei judicio omnia

omnia committere, & quantum ad homines spectabat, assuerunt, dignum esse Simmachum, qui Ecclesie Catholice tamquam Caput præsset. Interim Antilites ac Pontifex ipse Simmachus Literas ad Regem dedere, quibus confcium eum reddebant de rebus actis in Synodo, nunciantes Summum Pontificem per sacras Leges ad causam dicendam compelli non posse; ceterum eundem Regis voluntati obsequi esse paratum. Literas benignè accepit Theodoricus, sed, licet Arianam Sectam profiteretur, respondit *nihil ad se de Causis Ecclesiasticis, præter reverentiam pertinere*; adeoque *viderent Episcopi ac præscriberent, quid sibi consilii in tanto negotio capiendum*, ut ex Actis Concilii narrat Sigonius.

Coacta est Romæ alia Synodus, in qua rescissæ sunt Leges ab Odoacre promulgatæ contra Ecclesiasticam immunitatem; iis enim sanxerat, ne absque Italiae Regis consensu electio Romani Pontificis fieret, neque prædia Ecclesie alienari possent. Sed de Simmacho nihil est actum, ut Pagius contendit; imo superiorem, quam retulimus, non esse sejungendam ab ea, de qua mox loquemur, contra Baronium, aliosque diversas Synodos enunciantes, evincere nititur.

Igitur recepto piissimo Theodorici Rescripto altera celebrata est, seu continuata Synodus, quæ *Palmaris* nomen accepit a Loco, in quo habita fuit, nempe Porticu Basilicæ Sancti Petri, quæ nuncupabatur *Palmaris*, seu *ad Palmam*. In ea damnatus fuit *Petrus Altinus*, invasor *Sedis Apostolicæ* & *Laurentius Nucerinus*, quis, vivo *Simmacho*, pervaserunt *Sedem ejus*. Tunc ab omnibus Episcopis & Presbyteris & Diaconibus, & ab omni Clero vel plebe reintegratur *Sedi*

Apo-

*Apostolica Beatus Simmachus, ut cum gloria apud Batum-
Petrum sederet. Pagius Anastasium, qui hæc refert in Vita
Simmachi, errasse ait, dum Petrum Altinensem invasorem ap-
pellat, cum tantum fuerit Schismatis fautor; & Annum DIII.
huic Concilio figit, menda expungens, quæ irrepsere in Con-
ciliarum collectionibus, ac Scriptorum de hisce rebus edita.
Opera, necnon chronologicam seriem Synodorum quæ sub
Simmacho coaluere ad justam veritatis trutinam, ut ipse ar-
bitratur, reducere adlaborans. Quidquid tamen de hoc sit,
nostri muneris ratio minimè patitur, ut tempus illustrandæ
Antistitum Mediolanensium Historiæ dicatum, in hisce exsol-
vendis implicatissimis nexibus absumamus. Itaque id tantum,
quod ad Laurentium Episcopum Mediolanensem pertinet, re-
ferimus, videlicet ipsum Synodis omnibus, quæ in Summi
Pontificis Simmachi Causa celebratæ sunt in Alma Urbe, pri-
mo loco subscripsisse, ante Petrum Ravennatem Præfulem,
aliosque Antistites, qui copioso numero ad eas confluxere,
magnamque gloriam ex defensione veritate sibi conciliasse, quem-
admodum in ejus laudem scriptum reliquit Baronius ad An-
num DII.*

Cum superius retulerimus, accusatum fuisse Simmachum
Summum Pontificem de gravi crimine apud Theodoricum,
Puricellus Cap. XX. Vitæ ejusdem Laurentii ex antiquis mo-
namentis indagare nititur, quodnam fuerit hoc crimen, per
calumniam Sancto illi Pontifici impactum; Baronii autem
verba recitat, quibus ostendit, hoc juxta antiquam Sacerdo-
rum praxim prudenti silentio omissum contextumque, ne su-
spicio aut scandalum de Primo Hierarcha, & Clero subori-
retur.

retur. Ceterum ex Decreto Simmachi, scripto ab Ennodio, quo cautum est iussumque, ut omnes Presbyteri & Diaconi haberent Contubernales, quos vocant *Concellaneos*, seu *Cellulanos*, pudicitiae suae testes, Summum Pontificem Simmachum pulsatum ab adversariis fuisse enormi crimine adulterii colligimus. Prosequitur postmodum Puricellus enarrare, a Laurentio Episcopo Mediolanensi convocatum fuisse Provinciale Concilium, in quo Apostolicum hoc Decretum subjectis sibi Episcopis inviolata obedientia observandum indixit, quemadmodum testatur idem Ennodius.

Altera quoque occasio sese obtulit Laurentio nostro Antistiti, obsequium suum amoremque erga Apostolicam Sedem testandi. Cum Simmachus, antequam Synodi superius memoratae celebrarentur, pacem cum Laurentio Pseudo-Pontifice iniisset, eumque Nucerino Episcopatu donasset, novis semper adversariorum insidiis calumniisque impetitus, pati debuit priores Schismatis arumnas, eodem Laurentio iterum Pontificiam Cathedram invadente. Perturbatis ita rebus, divisoque in diversas partes Clero, Marcellianus quoque Aquilejensis Antistes Laurentio adhaeserat. Constantissimus in fide erga legitimum Pontificem Simmachum Laurentius Mediolanensis Episcopus, ad Praefulem Marcellianum direxit instructissimam Legationem, quemadmodum scripsit Ennodius ad eundem Pontificem Maximum. Quamvis autem Ennodius non exprimat nomen Laurentii, Sirmondus tamen in Adnotationibus subdit: *In certamine Laurentiana factionis schismatica, quae Simmachum variis modis oppugnavit, ad Marcellianum, pro Simmacho scripserat Laurentius Episcopus Mediolanensis,*

T

quem

quem ab Ennodio designari puto. Nec inanis fuit iste conatus præstantissimi nostri Antistitis; in altera enim Epistola ad eundem Summum Pontificem scripta testatur Ennodius: *agnoverunt adversarij Sedis vestræ, quo propugnante vincantur; quod proxime de Aquilejensi Redemptor noster persona referavit*; redierat namque Præsul ille ad Catholicam cum Simmacho communionem. Adscribenda igitur est nostro Episcopo Laurentio laus, reconciliati Romanæ Ecclesiæ Antistitis Aquilejensis. De hac Legatione agit Paricellus loco laudato, Cap. XXII

Cum ad eam affluens foret meritorum seges, quam in Apostolicæ Sedis tutamine sibi comparaverat Laurentius, idem Paricellus Epistolam Simmachii Pontificis Maximi recitat, quæ usque ad id tempus genuina illius Pontificis censebatur, & plena est præconiis Laurentii Antistitis nostri, legiturque inserta reliquis Simmachii Epistolis in antiquis Conciliorum collectionibus. Jacobus Sirmondus, Vir singulari doctrina præditus, memoratæ Epistolæ larvam detraxerat, eumque videbat Paricellus. Nihilominus toto Cap. XVI. pertinax in sua opinione, eandem tamquam legitimam Simmacho adscribere omni conatu contendit. Non ita censuere præter Sirmondum eruditissimi nostri temporis Viri, inter quos Papebrochius & Bollandistæ ad diem XXVII. Julii; eandem enim Simmacho abjudicant, tum quia stylus ab aliis prædicti Pontificis Literis multum discrepat, tum quia plura in ea leguntur, Laurentio neutiquam convenientia: Quamobrem asserunt, esse *Distichon* ab Ennodio dictatum in laudem Maximi, Episcopi Ticinensis. Hinc verò effectum est, ut in

nova

nova Conciliorum Editione, qui eam curavere, errorem hunc ad marginem adnotaverint, ne posterum Lectores deciperentur. Sanè capti falsâ hac persuasione Galestinus, Ripamontius, & Ughellus adoptaverunt laudes, quæ in prædictâ Epistola jacent, tamquam scriptas a Summo Pontifice, videlicet, cum omnes Laurentium viderentur, neminem fuisse, qui vel in obduriſſimo loco seclus concepiſſet, quin illum, quasi reſtem ſpectatoremque metueret.

Illud negari procul dubio nequit, usque ab initiis Pontificatus sui incensum fuisse Laurentium desiderio amplificandi cultûs Divini; cum enim electus quidem foret Mediolanensis Episcopus, sed nondum sacra unctione inauguratus esset, interesse voluit Dedicationi Basilicæ Apostolorum, quæ peragebatur ab Honorato, Suffraganeo suo Antistite in Urbe Novariæ, postquam Aedes illa a facibus Gentilium expurgata a Victore ejusdem Decessore, ac in Templum Deo dicatum conversa fuerat. Dum autem, juxta illius ætatis disciplinam, e suggestu Sermonem ad populum haberet Honoratus Antistes, hac publicè de nostro Laurentio protulit: „Veni ergo piissime Domine, & ad consecrationem operis tui plenus illabere; vice humani per Baptisina pectoris purgentur hæc Tempia, turpi hæctenus dedicata patrocinio; Institue Domine, vertendo sacrificia; & dum puris cumulamur Altaria sancta donariis, præsentiam tuæ Majestatis interfere; evocatus Sanctorum merito Sacerdotum, Electi seorsum præsentis Patris nostri Laurentii conscientia, qui tot plenus dotibus ad Ecclesiæ fastigia crevit, quot fecissent Summum singulæ quæque Pontificem;

T 2

„ in

„ in quo vernat princeps boni operis & mater honestatis
 „ verecundia, religionis sanctæ nutritrix patientia, Deum sem-
 „ per placatura pietas; qui Ecclesiasticis membris non fer-
 „ mone, vitæ instituta tribuit, sed exemplis; qui omnem
 „ callem, quo ad Deum itur, dum præviis incedit, osten-
 „ dit.

Neque ab hujusmodi virtutum cultu umquam destitit
 Antistes noster Laurentius; quinimo cùm pacatiores illi dies
 affulissent, totum se addixit condendis exornandisque Sacris
 Ædibus, in quibus pietas Ovirum suarum honestius aleretur,
 Deoque sinceriora obsequia præstarentur. Primò enim prope
 Fanum Sancti Laurentii, Basilicam Sancto Xisto Pontifici &
 Martyri a fundamentis erexit consecravique; Ennodius verò,
 prisco Ecclesiæ more, parietes versibus inscripsit, quemadmo-
 dum eruditè adnotavit Sirmondus; Il autem sunt sequentes

*Antistes genio pollens, probitate, pudore;
 Ornavit domum meritis, & lumina vitæ
 Ad pretium jungens Operis hæc Tempia locavit.
 Lapsa per incertos non spargit fama recessus,
 Sed veteris facti vivit lex aulis per ævum,
 Quam dexter capiat Laurenti munera Xistus.
 Sic manet officium, quod Sanctis contigit olim
 Obtulit hic Templum, veniens quod consecrat ille.*

Alteram etiam Basilicam in nobiliorem formam renova-
 vit Laurentius; fortuito enim incendio consumpta, fere
 universa perierat. Ennodius hanc quoque memoravit, lau-
 davit-

davitque Laurentium Episcopum restauratorem hinc carminibus :

*Vilia tella prius facibus coessere beatis ,
Sic splendor per damna venit , sic culmina flammis
Consurgunt habitura Deum . Si perdita crescunt
Ignibus innocuis , si dant dispendia cultum ,
Qualis erit reparant crepitantibus alta ruinis ?
Laurenti tua bella gerens , incendia vince .
Sordida morcenti latuisset terra recessu ,
Si statûs faciem tenuissent antra vetusta .
Sed postquam Superi flammâ misere secundas ,
Ad lumen cineres traxerunt ista colendum .
Huc oculos converte pios qui cuncta vapore
Prædicis mundanda , Pater , rebusque docendas
Instrue , ne verbis titubet mens neficia recti .*

Siluit Ennodius nomen hujus Basilicæ a Laurentio resectæ ; Puricellus tamen Cap. XXVII. eam pro certo credidit, fuisse Basilicam Nazarianam, sæpius incendiis vastatam.

Inter alias nobiles curas in erigendis de novo, aut re-
ficiendis veteribus Ecclesiis, minimè oblitus est Laurentius
Metropolitani sui Templi. Superiore ad hunc Episcopum Se-
culo in Italiam ac Mediolanum irrumpens Attila majorem
Basilicam diruerat, ejusque ruina communem excise Urbis
calamitatem doloremque Civium adauxerat. Quamvis autem,
Barbaris Italiâ expulsis, Mediolanensis populi pietas cladem
hanc reparasset, quemadmodum protulit Maximus, Taurinen-
sis

fis Antistes in eo Sermone, quem habuit ad Cives Mediolanenses pro reparatione Ecclesiæ & Urbis; cuiusque fragmentum recitat Trifstanus Calchus in *Historia Patriæ*, ad Annum CDLII.; nihilominus nondum pristini splendoris sui faciem resumpserat. Igitur eidem expoliendæ ornandæque manum apposuit Laurentius. Quænam fuerint ornamenta, addita a nostro Antistite Majori Basilicæ, sparsim recenset Ennodius in pluribus Epigrammatis, a Puricello relatis Cap. XXVIII.: Ait enim in primo

*Herbida pasturam simulantis faxa vircentem
Illiciant oculos nobiliore dolo.*

Sirmondus *herbida* hæc *faxa* scitè adnotat, esse marmor Lacedæmonium viridis coloris; idque confirmat testimonio Prudentii & Sidonii, quorum primus in suis carminibus ait:

Quæ viridis Lacedæmon habet . . . . .

alter verò:

. . . . . herbosis quæ vernant marmora venis.

Prosequitur autem Ennodius reliqua pretiosiora additamenta referre, inquit:

*Aurum, culmen, ebur, tabulas, laquearia, gemmas,
Non datur humanis plus rutilare bonis.*

De-

Demum hæc in altero Epigrammate subdit:

*Pontificis summi studio construta venidet,
Laurenti, propriam possidet ista domus.*

Baptisterium quoque, quod Majori Ecclesiæ adhaerebat in modum alterius Basilicæ, ab Ambrosio appellatæ *Baptisterii Basilica*, aut refecit, aut de novo condidit, cum vel senio vel Barbarorum injuriis labefactum, ruinæ proximum foret. Testatur id Ennodius hisce carminibus:

*Mundior excelsi fulgeat luce metalli
Munera disponit qui dare digna Deo.
Ante vaporatis Laurenti vita caminis
Constitit, ut blandum nobilitaret opus.
Marmora, picturas, tabulas, sublime lacunar
Ipse dedit Templo, qui probitate nitet.
Ædibus ad pretium sic mores Conditor addit,
Vellera, creta seruis, murice tincta feras;
Qualiter inclusas comit lux hospita gemmas,
Nix lapidis quotiens pulchrior arte rubet.*

Ad sacram denique Sancto Calimerio Ædem reparandam animum adiecit. Inter cetera, quibus ea indigebat, id erat, quod ampliorem aditum ad Solis lumen excipiendum exposcere videretur. Hoc carere Ecclesiam illam minimè passus est Laurentius. Ennodius soli itudinem hanc Antistitis nostri laudavit sequenti Epigrammate:

Li-

*Libera captivum meruerunt culmina lumen,
 Arridet facies, mulata nuda gerens.
 Hic nuper astrigere dos proxima venit Olympi,
 Laurenti Vatis dulcia ministerio.
 Euge veterum reparator, perge novorum
 Conditor, & vultu clarus & ingenio.
 Adjurant priscam, te Præsule, Tella figuram,
 Advena casuris porrigitur genius.*

Denique perfunctus optimè ex omni parte, Pastoralis suo munere Laurentius, depositis mortalibus exuviis, spiritu ad Cælestem Patriam evolavit VIII. Calendas Augusti, Anno DXII., sepultus in Ecclesia Sancti Hyppoliti Martyris, Laurentianæ Basilicæ adnexa. Mirum est, quantum dissentiant Scriptores, recentioresque Catalogi, in assignandis Laurentio Sedis annis; eos imminuentibus nonnullis, inter quos Galef-
 nius & Ughellus; aliis verò, ultra quam par est, protendentibus. Nos cum antiquo Catalogo, Paricello, & Papebrochio, duobus supra viginti annis, ac tribus circiter mensibus sedisse Laurentium affirmamus, ab Aprilis nempe initiis Anni CDXC., ad Annum DXII., mense Julio in finem abeunte.

Peculiaris sanctimonie famâ conspicuum decessisse, & Sanctorum albo adscriptum esse Laurentium, invictis testimoniis toto Capite XXXII. Paricellus communistrat. Ambrosiana tamen Ecclesia illius memoriam minimè Calendariis suis inseruit. Contra verò in Laurentiano Templo festus ejusdem dies Natalis quolibet anno celebratur ab immemorabili tempore, omnique Officiorum & Divinarum precum apparatu tamquam Sanctus colitur.

SAN-

SANCTUS EUSTORGIUS II.

Successor Laurentio I. datus est Eustorgius II. hujus nominis, qui natione Græcus fuisse dicitur; quamvis Bollandistæ ad diem VI. Junii animadvertant, Græciæ adscriptum fuisse hunc Episcopum, ob confusa fortasse Acta Eustorgii primi cum secundo. Erronee prorsus hunc censuit Galestinus, creatum fuisse Episcopum a Felice IV. Summo Pontifice, qui assumptus est ad Apostolicam Cathedram Anno tantum DXXXVI., hoc est XIV. annis post electionem Eustorgii, & VIII. ab ejusdem obitu.

Romæ vixit sub Gelasio, Simmacho, ac Hormisda Pontificibus Maximis; Laurentio autem Mediolanensi Antistite e vivis erepto, delectus est Anno DXII. ad regimen Ecclesiæ nostræ. Ughellus tradit, ob celebrem famam Sancti hujus Præfatis pertractum ab ultimis Pannoniæ finibus Florianum quemdam, ad Metropolim istam se contulisse, abjectoque Idolorum cultu ad Christi Fidem conversum adeo profectis consuetudine ac magisterio Eustorgii, ut ad Hispalensis Ecclesiæ Sedem promoveri meruerit: Idque translatus est in Lectionem Breviarii nostri de Sancto Eustorgio. Hispalenses tamen in suis Catalogis nullum unquam Florianum Episcopum descriptum agnovere. Quamobrem irrepsisse errorem in nomine manifestè docemur; Hispani namque Sanctum Laureanum Hispalensem Episcopum colunt die IV. Julii, at-

que illum afferunt, sub Torila Gothorum Rege in Italia, martyrio coronatum Anno DXLIV. . Bollandistæ ad memoratum diem IV. Julii Vitam hujus Sancti Laureani referunt atque expendunt; verum fatentur, incertum esse, an Pannonius, an Italus, an Hispanus, an Gallus natione fuerit; Acta enim ejusdem plurimis scarent erroribus. Idem docet Pagius ad Annum DXLVIII. . Ceterum in hisce Actis ista leguntur: „ Beatus Laureanus Pannoniensium territorio oriun-
 „ dus Parentibus quamquam Paganis, nobilissimis tamen, ge-
 „ nere gloriosus effulsit; qui ab ineunte ætate divinâ gratiâ
 „ præventus, ab his contagiis, quibus solet juvenilis ætas
 „ illici, expers fuit: Nam a quodam suæ gentis suæque
 „ parentelæ Catholico adhuc infantulus, Parentibus inficis,
 „ sublatu, Mediolanensis Ecclesiæ gremio est delatus, sa-
 „ croque Baptismate renatus, ac Clericus factus, ibidemque
 „ liberalibus disciplinis haud mediocriter eruditus . . . . .
 „ His ergo atque hujusmodi proficiendo accrescens robore,
 „ corporis & animi, vigesimo ætatis suæ anno (Labbeus
 „ legit vigesimo quinto) Diaconatûs suscepit Officium &c. „
 „ Prosequuntur deinde eadem Acta narrare, Laurenum ob To-
 „ tilæ Regis perfidiam Arii sectam propugnantis, profugisse in
 „ Hispanias, ac in Episcopum Hispalensem fuisse delectum. .
 „ Collecta fuere Acta prædicta ab Andrea Duchesne, & a
 „ Labbeo, qui ea inseruit Tomo II. *Bibliothecæ Manuscripto-
 rum*. Itaque ex his patet, non Florianum, sed Laurenum
 dicendum esse Juvenem illum, quem Sanctus Eustorgius Epi-
 scopus noster instruxisse dicitur; si tamen vera sunt quæ in
 hisce Actis narrantur, cum dubiæ fidei ea esse Bollandistæ
 asse-

asserant, & nihil certi ex iisdem erui possit.

Pergit Ughellus referre, Augustanum Episcopum, Eustorgii suffraganeum, ob pravas ejusdem res patratas, fuisse illo Episcopatu spoliatum, *Theodorico Rege reclamante*; hocque constare ait *ex Epistola ejusdem apud Cassiodorum*. Sed quàm malè eam intellexerit, ex Epistolæ contextu, quam mox subjicimus, Lector judicabit. Extat illa Libr. I. variat. Cassiodori num. IX. in hæc verba:

„ *Eustorgio Viro Venerabili, Mediolanensi Episcopo*
 „ *Theodoricus Rex.*

„ Tuta est conditio subjectorum, ubi vivitur sub æquitate
 „ regnantium, nec dubio decet rumore trahi, a quo debent
 „ non mutanda constitui. Fidem siquidem rerum a ratione,
 „ colligimus, quæ numquam desiderantibus absconditur, si suis
 „ vestigiis perquiratur. Atque ideo quod Beatitudini Vestræ
 „ gratissimum esse confidimus, præsentî tenore declaramus,
 „ Augustanæ Civitatis Episcopum, proditoris Patriæ falsis
 „ criminationibus accusatum; qui a nobis honori pristino re-
 „ stitutus, jus habeat Episcopatus omne, quod habuit: Ni-
 „ hil enim in tali honore temerariâ cogitatione præsumendum
 „ est, ubi, si proposito creditur, etiam tacitus ab excessi-
 „ bus excusatur. Manifesta proinde crimina in talibus vix ca-
 „ pient fidem: Quidquid autem ex invidia dicitur, veritas
 „ non putatur. Volumus enim impugnatores ejus legitimâ
 „ poenâ percellere: Sed quoniam & ipsi Clericatus nomine
 „ fungebantur, ad Sanctitatis Vestræ judicium cuncta trans-

„mittimus ordinanda, cujus est & æquitatem moribus tali-
 „bus imponere, quam novimus Traditionem Ecclesiasticam.
 „custodire.

En igitur, quid peractum sit ab Eustorgio, scilicet de Clericis judicare, non Episcopum a Sede amovere.

In hunc errorem impegit etiam Galefinius, Auctor Tabulæ Archiepiscoporum Mediolanensium, Actis Ecclesiæ nostræ insertæ, ubi hæc tradit: *Augusta Urbis Episcopum, prodicionis accusatum, Episcopali Dignitate multavit*. Longius etiam a vero aberravit Ripamontius, qui Augustanum Episcopum somniat, divertisse aliquando ad Eustorgium, & per iniquas artes curasse, ut eo depulso locum & Sedem ipsius adipisceretur; eumque propterea sugillat Puricellus Cap. ultimo *Vite Laurentii I., Episcopi Mediolanensis*.

Quod pertinet ad Augustanum Episcopum, jure & merito quarit idem Puricellus, quænam sit Augusta, de qua loquitur Theodoricus (plures enim Urbes *Augustæ* nomine appellantur); intelligendum tamen censet, fuisse potius *Augustam Vindictorum*, cum Rhetis dominaretur Theodoricus, & Mediolanensis Episcopus tunc temporis Ecclesiæ Carienti & Augustanæ tamquam Metropolitanus præset: Nisi velimus conicere, fuisse *Augustam Taurinorum*, quæ itidem Antistiti Mediolanensi parebat.

Celebrior tamen laus, quam consecutus est in remotis etiam Galliarum Provinciis Præful noster Eustorgius, ea est, de qua loquitur Sanctus Avitus Viennensis Episcopus, in Epistola ad illum transmissa, quæ octava est ejusdem Epistolæ, Editionis Parisiensis Anni MDCXLIII.. Ut autem dilu-

dilucidius hæc pateat, opus est evolvere temporis illius Annales. Dum Theodoricus Gothorum Rex Anno CDXC. acri bello cum Odoacre decertaret, Gundobadus Rex Burgundionum opportunam occasionem temporis nactus, specie foederis cum Odoacre percussit, Alpes transcendit, atque in Italicos agros effusa militum copia, loca omnia rapinis & vastationibus fœdavit; quodque deterius est, innumeram Italarum multitudinem captivam secum in Burgundiam abduxit, tanto, Liguriæ præsertim, damno, ut teste Sigonio *de Occidental. Imper.* ad Annum CDXCV., *maximè Incolarum turbs* ultra montes in servitutem transvectâ, *ipsa Liguria cultoribus prope videretur esse deserta*. Rex Theodoricus, statim ac, Odoacre sublato, Italici Regni solium sibi firmavit, precibus lacrymisque populorum permotus Legationem ad Gundobadum direxit, eamque Sanctus Epiphanius Ticinensis, & Victor Taurinensis Episcopi obiere, tam felici exitu, ut Rex ille sex millia captivorum in Italiam remisit, veluti pignus amicitie suæ cum Theodorico. Nondum tamen exsiccatus erat in genis Italarum fletus ob liberale hoc donum Gundobadi, plurimis aliis suorum fœdâ captivitate pressis in Burgundia remanentibus. Reliquias hæc præterita calamitatis auro redimere decrevit piissimus Pastor noster Eustorgius. Magnam igitur pecunie summam illuc transmissit, rogavitque per Epistolam Sanctum Avitum, ut huic insignis caritatis operi manum propitiâ admoveret. Implevit ille, quod optabat Eustorgius, rescripsitque ad eundem plenâ laudibus Epistolâ, quam hic referre necessarium existimamus. Ita verò exorditur:

„ *Avi-*

„ *Abitus Viennensis Episcopus*
 „ *Eustorgio Episcopo.*

„ Adventu praesentium portitorum ecce jam secundò a te
 „ desiderandi reverendique assatùs vestri dona venerunt; quæ
 „ tamen plus fierent prosperitate secunda, si fierent numero-
 „ sitate copiosa. Revera duplex in Literis vestris materia
 „ gratulationis accessit: Primum, quòd salvam mihi gratiam
 „ sic etiam in vestro, sicut in vestrorum exitit animo De-
 „ cessorum, hæreditario monstratis affectu; deinde quòd in
 „ eo me famulari negotio præcepistis, quo, dum tuendæ
 „ vel reparandæ libertatis curam geritis, etiam me non in-
 „ dignum tali ministerio censuistis. Impletum est igitur Bea-
 „ titudinis vestræ sanctum ac spiritale præceptum. Cumula-
 „ stis oratione mercedem; intervenu vestro pretiosius factum
 „ est pretium quod misistis. Visita est per reverentiam ve-
 „ strâ in rigore barbarico humilitate immanitas, intercessione
 „ crudelitas, illatione cupiditas. Conjicimus, qualiter illic
 „ Prædicationibus duriores animos edomatis, cum interve-
 „ niendi viribus absentia vobis saxa sic frangitis. Visitur
 „ opere vestro nostrarum ærumna regionum; & emanans ex
 „ largiendi thesauro irrigui fontis ubertas, cum Italiam riga-
 „ verit, adspersit & Galliam. Quapropter depenso saluta-
 „ tionis honorificæ famulatu, me vestro intercessui vel sa-
 „ vori, votis præfusa supplicatione insinuo; optans, licet in
 „ cunctis, mihi tamen specialibus causis Literas vestras, in
 „ quibus sic vobis per misericordiam competat, ut etiam
 me

„ me per obedientiam vestrorum operum, fructus attingat.

In memorato Codice variarum Cassiodori duæ aliæ leguntur Epistolæ, tempore hujus Sancti Eustorgii datæ a Theodorico Rege, quæ ad eruditionem Ecclesiasticam Mediolanensem pertinent. Prima extat in Libr. II. sub num. XXIX., directæ Adilæ Comiti. In ea Theodoricus Rex ita scribit:

„ Quamvis nullos velimus gravamen aliquod sustinere, quos
„ videtur pietas nostra protegere (quia Regnantis est gloria, subditorum ociosa tranquillitas) tamen specialiter Ecclesiæ ab omni injuria reddi cupimus alienas; quibus dum æquabilia præstantur, misericordia Divinitatis acquiritur:

„ Et ideo Beatissimi Viri Eustorgii Episcopi Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ petitione permoti, præsentibus te affatibus admonemus, ut prædiis vel honoribus illius Ecclesiæ intra Siciliam constitutis tuitionem studeas salvâ civitate præstare; nec a quopiam cujuslibet nationis homine contra fas patiaris opprimi, quos decet Divinitatis intuitu sublevari.

Altera jacet in eodem Libr. II. sub num. XXX., missa a memorato Rege ad Faustum Præpositum, his verbis:

„ Non præjudicat juri publico personalis exceptio, quia beneficentialem esse Principem licet, nec inter regulas constitui potest magnificentia Regalis arctari . . . . . Defensores itaque Sacrosanctæ Ecclesiæ Mediolanensis pro expensis pauperum, quæ sub lucri exaggeratione funduntur, unam sibi ex negotiatoribus Urbis suæ desiderant oportere præstari, qui pro-emptoris functus officio, exceptis negotiationis oneribus, debeat implere quod suscipit; hac enim.

„ NOS

„ nos & Ravennati Ecclesiae commemorant metas rationabili
 „ allegatione tribuisse: quod pietatis exemplum, ad suum
 „ quoque commodum supplicant transferendum. Ideo illustris
 „ & praecelsa magnificentia tua (salva in aliis negotiationi-
 „ bus commoditate publica, quae ab universo Corpore con-
 „ suevit inferri) unum eis, quem sibi visi fuerint elige-
 „ re, deputabit, qui ita commercium negotiationis exerceat,
 „ quatenus nec Monopolii, nec Siliquatici, nec Aurariae
 „ (Tributa haec erant) aliquid pensionis impendat, vel
 „ quodlibet gravamen ex praemissa nundinatione sustineat „ .
 Hinc patet, *Defensores* Ecclesiae Mediolanensis per ea tempo-
 ra non defuisse, quorum nomine exerceretur negotiatio, ut
 subsidia pauperibus pararentur .

Verum ut ad Eustorgium redeamus, emendandus est al-
 ter, etiam a Galefinio pridem adoptatus, Ripamontii error,
 qui Libr. VII. Decad. I. *Historiae Ecclesiasticae Mediolanensis* tra-
 dit, Eustorgium fuisse Discipulum Sancti Joannis Dismrice-
 ni; cum iste nonnisi ad dimidium Seculi VIII. vixeret,
 ideoque ultra ducentos annos post Eustorgium floruerit .

Inter insignia hujus Antistitis Opera, quibus Metropolim
 nostram exornavit, recensetur Baptisterium, ab ipso mirifice
 aedificatum . Siquidem cum unum tantum primis Ecclesiae
 temporibus Baptismales Lavacrum in Urbibus adesset, ubi
 simul Mares & Foeminae distinctis temporibus regeneraban-
 tur ad gratiam, Eustorgius alterum extruxit pro solis Fo-
 minis; idque appellatum est *Sancti Stephani ad Fontes*: Ve-
 tus namque dicebatur *Sancti Joannis ad Fontes* . Porro Ec-
 clesia, nuncupata *Sancti Stephani*, diversa prorsus erat ab ea,
 quae

quæ nunc etiam nomen habet *Sancti Stephani ad Rotam*; jacebatque a latere Metropolitani Templi, versus Cœnobium Vindelinzæ, nunc dictum *Sanctæ Radegundis*. Itaque ibidem Sanctus Eustorgius condidit Baptisterium Anno DXIII., ut Sigonius adnotavit Libr. XVI. *de Imper. Occidentali*; qui subdit, mirifico artificio aquam per tectum Templi deductam fuisse. Elegans satis descriptio hujus Operis legitur apud Ennodium his carminibus:

*En sine nube pluit sub tellis, imbre sereno,
Et Cæli facies pura ministrat aquas.
Profusus marmoribus decurrunt flumina sacris,
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rursus natis unda superna venit.
Sancta per æthereos emanat lymphæ recessus,
Eustorgij vatis dulcis ministerio.*

Huic Sancto Episcopo malè Galestinus gloriam tribuit, quòd Sancta Magorum Corpora Constantinopoli Mediolanum transtulerit. In eadem opinione fuisse videtur etiam Pater Daniel Papebrochius in Exegesi, ante Tomum. VII. Maji, ubi de Episcopis Mediolanensibus loquitur. Attamen recepta passim Traditio Scriptorum Patriæ nostræ, quæ non invalidis argumentis fulcitur, quemadmodum legi potest in nostrâ *Dissertatione de Corporibus Sanctorum Protasii & Gervasii*, edita Mediolani Anno MDCCVIII., docet, tribuendum esse hoc munus Sancto Eustorgio, hujus nominis Primo.

X

De

De anno, qui postremus fuit Vitæ Sancti Eustorgii II. dissident Auctores. Ughellus scribit, eum ad Caelos evolasse sub Hormisda Pontifice Maximo Anno DXXII.; Joannes de Deis in Libro sæpius allato, inscriptoque *Successores Sancti Barnabæ*, inquit, hunc Episcopum obdormivisse in Domino sub Silverio Papa, subdens, ab eodem in Sanctorum Confessorum numerum fuisse relatum; eumque secutus est etiam Besutius in *Historia Pontificali*: Citra verum tamen; cum Silverius non conscenderit Pontificiam Sedem ante Annum DXXXVI.. Igitur cum in Catalogis antiquis septem circiter anni regiminis assignentur Eustorgio, statuendum est cum Papebrochio, obiisse illum Anno DXVIII., VI. Junii die, post susceptam administrationem hujus Ecclesiæ anno eodem, quo defunctus est Laurentius, idest Anno DXII.

Sepulchri locum habuit in Ecclesia Sancti Xisti, quæ adjacet Basilicæ Sancti Laurentii. Bossius in Chronicis Mediolanensibus asserit, jacere hujus Sancti Episcopi Corpus in Basilica Laurentiana; fortasse namque illuc a primo sepulcro translatum fuit.

Ejusdem Festum agitur in Ecclesia Mediolanensi, VIII. Idus Junii, quo die ad Dominum migrasse legitur in antiquis Catalogis.

Habitu fuisse in honore Antistitem nostrum Eustorgiam a Gothorum Regibus Theodorico, atque Amerio, scripsit Ughellus; sed non omnino appositè ad veritatem. Quod enim, ad Theodoricum spectat, utique assentimur; cum verè acceptissimus huic Regi fuerit Eustorgius, ut docent allatæ superius ejusdem Literæ ad ipsum datæ. Quis autem esset iste

iste *Amerius* Gothorum Rex, a quo diligere meruerit Præsul
nosser, prorsus ignoramus; nullus enim in serie Regum Go-
thicæ Nationis, Italici Regni sceptrum gestantium a Scripto-
ribus recensetur, qui *Amerii* nomen præulerit. Quinimo hoc
etiam omisso, perperam scripsit Ughellus, vixisse Eustor-
gium sub duobus Regibus Gothis, cum Theodoricus, sub
quo Pontificatûs initia sumpsit hic Præsul, per octennium
eidem mortuo superstes fuerit, usque ad Annum DXXXVI.

SANCTUS MAGNUS.

IN Successorem Sancti Eustorgii delectus est Sanctus Magnus Anno DXVIII., quiddam nonnulli asserant ex Scriptoribus, Datium, fuisse susceptum defuncto Eustorgio II.; hos namque refellit Jacobus Sirmondus in annotationibus ad Epistolam Sancti Aviti, quam inferius referemus. E Familia Trincheria progenitum, eundem tradunt post Galefinium Ughellus, alique; sed de hac Familiarum distributione, gratis inducta a memorato Galefinio, sapibus jam differuimus.

Jejunè admodum hujus Episcopi Vitam referunt Scriptores nostri. Breviarium Ambrosianum, & Galefinius Sancti Magni elogium exordiantur a peculiari abstinentiæ laude, & rebus mirificè gestis, quarum tamen nullam enunciant. Insuper fuisse illum eximie pauperibus, præsertim iis qui carcere detinebantur, adnotat Lætio, quam in Divinis Officiis recitamus; quamobrem desumpta hæc fuisse credendum est a veteri aliquo monumento, quod ætate nostra non superest.

Nobis bono omine contigit, inter Epistolas Sancti Aviti, Viennensis in Gallia Episcopi, unam offendere, quam Præsul ille direxit ad Magnum Mediolanensem Antistitem; ex ea enim nonnulla in nostri Præfalis virtutum laudem decerpere possumus. Posita hæc est sub num. X. Epistolarum, Sancti Aviti, Editionis Parisiensis Anni MDCXLIII., & ita exorditur.

Avi-

*Avitus Viennensis Episcopus
Magno Episcopo.*

„ Licet nulla, quibus ad præsumendum hoc ipsum officium
„ provocaret, vestri Apostolatus scripta promeruerō, offerre
„ me tamen paginam debiti famulatus, cum compellatione
„ non jufferitis, opinione compellitis. Siquidem ad occurren-
„ dum animis vestris, si non meremur aspectibus, famā tra-
„ himur, etiam dum absentia cōhibemur. His additur, quod
„ ita ærumas infeliciū Gallorum consolatione consilii &
„ largitate palpatis, ut sub specie ejus quam comperi mis-
„ ricordia, ad agnoscendam suorum necessitatem in Italiam
„ festinantes, post longam peregrinationem cum Duce Chri-
„ sto, vestram meruerint videre personam, merito propriam
„ credant intrare se Patriam. Commendo quod superest,
„ regionis nostræ Presbyterum, præsentis scilicet obsequii por-
„ titorem, qui licet pro redimenda ejusdā propinqui sui
„ Filia laborem fatigationis aggressus sit, a quodam tamen
„ Nobili Viro Provinciali cum mea prosecutione directus
„ est, ut præfati filium a Comite Betanco, nomine Avu-
„ lum, ante hos circiter quatuor annos pro pignore obfida-
„ tus adsumptum, sub auxilio vestræ intercessionis requirat
„ ac revocet. Quod superest, obsecro, ut dignabili Beati-
„ tudinis vestræ Rescripto & illic exultantibus ingenuitatis
„ statum reparabilem, & hic desiderantibus scribendi aditum
„ doceatis esse communem.

Epistola ista, licet paucis periodis comprehensa, cam-
pū

pum nobis aperit arguendi, quam splendida foret sanctimonia hujus Antistitis nostri, cum Sanctus Avitus asserat, famam ejusdem pervasisse Gallias; ipsumque pertractum ab eadem fuisse, ut licet longè absens, ad eum scriberet, ejusdem patrocinium imploraret. Conjicimus deinde, non inane vacuumque fuisse rumorem, in iis Provinciis de nostro Episcopo Magno diffusum, sed innixum solido insignium Operum fundamento; cum enim Galliarum incolæ afflictī admodum forent ob Hunnorum irruptiones, qui Burgundiam prius, dein universum Gallicum Regnum fœda alluvione, sub Duce Attila deturpaverant, iisque Sanctus Antistes Mediolanensis Magnus non tam consiliis, verum etiam largitate, opportunè subvenisset; quisque intelligere potest, quam ampla esset caritas qua ipse fervebat, quaque oves suas prosequeretur, si ejusdem fructus etiam ad Exterorum relevandas calamitates protendebat: tantā istorum admiratione, ut ad hoc veluti asylum Christianæ pietatis festinarent, putarentque post longam peregrinationem, se Mediolani alteram Patriam reperisse sub oculis & auspicio nostri Pastoris. Auctoritas quoque & gratia, qua ille pollebat apud Theodoricum Regem, dignoscitur, cum eidem Episcopo nostro commendet Avitus Presbyterum quemdam, ut a Ministro Regis memorati, Comite Betanco, redimere valeret Filium propinqui sui; & Filium Nobilis Viri Provincialis, obsidem in Aula detentum, intercessionis suæ auxilio requirere posset ac revocare. Illustrandæ huic Epistolæ calamum admovit Jacobus Sirmondus; nec ingratum Lectori erit, si quæ ipse digessit, nos hic imprimamus. Ait igitur, directam Epistolam

lam *Magno*, *Episcopo Mediolanensi*, *Eustorgii Successori*, *Datiq[ue] Decessori*; nam quòd *Datum* nonnulli, dum *Mediolanenses* *Episcopos* recensent, *Magnu[m] præponunt*, *ord[em] q[ue] præp[os]terus*, qui ex hac ipsa *Epistola* reuincitur. Ubi autem de *Comite Betanco* loquitur, inquit, *Theodorico Regi Italia* tunc temporis inservisse, *Aculos* verò, sive *Aculos præter hunc*, *Nobilis* ut ait *Viri Provincialis Filium*, alios eodem seculo *habuisse eam Provinciam* affirmat, hosque singillatim enumerat.

Diluenda remanet admiratio, quæ aliquibus in antiqua Ecclesiæ disciplina minus versatis suboriri potest, cur *Beatitudinis* vocabulo Antistitem nostrum compellet Sanctus Avitus. Facillè tamen ista dissolvitur, si veterem consuetudinem attendamus, qua, sicuti Paulus Apostolus scribens ad Christianifideles, Discipulos suos, eos omnes *Sanctos* vocabat; ita Episcopi sese invicem titulo *Sanctissimi*, *Beatissimi*, *Sanctitatis*, *Beatitudinis*, & etiam *Papæ* nuncupabant. Diutius in Ecclesia obtinuit mos iste appellandi Episcopos, *Summos* quoque *Pontifices*, testibus Mabillonio (a) & Sirmondo (b); donec Gregorius VII. in Synodo Romana illum abrogavit, reservatis hisce nominibus soli Supremo Romano Hierarchæ. Plura de his ac similibus illustribus Titulis, nunc obsoletis antiquatq[ue], adnotavimus in *Dissertatione ad vindicandam veritatem* &c., Anno MDCCXXXIII. Mediolanensibus typis a nobis vulgatâ: Quamobrem in re compertissima Eruditus Viris, calammum ne ultro excurrat prohibemus.

Vitam Sancti Magni absolvimus iis verbis, quæ nobis
in

(a) *De Re Diplom. Lib. II. Cap. II.*

(b) *In Not. ad Ennod. Libr. IV. Epistol. I.*

in Matutinis Officiis recitanda præscribit Ecclesia Ambrosiana : *Pietatem populi Mediolanensis testantur Sacra Aedes , quæ per Diœcesim ejus Nomini posita conspiciuntur* . Inter alias celebris admodum ea est , quæ in Oppido Legniani , tribus ab hac Metropoli circiter Leucis distito , eleganti structurâ & ornamentis nitens assurgit , atque insuper Præpositurâ & Collegio Canonicorum insignitur , qui Sanctum Magnum , utpote illius Ecclesiæ ipsi dicatæ Patronum , cultu religiosissimo venerantur .

Quo temporis spatio Mediolanensem Ecclesiam administraverit Sanctus Magnus , compertum nobis est ex antiquo Catalogo , quem sequitur Papebrochius , videlicet sedisse illum annos XIII , adeo ut pervenerit usque ad Annum DXXX . Quamobrem multum aberraverunt Ripamontius , Joannes de Deis , Ughellus , & ante illos Galesinius loco laudato , qui hujus Sancti Præfulis Episcopatum ad tres tantum annos contraxerunt . Lapsus etiam est hic postremus in designando Pontifice , sub quo Mediolanensis Ecclesiæ clavum regendum Magnus suscepit ; siquidem Episcopum eum delectum tradit sub Silverio Pontifice Maximo , qui Apostolicam Curiam ascendit post mortem nostri hujus Antistitis , nempe Anno DXXXVI .

Extremum diem obiit Sanctus Magnus Calendis Novembribus , & depositus fuit in Basilica Eustorgiana , quemadmodum tradit antiquus noster Catalogus . Ambrosiana Ecclesia festivam ejusdem memoriam agit Nonis Novembris , cùm Calendæ hujus mensis dicatæ sint Sanctorum omnium Celebritati ; atque in hoc hallucinatus est Ughellus , qui censuit , Nonas Novembris fuisse diem Natalem Sancti Magni , cùm revera tantum sint designatæ ad Divina Officia in ejusdem cultum celebranda .

SAN-

SANCTUS DATIUS.

Mediolani ortum habuit Sanctus Datus, ut Ecclesie Mediolanensis monumenta tradunt. Bollandistæ ad diem XIV. Januarii produisse eum referunt ex Familia *Alliatis*, Ughellus verò ex *Alciati*; antiqui tamen Catalogi nullum eidem cognomen adscribunt.

Post Sancti Magni obitum delectus est ad Ambrosianæ Ecclesie regimen circiter Annum DXXX., non quidem Vigilio Apostolicam Sedem occupante, ut voluit Galefinius, sed falsò; cum Vigilius nonnisi septennio post electus fuerit Summus Pontifex. Verùm in ea tempora incidit, quibus pressa tum rapinis bellorum, tum annonæ penuriâ, miserrimè vexabatur Italia. Flagrantissima Datii in egenos caritas tunc maximè refulsit; siquidem cum fame acerrimè laboraret populus Mediolanensis, non tam horrea propria, quàm Ecclesie speruit exhaustique. Imò &c in ceteros per Italiam sparsos pauperes amorem suum effudit, dato ad Gothorum Regem supplici Libello, ut ejusdem munificentiam imploraret. Extat inter Epistolas Cassiodori Libr. XII. Epistola XXVII., inscripta *Datio Episcopo Mediolanensi*, in qua Senator, Præfectus Prætorio, facultatem eidem tribuit, ut ex Regiis horreis annonam pauperibus villi pretio divenderet, non sine magna illius pietatis commendatione. Sed præstat integrum Regiam Rescriptum dare, ut, quanto in honore esset Datus, clariùs eluceat.

Y

„ Da-

„ *Datio Episcopo Mediolanensi,*
„ *Senator Praef. Prator.*

„ Minus prodest bonum jubere, nisi hoc per Viros san-
„ ctissimos velimus efficere. Auget enim beneficium volun-
„ tas recta iustorum; & quidquid sine fraude geritur, hoc
„ verè donantis meritis applicatur. Docet enim, ut muni-
„ ficentiam Principalem Sacerdotalis puritas exequatur. Nam
„ cui est studium, bonum de proprio facere, laudabiliter
„ potest aliena vota complere. Ex ideo Sanctitatem vestram
„ petimus (cujus propositi est Divinis inservire mandatis)
„ ut de horreis Ticinensibus & Derthonensibus panici spe-
„ clem, sicut a Principe jussum est, tertiam portionem esu-
„ rienti populo ad viginti quinque modios per solidum di-
„ strahi sub nostra Ordinatione faciatis; ne cuiusquam vena-
„ litate ad illos perveniat, qui se de proprio videntur posse
„ transigere. Accipiat minus, habens indulgentiam Principa-
„ lem; Egentibus visum est, non divitibus subvenire; fun-
„ dit potius, qui mittit in plenum; nam illud potius re-
„ conditur, quod vasis vacuis congregatur. Quapropter San-
„ ctitas Vestra miserationis officia non putet injuriam, quia
„ totum vobis dignum est, ubi pietas invenitur. Siquidem
„ aliena desideria fideliter gerere, hoc est bona propria per-
„ fecisse. Ad quam rem Deo adjuvante procurandam ill. at-
„ que ill. curavimus destinare; qui Sanctitatis Vestrae Ordi-
„ nationibus obsecuti, nihil ex se faciant, sed tantummodo
„ vobis obedire contendant. Solidi verò quanti ex suprad-

„ cta

„ cta quantitate panici poterant congregari, vestra nobis re-
„ latione declarato; ut apud Arcarium reconditi ad supra-
„ memoratam speciem reparandam, futuris referrentur, Deo
„ auxiliante, temporibus; more vestis redivivæ, cujus aduna-
„ tio per fila resolvitur, ut in novam faciem splendido
„ potius decore texatur „ . Hæc Epistola data est post Con-
sulatum Belisarii Anno III., Indictione XV., quæ Annum
Christi DXXXVII. designat.

Eodem anno Datus Episcopus unâ cum Primoribus Ci-
vitatibus Legationem nomine Civium Mediolanensium obivit ad
Belisarium Justiniani Imperatoris militiæ Generalem Præse-
ctum, Romæ degentem: Cùm enim Witiges Gothorum Rex,
solutâ obsidione ob famem & luem, quæ tum intus Almam
Urbem, tum foris in exercitu grassabatur, per alias Urbes
Italiæ depopulatricis copias duceret, atque ideo periclitaretur
Metropolis nostra, ne & ipsa furori Gothici Regis sub-
jaceret, validum Militum auxilium requirebat, ut ab effra-
ni Barbarorum licentia ruinas undique & strages ferentium,
incolumis servaretur. Neque inanis fuit Datii postulatio: Si-
quidem Belisarius Venerabilis hujus Præfalis preces reveri-
tus, non modicam militum manum ad nostram Urbem mi-
sit; quæ tamen remorari hostem non potuit, quin arctâ
obsidione cincta hæc Civitas ferale illud excidium Anno
DXXXIX. subiret, quod narrant Procopius & Pagius ad
eundem annum, trucidatis tercentum millibus Civium, &
solo æquatis Ædificiis Ecclesiisque. Tristitanus Calchus, per-
territus tam magno numero intersectorum, triginta tantum
hominum millia occisa scribit; sed fides major habenda est

Procopio, coarvo & Socio Gothorum in hoc Bello, qui expressis verbis superiorem numerum refert.

Capto itaque Mediolano Anno jam prædicto, Datus, ut fertur, Fidei causâ Civitate exactus, Constantinopolim adiit. Quæ in itinere ad illam Urbem gesta sunt ab hoc Sancto Antistite, narrat Sanctus Gregorius *Lib. III. Dialogorum* Cap. IV.; cum enim Corinthum advenisset, atque hospitaretur in Domo, vacuâ relictâ ob Dæmonum ibidem incolentium strepitus, eam ab infesta larvarum molestia prorsus liberam fecit iis verbis, quæ nos etiam in *Matutina Breviarii* Lectione ad diem XIV. Januarii, quo Sancti Datii memoria colitur, recitamus, nempe: *En, ut tu præ superbis tuis e Cælo pulsus, dignus es qui bestias imiteris.*

Agebatur tunc Constantinopoli celebris ea controversia, de tribus Capitulis, quæ admiserat Concilium Chalcedonense, & Justinianus Imperator promulgato Edicto damnaverat. Imperatori adharebant Orientis Episcopi, Occidentales verò refragabantur. Inter istos Datus Mediolanensis Antistes cum aliis Sacerdotibus subscribere noluit Justiniani Edicto; imo se subtraxit a communione eorum, qui ejusdem sententiam approbaverant. Interim evocatus ad Regiam Urbem a Justiniano Vigilus Pontifex Maximus, iter illuc direxit, ei-que occurrit Datus, eandem de re omni conscium facturus; cùmque Constitutam Vigilus edidisset, quo utrique Parti silentium indicebatur usque ad definitionem Concilii OEcumenici proximè convocandi, Datus Summo Pontifici prorsus consensit, ut idem Vigilus testatur in Libello Sententiæ, qua Theodorum Cæsariensem damnavit; sed interesse

se

se Synodo V. OEcumenicæ non potuit, morte sublati in Regia ea Urbe Anno DLII., ut communius Scriptores tradunt, Baronius videlicet, Henschenius in *Vita Sancti Datrii*, & Papebrochius in *Exegesi*. Quamobrem erravere Ripamontius & alii, qui ejus Vitam protrahunt usque ad Annum LVI., aut LXI. illius Seculi.

Abfuit Sanctus Datus ab Ecclesia Mediolanensi per quindecim annos circiter, ut tradit Cardinalis Norisius in *Dissertatione de V. Synodo*, Cap. V., qui subjungit, missum fuisse a Clero Mediolanensi supplicem Libellum ad Justinianum Imperatorem, ut Pontificem suum Datum restitueret huic Ecclesie, propterea quod aliis pluribus defunctis Suffraganeis Episcopis, multi ex populo sine Baptismo perissent: Eo enim tempore solus Episcopus baptizabar, ut fuse docet Martene de *Antiqu. Eccles. Ritib.* Tom. I. colum. XVII. postremæ Editionis Mediolanensis.

Tenuit Ambrosianam hanc Sedem Sanctus Datus per Annos XXII., incompletos, iis etiam comprehensis, quibus commoratus est Constantinopoli, ab Anno nempe DXXX., ad Annum DLII., die XIV. Januarii, quo obiisse dicitur; Pagio tamen refragante (num. XXV. ad hunc annum) qui invictis documentis tradit, illum adhuc in vivis fuisse pridie, Nonas Februarii, adeoque censet, diem memoratum, quo colitur, non obitum esse, sed Translationis ejusdem Sacri Corporis Mediolanum.

Deportatum fuisse Constantinopoli Mediolanum Sancti Datrii Corpus, atque sepultum in Aede Sancti Victoris tradit Henschenius in *Actis Sanctorum Bollandi*; existimat verò

Trans-

Translationem hanc peractam fuisse a Narsete Romani exercitus imperatore, eo tempore quo restauravit hanc Metropolim, dirutam ab Uraya Duce Witigis Regis Gothorum. Certè Cardinalis Alphonsus Litta Mediolani Archiepiscopus insignes Reliquias Sanctorum Datii, Protasii, & Miroclis Mediolanensium Antistitum, extractas ab Arca, in qua eorumdem Liplana condiderat Sanctus Carolus Borromeus in Æde Sancti Victoris, misit ad Cosimum II., Magnum Erruriam Ducem, teste Petro Paulo Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XIV. Januarii.

Supereft inquirendum, an Sanctus Datus Chronica scripserit Mediolanensis Ecclesiæ. In ista opinione quamplures fuisse Scriptores, & etiam nostro ævo scribit hæc controversia inter Patrem Eustachium a Sancto Ubaldo, qui pro parte affirmativa stetit, & Clariss. Muratorum, qui constanter idem negavit. Certè ab antiquis Scriptoribus Procopio, & Anastasio Bibliothecario nihil aliud refertur, nisi scriptam fuisse a Datio *Epistolam narrationem* de penuria annonæ, qua laborabat adeò Italia, ut Matres ipsæ cogerentur filios suos comedere. Facum omnibus fecisse videtur Inscriptio, quæ legitur in fronte Libri asservati in Bibliotheca Metropolitana nostri Capituli, his verbis: *Chronicon Datii Mediolanensis Episcopi*; sed revera Opus illud Auctorem habere dicitur Landolphum Seniore, qui Seculo XI. Mediolanensem Historiam contexuit. Quæ in fulcimentum sententiæ suæ scripserit laudatus Muratorius, legi possunt in *Ancdotis* ejusdem, & in Præfatione ad ipsum Landolphum, editum Tom. IV. *Rerum Italicar.*, quibus in locis argumenta omnia Patris Eustachii sub-

subvertere nititur. Muratorii sententiam jam propugnauerat Pagius in *Critica Baronii*, ad Annum DLII., num. XXVI. & seqq., qui prorsus negat, a Datio Episcopo scriptum fuisse Chronicon de Rebus Urbis & Ecclesie Mediolanensis, & valde miratur, Puticellum aliosque nostros Scriptores supposititiam hanc mercem pro vera venditasse.

In insigni Opere *Scriptorum Gallie*, quod Clariss. Martinus Bouquet Congregationis Sancti Mauri Parisiis evulgare prosequitur, Tom. IV. pag. LXVII. Datii Episcopi nostri memoria inseritur recoliturque in Epistola Floriani Civis Mediolanensis, Abbatis Romani Monasterii (vulgo Roman. Moustier, in Valdensi pago & Diocesi Aventicensi seu Lausannensi situm) scripta ad Nicetium Trevirensis Antistitem; ex qua colligitur, Francicas quoque regiones pervasisse famam sanctimonie Datii Mediolanensis Pontificis, cum tamenixè Florianus roget Præfulem Trevirensis, ut ad Deum sollicitas preces fundat pro illius incolumitate. Verba, quibus ea Epistola clauditur, hæc sunt: „ Rogate illum meum „ Sacratissimum Confessorem Ambrosium, quatenus me ut peculiararem famulum tueatur, ut proprium Civem foveat, ut familiarem alumnum eruat: Qui apud Dominum Jesum Christum quod oraverit, exorabit. Quocirca salutationis obsequium famulanter insinuat; precor, ut pro beatissimo Viro Domino meo Datio Episcopo (Mediolanensi), Fratres vestro semper oretis. Æquum est enim, ut pro eo, quem Monasterii septa sacrarunt Successorem, etiam Confessorum Successor egregius Beatorum, exorare non desinatis.

V I T A L I S.

Repro e vivis Sancto Datio, promotus est Vitalis ad regimen Ecclesiae Mediolanensis Anno DLII., sub Vigilio Summo Pontifice, non autem sub Joanne III., quemadmodum tradidit Galefinius, cum hic postremus Apostolicum Solium non conscenderit, nisi Anno DLX.

De hoc Antistite nihil aliud Scriptores nostri tradunt, nisi ordinatum ab ipso fuisse Paulinum Schismaticum, Patriarcham Aquilejensem; adeoque evocatum fuisse Ravennam a Narsete, ut Constantinopolim cum eodem Paulino transferretur, in poenam Schismatis sui, quemadmodum ipsum Narsetem Pelagius I. Summus Pontifex per Epistolam rogarat. In hanc sententiam abiit etiam Ughellus, & recentissime Clariss. Pater Bernardus Maria de Rubeis in *Monumentis Ecclesiae Aquilejensis*. Expurgare ab hac labe Vitalem Episcopum aggressus est Daniel Papebrochius in *Exegesi* scriptis memorata; cum enim Catalogus, quem ipse illustravit, assignet Vitali quatuor tantum annos Sedis incompletos, obiisse is debuit Anno DLV., adeoque biennio antequam Paulinus ordinaretur.

Hinc autem oritur controversia, quinam ex Mediolanensibus Episcopis Paulinum Schismaticum consecraverit. Siquidem certum est ex Epistolis Pelagii I. ad Narsetem, Paulinum a Mediolanensi Episcopo consecrationem recepisse; scri-

lit

bit enim Summus Pontifex ad Narsetem his verbis: *Istud est, quod a vobis poscimus, & nunc iterum postulamus, ut Paulinum Aquilejensem, & illum Mediolanensem Episcopum ad clementissimum Principem (Justinianum) sub digna custodia dirigatis*: In altera verò Epistola, quæ est secunda ad Narsetem, ait Pelagius, *morem antiquum fuisse, ut se invicem ordinare isti Episcopi debuissent*. Aliunde autem ex nostro Catalogo constat, Auxanum Vitalis Successorem, Ecclesiæ Mediolanensi datum non esse Episcopum, nisi Anno DLXVI.

Prædictus Clariss. Pater de Rubéis ut tueatur, Ordinatorem Paulini fuisse, Vitalem nostrum Antistitem, eidem assignat annos Sedis XIV., ab Anno nempe DLII., quo Ravennæ consecratus fuerat a Macedonio, Aquilejensi Metropolitâ, usque ad Annum DLXVI.

Nos Papebrochii opinionem amplectimur, qui agens de Vitali, putat, eodem mortuo, successisse in Ecclesia Ambrosiana Episcopum Schismaticum, cujus nomen & ipse ignotum fatetur, cum Pelagius Pontifex Maximus illud minimè dignatus sit patfacere. Quamobrem in ea est sententia, deletum prorsus fuisse a Catalogis Mediolanensium Antistitum eo tempore, quo Clerus Ambrosianus cum Apostolica Sede consensit in damnationem trium Capitulorum, cui antea refragabatur in reverentiam Concilii OEcumenici Chalcedonensis: Non secus ac Auxentius Arianus expunctus est a numero nostrorum Præfulum, tunc quando Catholicus Episcopus, nempe Ambrosius, delectus est ad Ecclesiam Mediolanensem administrandam. Tantò autem magis hoc credibile videtur, cum Papebrochius in Vita Sancti Gundulphi, de

Z

quo

quo mox loquemur, asserat, a Pelagio L. Summo Pontifice latam fuisse excommunicationis sententiam contra Episcopos Schismaticos, cum Imperiali mandato de ipsis gradu movendis, quam spreverit contumax iste Anonymus Pseudo-Episcopus Mediolanensis; præsertim cum Narſes in hoc negotio remissè admodum se gereret, & ægrè ad violentiam contra Schismaticos consilia procederet, teste ipso Papebrochio loco laudato.

Sanè fundamentum huic opinioni præbent antiqui Catalogi, qui tantum quatuor Sedis annos, ut diximus, Vitali stant. Defunctus ergo erat Vitalis, antequam Paulinus Ordinationem reciperet; hunc enim consecratum fuisse Anno DLVII. idem Bernardus de Rubeis asseverat. Cur autem ipse regimen Vitalis usque ad sexagesimum sextum hujus Seculi annum producat, nullum solidum fundamentum videmus. Porro in patrocinium Sententiæ suæ non aliud affert, nisi Epistolam ipsam Pelagii, in qua Mediolanensem Episcopum vocat solummodo *Ordinatorem*, Paulinum verò ordinatum compellat *Pseudo-Episcopum execratum*; adeoque ex eo mitiori vocabulo arguit, fuisse Vitalem jam consecratum a Macedonio, antequam tria Capitula damnarentur in Quinta Synodo. Verum mutat hæc ratio, si attendamus Epistolam eandem Pelagii, in qua signa videntur manifesta indignationis conceptæ a Summo Pontifice contra Mediolanensem Antistitem. Quid enim contra illum acerbius proferre poterat, quam rogare Narſetem, ut Ordinatorem simul cum Ordinato ad Justinianum sub custodia remitteret? Certè æqualis pœna æqualem contra utrumque iram Pelagii designat facto,

cto, si non verbis. Veniam igitur petimus ab Eruditiss. hoc Viro, cujus comitatem ac doctrinam plurimum expertam habemus ac commendamus, si Vitalem ab hujus Ordinationis probro eximimus; cum nullum adductum a Patre de Rubeis antiquum documentum videamus, cujus auctoritate protrahi debeat per decennium, ultra terminum Sedis a Catalogis & Scriptoribus nostris eidem statutum, Vitalis Episcopi vita; nec observationes ad Epistolam Pelagii ab ipso additæ tanti ponderis sint, ut nos a sententia nostra cogant recedere.

Altera expendenda est opinio, quam occasione hujus intervalli inter Vitalem & Auxanum profert Papebrochius, qui ait, in Actis Translationis Corporis Sancti Gundulphi legi, ipsum fuisse Mediolanensem Episcopum; adeoque censeret, Pelagium I., ut mederetur malis Ecclesiæ nostræ, accedente ad eum e Galliis Romam Sancto GUNDULPHO, eundem in Antistitem hujus Metropolis consecrassè; verum obstitente Schismaticorum factione, numquam illum potuisse pacificè in hac Sede morari, atque moræ pertæsum, transiens Alpibus ad Bituricenses commigrassè. Nos tamen difficilè acquiescimus huic opinioni, quæ nullo documento legitimo firmatur; eoque magis fidem suspendimus, cum nomen Sancti GUNDULPHI prorsus ignotum sit Catalogis nostris tum antiquis tum recentibus, atque altum silentium de eodem videamus in Historiis Mediolanensibus. Neque ab hoc proposito dimovemur, ea legentes, quæ tum Henschenius, tum Papebrochius protulerunt in Vita memorati Sancti Gundulphi ad diem XVII. Junii, cum ipsi quoque fateri cogantur,

tur, incertum prorsus esse, cujus Urbis ille verè Episcopus fuerit, & per conjecturam solum eundem faciant Mediolanensem Antistitem.

Etiã Petrus Paulus Bosca in *Micrologo de Serpenteæno*, cùm hanc lacunam videret, opportunum censuit, inducere in nostram Ecclesiam alium Episcopum, nempe SABINUM quemdam, qui comes erat Sancti Theodori Abbaris Casinensis ad Sancta Loca invisenda. Verùm hanc quoque opinionem minimè admittimus, cùm Papebrochius ipse eam refellat, ostendens distantiam temporis, nempe quadraginta annorum ab ætate Sancti Theodori, qui fuit cœtaneus Sancti Gregorii, & sub Bonifacio III. floruit; adeòque SABINUS ejusdem socius implere minimè potuit lacunam inter Vitalem & Sanctum Auxanum Mediolani Episcopos, cùm, ipsis multò posterior fuerit.

Obiit Vitalis Anno DLV., ut jam adnotavimus, & Tumulum recepit in Ecclesia Sancti Vitalis, quæ olim exstabat propè Sancti Ambrosii Templum; diruta autem fuit Sancti Caroli ætate, qui Anno MDLXXVI. inde transtulit Corpus Sancti Monæ Episcopi Mediolanensis in Metropolitana Basilicam, solemnè habità per Urbem supplicatione, ut narrat Glusianus Libro Tertio, Capite Octavo ejusdem Vitæ.

SAN-

SANCTUS AUXANUS.

Diit hanc Ecclesiæ nostræ Sedem S. Auxanus post Vitalem, seu potius post Schismaticum Episcopum, ut nos verisimilius opinamur, Anno DLXVI. Ejus operâ Mediolanensem Clerum ad Romani Pontificis obedientiam redactum esse damnatis tribus Capitulis, & approbatâ Synodo Quinta, cùm adhuc Illyrici Episcopi in Schismate permanerent, existimat Papebrochius in *Exegesi*.

Brevis fuit ejusdem Episcopatus, cùm vitam deposuerit biennio nondum expleto, Anno videlicet DLXVII. III. Nonas Septembris.

Ughellus tradit, Episcopatum Auxani incidisse in tempora Alboini Langobardorum Regis, qui a Narsete invitatus Italiam invasit. Sed cùm Langobardæ Gentis ingressus in has Provincias contigerit Calendis Aprilis Anni DLXVIII., obiisse dicendus est Sanctus Auxanus, antequam e Pannonia Alboinus cum exercitu suo proficisceretur; præsertim cùm Paulus Diaconus nullam de Sancto Auxano mentionem injiciat in sua Langobardica Historia.

Sepultum fuisse Sanctum Auxanum in Ecclesiâ Sancti Stephani ad Rotam adnotat antiquus noster Catalogus. Ejus certè Sacrum Corpus solemniter transfudit per Urbem Cardinalis Federicus Borromeus in Concilio VII. Provinciali, atque in Ara Majori ejusdem Ecclesiæ reposuit: Festum autem hujus Sancti Antistitis celebrat Ecclesiâ Mediolanensis III. Nonas Septembris.

Non

Non omittenda est hoc loco gravis controversia, quæ adhuc fervet inter Mediolanenses Scriptores, utrum Sanctus ARSATIUS, cujus Corpus sub Ara Maxima Basilicæ Sancti Stephani mox memorati bis translatus ab Archiepiscopis Mediolanensibus Sancto Carolo, & Federico Borromeis jacet ac colitur, fuerit, necne Archipræful Mediolanensis. Petrus Paulus Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XII. Novembris assignatum recolendæ hujus Sancti memoriæ, dubitationem suam proponit, an Sanctus ARSATIUS præfuerit aliquando Mediolanensi Ecclesiæ. Verùm, cum testimonia, solummodo Scriptorum & Liturgicorum Codicum congerat, qui hanc sententiam confirmant, nihil tamen in adversum. enunciet, propendere hunc Auctorem atque huic parti adharere, non difficulter quisquis illum consulere velit, existimabit. Non ita expeditè manus dabit, qui altius rem expendat. Siquidem evolutis diligentissimè Catalogis Historicisque tum antiquis tum recentioribus, nulla umquam objicitur oculis Sancti ARSATII mentio, tamquam Ambrosianâ Insulâ quandoque insigniti. Sanè Bosca ipse se ignorare fatetur, num Vitali successerit, vel Sancto Auxano: Papebrochius verò in *Excepsi Mediolanensium Episcoporum* refert, missam ad se fuisse a Patre Gumanio ab Ingolstadtensi Urbe Vitam. Sancti ARSATII, tamquam Mediolanensis Antistitis, quæ MS.ta ibidem asseverabatur. In ea autem scriptum esse testatur, vivente adhuc Sancto Simpliciano, ARSATIUM Mediolanum migrasse; cumque Antistes ille senio gravis Ambrosianæ Ecclesiæ oneri ferendo imparem se videret, collecto Provinciali Concilio illud deposuisse, eoque ornatum.

statim

statim fuisse. Sanctum ARSATIUM. Prosequitur subinde reliquam eam Historiam compendio enarrare, ac tandem iudicium suum profert, inquit, Scriptionem illam minimè fidem mereri, utpote fabulis undique affluentem. Nihilominus plura de hoc Sancto subjungit, nihil tamen definiens, reservatè posteris suis libertate, ut expensis jam digestis ab ipso notitiis, ad hunc implexum nodum exolvendum spectantibus, quæ verisimiliora videbantur, in publicam lucem educant sub diem XII. Novembris, qui sacer est in Bavaria Sancto ARSATIO. Interim historiam omnem Mediolanensem convellit, dum ait, ubi de Sancto Eustorgio II. agit, totam gratiam delati ad nos thesauri Sanctorum trium Magorum deberi Sancto ARSATIO, qui Corpora illorum e Perfide Constantinopolim devexerat, postea Mediolanum deportanda; atque insuper probro ignominiosæ oblivionis tam circa Sanctum ARSATIUM, quàm erga Sanctum Aurelium nos onerat, quorum cultum prorsus evanuisse Mediolani asseverat; Quod quàm falsum sit, quisquis Mediolani degens poterit dignoscere, & ex Ambrosiano Martyrologio patet, in quo nonus Novembris dies Sancto Aurelio, & duodecimus ejusdem mensis Sancto ARSATIO ab immemorabili tempore ad eorum memoriam Divinis Officiis ac Sacrificiis recolendam assignatur.

Diximus proximè, gemina vice translatus fuisse Sancti ARSATII Corpus a Mediolanensibus Archiepiscopis. Glassianus, qui Translationem a Sancto Carolo peractam narrat Anno MDLXXXI. universo Clero Urbis & Diœcesis adstante post Octavam Synodum Diœcesanam, hunc Sanctum ARSATIUM Episcopum quidem nominat, sed nullo assignato Sedis suæ loco. Contra verò
in

in altera solemnior, a Cardinali Federico Borromeo celebrata Translatione, Suffraganeorum omnium Præfulum interventu, post Concilium Provinciale VII. positus est lapis a dextero latere Ara Maximæ Sancti Stephani hæc verbis insculptis :

CORPORA SS. MARTINIANI, AUXANI, ET MANSUETI
MEDIOLANI ARCHIEPISCOPORUM
PROTASII MARTYRIS, MARTIANIQUE EREMITÆ
SUB VETERI HUIUS ECCLESIAE CHORO
QUONDAM SEPULTA
ET PROPTER NOVAM TEMPLI STRUCTURAM
INDE AMOTA,
DILIGENTERQUE EX ANTIQUIS MONUMENTIS,
PICTURIS,
TRADITIONIBUSQUE RECOGNITA,
FEDERICUS CARDINALIS
ET MEDIOLANI ARCHIEPISCOPUS
POST EORUMDEM CELEBERRIMAM TRANSLATIONEM
IN SEPTIMA PROVINCIALI FREQUENTISSIMA SYNODO
A SE CELEBRATAM
UNA CUM CORPORIBUS SS. ARSATII
MEDIOL. ARCHIEPISCOPI
MARINI MARTYRIS AC LEONIS EREMITÆ,
QUA IN ARCA JAM OLIM A B. CAROLO CARD.
ET MEDIOL. ARCHIEP.
CONDITA FUERANT INCLUSIS
SUB HOC ALTARI DECENTIUS COLLOCAVIT
PRIDIE CAL. JUNII MDCIX.

Nos

Nos in hac tenebricosa Historia, in qua omnia videmus incerta & confusa, satius censuimus abstinere ab inferendo in Seriem Mediolanensium Archiepiscoporum Sancto ARSATIO, donec solidiora suppetant documenta, quæ lumen præferant ad eum inter Antistites nostros securè collocandum.

SANCTUS HONORATUS.

Sancto Auxano vitæ functo ad hujus Ecclesie Cathedram evectus est Sanctus Honoratus Anno DLXVII., vel ineunte Anno DLXVIII. Sub hoc Episcopo Langobardi in Italiam irrupere, & sequente Anno DLXIX Nonis Septembris ingressi sunt Mediolanum.

Honoratum ante hunc Barbarorum adventum sedisse in Ecclesia Mediolanensi colligunt Bollandistæ in ejusdem Vita ad diem VIII. Februarii, ex Actis Sancti Verani Episcopi Cabellionensis, seu verius Cavallicensis, ut adnotavere Sirmundus & Fratres Sammartani in *Gallia Christiana*: In iis enim narratur, Sanctum Veranum, cum Româ reverteretur in Gallias, exceptum fuisse hospitio Mediolani a Sancto Honorato, & petente Honorato eodem, ad Civitatem, cui nomen Albigauno, profectum recessisse. Hinc verò arguunt, tunc temporis Italiam fuisse pacatam, nondum illam occupantibus Barbaris, cum tam securè Vir peregrinus varia hæc itinera peregerit. Nihilominus si hæc verba expendamus, dicendum potius est, id contigisse, cum Episcopus noster declinaturus hostilem Langobardorum sævitiam, Genuam confugisset; neque hunc Antistitem Mediolani, sed Albigauni prope Ligusticam oram hospitio exceperit Sanctum Veranum. Quidquid verò de hac re sit, certum est ex Paulo Diacono, Honoratum nostrum, adventante Alboino, ab hac Metropoli ad Genuensem Civitatem commigrasse.

Plu-

Plurium Mediolanensium Scriptorum opinio est, Sanctum Honoratum, cum Alboinus Mediolanum obsedisset, Auctorem fuisse Civibus, ut sese ac Urbem hosti dederent, pactâ conditione, ut immunes ab excidio forent: Cum verò in irritum abiisset hoc votum, Langobardis hanc Metropolim barbarè depopulantibus, acerba objurgatione reprehensum fuisse a Civibus Sanctum hunc Antistitem, & appellatum etiam Patriæ proditorem; quemadmodum præ ceteris Ripamontius eleganti descriptione, sed falsâ, narravit; atque ab eo etiam Ughellus deceptus est. Siquidem absque ullo antiquitatis fundamento id asseritur, cum nulla excidii ab Alboino Mediolano illati mentio extet in vetustis Historiis; & Paulus Diaconus clarè scribat, Honoratum Mediolanum deseruisse, profecturum ad Urbem Genuensem, quin ullam innuat deditiorem factam a Civibus, Episcopi hujus persuasione. In hoc consentiunt etiam Bollandistæ ad diem superius memoratum.

Alterum Honorato probeum affinxere qui illum, in Historiis Mediolanensibus reum fecerunt indignationis Pelagii I. Pontificis Maximi, ob consecratum Episcopum Sedis Aquilejensis Paulinum Schismaticum. Id præter alios Metropolis nostræ Scriptores tradidit Dandulus in *Chronica Pontis*, & Galestinus in Tabula nostrorum Antistitem. Sed veritati hoc omnino repugnat, cum Honoratus duodecim saltem annis post Ordinationem Paulini, regimen Ecclesiæ Mediolanensis suscepit, idest incunte Anno DLXVIII., ut superius innuimus. Quamobrem Lectio, quæ inserta erat antiquitus Ambrosianis Breviariis, & injuriosum hoc Paulini Schismatici Ordinationis stigma inurebat fronti Sancti hujus nostri Præfulis, ætate Sancti Caroli prorsus expuncta fuit.

Parum in vivis superfuit exul Honoratus, mortem obiens Genæv Anno DLXX., ut etiam Cardinalis Norisus in *Dissertatione de Quinta Synodo* adnotavit. Catalogus noster antiquus obitum Sancti hujus Antistitis affigit diei XXVI. Februarii; Ecclesia autem Ambrosiana illius Natalem celebrat die VIII. ejusdem mensis: fortasse enim Translationis Genæv Mediolanum Corporis Sancti Honorati dies iste fuit; quem admodum diximus in Sancti Datii Vita peractum, cujus memoriam colit Ecclesia nostra non die Natalis memorati Sancti, sed Translationis Constantinopoli Mediolanum.

Refellenda est hoc loco Fabula, quam in suis Chronicis vulgavit Galvaneus Flamma, quamque ab illo credula haustam Mediolanenses aliqui Scriptores ad posteros transmissere, videlicet Ordinarios Cardinales Metropolitanæ nostræ Basilicæ, quo tempore excisum est ab Alboino Mediolanum, hospitatos fuisse ad Noxetum simul cum Honorato, qui ibidem interiisse dicitur; eosque constitisse in illo Palatio, quod duobus circiter passuum millibus ab hac Metropoli extra Romanam Portam distabat. Ita Galvaneus tradidit. Verum, quantum hoc veritati repugnet, clarè docet Paulus Diaconus, qui, ut jam adnotavimus, testatur, Honoratum non ad aliquem Urbi proximum Vicum, sed Genuam confugisse. Et sanè, quis credat, vastantibus omnia Barbaris, Clerum Primarium cum suo Episcopo Sedem voluisse figere in loco aperto, atque omnibus militum injuriis exposito? Huic fomnio occasionem dedit Translatio Corporis Sancti Honorati Genæv Mediolanum: Antonius enim Bessa Negrinus in Elogiis Castellionæ Familiz Sacram Ædem designat, ubi Sancti

cti Honorati Corpus depositum fuit, cum ad nostram Urbem deferretur, nempe Sanctum Georgium, olim appellatum *alla Nocetta*, ob parvam Nucem, quæ illic frondescens Ecclesiæ cognomentum fecit, nunc verò *ad Patrum* appellatur, ut etiam Paulus Morigia asserit in *Historia Mediolanensi*, & Bollandistæ adnotavere. Nonsinis autem similitudo *ad Noxetum* fabulæ campum dedit, ut Sanctus hic Præful unâ cum Cardinalibus Mediolanensibus ad Noxetum extra Urbem secessisse diceretur, atque ibidem interiisse.

Nunc sacrum istud Corpus redactum in cineres religiosè asservatur arculâ argenteâ inclusum, in Basilica Sancti Eustorgii; sed quo tempore illuc translatus sit, ignoratur.

Admonere hic Lectores necessarium ducimus, ne imponi sibi sinant, quamplures Scriptores hallucinatos esse, Sancto Honorato Mediolanensi tribuentes, quæ aliis ejusdem nominis Viris verè propria fuere. Nonnulli Sancti Ennodii Epigrammata, quæ in laudem Honorati Novariensis Episcopi contexit, ob conditum ab eo Castrum juxta morem illius ætatis, qua Antistites Sacri passim propugnacula construebant ad prædonum aut hostium excursions arcendas; insuper Epistolas aliquot Sancti Gregorii Magni ad diversos Honoratos scriptas, ad nostrum Honoratum referunt, quem constat obisse XX. annis antequam ille Summus Pontifex crearetur. Gravius lapsus est Galestinus, qui in Tabula Mediolanensium Antistitum ait, ab hoc nostro Præfule *optimâ institutione corroboratas fuisse Ecclesiæ ipsi commissæ partes, Langobardorum barbarie debilitatas*; nondum enim ingressus fuerat Mediolanum Alboinus eo tempore, quo Sanctus Honoratus Genuam ausu-

aufūgit, ut superius diximus, ac parū in vivis superstes fuit post Barbarorum in hanc Urbem adventum. Deterius etiam errat, cū scribit, Sanctum Honoratum *interfuisse Aquilejensi Concilio*; nam illud convocatum fuit a Paulino, Schismaticorum Antesignano, atque ideo, tamquam Conciliabulum, contra Synodum Quintam, coactum, a Catholicis rejicitur atque execratur. Omittimus confutare alterum mendum, quod admittit Galesinius, asserens Antistitem hunc nostrum initia Pontificatus sui sumpsisse *sub Benedicto I. Summo Pontifice*, longè seriùs ad Apostolicam Cathedram promotus; cū ferè semper in assignandis Summis Pontificibus a veritatis tramite aberraret.

FRONTUS, ut eum appellat Catalogus antiquissimus notrorum Antistitum, a nonnullis Patriæ nostræ Scriptoribus vocatur *Frontonius*, & etiam *Junctus Frontonius*. Hic, mortuo Sancto Honorato, symoniacis artibus Ambrosianam Sedem invasit. Vir erat, nobilitate & opulentia clarus in hac Metropoli; sed inter Pseudo-Episcopos recensetur, ob malè acceptam & retentam Dignitatem. Plura de hoc invasore Episcopo fabulosa narrantur, videlicet damnatum ab ipso fuisse injustè quemdam Presbyterum, ut flammis vivus combureretur; FRONTUM verò huic immani spectaculo adstitisse, donec ad Romanam Portam perveniens, terrā hiantē vivus ipse absorberetur. Alii non hoc loco mortem a Deo vindice illatam eidem tradunt; sed igne consumptum volunt, ubi nunc surgit Ecclesia Sancti Petri, vulgò dicti *in Caminadella*. Commenta hæc sunt somniantium Scriptorum. Securum habemus testimonium Catalogi vetustissimi sæpiùs memorati,

rati, in quo iste Pseudo-Episcopus asseritur Genue captivus obuisse, postquam tyrannicè Mediolanensem Sedem occupasset per XI. annos, ab Anno nempe DLXX., ad Annum DLXXXI.

Cardinalis Norisus in *Dissertatione historica de Quinta Synodo* Cap. IX. hæc de FRONTO scribit. „ Honoratus „ Genuam cum pluribus Clericis ac Civibus se recipiens, „ paulò post, diem obiit. Tunc duo electi sunt Mediolanen- „ sium Antistites; etenim exules apud Genuam Laurentium „ nominarunt circa Annum DLXXI. (de hoc Episcopo „ mox loquemur) Mediolani verò, majori ac meliori par- „ te Civium exulante, Fronto quidam, veluti vacuum Se- „ dem occupavit „. Papebrochius in *Exegesi* mortem Fron- ti ita describit: *Perrexit Fronto inter ruinas desolatæ Urbis Mediolanensis titulum tenere Episcopi, ac demum comprehensus Genuamque ductus, ibidem obiit Anno DLXXXI.*

M

LAURENTIUS II.

Ortuo Honorato, Laurentius II. Civis Mediolanensis Genuæ residens, delectus est in legitimum hujus Ecclesiæ Antistitem: Sed quo anno id contigerit, inter Scriptores non satis liquet. Eminentiss. Norisius loco proximè laudato electionem Laurentii statuit ad Annum DLXXI: Papebrochius & Pagius ad incuntem Annum DLXXIII. illam protrahunt: Baronius verò deceptus a recentioribus Catalogis nostrorum Præsulum, qui XII. tantum annos Sedis Laurentio assignant, initium ejusdem Episcopatus affigit Anno DLXXXIV. Tenebras hæc diluit vetustus noster Catalogus, in quo XIX. anni, septemque Menses Sedis Laurentio tribuuntur. Itaque eodem tempore, quo Fronto, seu Frontonus Ecclesiam Mediolanensem vexabat tamquam Episcopus, susceptus est Genuæ Sancto Honorato Laurentius. Quamobrem dicendum est cum Papebrochio, Ambrosianam Sedem ferme per tres annos vacasse. Neque id mirum esse debet, cum, furentibus per Italiam Langobardis, non ita facilè posset Clerus, partim in hac Urbe degens, partim Genuæ, in novi Præsulis electionem consentire. Certum est, saltem Anno DLXXIII. datum fuisse vacuæ Sedi Mediolanensi Laurentium Episcopum; cum enim constet, ejusdem Successorem sedisse Anno DXCH. ex Epistolis Sancti Gregorii Magni, quas suo loco enunciabimus, tempus Sedis in vetusto Catalogo, ut diximus, Laurentio assignatum, sub prædicti anni initium expletur.

De

De hoc Episcopo nihil ab ipso actum in Historiis refertur, cum semper in exilio Genuensi permanferit. Quod colligere possumus ex Epistolis Sancti Gregorii illud est; Presbyterum quemdam nomine *Magnum* Ecclesie Mediolanensis fuisse anathemate a Laurentio percussum: Extat enim ejusdem Summi Pontificis Epistola num. XXVI. Libr. III. Epistolarum postremæ Editionis Parisiensis ita inscripta: *Magno, Ecclesie Mediolanensis Presbytero*, qua cum Sanctus Gregorius hortatur, ut non obstante excommunicatione a Laurentio quondam Episcopo, eidem innocenti inflicta, officium suum securè peragat, & Clerum populumque moneat, ne in Episcopi electione dissentiant. Data ea est mense Aprili, Indictione XI, quæ Annum DXCIII. designat. Hinc verò patet, Laurentium eodem anno vix inchoato vitam deposuisse, cum de eligendo ejus Successore ageretur.

Galesinius de Laurentio II. hæc scripsit: *Ecclesia Mediolanensis patrimonium, quod in Sicilia amplum habuit, præclarè defendit; ob eamque rem Constantium Diaconum Roman. ad Gregorium Pontificem misit*: Atque in hoc laus ei debetur; id enim constat ex Epistola Sancti Gregorii, posita sub num. LXXXII. Libr. I. Editionis postremæ Parisiensis, peractæ Anno MDCCV., quam non abs re esse credimus integram dare, cum Ughellus de his profusè fluxerit, asserens solimmodo, *Laurentium ærumnis periculisque circumventum hanc Ecclesiam administrasse*: Quæ tamen fuerint noxia, ista incommoda, neque ipse explicat, neque nos ex Historiis indicare valemus. Epistola autem memorati Pontificis Maximi ita se habet:

„ *Gregorius Laurentio Episcopo Mediolanensi.*

„ Scripta Fraternitatis Vestrae suscipiens, gratias Omnipoti-
 „ tenti Deo retuli, qui desiderabili me sospitatis ejus nuncio
 „ relevavit. Quod autem perhibetis ab exactiōe Patrimonii
 „ Siciliae Provinciae, juri Sanctae cui Deo Auctore praesidetis
 „ Ecclesiae certam redhiberi pecuniae quantitatem, pro eo quod
 „ ab Aëtoribus Sanctae Romanae Ecclesiae illo in tempore,
 „ Patrimonii Ecclesiae vestrae celebrabatur exactio; necessa-
 „ rium fuit, juxta tenorem scriptorum, a vobis directo-
 „ rum, acceptarum illatarumque pecuniarum summam inspi-
 „ cere, & totius ratiocinii meritum subtiliter indagare; qui-
 „ bus perspectis, nihil a Sancta Romana Ecclesia Ecclesiae
 „ vestrae allegatum est redhiberi. Sed quia, dum Constan-
 „ tius Diaconus vester ad ea, quae obiecta a nostris fuerant,
 „ aliud allegavit, examen negotii venit in dubium, quod
 „ subtilibus poterat ventilari, si qua persona existeret, cum
 „ qua definiri aliquid stabiliter potuisset. Proinde necesse
 „ est, ut Sanctitas Vestra hac de re personam instituat,
 „ cum qua Romana Ecclesia aliquid debeat solidè definire,
 „ ut sive nihil debet, ex judicio pateat: seu aliquid de-
 „ buit, & restituit, persona quam instituitis securitatem so-
 „ lemniter emittat.

Ne autem ita jejundè vitam hujus Antistitis absolvamus,
 eximiam ejusdem laudem proferimus, quam nobis exhibent
Annales Francisci, a Duchesnio editi *Tomo I. Rer. Franci-*
civ., & Pater Theodoricus Ruinart. in *Appendice Operum.*

San-

Sancti Gregorii Episcopi Turensis, colum. MCCCXLVII. novæ Editionis. Literas simul cum quinquaginta millibus solidorum per Legatos suos miserat (teste Paulo Diacono Libr. III. Cap. XXVII.) Mauritius Constantinopolis Imperator ad Childebertum II. Francorum Regem, eundem rogans, ut arma jungeret cum Exarcho suo Ravennæ, ad expellendam ab Italia barbaram Langobardicam Gentem, quæ eam invaserat, duroque jugo premebat. Annuit Rex ille votis Mauritiï, scripsitque Epistolam ad Laurentium Mediolanensem Episcopum, quem primò insignivit Titulo *Patriarchæ*. Sanè usque ad Seculum VI. inauditum fuerat in Occidente, Metropolitani Præsulibus datum hoc nomen. Illud usurpavere Aquilejenses Antistites post constatum ea ætate teterrimum, obstinatumque Schisma causâ, Synodi Quintæ Constantinopoli celebratæ. Diversa tamen erat ratio, qua illustrem cum Titulum sibi impudenter arrogaverant memorati Episcopi; ii namque hoc vocabulo eminentiorem Dignitatem redolentem arbitrabantur, majorem ipsis conciliari auctoritatem ad Schisma validius fovendum, seque ut Autocephalos ab Apostolicæ Sedis imperio rutið subducendos; Ratio autem, cur Childebertus hoc Titulo exornavit Laurentium Episcopum, singularis fuit existimatio, per omnes regiones diffusa amplissimæ nobilissimæque hujus Mediolanensis Metropolis, & Ecclesiæ a Sancto Ambrosio institutæ, ac succedentiũ Episcoporum Sanctimoniâ illustratæ; ob quam nemini magis congruere hoc *Patriarchæ* nomen, quàm Antistiti Mediolanensi censebat. Nihilominus neque Laurentius, neque Successores illo usi sunt, ne plenum superbiâ & audaciâ exemplum.

Aquilejensium Præfulum secuti esse viderentur . Prosequitur deinde Childebertus in exordio Epistolæ commendare virtutes Laurentii , quæ veluti bonus Christi odor , *beatâ opinione* & famâ Francicas oras occupaverant , eumque parem propemodum fecerant Sancto Martyri Laurentio , cujus nomen gerebat . Innuir subinde tacitè , Antistitem hunc nostrum (more Prædecessorum suorum , præsertim Sancti Eustorgii II. , quem superius laudavimus) extendisse usque ad Francicam nationem liberalis suæ caritatis fructus ; ait enim , eundem imitatum fuisse Martyrem Laurentium , disperdendo numismata pauperibus ; gratiasque agit Supernæ clementiæ , quod huic nostro Laurentio contulerit , quod multis illic erat in munere , & ipsi singulariter futuræ gloriæ tempore ad mercedem rependendum . Rogat demum Laurentium , ut conscium faciat Smaragdum Exarchum , se paratum jam esse , sequenti anno in Italiam dirigere exercitum , *ad gentem* Langobardorum *excrabilem elidendam* , *manu Domini* , & ejusdem orationibus adjuvantibus . Sed dilucidius hæc omnia ex ipsius Regis Epistola , quam hic referimus , patebunt .

„ *Childebertus II. Rex* (a)

„ *Ad Patriarcham Laurentium* .

„ Beatæ opinionis ubique cursum meritis extendentes ,
 „ certantes Beatum Martyrem æquiparare sicut nomine , sic
 „ mercede , ut per vos totus hic ille redeat , cujus adepti
 „ estis

(a) *Data est hæc Epistola Anno DLXXXIII. cum juxta Pagium, anno sequenti Francica copia in Italiam descenderint.*

„ estis vocabulum, qui Sacrosanctæ Ecclesiæ sic dispersit numi-
„ smata, ut censûs effusione per pauperes augmentaret talen-
„ ta, ad nos usque bonum tanti operis divulgante, gratias
„ referimus Supernæ clementiæ, quæ vobis illud contulit quod
„ multis hic est in munere, & vobis singulariter futuræ
„ gloriæ tempore proficiat ad mercedem. Quapropter sancto
„ Apostolatu vestro salutationis officia dependentes, commen-
„ datione prælatâ, & , ut nostri in sacris intercessionibus ve-
„ stris memores esse dignemini, fiducialiter obsecrantes, spe-
„ ramus, ut quia divina clementia eâ nos ætate corroborat,
„ ut Catholicæ parti nostræ non desint solatia (idest auxilia)
„ juxta votum Romanæ Reipublicæ, vel Sacratissimi Patris
„ nostri Imperatoris, in Italiam direximus adversus gentem
„ Langobardorum Religioni ac Fidei iniquissimè perfidam. Ve-
„ stra sollicitudine ad Virum præcelsum Smaragdum Raven-
„ næ, jubete celeriter nunciare, ut & pars Reipublicæ, in
„ quo per ipsum valet, solatium armatorum inferre super ho-
„ stes festinet, & quantum Dominus præceperit, quod po-
„ test fieri in præsentî, non moretur: Quod fuerit verò
„ residuum, si Christo placuerit, adveniente anni futuri tem-
„ pore optamus, exercitum in Causâ dirigere, quatenus ma-
„ nus Domini gentem execrabilem vobis exorantibus digne-
„ tur elidere, quæ injuriâ Sanctorum & morte suorum fide-
„ lium, sanguinis effusione crudelitatis manus armavit. Hoc
„ etiam sperantes, ut ipsi præcelsus Smaragdo de nostris le-
„ gatiis jubeatis pariter nunciare, ut tam vestrâ quàm ejus
„ ordinatione quàm celeriter ad locum destinatum Imperialis
„ Urbis festinent accedere, & ad nos Christo Præsule, qui

„ op-

„ opportuna mandata sunt , renunciantes velociter , si quæ re-
 „ stant , pacis studio , Divinitate propitiâ communiter expli-
 „ centur .

Ex Sancto Gregorio Magno , Epistola II. Libr. III. Editionis
 Parisiensis discimus , Laurentium remisisse ad Apostolicam.
 Sedem Cautionem , qua , statim ac electus fuit , profitebatur
 jure jurando , tria Capitula a se damnari ; eamque fuisse sub-
 scriptam ab ipso Gregorio , cùm adhuc Urbanæ Præturæ offi-
 cio fungeretur .

De tempore quo Ecclesiam Mediolanensem rexit Lau-
 rentius hic noster , jam superius disseruimus ex vetusto no-
 stro Catalogo , qui eidem XIX. annos , & VII. menses Se-
 dis assignat : Itaque electus Anno saltem DLXXIII. , sub ini-
 tium Anni DXCHL. obiit Genæv ; qua in Urbe sepulcrum
 habuit in Ecclesia Sancti Syri , , quemadmodum memoratus
 Catalogus adnotavit .

CON-

CONSTANTIUS.

Ediolani ex nobili Familia ortus Constantius, Ecclesie Mediolanensis Diaconus, datus est Laurentio Successor Anno DXCIII. Sanctus Gregorius Magnus Epistolam, quæ jacet sub num. XXX. Libri III. postremæ Editionis, misit ad Joannem Subdiaconum, ut nomine Sedis Apostolicæ novi Episcopi electioni interesset. Verba hujus Sancti Pontificis sunt: *Genavam te proficisci necessarium est; & quia multi illic Mediolanensem, coacti barbarica feritate consistunt, eorum te voluntates oportet, convocatis Clericis, in communi perferuari.* Hinc tamen argui nequit, a solo Clero Genavæ morante fuisse Constantium electum; Mediolanensibus enim Clericis in Metropoli degentibus jus istud debebatur; Sed cum plures ex hoc Cœtu exules forent, noluit Sanctus Gregorius, ut iisdem inconsultis novus Laurentio Antistes sufficeretur. Id optimè animadvertit Cardinalis Norisius Cap. IX. jam dictæ Dissertationis, & clarè scribit idem Gregorius in Epistola superiùs memorata.

Gratulatus fuit Summus Pontifex Clero & Populo Mediolanensi de hac unanimi Electione in Epistola XXIX. Libri III., in qua hæc de Constantio loquitur, *Dudum mihi benè cognitus fuit, & cum in Urbe Regia (Constantinopoli) responsa Sedis Apostolicæ facerem, longo mihi tempore adhaesit; sed nihil unquam in illo, quod reprehendi passim potuisset, inveni.* Ex hoc testimonio colligitur, Constantium Dia-

conum

conum nostræ Ecclesiæ, ut eum appellat etiam Sanctus is Pontifex, Constantinopolitanum iter suscepisse, summoque virtutum splendore ibidem effuluisse; sed qua urgente de causa, aut quo munere functurus illuc sese contulerit, Historiæ non produnt.

Statim ac Mediolanensem Sedem obtinuit Constantius, Pontifex Maximus Gregorius per Joannem Subdiaconum, ad eundem misit Pallium; id enim ipsemet testatur in Epistola, ad novum hunc Episcopum datâ, quæ est prima Libr. IV., his verbis: *Præterea Pallium ad Sacra Missarum Solemnia utendum ex more transmisimus; sed peto, ut dum hoc suscipitis, ejus honorem ac genium ex humilitate vindicetis*. Hinc patet, morem antiquum fuisse, ut ad Episcopum Mediolanensem Romæ Pallium transmitteretur. Id observatum legimus in *Historia Leodiensium Episcoporum*, a Chapeville continuatâ, in qua refertur, missum fuisse a Sede Apostolica Seculo X. Pallium ad Hilduinum Mediolanensem Antistitem. Omittimus plura alia hujus rei exempla hic proferre, cum ea suis locis in decursu præsentis Operis adnotaverimus. Quandoquidem verò in prædicta Epistola non modò peculiarem suum erga hunc nostrum Antistitem amorem ostendat, verum etiam eidem regulas præscribat Gregorius, quibus injunctum ipsi Ecclesiæ Mediolanensis regimen optimè valeat administrare, non incongruum existimamus, eam, prout a tanto Pontifice scripta est, hæc referre. Ita autem se habet:

„ Gre-

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Scripta Fraternalitatis vestræ suscipiens, magnas Omni-
„ potenti Deo gratias retuli, quia Ordinationis vestræ merui
„ celebratione relevari. Quod verò ex superno munere in-
„ Electionem vestram concorditer omnium convénit assensus,
„ hoc Fraternalitas tua cum summa debet consideratione pen-
„ sare, quia post Deum valde est debitoris eis, qui sibi vos
„ præferri tam subdita mente voluerunt.

„ Decet igitur vos Sacerdotali benignitate eorum mori-
„ bus, in omnibus respondere, eorumque necessitatibus piâ
„ compassione concurrere. Si quorum fortasse sunt vitia,
„ hæc maturis objurgationibus increpato, ut ipsa quoque Sa-
„ cerdotalis indignatio, virtuti sit admixta dulcedinis; qua-
„ tenus & tunc a subiectis amari debeat, etiam cum graviter
„ metuitur: Quæ res personam vestram apud eorum judi-
„ cium, ad magnam quoque reverentiam adducit, quia sicut
„ præcepti furor usitatusque despiciatur, ita contra culpas di-
„ secreta indignatio plerumque, quò tarda fuerit, eò amplius
„ sit timenda.

„ Joannes verò Subdiaconus noster multa nobis bona tuæ
„ Fraternalitatis rediens nunciavit; de quibus Omnipotentem
„ Deum petimus, ut hæc qui cœpit ipse perficiat, quate-
„ nus te interibis exteriusque profecisse & tunc inter homi-
„ nes, & post inter Angelos ostendat.

„ Præterea Pallium ad Sacra Missarum Solemnia uten-
„ dum ex more transmisiimus. Sed peto, ut dum hoc fu-

C c

„ sci-

„scipitis, ejus honorem ac genium ex humilitate vindicetis.

Patrimonia quædam in Siciliæ Provincia, non Romana tantum Ecclesia, sed etiam Mediolanensis possidebat. Clarè hoc eruitur ex Epistola IV. Libr. II. Epistolarum Sancti Gregorii. Siquidem cum Agilulphus Rex Langobardorum, mortuo Constantio, tentaret, ut ab Ariana Factione Episcopus eadem sæcæ infectus deligeretur, Catholici verò e suo gremio defumi vellent; Sanctus Pontifex scribit Clero Mediolanensi, ne terreatur, asserens numquam se consensurum in hominem, qui non a Catholicis, & maximè a Langobardis eligeretur, subditque: *Quia Vicarius Sancti Ambrosii indignus evidenter ostenditur, si electus a talibus ordinatur. Nec enim est quod vos ex hac causa deterreat, vel aliquam vobis necessitatem incuriat; quia unde possunt alimenta Sancto Ambrosio servientibus Clericis ministrari, nihil in hostium Locis, sed in Sicilia, & in aliis Reipublicæ partibus, Deo protegente, consistit.* Compertum itaque ex hoc loco habemus, non in Sicilia solum, sed etiam in Reipublicæ Romanæ partibus, Mediolanensem Episcopum ad Clericos suos alendos, non modicos redditus habuisse usque ad Constantii ætatem. Imo, cum exorta esset controversia inter Exactores Patrimonii Romanæ Sedis, & eos qui jura Mediolanensis Ecclesiæ illic tutari curabant tempore Laurentii II., Episcopi nostri, missus fuit Romam Constantius, qui tunc erat Ecclesiæ nostræ Diaconus, ut jura Laurentii Antistitis promovere in ea Causa studeret; quod etiam optimè præstitit, quemadmodum constat ex Epistola Sancti Gregorii Pontificis Maximi, ad memoratam Laurentium missâ, & a nobis superius relatâ, cum de eodem ageremus. Con-

Constantius exemplo Laurentii Decessoris sui, Cautionem ad Apostolicam Sedem miserat, qua profitebatur, a se recipi Quintam Synodum, ac tria Capitula damnari: Quamobrem tres Episcopi ab illius communione sese subdlexerant, & ipsa etiam Theodolinda Regina, eo quod exultarent, infringi auctoritatem Concilii Chalcedonenfis. Sanctus Gregorius ad eundem Constantium scribens Epistola III. Libr. IV., hortatur, ne a Fide recedat, atque asserit se anathemati subicere eos, qui profitentes Chalcedonensem Synodum se diligere, Ecclesiae unitatem verè scindunt atque oderunt. Ad Theodolindam autem Literas dedit, quæ ab hoc errore illam amoverent, suadeantque, ut securè Constantium ad communionem reciperet, inquit: *Dacet gloriam vestram ad Reverendissimum Fratrem & Co-Episcopum meum Constantium, cujus Fides ac vita olim mihi probata est, sub omni celeritate submittere; eique vestris Epistolis indicare Ordinationem ejus, quam benignè suscepistis, & quia ab ejus communione in nullo separamini.* Acceptis Literis ad Theodolindam directis eique exhibendis, animadvertit Constantius, in illis mentionem fieri de Synodo Quinta. Cum autem probè nosset Regiæ illius Fœminæ genium, Gregorio respondit, posse iis verbis offendi Reginam. Gratam sibi fuisse admonitionem rescripsit Sanctus Pontifex, adeoque alias suffecit, in quibus omisâ eâ Synodo, quatuor tantùm Concilia OEcumenica summo opere commendabat, atque hac viâ obtinuit pacatissimam cum Constantio Theodolindæ conciliationem. Verba Sancti Gregorii transcribere lubet: „ Quod autem scripsistis, quia Epistolam „ meam Regiæ Theodolindæ transmittere minime voluistis,

C c 2

„ pro

„ pro eo quòd in ea Quinta Synodus nominabatur, si eam
 „ exinde scandalizari posse credidistis, rectè factum est, ut
 „ minimè transmitteretis; unde nunc ita facimus, sicut vobis
 „ placuit, ut quatuor Synodos solummodo laudaremus.
 „ De illa tamen Synodo, quæ in Constantinopoli postmodum
 „ facta est, quæ a multis Quinta nominatur, scire vos vo-
 „ lo, quia nihil contra quatuor Sanctissimas Synodos consti-
 „ tuerit vel senserit; quippe quia in ea de personis tantum-
 „ modo, non autem de Fide aliquid gestum est, & de his
 „ personis, de quibus in Chalcedonensi Concilio nihil conti-
 „ netur; sed post expressas Synodos seu Canones facta,
 „ contentio, & extrema actio de personis ventilata est; Nos
 „ tamen, sicut voluistis, ita fecimus, ut ejusdem Synodi
 „ nullam memoriam faceremus. Ita in Epistola XXXVII.
 „ Libr. III. Indictione XII. ad Constantium misit. Adjungimus
 „ etiam Epistolam ipsam Sancti Gregorii, positam in postrema
 „ Editione sub num. IV. Libr. IV., quam ad Theodolindam
 „ direxit, cum in ea Constantii laudes occurrant.

„ *Gregorius Theodolindæ Reginæ Langobardorum &c.*

„ Quorundam ad nos relatione pervénit, ab aliquibus
 „ Episcopis gloriam vestram usque ad hoc scandalum contra
 „ Sanctam Ecclesiam fuisse perductam, ut sese a Catholicæ
 „ unitatis communione suspenderet. Quod quantum vos
 „ purè diligimus, tantum de vobis fortius dolemus, quia
 „ vos imperitis stultisque hominibus creditis, qui non solum
 „ ea quæ loquuntur nesciunt, sed vix ea quæ audierunt
 „ per-

„ percipere possunt . Qui dum neque legunt , neque legen-
 „ tibus credunt , in ipso errore manent , quem sibi ipsi de
 „ nobis finxerunt . Nos enim veneramus Sanctas quatuor Sy-
 „ nodos , Nicenam in qua Arius , Constantinopolitanam in
 „ qua Macedonius , Ephesinam primam in qua Nestorius ,
 „ Chalcedonensem in qua Euthices . atque Dioscorus damna-
 „ tus est ; profitentes quia quisquis aliter sapit quam hæ
 „ quatuor Synodi , a Fide veritatis alienus est . Damnamus
 „ autem quoscumque damnant , & quoscumque absolvent ab-
 „ solvimus ; sub anathematis interpositione ferientes eum , qui
 „ earundem quatuor Synodorum , maximè autem Chalcedo-
 „ nensis , de qua quibusdam imperitis hominibus nata est
 „ dubietas & superstitionis occasio , Fidei addere vel adime-
 „ re præsumit . Cùm itaque integritatem nostram ex aperta
 „ mea traditione seu professione cognoscitis , dignum est , ut
 „ de Ecclesia Beati Petri Apostolorum Principis nullum ul-
 „ terius scrupulum dubietatis habeatis ; sed in vera Fide per-
 „ sistite , & vitam vestram in petra Ecclesiæ , hoc est in
 „ confessione Beati Petri Apostolorum Principis solidate ; ne
 „ tot vestræ lacrymæ , tantaque bona opera pereant , si a
 „ Fide verè inveniantur aliena . Sicut enim rami sine virtu-
 „ te radici arefiunt , ita opera , quantumlibet bona videntur
 „ , nulla sunt , si a soliditate Fidei disjungantur . De-
 „ cet ergo gloriam vestram ad Reverendissimum & Fra-
 „ trem , & Co-Episcopum nostrum Constantium , cuius &
 „ fides & vita olim mihi bene est approbata , sub omni
 „ celeritate transmittere , eique directis Epistolis indicare Or-
 „ dinationem ejus , quam benignè suscipitis ; & quia ab ejus
 „ Ec-

„ Ecclesiæ communionem in nullo separamini : ut verè sicut de
 „ bona ac fidei Filia , communi exultatione gratulemur . In
 „ hoc autem vos ac vestra opera Deo placere cognoscite , si
 „ priusquam ejus examen veniat , Sacerdotum illius judicio
 „ comprobentur .

Inter alias quamplures Epistolas a Sancto Gregorio Magno ad Constantium scriptas præterire illam non possumus , quæ jacet in Libr. IX. Editionis Parisiensis , sub num. LIII. ; satis namque dilucidè ex illa dignoscimus , Ecclesiam Comensem suffraganeam tunc fuisse Mediolanensis Metropolis . Siquidem cum Clerus Urbis illius in eodem trium Capitulorum errore , quem proximè diximus , versaretur , Constantius Episcopus servidis admonitionibus curaverat , ut resipisceret , atque ad Catholicæ Ecclesiæ communionem rediret . Utquid verò hanc curam susciperet , si Oves illæ , quæ aberrabant , ad Ovile suum minimè pertinuissent ? Præterea Sanctus Pontifex Gregorius ipsum laudavit , eò quia minimè neglexisset agere quod ipsi incumberebat : Erat igitur Constantius illius Civitatis Metropoli . Ughellus in Episcopis Comensibus mordicus tuetur , eam Ecclesiam sub ditione Aquilejensis Metropolitæ semper fuisse ; infelicitè tamen : Eundem namque abundè & eruditè refellit Carolus Constantinus Cironius in *Epistola* inserta *Tomo XXI. Opusculorum Don Angelii Calogera* ; & quæ scripsit Sanctus Gregorius ad Constantium , in Epistola , quam mox subjicimus , clarè testantur .

„ Gre-

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Latore præsentium communi Filio Eventio Diacono,
„ qui Fraternitatis vestræ nobis scripta detulit, referente,
„ cognovimus Clericos Ecclesiæ Comensis, quos Sacerdotali studio reverti ad unitatem Ecclesiæ monuistis, respondisse, non
„ sibi talem a nobis affectum impendi, ut ab hoc redire
„ caritate suadente prævaleant; asserentes res diversas suas
„ injustè ab aliis, inter quos & a nostra Ecclesiâ possessionem,
„ nem, quæ Villa Mauriana dicitur, detineri. Nos quidem
„ Sanctitatis vestræ sollicitudinem omnino laudavimus; quia
„ quod vos oportuit facere, minimè neglexistis. Sed nec nos
„ prædictam possessionem, si eis jure competit, etiamsi ad
„ communionem fortè reverti distulerint, contra rationis ordinem
„ nem patimur detineri; sed eam cognoscere volumus veritate
„ restitui. Si verò ad unitatem Ecclesiæ, quod optamus, Deo
„ se inspirante converterint, etiamsi nihil illis competat, eam
„ illis parati sumus concedere. Nam nulla occasione excusari
„ volumus, quos ad Matris Ecclesiæ sinum redire desiderabimus.
„ liter expectamus. De hortis verò, quos in Capitalari transmissio,
„ & substantia Italiæ Ecclesiæ vestræ competere signa-
„ stis vel prædictus nobis portitor indicavit, in subsequenti
„ illuc personam transmittemus, cui inter alia curabimus evidenter
„ injungere, ut veritatem congrua indagatione cognoscat,
„ & quidquid justum fuerit faciat. Nam nos, qui alios
„ contristari contra æquitatem non patimur, multò magis
„ vos, quos valde diligimus, tristes relinquere non valemus.

„ De

„ De aliis autem Causis quale nostrum ad singula sit respon-
„ sum, supradicti communis Filii relatione cognoscetis .
„ Scripta verò ad dilectissimum nostrum Anatolium Diaconum,
„ pro commendatione hominum vestrorum, sicut volui-
„ stis, fecimus.

Post adhibitam felici exitu a Sancto Gregorio vulnere medelam, quo se resciderat a Communione Constantii religiosissima Fœmina Theodolinda, redigendi supererant ad sanam frugem Suffraganei tres Episcopi Metropolis Mediolanensis, qui falsâ persuasione decepti, violasse Constantium decus & auctoritatem Concilii Chalcedonenfis, missâ Romam trium Capitulorum damnatione, eundem tanquam Metropolitanum agnoscere ejusque imperio subiacere prorsus abnucebant. Antistes hic noster per Bonifacium Diaconum confugerat ad Pontificem Maximum Gregorium, ut noxium hoc Ecclesiasticæ tranquillitati germen, in primordiis initi sui Pontificatus enascentes, Apostolica auctoritate exscinderet atque a radice extirparet. Medicas igitur manus huic malo curando admovit Sanctus Gregorius, secreto Constantium monens, se missurum Epistolam, quam cum tribus illis Præsulibus ostendisset, sperare se aiebat, de superstitionis illorum superbia, apud Metropolitam suum pœnitentiam acturos. Nec a promissis implendis defuit, sequentem Epistolam ad Antistitem nostrum dirigens, quæ est III. Libr. IV. Indictione XII.

„ *Gregorius Constantis Episcopo Mediolanensi.*

„ Pervenit ad nos, quoddam Episcopi vestræ Diœ-
„ cesis,

„ cefis , exquirentes occafionem potius quàm inuenientes ,
„ feſe ſcindere a Fraternitatis veſtræ unitate tentaverint , di-
„ centes , Te apud Romanam Urbem , in trium Capitulo-
„ rum damnationem , cautionem feciſſe . Quod videlicet id-
„ circo dicunt , quia , quantum Fraternitati tuæ , etiam ſine
„ cautione , credere ſoleam , nesciunt . Si enim hoc eſſet
„ neceſſarium fieri , verbis nudis vobis credi potuiſſet . Ego
„ tamen nominata inter nos neque verbo neque ſcripto tria
„ Capitula recolo . Sed eis , ſi citius revertuntur , de ſuo
„ errore parcendum eſt , quia juxta Pauli Apoſtoli (a) vo-
„ cem , *non intelligunt neque quæ loquuntur , neque de qui-*
„ *bus affirmant* . Nos enim auctore veritate , teſte conſcien-
„ tiæ fatemur , nos Fidem Sanctæ Chalcedonenſis Synodi per
„ omnia illibatam cuſtodire , nihilque ejus definitioni adde-
„ re , nihil ſubtrahere audere . Sed ſi quis contra eam ejus-
„ dem Synodi Fidem , ſive plus minusve ad ſapiendum ap-
„ petit uſurpare , eum omni dilataſione poſtpoſitâ anathema-
„ tizamus , atque a ſinu Matris Eccleſiæ alienum eſſe de-
„ cernimus . Quem igitur iſta mea confeſſio non ſanat , non-
„ jam Chalcedonenſem Synodum diligit , ſed Matris Eccleſiæ
„ ſinum odit . Si ergo ea ipſa , quæ audere viſi ſunt , zelo
„ loqui animæ præſumpſerunt , ſupereſt , ut hac ſatiſfactione
„ ſuſceptâ , ad Fraternitatis tuæ unitatem redeant , ſequæ a
„ Corpore Chriſti , quod eſt Sancta univerſalis Eccleſia , non
„ dividant .

Quanti faceret Gregorius Magnus adhibitam a Conſtan-
tio paſtoralem curam erga Clerum Mediolanenſem , ut anti-

D d

quæ

(a) *I. ad Timoth. I. v. 7.*

quæ Ecclesiasticæ disciplinæ tenor in sua Diœcesi restoreret , numquam clarior eluxit , quàm cum eidem injunxit , ut simul cum Venantio Lunensi Episcopo , ob revocandos ad pristinæ sanctimoniz leges sacros illius Ecclesiæ Ministros , qui ab ea longè recesserant , sollicitudinem amoremque suum erga Divinum cultum impenderet . Expetierat enixisque precibus Summum Pontificem rogaverat idem Lunensis Episcopus , ut in pio hoc Opere perficiendo tantus sibi comes adjungeretur . Itaque ad Constantiam scripsit Gregorius sequentem Epistolam , quæ est XXII. Libr. IV. Indictione XII.

„ Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi .

„ Quorundam de Lunensium venientium partibus ad nos
 „ relatione pervenit , religionem locorum ipsorum ita ab Ec-
 „ clesiasticæ disciplinæ tramite deviasse , ut nullatenus in suis
 „ moribus actionibusque Canonicae dispositionis statuta respi-
 „ ciant . Quæ quia erant & examinanda subtilibus , & severibus
 „ ulciscenda , præsentium latorem Venantium , Fratrem &
 „ Co-Episcopum nostrum , ut instanter emendarentur , admo-
 „ nui . Sed pro magnitudine inquietudinis excedentium per-
 „ sonarum , solum se non judicavit in hujusmodi inquisitio-
 „ ne sufficere ; ideoque postulavit a nobis , ut in eodem
 „ examinando negotio Fraternitatis tuæ ei adjiceretur atque
 „ auctoritatis auxilium . Quamquam igitur fraterna dilectio
 „ hoc a te & sine nostris scriptis debeat exigere , tamen
 „ præsentibus quoque vos specialiter Epistolis adhortamur ,
 „ ut adhibito vobis prædicto Fratre nostro , cunctos Cleri-

„ COS

„ eos ceterosque Religiosos prænominatæ Civitatis & Terri-
„ torii ejus, de excessibus, quorum aliquid est suspitionis,
„ ad te venire compellas, atque cuncta secundum Deum.
„ propter futuri metum judicii subtiliter inquirentes, si quem
„ a Canonum Statutis recessisse repereritis, Canonici eum
„ ultione corrigite: Nec patiamini in Locis vestris eos, qui
„ non gerunt in moribus quod ostendant in habitu, per ab-
„ rupta diutius evagari; quos oportet & ad rectitudinis nor-
„ mam Pastoralis vos circumspeditione reducere. Ita ergo
„ Fraternitas tua, cunctis solertibus indagatis, quæ nobis in
„ talibus nunciata sunt corrigat, ordinet, atque in futurum
„ sopire festinet, ut & animæ tuæ proficiat, si tui causas
„ vigilanter atque vivaciter perscrutaris officii, & nostrum.
„ minime frustrari permittas, quod semper de tuæ maturi-
„ tatis habuimus distractione judicium.

Adlaborare quoque debuit Antistes noster, ac etiam re-
motum iter suscipere, ut diù agitatam Causam Maximi, Sa-
lonitani Episcopi decretoriâ sententiâ componeret, litiumque
jurgia aboleret. Fatigaverat Antistes ille Regias Imperatoris
& Optimarum aures, ac demum ad Romanam Curiam mo-
lestas preces suas detulerat. Quamobrem Sanctus Pontifex Gre-
gorius Marinianum Episcopum Ravennatem delegit, ut illius
Causæ examen judiciumque institueret: Quinimo ut maturius
omnia perficerentur, Mediolanensem Episcopum Constantium
humanissime rogavit, ut si ipsi commodum fuisset, Raven-
nam proficisceretur, atque ibidem assideret pro Tribunali;
facultatem omnem ambobus Judicibus tribuens, agendi quid-
quid iisdem æquius visum fuisset, ac si Pontifex ipse Maxi-

mus iudicium protulisset. Subjicimus eandem Epistolam, ut de re hac Lector plenius doceatur; quæ est LXVII. Libr. IX. Indictione II.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Maximus, Salonitanæ Ecclesiæ prævaricator, postquam
 „ per Potestates Majores Seculi obtinere nihil valuit, ad Mi-
 „ nores sese contulit; nobisque tam nimietate precum, quam
 „ attestatione bonorum operum prævalere contendit. Ex qua
 „ re inhumanum credidi, si is, qui se multum timere me-
 „ dicit, in aliquo me temperatiorem minimè invenire po-
 „ tuisset. Et ideo decrevi, ut Reverendissimus Frater &
 „ Co-Episcopus noster Marinianus ejus Causam debeat in Ra-
 „ vennati Urbe cognoscere. Si autem persona ejus suspecta
 „ forsitan habetur, volumus, ut vestra quoque Fraternitas,
 „ si ei laboriosum non est, ad eandem Civitatem fatigare,
 „ se debeat, & cum prædicto Fratre in eodem iudicio pa-
 „ riter sedere. Quidquid autem vestræ utrorumque Sanctitati
 „ placuerit, scitote mihi modis omnibus placitum, & ve-
 „ strum ego iudicium meum deputo; & quæ utrique vos
 „ relaxanda esse censetis, me relaxare certum tenete: Hoc
 „ tamen sollicitè pensantes, ne aut cum peccato remissi, aut
 „ cum injuria Sanctæ Ecclesiæ esse videamur austeri. Hujus
 „ autem Causæ executionem Custodio Chastulurio injunximus,
 „ ut ipse nobis debeat cuncta, quæ acta fuerint, subtiliter
 „ renunciare.

Vacua est Historia Mediolanensis, non sine injuria tanti

An-

Antistitis nostri, rebus, quas ambigi nequit ab ipso præclarissimè gestas fuisse, testimonio Summi Pontificis Gregorii Magni, ut hætenus vidimus. Inter Epistolas ejusdem Gregorii ea occurrit in Libr. IX. Indictione II. sub num. LXXXVI. sæpe memoratæ Editionis, ex qua conspiciamus, Constantium auctorem fuisse nonnullarum Sacrarum Ædium. Siquidem in ea legimus, quæsitæ Sanctorum Martyrum Reliquias, ut solemnî ritu eadem Divino cultui dedicarentur. Romanum igitur Pontificem Gregorium per supplices Literas adiit, ut dignaretur mittere Sacra aliqua Lypsana Beati Pauli Apostoli, & Sanctorum Joannis & Pancratii; propitiumque sibi invenit Summum illum Hierarcham, qui Eventium Diaconum, Constantii Legatum, Mediolanum remisit, cum expetitis Sanctorum Reliquiis. Quæ autem forent Ecclesiæ illæ, nonnisi per conjecturam possumus indicare. Sanè non alia Sancto Paulo Apostolo dicata Ecclesiæ ab antiquo tempore Mediolani pater præter eam, quæ in Regione Orientali posita, nomen accepit *Sancti Pauli in Campo*, ob compitales ludos qui ibidem exercebantur. Altera verò, quæ sola Sanctum Pancratium Patronum habebat, illa fuit, quæ postmodum in magnificum Sancto Alexandro Martyri dicatum Templum evasit. Utriusque verò Conditorem fuisse Constantium facillè possumus autumare; cum enim antiquissimæ sint, & nullus hætenus in Patriæ nostræ Historiis memoraverit, a quo extractæ fuerint, credibile admodum est, ab hoc nostro Antistite ædificatas fuisse: Quamvis enim Episcopi Mediolanenses adhuc eo tempore Genæ morarentur, potuit tamen Constantius, sub mitiori Agilulphi & Theodolindæ imperio,

perio, Mediolanum accedere, & ibidem moram aliquam trahere, ad Dei & Sanctorum cultum promovendum. Epistolam ipsam Sancti Gregorii addimus, ut quibuslibet innoscat, num rectè ad veritatem interpretati illam fuerimus.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Lator præsentium Eventius Diaconus Fraternitatis vestræ
 „ nobis inter alia intimavit sibi a vobis injuncta, ut Reli-
 „ quias Beati Pauli Apostoli, sed & Beatorum Joannis &
 „ Pancratii per eum ad vos dirigere deberemus; quam peti-
 „ tionem vestram curavimus effectui mancipandam. Fraternitas
 „ ergo vestra solito studio perscrutari non differat, quatenus
 „ in Locis, quibus recondendæ sunt, luminaria, vel alimo-
 „ nia ibidem servientium, ante Dedicationem Loci ipsius de-
 „ beant profligari, & tunc in eisdem Locis directæ, San-
 „ ctuaria sui cum reverentia collocentur; ne Loca Deo di-
 „ cata, si prædicta provisio omiſsa nunc fuerit, futuris tem-
 „ poribus destituta, quod absit, servientium reperiantur ob-
 „ sequiis.

Prætermittere minimè possumus duo insignia Divinæ ben-
 neficentiæ exempla, quæ Pontificatam Constantii Episcopi no-
 stri plurimum illustrare. Primum est incredibilis Regiæ
 Theodolindæ pietas ac religio, quæ Christi Fidem promovere
 semper studuit, & munificentissimè etiam Ecclesias diravit,
 suisque hac in re immortalem Posteris memoriam reliquit.
 Præcipuum tamen decus Regiæ hujus Fœminæ fuit, Agi-
 tulphum Ariana labe infectum, quem sibi Sponsum delege-
 rat,

rat, ad Ecclesiæ Matris gremium adduxisse, atque cum illo Langobardos omnes, depulso sæculentissimo eo probro, ex hostibus Catholicæ Religionis, ejusdem propugnatores effecisse: Unica hæc autem non fuit Theodolindæ laus; Paulus enim Diaconus (a) singillatim beneficia recenset; quæ in Dei Templis, in Episcopos, aliosque Præfules religiosissimo animo ac liberalitate effudit. Præclarissimum monumentum caritatis, qua illa in Deum flagrabat, adhuc superest in Modoëtiensi Basilica, Sancto Joanni Baptiste dicatâ, quem ipsa universæ Langobardicæ gentis Patronum constituerat: Hanc enim a fundamentis excitatam non tam prædiis quàm pretiosissimis donariis cumulavit Anno DXCV., ut tradit Bonincontrus Morigia, in *Modoëtiensi Chronico*, edito inter *Scriptores Italiae* Tom. XII. Operi tam excelso perficiendo manum Constantii Præfulis nostri defuisse, dubitari vix potest, præsertim cum solemnem Consecrationis celebritas agenda foret mense Octobri, Anni memorati DXCV.; præcedenti namque anno Sanctus Gregorius Magnus, datis ad Theodolindam Literis mense Junio, Indictione XII., in ejus gratiam adduxerat Constantium, quem illa prius, veluti hæreticum averfabatur, eò quòd intellexerat, missam ab ipso fuisse Romam scriptam damnationem trium Capitulorum, ut superius innuimus. Agens de hujus Basilicæ erectione Ughellus ait, inceptam eam fuisse Anno DXCIII., & biennio post absolutam a Theodolinda, ut voto satisfaceret quo se obstrinxerat Sancto Joanni Baptiste, si masculum suscepisset. Labitur tamen Vir doctissimus, cum Theodolinda non ediderit in lucem masculum

(a) *Libr. IP. Langobard. Hystor. Cap. VI & seqq.*

culum factum, nisi Anno DC., teste Paulo Diacono, quemadmodum clarius in adnotationibus ad Sigonium, qui etiam serius differt hunc natalem, nos jam differuimus.

Alterum illustre ornamentum huic nostro Antistiti accessit ex adventu in Italiam ac Mediolanum Sancti Columbani, miræ probatæque sanctimonix Viri; eâ enim occasione cum Agilulpho Rege egisse Constantium credendum est, ut benignè annueret votis Sancti Abbatis, condendi videlicet in hisce Regionibus celeberrimum Bobiense Cœnobium; quemadmodum constat ex ejusdem Agilulphi Diplomate, expedito Anno DXCVIII., vel sequenti, ut in adnotationibus ad Sigonium de Regno Italiæ ad Annum DCXIV. tradidimus, duplicem Sancti Columbani adventum in Italiam referentes.

Obiit Constantius juxta Papebrochium Anno DC., III. Nonas Septembris, post annos VII., & paucos menses Sedis; sepultus Genævæ, in Æde Sancto Ambrosio dicatâ.

Delato Mediolanum infausto nuncio mortis Constantii, Clerus Mediolanensis consciam fecit Summum Pontificem Gregorium concepti doloris, & amarissimi fletus universæ hujus Metropolis, ob viduatam amantissimo Sponso Ecclesiam. Acceptis Literis consolatus est Gregorius Mediolanenses in hac Episcopi sui acerba jectura, Epistolam ad illos dirigens, quæ est IV. Libri IX. In ea autem eundem Constantium laudans hæc habet: „Quantus nos de obitu Fratris & Co-
„ Episcopi nostri Constantii mœror afficiat, paginali exple-
„ re locutione non possumus. Sed quàm multa bona partes
„ illæ in uno homine perdidit, utinam vicinæ repentinâ
„ calamitate non sentiant! Nam quemadmodum sollicitus in
„ Ec-

„ Ecclesiasticæ regula disciplinæ, vel quàm fuerit vigilans
„ in tuitione Civitatis vestræ, non habemus incognitum &c.

Diligentiæ hujus Sancti Pontificis Maxiimi debemus reli-
ctam nobis memoriam rerum egregiè gestarum a Constantio
in sui regiminis decursu, quæ procul dubio profus excidisset,
nisi servatæ a temporum injuriis Sancti Gregorii Episto-
læ, quæ Vitam hujus Episcopi nobis veluti depinxere, ad
Posteros pervenissent. Sanè dolendum est, nulla alia seu
Scriptorum, seu Chartarum monumenta superesse, ex quibus
præclaræ succedentium Antistitum Acta colligere possimus; ea
enim ob feritatem atque insciam Italiæ superfusam regnan-
tium Langobardorum, qui Literas averfabantur, oblivionis tene-
bræ penitus contexerunt.

Priusquam calamum apponamus referendæ Successoris Deus-
dedit Vitæ, necessarium existimamus adnotare Epocham
adventûs Monachorum in hanc Metropolim, qui, licet soli-
tariam vitam ducentes in ista Domini Vineâ excolenda lin-
guâ manûque non adlaboraverint, assiduis tamen precibus
quotidie Deo affundendis intenti, cælestis gratiæ rorem ab
ipso implorabant, ut eadem floreret, atque bonorum ope-
rum fructibus in dies magis exuberaret. Monasteria extitisse
Mediolani, etiam antequam Monachorum Occidentis Patriar-
cha Sanctus Benedictus Alumnos suos in universas Provin-
cias dispergeret, citra dubitationem Scriptores omnes faten-
tur. Si veritati consentiret, quod Ughellus Tomo IV. in
Vita Sancti Miroclis Episcopi nostri asseruit, nempe ab ipso
conditum fuisse apud Sancti Victoris Ecclesiam Monasterium,
singularis honoris Metropoli nostræ gloria accederet, quod

E c

vide-

videlicet prima in universo Occidente erectum in gremio suo Cœnobium vidisset, ut in Sancti Miroclis Vita adnotavimus: Sanctus namque Athanasius, qui Monasticam vitam ex Oriente in Occiduas Provinciâs induxit, longè seriùs ab ætate Miroclis Episcopi Romam se contulit, idèst Anno CCCXXV. Nihilominus pro certo scimus, Sanctum Martinum, expulso ab Arianis a Pictaviensi sua Sede Sancto Hilario, hospitium apud nos quævisse Anno CCCLVII., atque in hac Urbe Monasterium extruxisse, testibus Severo Sulpicio in *ejus Vita* Cap. IV., & Gregorio Turonensi, *Historia Francorum* Libr. I. & X. Hinc verò Clariss. Muratorius in *Antiquit. Italic. Mæjii Aevi*, Tom. V. Dissertat. LXV. argumentum capit asserendi, *a vero cum non abluere, qui opinetur, in Italia prima Monastica professionis fundamenta jacta fuisse Mediolani, atque inde in reliquis Italia, immo & Occidentis Civitates eandem fuisse diffusam & propagatam.* Quæ ille proferat in suæ opinionis fulcimentum contra Baronium, nostri minimè Instituti est hoc loco exponere aut expendere.

Expulso a nostra Metropoli, Pseudo-Episcopi Mediolanensis Auxentii Ariani vi atque insidiis, Sancto Martino, ad Insulam Gallinariam profugo, minimè a nostris mœnibus eliminata est professio Monastica, a tam Sancto Viro induta; siquidem Sancti Ambrosii Episcopi nostri ætate; *erat Monasterium Mediolani, plenum bonis Fratribus extra Urbis mœnia, sub Ambrosio nutrire*, teste Sancto Augustino Libr. IV. Cap. VI. Confessionum. Cujus tamen professionis essent memorati Fratres, aut ii, quos in suum Monasterium induxit Sanctus Martinus, nemo hæcenus nos docuit. Quod veri-

verisimilius videtur, id est, eremiticam illos vitam ample-
xos esse sub Regula seu Sancti Antonii, aut mitiori San-
cti Basilii; de Sancto Martino namque cecinit Paulinus Pe-
tricordius in ejus Vita

..... *constructâ statuit requiescere cellâ*

Hic, ubi gaudentem nemoris vel palmitis umbris

Italiam pingit pulcherrima Mediolanus.

Itaque primi, qui sub Regula Sancti Benedicti militabant
Monachi, perpetuam in hac Metropoli sedem fixere primum-
que Hospitium apud *Sancti Protasii ad Quercum*, appellati
postmodum a statione illic posita a Benedictinis *Sancti Pro-
tasii ad Monachos*. Cui tamen anno affigendus sit eorundem
adventus, neque eruditissimus Mabillonius in *suis Annalibus* indi-
cavit: Ait solummodo Tom. III. ad Annum DCCCLXXXI.,
expirante Seculo VII. migrasse Monachos a Sancti Protasii Aede
ad Sancti Simpliciani Ecclesiam, ibique usque ad praesens
ævum constitisse. Si in re adeò antiqua obscuraque, nobis
conjecturâ uti licet, Constantio Episcopo nostro propiciam,
fortem adscribere nos posse censemus, quòd ipse primus hosce
Sancti Benedicti Alumnos exceperit; cùm enim Sanctus
Columbanus, Benedictini Ordinis assecla e Galliis Mediolani-
num adventasset, & ab Agilulpho Langobardorum Rege,
post triennii moram in hac Urbe obtinisset non modò fa-
cultatem, sed etiam amplissimam praediorum dotem, ut ce-
lebre Monasterium Bobiense condere posset Anno DXCVIII.,
allici faciliè potuere Mediolanenses Cives, ad aliquam Mo-

nachorum Sancti Benedicti coloniam in hanc Metropolim inducendam, vel ipsi Monachi, ad exquirendum apud nos hospitium; Sancto præsertim Gregorio Magno (Benedictino Ordini adscripto, ut communius tradunt Scriptores) Apostolicam Cathedram implente, & Constantio ejusdem familiarissimo Ambrosianam Ecclesiam regente. Quidquid tamen de hac re sit, quam nos obiter exposuimus, exiguum illud quod ex Historiis colligi potest lumen, ad huc Clarissimo Ordini in nostris postmodum mœniis in plura Cœnobia diffuso Epocham aliquam statuendam, proferre non incongruum esse putavimus.

DEUS-

DEUDEDIT.

Ost obitum Constantii non statim regimen Ecclesie Mediolanensis iniit ejusdem Successor; cum enim Agilulphus Rex Langobardorum Arianæque Sectæ fautor acerrimus, nissus omnes intenderet, ut Arianus Episcopus eligeretur, Clerus verò Catholicæ Fidei adhærens, alterum e suo gremio ad Pastoralem curam evchere conaretur; per integrum annum & tresdecim dies vidua hæc Sedes permansit. Tandem Theodolindæ Regiæ uxoris precibus (ut opinamur) victus Agilulphus, ab intentatis minis desistit, & liberum Catholicis locum fecit, ut Deusdedit, seu Theodatum, prout Galestinus eum vocat, Diaconum Mediolanensis Ecclesie Constantio sufficerent. Monere tamen de hac re opportunum existimarunt Gregorium Summum Pontificem, simul petentes, ut consensum suum præbere dignaretur Ordinationi. Extat Responsum Sancti Gregorii Libr. XI. Epistolarum novissimæ editionis, Epistola IV. Indictione IV., in qua se gratum habere scribit, quod Deusdedit elegissent, quamvis iste solum specie tenus sibi innotesceret: Subjungit verò, se Pantaleonem Notarium suum mittere, qui eum, ut moris est, adnente sui consensûs auctoritate faciat consecrari.

Ughellus tradit, expulsam fuisse a Sede Ecclesie Mediolanensis Antistitem: b Arianis e'ectum, atque ob id a Langobardorum Regibus minacissima Edicta vulgata; cùmque con-

contra has minas se intrepidè gessisset Deusdedit, plurimum fuisse a Gregorio dilectum. Verùm de tanto apparatu barbaricæ feritatis silent Historiæ; multòque magis de altero factò, quod idem Ughellus subdit, nempe Sanctum eum Pontificem Mediolanensì Antistiti, & Successoribus potestatem fecisse, ut Langobardis deficientibus, crearent Regem quemcumque voluissent, datà etiam facultate Suffraganeis Ecclesiæ Mediolanensis in Concilio collectis idem peragendi. Porro Baronius etiam ex Annalibus Mediolanensibus in suos Libros hæc transtulit. Si vera esset Sigonii opinio, scilicet Agilulphum Anno DXC. Arianam hæresim ejurasse, id Marito Theodolindâ suadente, minimè congruum videretur, tam acerbè illum in Catholicos desævuisse. Nihilominus, cùm ex Notis ad ejusdem Historiam *de Regno Italiæ* compertum sit, usque ad initium Seculi VII. persistisse hunc Regem, Arianae sectæ fautorem, credendum potius est, mitius se egisse, quàm superiores Reges, circa eos qui Christi vexillo integrè militabant, præsertim adstante semper lateri Theodolindâ, quæ illum ad amplectendam veram Fidem perpetuò impellebat, quemadmodum id quoque peregit Agilulphus. Ceterùm, etiam antequam se Catholicum profiteretur, multum utilitatis Ecclesiæ Dei consecuta est per Reginam Theodolindam, ut narrat Paulus Diaconus. Quod verò attinet ad auctoritatem creandi Reges Italiæ, quam ait Ughellus, fuisse a Gregorio Magno concessam Episcopo Deusdedit, ejusque Successoribus, & Suffraganeorum Concilio, meliora fundamenta excelsum hoc decus meretur; nemini enim veterum Scriptorum in mentem id venit; retentiores verò nullum pro-

proferunt antiquum documentum, quo rei hujus veritas elucescat. De his plura differuimus in *Prefatione Concilii Ticinensis*, impressi Parte II. Tom. II. *Rerum Italicar.*, atque in *Adnotationibus* ad Sigonium, de *Regno Italiae*, sub Annum DCI.

Dolendum est, nihil superfuisse rerum præclare ac sanctè gestarum ab hoc Episcopo nostro Deudedit, præter Epistolam ad ipsum datam a Sancto Gregorio Pontifice Maximo, qua illi religiosissimæ Fœminæ Laminosæ Causam commendabat, ut quàm citò expediretur. Eam ipsam hic subijcimus positam in postrema Editione sub num. XXXVIII. Libr. XII. Indictione V., cum inde discamus antiquam Ecclesiæ disciplinam, adhuc Sancti Gregorii ævo vigentem, ut nempe Episcopi de rebus illis solummodo disponere testamento possent, quæ ante Episcopalem consecrationem acquisiverant, non autem de aliis Bonis in Episcopatu comparatis; ista enim ad Ecclesiam, cui præerant, pleno jure devolvebantur. De hoc fusiè agit Thomassin. *de antiqu. & nov. Ecclesi. Discipl.* Part. III. Libr. II. Cap. XXXIX. & seqq. Epistola autem Gregorii ita se habet.

„Gregorius Deodato Episcopo Mediolanensi.

„Nulli dubium est, quia sicut Sacerdotibus res in
„Episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia, ita de
„eis, quas ante habuerint, quidquid judicare voluerint non
„vetantur. Itaque Fratritatem vestram, tempore quo ad
„nos fuit, questam esse recolimus, quòd quædam immo-
„bilia

„ bilia , quæ Constantius Deceffor vester Luminosæ ancillæ
„ Dei, filiæ Fratris fui, testamenti ferie Legati titulo reli-
„ quit, jam Episcopus acquisisset, decrevisseque nos, ut si
„ hoc constaret, nullum ex his Ecclesia vestra præjudicium
„ pateretur. Quod & vos oportet recolere, & molestiam
„ aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei sine co-
„ gnitione de his quæ possidet quidquam auferre. Sed si hoc
„ Ecclesiæ vestræ Actores probari posse confidunt, vestris
„ nobis Epistolis indicate, ut qualiter hoc ipsum constare
„ debeat disponamus; dummodo cognita veritate, nec Eccle-
„ sia vestra pati præjudicium, nec illa injustè videatur affli-
„ gi, quia, quantum aliqui perhibent, hoc supradictus De-
„ cessor vester non in Episcopatu, sed dum adhuc esset Dia-
„ conus, acquisivit. Unde necesse est, ut sicut diximus,
„ factâ probatione debeat constare quod verum est. Eam-
„ dem verò ancillam Dei Fraternitati vestræ commendamus,
„ ut a nullo eam patiatur gravari vel opprimi; ne, si in-
„ quietata fuerit, ex hujus causæ occasione hoc pati, quod
„ non decet, existimetur. Et ideo si quid fortè fuerit quod
„ debeat emendari, aut plano adhortationis vestræ modera-
„ mine corrigatur, aut certè nobis subtiliter nuncietur, qua-
„ tenus & vos ab invidia sitis extranei, & nos, quod con-
„ venit, facere nullatenus omittamus.

Gloriæ non modicæ hujus nostri Antistitis adscribere pos-
sumus, deterfam sub ipso fuisse labem hæresis, qua Agi-
lulphus Rex inficiebatur; isto enim ad Catholicam Fidem
reducto, Episcopi omnes, quos depræferat Arianorum per-
fidia, pristinae Dignitati restituti sunt, teste Paulo Diacono,
    & Ec-

&c Ecclesiarum Bona a tyrannica superiorum Regum invasione fuere subtrahita.

Obiit Deusdedit Anno DCXXIX., III. Calendas Novembris, post XXVIII. regiminis annos; sepultus Genus apud Sanctum Syrum. Ughellus tradit, eundem anno precedente, paulo post Theodolindæ excessum e vivis, mortuum esse. Sed incertum prorsus est, quo anno ista decesserit, cum post Adaloaldi filii ejectionem nulla ejusdem mentio in Historiis fiat, quemadmodum Baronius animadvertit.

A S T E R I U S .

IN locum defuncti Antistitis nostri Deusdedit assumptus est Asterius, Romanus Civis, Anno DCXXX, V. Calendas Februarii, post tres menses vacantis Sedis. Erant Ughellus & Sigonius, qui cum Anno DCXXVIII. electam referunt, nam Catalogi nostri supradictum annum clare designant.

Rerum ab hoc Episcopo gestarum memoriam vetustas oblitteravit. Bennum quemdam consecratum fuisse in Episcopum ab Asterio, cum de Italia proficisceretur in Angliam Summi Pontificis Legatus, refert Ughellus, minimè adnotans annum, neque nomen Pontificis. Labitur tamen in nomine, dum eum vocat *Bennum*; Beda enim, qui hoc refert in *Ecclesiastica Anglorum Historia*, illum appellat *Byrium*, Baronius autem *Byrinum*, quamvis deinde uterque perperam asserat, Asterium fuisse Episcopum Genuensensem. Fortassis id accidit, ex eo quòd Prasul noster semper Genuæ usque ad obitum mansit. De hoc Sancto Byrino, qui in Angliā floruit illuc missus ab Honorio I. Summo Pontifice, mentionem fecerunt Spondanus in *Annalib. Baronii*, ad Annum DCXXXV., & Baronius in *Martyrologio*, ad diem III. Decembris.

Fallitur etiam Sigonius, qui Asterii obitum usque ad Annum DCLVI. producit, sexdecim nempe annis post verum defuncti hujus Antistitis tempus. Siquidem post annos

X.,

X., & aliquot menses regiminis spiritum Deo reddidit Asterius, idest Anno DCXL., IV. Nonas Julii, quemadmodum Catalogi antiqui testantur. Genua, ubi moram semper traxit, sepulcro datus fuit, in Ecclesia Sancti Syri.

F O R T I S .

Astorio suffectus fuit Fortis, seu Fortius Anno DCXLI. Triennii tantum spatio Ecclesiae Mediolanensi praefuit, mortuus Anno DCXLIV., quin ullum de illius Actis ad nos pervenerit monumentum. Quae Ughellus subjungit de Chronico Luitprandi, in quo Fortis dicitur floruisse Anno DCLV., optimè ab eodem referuntur, cum revera decesserit ante annum DCXLIX., quo Sanctum Joannem illius Successorem interfuisse scribit Synodo Romanæ, a Martino I. Summo Pontifice celebratæ.

Ubinam sepulcrum Fortis receperit, etiam Catalogus noster minimè tradit; Credibile tamen est, Genuæ sepultum fuisse, ubi vitam duxit tempore sui Episcopatus.

SAN-

SANCTUS JOANNES.

Ediolanensem vacuum Sedem implevit post Fortem Joannes Camillus, natione Ligar, ob vitæ sanctimoniam *Bonus* appellatus, Anno DCXLV. Circa quatuor ante annos delectum eum fuisse ad Ecclesiæ nostræ regimen tradit Ughellus, emendare contendens Ferrarium, qui Annum DCL. huic Electioni designat, & Sigonium, qui eam ulterius etiam protrahit usque ad Annum DCLIX Emendari tamen & ipse Ughellus potest ex antiquis Catalogis nostris, a Mabillonio, & Muratorio in lucem productis, qui prædictum annum, a nobis superius statutum concordēs adnotant.

Inter alia præclara munera a Joanne Bono gesta Ripamontius, & ex eo Ughellus ac Bollandus in *Actis Sanctorum*, ad diem X. Januarii, illud referunt, fuisse Joannem missum a Sancto Gregorio Magno, Summo Pontifice Legatum ad Theodolindam Reginam. Difficulter tamen huic assertioni fidem adhibebimus, si tempora computemus: Cum enim Vir firmæ ætatis esse debuisset, ut ad Principem illam Fœminam mitteretur, Sanctus autem Gregorius jam obiisset Anno DCIV.; provectus jam senex fuisset, ac pene octuagenarius extitisset, tunc quando Ecclesiæ nostræ datus est Pastor; quod inverisimile prorsus videretur. Accedit, Paulum Diaconum de hac Legatione in sua Langobardorum Historia nihil memorasse.

Pri-

Primus fuit qui intrepido animo, firmique in Deum spe concepti, Mediolanensium vitarum Ecclesie presentiam Sponsi sui redonavit, post diuturnum LXXVII. annorum exilium, a Prædecessoribus suis toleratum in Urbe Januensi. Nec in vanum cecidit ejusdem consilium, sese barbaro Langobardorum imperio iterum subiciendi. Siquidem Mediolano restitutus pestem omnem Arianæ hæresis ab Urbe amovit, & ipsum etiam Regem Grimoaldum ad meliorem frugem redegit, pravo dogmate, quo imbuebatur, damnato. Qua in re non modicam operam præstitit alter Joannes Bergomensis Episcopus, qui præclaræ sanctimonie laude per idem tempus florebat, legiturque apud Bollandum, Sigonium, aliosque ejus Vitæ Scriptores, Abduam flumen sicco pede trajecisse, cum Mediolano Bergomum reverteretur.

Refert Ughellus, Episcopum hunc nostrum interfuisse Concilio Lateranensi, Romæ celebrato a Martino I. Pontifice Maximo, Anno DCXLIX. Omnino tamen citra verum; Baronius enim in Annalibus ad hunc annum ait, Mediolanensem Episcopum Romam minimè contendisse, absentie causam in Rotharim convertens, qui Italiam omnem insecto exercitu vexabat. Pagius non refragatur, sed tantum refellit Baronii opinionem, asserens, Rotharim Langobardorum Regem triennio jam mortuum ante absolutam hanc Synodum. Attamen eruditissimus Vir iste et ipse lapsus est ob male initum calculum annorum hujus Regis; siquidem eam defunctum ait Anno DCXLVI., cum juxta Chronologiam in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiae* a nobis contextam Rotharis superfuisset usque ad Annum DCLII. nus

mus nihilominus Pagio damus in eo quod censuram claudit his verbis : *quam fuerit hujus absentia causa , ignoratur .*

In Oppido Decii , ab hac Metropoli decem mille passibus distito egregium religiosissimæ erga Deum pietatis monumentum reliquit Joannes , cùm Sacram Ædem Sancto Materno olim Episcopo nostro , dicatam ære proprio construxerit . Addunt Ughellus , aliique Mediolanensium rerum Scriptores , erectum ab ipso fuisse Collegium Canonicorum , qui eidem Ecclesiæ quotidie inservirent , datis ad vitæ sustentationem prædiis , ac legibus statutis , ut Divinum penum persolverent . Porro si de Sacerdotibus quibusdam ad hoc opus peragendum delectis intelligenda sit nova hæc institutio , assentiri nos posse censemus . Non ita , si de veris *Canonicis* sermo esse debeat ; vox enim ista , teste Carolo a Basilica Petri Libr. II. *Novarie Sacra , in Vita Sancti Agabii* , minimè congruit illis temporibus : In Metropoli autem Mediolanensi , ac in Diœcesi audiri tantum cœpit circa decimum Seculum ; cùm antea Ecclesiis nostris Decumani , Presbyteri Officiales , aliique in Vicis & Oppidis , absque hoc *Canonicorum* Titulo , rebus Divinis perficientis , præessent . Sed ista prolixius in Commentariis ad Ritum Ambrosianum explicabuntur .

Clarus , virtutum omnium exemplis in hac Urbe relictis , obiit Sanctus hic Præsul IV. Nonas Januarii , Anno DCLV. , post decem annos Sedis juxta antiquos Catalogos . In hac Epocha statuenda tum obitus , tum peracti regiminis varia est Auctorum sententia . Alii enim XXIX. annos Episcopalis Sedis Sancto Joanni tribuunt , alii XX. , alii X. , ut refert Ughellus , qui mortem ejusdem Anno DCLXIX.

figens ,

figens, primam opinionem sequitur. Nos ad hanc seriem Episcoporum Mediolanensium contexendam, Catalogis auctoritate atque ætate venerabilibus uti jam professi sumus.

Tumulum habuit in Ecclesia Sancti Michaëlis, quæ Templo Maximo olim adiacebat; ibique perstitit usque ad Heriberti Mediolanensis Archiepiscopi ætatem, a quo repertum ejus Corpus, in eadem Ecclesia, solempni pompâ repositum fuit. Cum autem diruta fuisset Sacra illa Ædes, ut immanis Basilica Metropolitana magnificentibus extrueretur, Sanctus Carolus Borromeus alteram Translationem adornavit & ductâ per hujus Metropolis compita omnium Ordinum Supplicatione, die XXIV. Maji, Anni MDLXXXII., Sacra Sancti Joannis Ossa in Sacello eidem dicato collocavit, quod recentissimè in Majori Basilica, magnâ æris impensâ absolutum fuit.

In obsequium Sancti hujus Antistitis Respublica Januensis selectos Nobiles Viros ad Collegium Canonicorum Metropolitanæ Templi direxit, qui dono offerrent Lampadem argentæam ponderis unciarum DXLIV., appendendam ante memoratum Sacellum. Extat publicum Documentum hujus Donationis in Archivo Archiepiscopali, inter Miscellanea Joannis Baptistæ Cornei, confectum Anno MDCXLI., Indictione IX., die Martis XI mensis Februarii.

Festum Sancti Joannis agitur in Ecclesia Ambrosiana Idibus Februarii; quamvis enim ejusdem obitus incidit in IV. Nonas Januarii, quia tamen ea dies dicata fuerat Sancto Martiniano Episcopo nostro, producta sunt ad memoratum diem Solemnia omnia, in Sancti hujus Episcopi cultum peragenda.

SAN-

SANCTUS ANTONINUS.

Sanctus Antoninus, quem Sigonius, & antiqui etiam Catalogi *Antonium* vocant, assumptus est ad Ecclesiam Mediolanensem administrandam Anno DCLV.; in quo emendandus est Ughellus, qui ab Antonino initam fuisse hanc Sedem scripsit Anno

DCLXX.

Qua morum integritate praeluxerit, satis docet Titulus *Sancti*, eidem praeponere adscriptus. Certè Galefinius de eo tradit in Tabula sapientius memorata, servido illius erga Deum & animas amore, abolita fuisse pessima exempla, in hac Urbe a Barbaris relicta, tempore quo Mediolano incubabant.

Biennii tantum spatio Ecclesiae nostrae praesuit, e vivis ereptus Anno DCLVII., Pridie Calendas Novembriis.

Sepultus est in Ecclesia Sancti Simpliciani; ejusque Festus dies a nobis celebratur III. Calendas Novembriis, ut Sanctorum omnium Vigiliis, quae Ambrosiano ritu solemnes sunt, locus detur.

Ughellus scripsit, Sacra Ossa hujus Sancti Episcopi translata fuisse a Sancto Carolo Borromeo in Metropolitanum Templum: Ex quo tamen Auctore rem hanc desumpserit, non ita facile possumus divinare. Equidem notum est omnibus, Borromeum Praesulem solemni apparatu, quem fuscè describit Carolus a Basilica Petri, & ex eo Glusianus, plura

G g

tran-

translulisse Sanctorum Corpora, in Basilica Sancti Simpliciani jacentia, inter quæ numerabantur illa Sanctorum Simpliciani, Antonini, Geruntii, & Ampellii Antistitum Mediolanensium. Verum omnia hæc sacra Lyplana, Supplicatione absolutâ, iterum in eodem Templo reposuit. Quo autem alio tempore Translationem Sancti Antonini peregerit, neque Ughellus adnotat, neque memorant Scriptores nostri. Et sanè in Elencho recenter edito Sanctorum Corporum & Reliquiarum, quæ coluntur in Templo Maximo, minimè legitur Corpus Sancti Antonini Mediolanensis Episcopi: Mirum autem esset, si nondum duobus Seculis expletis a Translatione, quam somniavit Ughellus, pretiosi hujus pignoris memoria prorsus evanuisset.

SAN-

SANCTUS MAURICILLUS.

Post Sanctum Antoninum præfedit Ecclesiæ Mediolanensi Sanctus Mauricillus Anno DCLVII. Eximie illius virtutes & vigilantia Pastoralis officii omnino hætenus in tenebris latuere. Ughellus tradit, tribus tantum mensibus ejusdem regimen perdurasse; ex nostris tamen Catalogis ad quatuor protenditur.

Incertum remanet, quo anno defierit, adeoque ingens hiaret lacuna usque ad Ampellium Successorem, si tam citò figeretur erepta hujus Antistitis vita. Papebrochius, qui hoc optimè animadvertit, opinatur, excidisse e calamo transcribentium veteres Catalogos, numerum Romanum X., quo posito nullum opus esset spatium Sedis vacantis assignare, antequam Ampellius illam impleteret. In re dubia & caligine involuta nihil asserere audemus absque Scriptorebus & documentis. Verisimilius tamen videtur quod adnotavit Papebrochius; præsertim cum nobis minime occurrat in Historiis causa tamdiu dilatæ Electionis novi Antistitis Mediolanensis.

Id certò scimus, Mauricillum decessisse pridie Calendas Aprilis, & sepultum fuisse in Ecclesia Sancti Satyri. Siquidem cùm Anspertus Mediolanensis Archiepiscopus sub finem Seculi IX. novum Sancto Satyro Templum construeret, atque inventum Corpus Sancti Mauricilli augustiore loco reponere vellet, peractâ Translatione, illud inter Sacra Lypfana ejusdem Ecclesiæ collocavit; quemadmodum Papebrochius tradit

236   **MEDIOL. ANTISTITUM S. MAURICIL.**
in sua *Exegesi*, & ante ipsum Tristhanus Colchus in *Hifor.*
Patriæ Libr. V.

Ecclesia Ambrosiana nullum de Sancto Mauricillo Festum aut Officium celebrat, quamvis in Missali impresso Mediolani Anno MDLX. ejusdem nomen inter Sanctos, de quibus agitur memoria, recensetur in Calendario præfixo, ad diem XXXI. Martii. Peculiaris tamen cultus huic Sancto Antistiti perhibetur in memorata Ecclesia Sancti Saryri, ubi adhuc perennat; ejusque Vitam descripsit Bollandus in *Actis Sanctorum*, Tom. III. Martii, ad diem supradictum.

SAN-

SANCTUS AMPELLIUS.

Sedem Mediolanensem inuit Sanctus Ampellius post suum Decefforem Mauricillum. Anno DCLXVIII., non autem Anno DCLXXXIII., ut adnotat Ughellus. Explicandis hujus Sancti Antistitis rebus præclariffimè gestis, monumentorum penuriâ laboramus. Bollandistæ ad diem VIII. Julii, ut aliquam. Episcopi nostri Vitæ laudem describant, Lectionem Breviarii Ambrosiani, in ejusdem Festo recitari solitam in medium afferunt in hæc verba: *Ampellius præter singulares eximiasque virtutes claruit etiam magnis crebrisque miraculis tum in vita, tum postquam in Cælum migravit. Ideo ad sepulcrum ejus assidui concursus fiebant ob vini salutiferam, quæ inde manabat.*

Fallitur Galefinius, qui inunctum Episcopali Ordinatione Ampellium scripsit sub Dono, seu Domino, cum iste nonnisi Anno DCLXXVI. creatus fuerit Pontifex Maximus; & mortuum sub Agathone refert, qui scribis Pontificiam Sedem obtinuit, idest Anno DCLXXVIII.

Ecclesiam Mediolanensem administravit per annos quinque incompletos, idest ab Anno DCLXVIII., ad DCLXXII., si Papebrochio credimus, qui Ampellium hoc anno sublatum. e vivis tradit VIII. Idus Julias. Verùm Bosca in Martyrologio Ambrosiano, Sanctum hunc Antistitem vivere defuisse ait VI. Idus Februarii, quamvis Ecclesia nostra illum colat

colat ad VIII. Idus Julii; rationem afferens hujus dilati cultus, nempe quia die memorato Februarii, alterius antiquioris Episcopi nostri, Sancti Honorati memoria celebrabatur.

Fuisse Sanctum Ampellium Beatis connumeratum a Joanne V. Pontifice Maximo, Ughellus & Bosca tradiderunt. Sed, quemadmodum adnotat Papebrochius, haud facile probaturi erant, tunc in usu receptum, ut hujusmodi Cause ad Romanum Pontificem deferrentur.

Sepulcro conditus fuit in Basilica Sancti Simpliciani; ejusque Corpus unà cum aliis translatus est solemni pompa a Sancto Carolo Borromeo, ut superius diximus, Anno MDLXXXII, ac deinde sub Ara Maxima ejusdem Basilicæ collocatum.

SAN-

SANCTUS MANSUETUS.

Ost Sanctum Ampelium, Pastorem habuit
Ecclesia Mediolanensis Sanctum Mansuetum
Anno DCLXXII.

Plurimum errat Galefinus in Tabula
Episcoporum Mediolanensium, dum ait,
hunc nostrum Præsulem consecratum fuisse
sub Agathone, cum hic Summus Pontifex nonnisi sexennio
post, idest Anno DCLXXVIII. Cathedram Sancti Petri con-
scenderit, ut superius innuimus. Neque minus felix est in
altera Mansueto laude tribuenda, quod videlicet Synodo Con-
stantinopolitanae OEcumenicae VI. præclarâ eruditionis famâ
interfuerit, cum hujus Synodi Acta nullam referant Man-
sueti subscriptionem, nec ab ullo erudito Scriptore hoc iter
memoretur. Id quidem verum est, scriptam ab ipso fuisse
Epistolam ad Constantinum IV. Imperatorem Constantinopo-
lis, quam Baronius dicit, *fuisse dignam tanto Viro, tan-
taque Sedi Episcopo*, ut Monothelitarum errores refelleret
damnaretque. De hac Synodica Epistola agens Paulus Dia-
conus, a quo Sigonius & alii decepti fuere, tradidit fuisse
confectam a Sancto Damiano Ticinensi Episcopo, nomi-
ne Sancti Mansueti: Is autem tantum Presbyter erat Anno
DCLXXIX., quo conscripta fuit Epistola prædicta, adhuc
in vivis agente Anastasio illius Ecclesiae Præsule, qui etiam
subscripsit Synodo Lateranensi, quam paulo post memorabi-
mus, & Damianum in eadem Sede præcessit.

Quan-

Quandoquidem verò ea tempestate Summus Pontifex Agatho ardenti desiderio flagrans tutandæ contra Monothelitas Catholicæ Fidei, scripsit ad Episcopos Italiæ, ut Comprovincialium Antistitum Concilium colligerent, sententiamque suam in tanti momenti re proferrent, Sanctus Mansuetus Suffraganeos suos convocavit Mediolani Anno DCLXXVIII., vel sub initium sequentis; & Synodo absolutâ Romam profectus est ad Concilium, quod Pontifex Maximus Anno DCLXXIX. celebrabat, ad abolendam eorum sectam, qui unicam tantum in Christo fuisse voluntatem effutiebant, illicque subscripsit.

Vir fuit Mansuetus omni virtutum genere exornatus, atque ab universis Dynastiis, Italiæ præsertim, summo in honore habitus, utpote *Antistes spectatae sanctitatis*, quemadmodum eum appellat Baronius in *Annalibus*, ad Annum DCLXXX.

Administratâ novenniî spatio Mediolanensi Ecclesiâ, obiit inter funera Civium suorum, debacante per Urbes Italiæ terretimâ hæ Anno DCLXXXI., XI. Calendas Martii; sepultusque est in Basilica Ambrosiana. Verum inde fuisse ad Templum Protomartyris Stephani delatum, Scriptores nostri affirmant. An autem Ossâ omnia hujus Sancti Præfatis jaceant in eadem Basilica Sancti Stephani, an aliquæ tantum partes, Petrus Paulus Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, abstinet a sua proferenda sententia. Certè Cardinalis Federicus Borromæus, qui post Concilium VII. Mediolanense ab ipso celebratum Anno MDCIX. Translationem plurium Sanctorum, qui in Templo memorato quiescebant, peregit, etiam Reliqui's

quias Sancti Mansueti in publicum protulit, ac per Urbem circumduxit.

Ecclesia Ambrosiana minimè celebrat hujus Sancti Præfatus Festum eo die, qui fuit ipsi Natalis, sed differt ad IV. Nonas Septembris Sacra, & Officia, eò quòd Quadragessimæ tempus aliquando plurimam Februarii partem occupet; prohibente Ritu nostro, ne ulla de Sanctis Festivitas illi decurrente peragatur.

SANCTUS BENEDICTUS.

Ubilitatus est Sancto Manfucto Anno DCLXXXI. Sanctus Benedictus, quem Scriptores nostri Mediolanensem esse testantur, quamvis Toppius in *Bibliotec. Neapolit.* cum asserat ortum habuisse Amiterni. Condonari hic nequit Galefinio anachronismus palmaris, cum in Tabula saepe memorata scribat, Benedictum inauguratum fuisse Episcopum in nostra Urbe sub Joanne VI. Romano Pontifice; viginti namque anni intercessere inter electionem praedictam, & Joannem VI., in Summum Pontificem electum Anno DCCII., quemadmodum Pagius, alique Chronologi Sacri nos docent.

Floruit Benedictus tantâ sanctimoniam doctrinaeque laude apud omnes, ut Paulus Diaconus in *Historia Langobardici Regni* Libr. VI. Cap. X. illum hoc Elogio donaverit, fuisse videlicet *Verum egregiae Sanctitatis, de quo per universam Italiam bona opinionis fama flagravat*. Idem Paulus Diaconus narrat, exortam fuisse controversiam inter hunc Benedictum Mediolani Episcopum, & Ticinensem Antistitem, eò quod postremus iste Consecrationem a Summo Pontifice peteret, Mediolanensis verò acriter contraret, arbitratus jus suum infringi, cum de more Suffraganei Praefules a Metropolitano consecrandi essent. Deducta ad Romanam Curiam, est Causa, victusque recessit Benedictus, eò quia a *praeiis temporibus* consuetum fuit, ut nonnisi a Summo Pontifice

Papiensis Episcopus facto Chrismate inungeretur. Malè hunc Pauli textum intellexit Sigonius, adeòque scriptum reliquit, causà cecidisse Sanctum Benedicetum, ob intentatam litem, *adversantibus omnibus vetustatis exemplis*. Il autem injurium esset tanto Antistiti, ac si tenerè aliena jura invadere voluisset, novamque sibi auctoritatem arrogare, cujus nullum in Prædecessoribus suis extitisset exemplum. Paulus certè ait *a priscis temporibus*; cùm enim Mediolaneases Episcopi per LXXVII. annos veluti exules ab hac Metropoli ob baccantem in Insulrico solo Arianam Langobardicam feritatem demorati Genue fuissent, jam veluti invaluerat quædam præscriptio, cui innitebatur Pauli Diaconi fides. Ceterùm plura superioribus Seculis data exempla hujus Consecrationis a Mediolanensi Antistite peractæ singillatim referunt Clariss. Muratorius in *Append. ad Tom. I. Anecd.*, & Pater Eustachius a Sancto Ubaldo, in *Libro de Metropoli Mediolanensi*. Ob hanc litem, qua diu noster Antistes fuerat vexatus, colli dicitur a Benedicto Lentino in *ejus Vita* typis Neapoli datà, tamquam præcipuus Protector & Advocatus eorum, qui forensibus litibus, aliisque angustiis quomodolibet exagitantur.

Romam concesserat Anno DCLXXXIX. Cedualdus, seu Cedualdus (ut eum vocat Beda Libr. V. Cap. VII.) Rex Anglo-Saxonum, ut Baptismalibus undis ablueretur. Excepit illum benignissimè Sergius Pontifex Maximus, & salutari Fonte expiavit Prælie Paschatis; verùm ad Cæleste Regnum conscendit nondum Albis exurus. Quamobrem, teste Baronio in *suis Annalibus*, jussus est ab eodem Sergio Benedi-

Stus Episcopus noster tam felici Regi Epitaphium condere, quod etiam ipse perfecit prolixo Epigrammate, cujus nos initium damus, & reliquum legitur apud memoratum Baronium.

*Culmen, opes, sobolem, pollentia Regna, triumphos,
Exuvias, Proceres, mania, castra, lares,
Quæque Patrum virtus, & quæ congefferat ipse
Cedual armipotens liquit amore Dei.
Ut Petrum Sedemque Petri Rex cerneret hospes
Cujus fonte meras fumeret almus aquas &c.*

Unicum religiosissimæ erga Deum pietatis vestigium ab hoc Antistite Mediolani relictum, nobis compertum fecit antiquitas, nempe Cœnobium ab ipso conditum in Porta, quæ appellatur Nova. Attamen temporum malignitate adeo tenuis superest hujusmodi rei memoria, ut an Virorum, an Mulierum claustrum foret, quoque loco exurgeret, prorsus ignoretur. Puricellus, diligentissimus rerum antiquarum indagator, censet in *Dissertatione Nazarian.* Cap. LXXII. num. XI., existisse Monasterium istud, ubi nunc in eadem Urbis Porta jacet Monasterium Virginum simul, & Conjugum, quæ malè habentur a Maritis, ut pudori consulant, donec jurgia & lites componantur, atque ob id *Suscursus* nuncupatum. Olim in eis Ædes successerant animarum Curatores per tempora; sed Sanctus Carolus Boeromeus parvum illum gregem Ovium suarum proximo Parocho custodiendum committens, mox memoratum Monasterium erexit, quemadmodum

dum fusè narrant Carolus a Basilica Petri, & Glussianus in *Vita* ejusdem, ad Annum MDLXVIII.

Quinto Idus Martii quievit in Domino Sanctus Benedictus, Anno DCCXXV., postquam huic Ecclesie administrandæ omnium virtutum exemplis per XLIV. annos insudasset. Dissidet Ughellus in designando mortis anno Sancti hujus Episcopi, asserens, eum in vivis egisse usque ad Annum DCCXXXV. Dissident etiam Galefinius & Bosca circa tempus regiminis, quod Ughellus statuit XLIII. annis, cùm alii usque ad XLVII. annum protendant. Papebrochius in *Exegesi* jam dicta evincit, nec annum mortis ultra illum superiùs a nobis relatum, nec spatium regiminis ultra quadragesimum quartum annum produci, aut posse restringi.

Sepultus est in Basilica Sancti Ambrosii, ut tradunt antiqui Catalogi; ejusque Festum celebratur in nostra Ecclesia VIII. Idus Septembris, cùm ejusdem Sancti natalis dies incidat in Quadragesimam.

THEO-

THEODORUS II.

Communibus suffragiis electus in Episcopum Mediolanensem Theodorus II., Sancto Benedicto successit Anno DCCXXV. sub Gregorio II. Pontifice Maximo, non autem sub Gregorio III., ut tradunt Galestinus & Ughellus, sexennio enim post Apostolicam Sedem iste obtinuit.

Ughellus in laudem hujus Episcopi scribit, eum Ritus Ambrosianos, qui aliquantisper degeneraverant, ad pristinam observantiam instaurasse. Equidem conjectari facile potest, in tanta Barbarorum colluvie aliquid in nostra Metropoli decidisse antiquæ diligentiae in peragendis Sacris ac Divinis Officiis. Sed cum nullum documentum rei hujus afferat, opinando tantum ista retulisse arbitramur. Ceterum laus, quæ Theodoro adscribitur in Catalogis nostris, ea est, fuisse illum interpretatum Ambrosianos Ritus. Et revera adhuc superest pars aliqua illius egregii laboris, adnexa Breviario, edito Mediolani in pergamena Anno MCDXC., & inscripta *Speculum Matutinalis Officii*. Refragari videtur Puricellus in *Dissertat. Nazarian.* Cap. XXXIX., eò quòd hoc Opusculum perlegens, reperit nomen Amalarii, qui nonnisi Anno DCCCXXX. Libros *de Divinis Officiis* conscripsit; quocirca inquit, Theodorum nostrum minimè fuisse Auctorem Speculi Matutinalis, adeoque querendum esse alium Theodorum, aut Anonymum, qui illud confecerit. Nos tamen in
eam

eam partem propensi sumus, ut credamus, opus non esse comminisci alterum posteriorem Theodorum, vel alium quempiam, cui adscribendus sit prædictus Libellus. Rationes, quæ nobis præsto sunt, breviter colligemus, cùm jam editæ sint in Historia Literario-Typographica Mediolanensi, Anno MDCCXLV. vulgatæ, nempe consensus veterum Scriptorum, qui Catalogos Mediolanensium Antistitum contexuerunt, & auctoritas Sancti Caroli Borromei, qui in Præfatione Breviarii Ambrosiani ab ipso editi hæc habet: *Theodorus imprimis Archiepiscopus Prædecessor noster, ejusdem Ambrosiani Divini Officii nocturni matutinique partes pie & erudite explicavit luculentâ mysteriorum interpretatione.* Ad illud verò, quod de Amalario protulit Paricellus, & a quo se actum dicit ad negandam huic famæ fidem, non multùm accipites hæremus; nomen siquidem Amalarii adjici potuit Theodori lucubrationi in margine ab aliquo subsequenti sævi Scriptore, itaut Amanuensis imperitus illud postmodum invexerit in textum; quemadmodum Mabillonius, aliique eruditi in præsentiarum Viri experientiâ didicere in MS.tis revolvendis: eoque firmiùs in hac Traditione stamus, cùm etiam Paricellus aliquid de eadem re suspicatus fuerit, dum sub initium ait: *Si tamen ipsius revera sunt, & non ab alio deinde superaddita quæ mihi negotium facessunt.* Non ignoramus Clariss. Ludovicum Antonium Muratorium in *Dissertat. LVII.* Tom. IV. *Antiquir. Ital. M.d. ævi* pag. 860. quasi per contemptrum memorasse Speculum hoc Matutinale Theodori II., dum inquit, falsò præpositum illi fuisse nomen hujus Antistitis, nihilque continere, quod lucem mereatur. Attamen quo

quo ad suppositiciam mercem, quam adeò apertè huic Opusculo appingit, reponimus et quæ jam superius diximus contra Puricellum; ad id verò, quod spectat ad Operis ipsius momentum, Lectorem rogamus, ut verba Muratorii cum verbis Sancti Caroli conferat, quæ proximè retulimus; iste enim ad universum Clerum Mediolanensem scribens, multò æquius iudicium evulgavit.

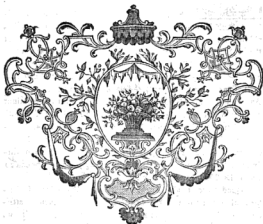
In eodem Ughello legimus, excepreum fuisse a Theodoro II. Sanctum Bonifacium e Germania redeantem. Sanè Vir iste Apostolicus ter in Italiam iter direxit: In tertio autem adventu, ut Vitæ ejusdem apud Bollandum in *Actis Sanctorum*, ad diem V. Junii testantur, ad Ticinensem Urbem delatus fuit, Liutprandum salutaturus; & valde verisimile est, progressum inde fuisse usque ad hanc Metropolim. Ceterùm nulla ibidem est mentio Mediolani. Ripamontius hanc moram in Urbe nostra ductam a Sancto Bonifacio rhetoricè narratione describit.

Adjicit Ughellus, Theodoro contigisse, lacrymis prosequi funus Liutprandi Langobardorum Regis, in Mediolanensem Ecclesiam beneficentissimi. Attamen hoc veritati repugnat, cùm Liutprandus supervixerit post obitum hujus Antistitis per quadriennium; quemadmodum in nostris Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italie* comprobavimus. Id autem in *Excessu* ad hunc Episcopum animadverterat etiam Papebrochius.

Per annos XIV rexit Ecclesiam Mediolanensem Theodorus, defunctus Anno DCCXXXIX. Tumulum autem elegit ipse in Ecclesia adjecta Monasterio, a Sorore sua Aurora

con-

condito, quod appellabatur *Aurona*. Hinc patet, quantum hallucinatus sit Papebrochius, qui loco *Aurona* intellexit *Arona*, Oppidi ad ripas Verbani Lacus positi. Nunc *Aurona* Coenobium prorsus excisum est Mediolani, substitutis aliis Monialibus Augustinianis in novo Aedificio, quod *Sancti Augustini in Porta Nova* nomine insignitur.

SANCTUS NATALIS.

Vidua Mediolanensis Ecclesia ob Theodozi mortem, communi consensione recepit novum Sponsum Sanctum Natalem, Anno DCCXL. mense Martio; non tamen sub Zacharia, ut tradunt Galefinius & Ughellus, sed sub Gregorio III. Summo Pontifice: Sanctus enim Zacharias Pontificiam Sedem non adiit, nisi sub finem sequentis anni, mense Novembri exeunte, ut Patres Bollandiæ adnotant in ejusdem Sancti Episcopi Vita, ad diem XIII. Maji, subjungentes, *juxta hunc calculum*, quo non facile fideliozem inveniet aliquis, mortem Sancti Natalis septem fere mensibus Zachariæ initia præcessisse. Sanè in Anno electionis designando hujus nostri Antistitis cœcutiunt recentes Scriptores. Ughellus Anno DCCXLVII., vel XLIX. renunciatum fuisse Sanctum Natalem tradit: Galvaneus Flamma in *Manipulo Florum* Cap. CXVII., & Donatus Bossius in *Chronica*, ad Annum DCCL. memoratam electionem differunt. Nos cum Papebrochio in *Exegesi* hanc prædicto Anno DCCXL. consignamus.

Quod spectat ad tempus regiminis, Panvinius, Ughellus, alique duos integros Sedis annos Sancto Natali attribuant: Galefinius ait, anno uno, & mensibus undecim, huic Ecclesiæ eundem præfuisse; atque ita omnia in obscuro relinquunt. Certiora nos ex antiquis Catalogis desumimus, in quibus XIV. tantum Menses Sedis adnotantur, a

Mar-

Martio scilicet mense Anni DCCXL., ad diem XIII. Maji, Anni subsequētis.

Non minus Sanctimoniam quàm eruditione clarus floruit hic Præful; in omnibus siquidem Catalogis viciniorum temporum laudatur Sanctus Natalis, tamquam optimè instructus Linguis etiam peregrinis Græcâ & Hebraicâ; sicuti etiam Ecclesiasticorum Rituum egregiè peritus. Addunt aliqui, scriptum ab eo fuisse Librum contra Arianos, quorum secta Mediolani reviviscere videbatur, teste Ughello. Id autem fieri potuit, antequam Episcopus inauguraretur, & Liutprandus Catholicæ Fidei jam adscriptus Italicum Regnum teneret.

Præterea Divini cultûs amantissimus, Basilicam Sancti Georgii Martyris vel a fundamentis excitavit vel in venustiorē formam redegit. Immo Ughellus fidenter narrat, institutam ab eo fuisse in eadem Basilica Canonicam. Porro si aliquo documento firmaretur assertio, non modica accederet nostræ Ecclesiæ gloria, quòd citius amplexa fuisset Canonicam vitam. Verùm id excerptit e Libro IX. Ripamontii, qui de Sancto Natali loquens, rhetoricè scribit, exornatum illud Templum ab eo fuisse Canonicorum Collegio. Extant adhuc archetypæ Tabulæ in prædixite Archivo memoratæ Basilicæ, quæ docent, non alios ibidem degisse usque ad XI. Seculum, nisi Presbyteros Officiales Decumanos, qui eo tempore dispersi erant per alias etiam Urbis Ecclesias. De his egimus in Dissertat. *ad vindicandam veritatem* &c., impressâ in hac Metropoli Anno MDCCXXXIII., & subis differemus in progressu Operis de Ritibus Ecclesiæ Ambrosianæ.

Multis miraculis tum in Vita, tum post mortem cla-

uisse Sanctum Natalem, Breviarii Ambrosiani Lectio in ejusdem Festo die recitanda testatur.

Supremum diem clausit III. Idus Maji, Anno DCCXLI, & tumulo conditus fuit in memorata Basilica Sancti Georgii ad Palatium. Ambigit Ughellus, an in hac Sacra *Æde*, an in altera Sancti Eustorgii tumultatus sit Sanctus Natalis, quam ait ab eodem fuisse a fundamentis excitatam: Sed falsò; deceptus namque fuit a quadam Ripamontii periodo, qui sive per lapsum calami, sive Typographi negligentia hæc habet, Decade I. Libr. IX: *Natalis in Eustorgiana Basilica est situs, quam ipsam aut a fundamentis erexit, aut profano veterum cultu dicatam Soli expiavit, atque transtulit in Martyris illius nomen & Religionem*: Verbum enim *Eustorgiana* positum fuit loco *Georgiana*, ut ex ipso contextu patet, *transtulit in Martyris illius nomen*; Georgius siquidem Martyr fuit, non Eustorgias; hujusque Templum jam extabat Mediolani, pluribus ante Sanctum Natalem Seculis.

Præterea in Charta (ut ajunt) Codicilli, a Joanne Petro de Pado Canonico Ordinario Ecclesiæ Mediolanensis, confecti post ultimas Tabulas, indicatur non solum Ecclesia Sancti Georgii, sed etiam locus, in quo jacebat Sepulcrum hujus Sancti Antistitis, nempe in medio Ecclesiæ: Præcipiens enim prædictus Joannes Petrus, qua in parte tumulandum esset ejus cadaver, in hæc verba voluntatem suam aperuit, ibi: „Vult, jubet, ordinat & mandat, quòd Corpus suum sepeliatur intra Ecclesiam Sancti Georgii in Palatio ut supra, videlicet immediatè post Sepulcrum Sancti Natalis, positum

„ in

„ in medio distat Ecclesiæ &c contiguum ipsi Sepalcro ubi fiat
 „ sepultura una pro ipso Dño Joanne Petro „ . Data est
 hæc Charta, in Tabulario memoratæ Ecclesiæ Sancti Geor-
 gii adhuc superstes, Anno a Nativitate Domini millesimo
 quingentesimo vigesimo secundo, Indictione Decima.

Franciscus Castellus, relatus a Clariss. Muratorio in Dis-
 fertat. LVI. *Antiquit. Ital. Medii Ævi* Tom. IV. pag. 764.,
 etiam Inscriptionem marmori incisam, a temporum injuriis
 nobis servavit in suis MS.tis Collectaneis, quam ait, oculis
 omnium subjectam fuisse eâ ætate, qua ipse scribebat, nempe
 Anno MDL. in pavimento ejusdem Ecclesiæ, in hæc verba:

„ *Epitaphium Sancti Natalis Archiepiscopi Mediolanensis.*

Marmore conclusum tegitur venerabile Corpus .

Natalis, Præsul qui fuit Orbe bonus .

Grandis honor Patrum fuerat, nam Pastor & almus .

Nobilitate (a) vixit, rexit ovesque Pater .

Condidit hanc Aulam, Christo præstante juvenem .

Rex dedit & velle plurima dona quoque ;

Unde queant vigiles Domina servire per æva .

Proque suis culpis possit habere preces .

Ecclesiam rexit bis septem mensibus, annos

Sexies atque decem quoque (b) duobus habens .

In MS.to Codice Francisci Castelli legebantur etiam chro-
 nolo-

(a) Muratorius legit nobiliter .

(b) Muratorius legendam ait cumque.

nologicæ Notæ; sed cùm scateant mendis, censet Muratorius loco laudato, adjunctas fuisse ab ipsomet Castello: squidem neque annus mortis, neque Indictio congruunt veritati; adeoque nos etiam easdem prætermisimus.

Festivus dies Sancti Natalis agitur in Ambrosiana Ecclesia III. Idus Maji: Fallitur tamen Ughellus, qui eum inter Sanctos relatum asserit a Stephano II. Pontifice Maximo; cùm hujusmodi Causæ, ut diximus, ad Romanum Pontificem tunc temporis non deferrentur.

ARI-

ARIFREDUS.

Remotus est ad Mediolanensem Sedem post Sanctum Natalem Arifredus, seu Ansfridus (ut eum vocat Sigonius) Anno DCCXLI, non DCCXLIX., prout opinatus est Ughellus. Inauguratum eum fuisse sub Zacharia Pontifice Maximo scripsit Galestinus in Tabula Episcoporum Mediolanensium, quin animadverterit, eo tempore Zachariam nondum obtinuisse Pontificiam Dignitatem, qua exornatus fuit solummodo exeunte illo anno; cum aliunde Arifredus declaratus jam foret Episcopus mense Augusto, ut vult Papebrochius in sua *Exegesi*.

De hoc Praefule nihil ad nos transmiserunt antiquitas & Historiae, praeter nomen. Fortassis ob regiminis brevitatem tempus illi defuit, praecleara Pastoralis animi meditamenta in publicum proferendi.

Obiit Anno DCCXLII., administratâ per VIII. menses Ecclesiâ, ut voluit Ughellus, sed revera per IX., prout vetusti docent Catalogi. Sepultus est ad Basilicam Sancti Nazarii.

STA-

S T A B I L I S.

Revi erepto Arifredo pastorem curam Mediolanensis Gregis suscepit Stabilis Anno DCCXLII., pridie Idus Augusti. Etiam de hoc Episcopo silent Scriptores, quamvis longius quàm Decessor, regimen suum produxerit, idest per duos annos & menses quatuor. Erravit quidem Galefinii Tabula, in qua Stabilis ponitur electus Episcopus sub Stephano III., cum iste Summus Pontifex Romanum Solium non conscenderit, nisi Anno DCCLXVIII., ut docet Pagius.

Obiit hic noster Antistes Anno DCCXLIV., Idibus Decembris, juxta calculum Papebrochii, sepultusque est in Basilica Sancti Ambrosii.

005648795